

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

A
KOLOZSVÁRI
MAGYAR
EGYETEM
1945-BEN

Budapest

A KOLOZSVÁRI MAGYAR EGYETEM
1945-ben

A Magyarságkutatás könyvtára

III.

Felelős szerkesztő
JUHÁSZ GYULA

Sorozat szerkesztők
DIÓSZEGI LÁSZLÓ
FEJŐS ZOLTÁN

A KOLOZSVÁRI MAGYAR EGYETEM 1945-ben

(A Bolyai Egyetem szervezésének válogatott dokumentumai)

Előszó

DR. CSÖGÖR LAJOS

Bevezető tanulmány és utószó

JOÓ RUDOLF

Gyűjtötte és szerkesztette

BARABÁS BÉLA ÉS JOÓ RUDOLF

Magyarságkutató Intézet

Budapest

1990

ISSN 0865-3725

ISBN 963 8105 003

Készült a Vita Kiadó támogatásával

Megjelent a Ts-4 Magyarságkutatás program támogatásával

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	10
BEVEZETŐ	18
AZ ERDÉLYI EGYETEM ÉS AZ EGYETEMI ESZME 400 ÉVE	18
JEGYZETEK	38
A KOLOZSVÁRI MAGYAR EGYETEMRE VONATKOZÓ VÁLOGATOTT	
DOKUMENTUMOK 1945-BEN	45
1. A KOLOZSVÁRI TUDOMÁNYEGYETEM REKTORÁNAK	
AVATÓBESZÉDE KOVÁCS LÁSZLÓ ÍRÓ DOKTORRÁ	
AVATÁSÁN	46
2. KOLOZS VÁRMEGYE FŐISPÁNJÁNAK RENDELETE AZ	
EGYETEMI OKTATÁS ÁTSZERVEZÉSÉRŐL	47
3. A MAGYAR DEMOKRATA EGYETEMI ÉS FŐISKOLAI	
HALLGATÓK EGYESÜLETÉNEK MEMORANDUMA	50
4. EMLÉKEZTETŐ A KOLOZSVÁRI TUDOMÁNYEGYETEMEN	
AZ EGYETEM ÜGYÉBEN MEGTARTOTT	
ÉRTEKEZLETRŐL	52
5. AZ ODA ÉSZAKERDÉLYI VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGÁNAK	
FELHÍVÁSA A KOLOZSVÁRI EGYETEM	
UJJÁSZERVEZÉSÉRE	56
6. A KOLOZSVÁRI TUDOMÁNYEGYETEM EGYETEMI TANÁCSA	
1945. FEBRUÁR 13-ÁN MEGTARTOTT XXIII. ÜLÉSÉN	
KITŰZÖTT PÁLYATÉTELEK	58
7. KIVONAT A KOLOZSVÁRI TUDOMÁNYEGYETEM REKTORI	
TANÁCSÁNAK 1945. FEBRUÁR 17-ÉN DU. 1 ÓRAKOR	
MEGTARTOTT XXIV. ÜLÉSÉNEK	
JEGYZŐKÖNYVÉBŐL	59
8. A KOLOZSVÁRI MAGYAR DEMOKRATA ÉS FŐISKOLAI	
HALLGATÓK EGYESÜLETE EMLÉKIRATA A	
KOLOZSVÁRI HATOS BIZOTTSÁGHOZ, AMELY AZ ODA	
ÉSZAK-ERDÉLYI KONFERENCIÁJÁNAK 1945. FEBRUÁR	
13-ÁN TARTOTT TELJES ÜLÉSÉN ALAKULT A	
KOLOZSVÁRI EGYETEM KÉRDÉSÉNEK	
MEGOLDÁSÁRA	60

9. KIVONAT A KOLOZSVÁRI MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM TANÁCSÁNAK 1945. MÁRCIUS 17-ÉN MEGTARTOTT XXIX. ÜLÉSÉN FELVETT JEGYZŐKÖNYVBŐL	61
10. MISKOLCZY DEZSŐ REKTOR KÖSZÖNTŐ BESZÉDE EMIL PETROVICI NAGYSZEBENI REKTOR KOLOZSVÁRI LÁTOGATÁSA ALKALMÁBÓL	62
11. EMIL PETROVICI REKTOR BESZÉDE A TISZTELETÉRE RENDEZETT KOLOZSVÁRI ÜNNEPSÉGEN	64
12. ALAPÍTÁSI JEGYZŐKÖNYV A KOLOZSVÁRI I. FERDINÁND KIRÁLY ÉS A KOLOZSVÁRI ÁLLAMI MAGYARNYELVÜ EGYETEM DIÁKJAINAK EGYÜTTMŰKÖDÉSI BIZOTTSÁGÁRÓL	65
13. AZ ORSZÁGOS DEMOKRATA ARC VONAL HATÁROZAT AZ ÉSZAKERDÉLYI ROMÁN ÉS MAGYAR EGYETEMI OKTATÁS ÜGYÉBEN, AMELYEKET A BIZOTTSÁG A KOLOZSVÁRI VÁRMEGYEHÁZÁN 1945. ÁPRILIS 16-ÁN ÉS 17-ÉN TARTOTT GYŐLÉSÉN HOZOTT.	67
14. JEGYZŐKÖNYV KÉSZÜLT A KOLOZSVÁRI MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM TANÁCSÁNAK 1945. ÉVI ÁPRILIS HÓ 21-ÉN D.U. FÉL 1 ÓRAKOR AZ EGYETEMI TANÁCS TANÁCSADÓ TERMÉBEN MEGTARTOTT XXXVIII. RENDES ÜLÉSÉRŐL	71
15. JEGYZŐKÖNYV KÉSZÜLT A KOLOZSVÁRI MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM 1945. ÉVI ÁPRILIS HÓ 25-ÉN D.U. 6 ÓRAKOR AZ EGYETEMI IDEGKLINIKA 9. SZ. PAVILONJÁBAN /KERT U: 1. SZ. ALATT/ MEGTARTOTT XXXIX. ÜLÉSÉRŐL	73
16. RÉSZLETEK A MAGYAR NÉPI SZÖVETSÉG 1945. MÁJUS 6-13. KÖZÖTT KOLOZSVÁRT MEGTARTOTT ORSZÁGOS NAGYGYÜLÉSÉNEK HATÁROZATAIBÓL	74
17. JEGYZŐKÖNYV KÉSZÜLT A KOLOZSVÁRI MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM TANÁCSÁNAK KOLOZSVÁRT AZ EGYETEM KÖZPONTI ÉPÜLETÉBEN REKTORI DOLGOZÓSZOBÁBAN 1945. ÉVI JÚNIUS HÓ 1-ÉN D.U. 1 ÓRAKOR MEGTARTOTT XLIII. ÜLÉSÉRŐL	75
18. JEGYZŐKÖNYV ARRÓL AZ ÉRTEKEZLETRŐL, MELYE AZ 1944. ŐSZÉN KOLOZSVÁRON MARADT MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM TANÁCSÁNAK TAGJAI 1945. ÉVI JÚNIUS HÓ 3-ÁN MISKOLCZY DEZSŐ KERT U. L. SZ. ALATTI LAKÁSÁN TARTOTTÁK	78
19. A NEMZETNEVELÉSÜGYI MINISZTERIUM 137-851/1945.SZ. HATÁROZATA	81

20. A VOLT MAGYAR EGYETEM ROMÁN ÁLLAMPOLGÁRSÁGÚ TANÁRAINAK LEVELE CSÖGÖR LAJOSHOZ, AZ EGYETEMET VEZETŐ BIZOTTSÁG ELNÖKÉHEZ	82
21. JEGYZŐKÖNYV KÉSZÜLT MA, 1945. JÚNIUS 5-ÉN AZ I. FERDINÁND KIRÁLY EGYETEM KOLOZSVÁR, KOGALNICEANU UTCA 1. SZÁM ALATTI ÉPÜLETÉNEK REKTORI SZOBÁJÁBAN	84
22. A KOLOZSVÁRI MAGYAR EGYETEMI HALLGATÓSÁG MÓRICZ ZSIGMOND KOLLÉGIUMÁNAK LEVELEI AZ I. FERDINÁND KIRÁLY EGYETEM ROMÁN IFJÚSÁGÁHOZ ÉS A BUDAPESTI GYÓRFFY ISTVÁN KOLLÉGIUM IFJÚSÁGÁHOZ	86
23. A KOLOZSVÁRI MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM REKTORI HIVATALA	89
24. MISKOLCZY DEZSŐ BESZÉDE A MAGYAR EGYETEM 1945. JÚNIUS 11-I DOKTORAVATÓ ÜNNEPSÉGÉN	90
25. A KOLOZSVÁRI MAGYAR ELŐADÁSI NYELVŰ ÁLLAMI TUDOMÁNYEGYETEM SZERVEZŐ BIZOTTSÁGÁNAK JELENTÉSE AZ EGYETEMI ÉPÜLETEKKEL KAPCSOLATOS TÁRGYALÁSOKRÓL	91
26. EMIL PETROVICI ROMÁN EGYETEMI REKTOR LEVELE CSÖGÖR LAJOS MAGYAR REKTORHOZ	96
27. CSÖGÖR LAJOS REKTOR KÖRÖZVÉNYE A MAGYAR ELŐADÁSI NYELVŰ ÁLLAMI TUDOMÁNYEGYETEM INTEZÉTEI VEZETŐIHEZ	97
28. DR. BALOGH ERNŐ EGYETEMI TANÁRNAK, AZ ÁSVÁNYTANI TANSZÉK MEGBÍZOTT VEZETŐJÉNEK LEVELE CSÖGÖR LAJOS REKTORHOZ	98
29. 1945. JÚNIUS 30-I ÉVZÁRÓ BESZÉDEK	99
30. A KOLOZSVÁRI MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM REKTORI HIVATALA	102
31. KINEVEZTÉK A KOLOZSVÁRI MAGYAR EGYETEM SZEMÉLYZETI KINEVEZÉSEIT VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGOT	103
32. A MAROSVÁSÁRHELYI ÁLLAMI KÓRHÁZ ORVOSAINAK LEVELE A MAGYAR EGYETEM INTEZŐBIZOTTSÁGÁHOZ	104
33. A KOLOZSVÁRI MAGYAR ELŐADÁSI NYELVŰ ÁLLAMI TUDOMÁNYEGYETEM INTEZŐ BIZOTTSÁGÁNAK LEVELE ÉS ELŐTERJESZTÉSE ŠTEFAN VOITEC NEMZETNEVELÉSÜGYI MINISZTERHEZ	105
34. AZ ORSZÁGOS KÖZEGÉSZSÉGÜGYI INTÉZET KOLOZSVÁRI ÁLLOMÁSA INTÉZETVEZETŐJÉNEK LEVELE A MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM INTEZŐ BIZOTTSÁGÁHOZ	109

35. A KOLOZSVÁRI TUDOMÁNYEGYETEM SZÜLÉSZET- NŐGYÓGYÁSZATI KLINIKÁJA VEZETŐJÉNEK LEVELE A KOLOZSVÁRI MAGYAR EGYETEM INTEZŐBIZOTTSÁGA ELNÖKÉNEK	110
36. A MONITORU OFICIAL /HIVATALOS KÖZLÖNY/, I. RÉSZ 176. SZÁM 6807 ÉS 6808. OLDALON MEGJELENT 1945. AUGUSZTUS 1-I RENDELET NEMZETNEVELÉSÜGYI MINISZTERIUM	111
37. FELJEGYZÉS A MAGYAR ELŐADÁSI NYELVŰ ÁLLAMI EGYETEM HELYZETÉRŐL	115
38. A ROMÁN MINISZTERTANÁCS 1945. AUGUSZTUS 3-I ÜLÉSÉN HOZOTT 5205/1945-ÖS SZÁMÚ HATÁROZAT	117
39. A KOLOZSVÁRI EGYETEMI KÖNYVTÁR VEZETŐINEK ÁTIRATA CSÖGÖR LAJOS REKTORHOZ	118
40. CSIKI KÁLMÁN EGYETEMI TANÁRSEGÉD JELENTÉSE DR. MISKOLCZY DEZSŐ PROFESSZOR SZÉLJEGYZETÉVEL ELLÁTVÁ	120
41. RÉSZLET PÁPAI ZOLTÁN ORVOS-PROFESSZOR CSÖGÖR LAJOS REKTORHOZ ÍRT LEVELÉBŐL	121
42. RÉSZLETEK PETRU GROZA MINISZTERELNÖKNEK A KOLOZSVÁRI MAGYAR EGYETEMEN TETT LÁTOGATÁSOKOR MONDOTT BESZÉDÉBŐL. /1945. OKTÓBER 27./	122
43. KIVONAT A KOLOZSVÁRI ÁLLAMI MAGYAR ELŐADÁSI NYELVŰ TUDOMÁNYEGYETEM MATEMATIKAI ÉS TERMÉSZETTUDOMÁNYI KARÁNAK 1945. ÉVI NOVEMBER HÓ 1-ÉN TARTOTT 1945/46. TANÉV V. RENDES KARI ÜLÉSÉNEK JEGYZŐKÖNYVÉBŐL	123
44. JEGYZŐKÖNYV	125
45. JEGYZŐKÖNYV	132
46. JEGYZŐKÖNYV KÉSZÜLT A KOLOZSVÁRI MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM TANÁCSÁNAK 1945. NOVEMBER 28-ÁN DELELŐTT 10 ÓRAKOR TARTOTT HETEDIK ÜLESÉRŐL	146
47. JEGYZŐKÖNYV	149
48. JEGYZŐKÖNYV	152
49. CSÖGÖR LAJOS REKTOR ÉRTESÍTÉSE VENCZEL JÓZSEF DÉKÁN HELYETTESHEZ	155
50. KIVONAT A KOLOZSVÁRI BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM BÖLCSESZET-, NYELV- ÉS TÖRTÉNETTUDOMÁNYI KARÁNAK 1945. DECEMBER HÓ 27-ÉN,	

CSÜTÖRTÖKÖN 10 ÓRAKOR A REKTORI FOGADÓSZOBÁBAN TARTOTT VII. RENDES ÜLÉSÉRŐL FELVETT JEGYZŐKÖNYVBŐL.	156
51. A ROMÁNIAI MAGYAR NÉPI SZÖVETSÉG KÖZPONTI INTÉZŐ BIZOTTSÁGÁNAK LEVELE A KOLOZSVÁRI BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM EGYETEMI TANÁCSÁHOZ	158
52. A KOLOZSVÁRI BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM HIRDETÉSE AZ 1945-46-OS TANÉVRE VALÓ BEIRATKOZÁSOKRÓL	159
53. A BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM FELHÍVÁSA ERDÉLY MAGYAR TÁRSADALMÁHOZ	160
54. A KOLOZSVÁRI BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM REKTORI HIVATÁLANAK ÉRTESÍTÉSE DR. ENTZ GÉZA MAGYAR ÁLLAMPOLGÁR EGYETEMI ELŐADÓTANÁRHOZ	162
55. A BOLYAI-EGYETEM HIVATÁSA	163
EPILOGUS	165
KITEKINTÉS A KOLOZSVÁRI MAGYARNYELVŰ EGYETEMI OKTATÁS 1945. UTÁNI ÚTJÁRA	165
JEGYZETEK	170
A KOLOZSVÁRI SZÉKHELYŰ MAGYAR ÉS ROMÁN EGYETEMEK REKTORAINAK NÉVSORA AZ 1917-18-AS ES AZ 1987-1988- AS TANÉV KÖZÖTT	173
KOLOZSVÁR VÁROSTÉRKÉPE /1945/ A KÖTETBEN SZEREPLŐ ÉPÜLETEK MEGJELÖLÉSÉVEL.....	175

ELŐSZÓ

A Kolozsvári Magyar Egyetem alapításának és szervezésének jó egy évi dokumentumanyagát veheti kézbe az olvasó. Ez a kötet a jelenleg fellelhető iratok, jegyzőkönyvek, újságcikkek és emlékezések lelkiismeretes összegyűjtése és rendszerezése alapján készült el. Bizonyára vannak e korban született, de itt hiányzó, talán végleg elkallódott dokumentumok és azt is tudjuk, hogy a napilapok, a pártok különböző szempontjai és a változó politikai széljárás miatt csak alapos kritikával olvasva nyújthatnak megközelítőleg valós képet az akkori viszonyokról.

Ennek dacára a történelmi igazság megőrzésének nagy értéke ez a gyűjtemény, európai szempontokat tükröző és az együttélő népek megértését, megbékélését szolgáló bevezetőjével. Érthető örömmel vállaltam tehát a feladatot rövid Előszó megírására. Az ember élete alkonyán szívesen beszél múltjának történelmi távlatból is leghasznosabbnak ítélt, jövőt építő, értelmet nyújtó korszakáról. De szívesen teszem azért is, mert jó alkalom a magam szerepének áttekintésére. Minden emlék felidézése egy-egy kérdőjel is: jól mértük-e fel annak idején helyzetünket, jól tájékozódunk-e vagy utat tévesztettünk mi is valahol?

Jó alkalom ez még arra is, hogy tiszteletadással emlékezzem mindazokra, akik nélkül vagy nem is lett volna magyar egyetem, vagy szervezése nem történhetett volna azon a magas szinten és olyan gyorsan, ahogy az történt.

A mostoha körülmények, a tudatos akadályozás és sokszor ellenséges légkör dacára az alapító okmány megjelenése — 1945. május 29. — után jó fél év múlva — 1946. február 11-én — Kolozsvár és Marosvásárhelyen egyidőben megnyitotta kapuit a magyar egyetem, akkor már Kolozsvári Bolyai Tudományegyetem néven. A május elseji ünnepi felvonulás első sorában vitt tábla büszkén hirdette, hogy "a semmiből új világot teremtettünk".

De ne vágjak idő előtt a történetek elébe. Az öröm mellett kötelességem is megírni mindazt, amit e rövidre tervezett Előszóba belefér, jóllehet a bevezető tanulmány időrendben világos kapcsolatot teremt az egyes dokumentumok és történetek között. Mégis lényeges a személyes emlékek rögzítése is, arra törekedve, hogy minél kevésbé befolyásolják azokat négy évtized keserű tapasztalatai, mai érzéseim visszavetítése.

A négy évszázados múltra visszatekintő erdélyi egyetem helyzete mindig Erdély politikai helyzetétől függött, néha hosszabb-rövidebb időre megszűnt működése, aztán bűvópatakként megint felszínre tört, ahogy azt a történelem és az alkotni vágyó emberi akarat megengedte. A változó történelem alakulása folytán 1872-től 1919-ig kizárólag magyar, 1919 és 1940 között kizárólag román egyeteme volt Erdélynek. A bécsi döntés következményeként 1940 ősztől Kolozsvárt magyar, Nagyszebenben román, tehát egyidőben két egyetem szolgálta a magyar és román nemzetet ezen a földön.

Az 1944 őszen bekövetkezett történelmi változás nem érte olyan váratlanul és felkészületlenül az Észak-erdélyi magyarságot, mint annak idején Trianon. Az akkori sokk-állapot évekig tartott és csak egy-két demokratikus kísérlet próbálta megszakítani a kábulat hosszú időszakát.

A második világháború végén a munkásmozgalom vezetői az illegális kommunista pártból kialakult Békepárt, az eddig is működő szociáldemokraták, a börtönből kiszabadult kommunisták és nem utolsósorban a MADOSZ-ból Magyar Népi Szövetséggé

alakult politikai szervezet és más haladó csoportok reményeik megvalósulását látták a bekövetkező változásban és igyekeztek is élni ezzel a történelem adta lehetőséggel.

Az így kialakult, a kisebbségi sorsban összekovácsolódott progresszív részben, marxista csoportok tagjai elsősorban a különböző nemzetiségek közül kerültek ki és ez a magyarázata annak, hogy 1945-1947 között olyan sokan jutottak központi intézményekbe vezető állásba.

Illyés Gyula Erdélyi út című cikkében így jellemezte ezt az időszakot: "a magyarság lelkiállapota kettős: Ha azt mondod: új társadalom, csupa buzgás és remény, de ha külön magyar sorsára tapintasz; tétovázás, megrianás, sőt szűkülés, és teljes magára hagyottság."

A jövő lehetőségétől megigéztettek és a teljes reménytelenségbe sülyedtek között egy kérdésben mégis egyetértés uralkodott: és ez a működő magyar egyetem megmaradásának egyöntetű kívánsága, követelése volt.

A két világháború között nem volt magyar egyetem és alapításának még gondolata sem merülhetett fel.

A háború után lehetőség nyílt arra, hogy megmaradhat a működő egyetem és ez bizakodást váltott ki mindenikből. Nem csak a személy szerint is érdekelt egyetemiiek, de a magyarság minden rétege reménységgel tekintett az egyetem megmaradásának lehetőségére. Az egyetem 20 éves hiánya, tehát a szükség tudatosította mindenkiben az egyetem fontosságát. Érezték, tudták ezt, nemcsak az értelmiségiek, de például a gyógykezelésre szoruló egyszerű emberek is. A hiányból fakadó keserűséget most a remény és az egyetem megmaradásának követelése váltotta fel, amit a közel 5 hónapos politikai schova sem tartozás csak szilárdított.

Ismeretes volt ugyanis, hogy a két világháború között a tétovázás és útkeresés nehézségei után csodálatos eredmények is születtek minden olyan területen, ahol az alkotás csak az egyén tehetségétől függött, nem volt intézményhez kötött. Gondoljunk csak az irodalom és képzőművészet, az egész magyar kultúréletre kiterjedő nagy hatására. Ám az is köztudott volt, hogy a tudományos kutatás, a szervezett kutatómunka minden lehetősége zárva volt a magyar értelmiség előtt.

Az erdélyi Múzeum Egyesület különböző szakosztályai és az egyházak minden tőlük telhetőt megtettek a hiányok pótlására, de a szervezett alkotómunkához hiányoztak az anyagiak. Minden értelmiségi tudatában volt tehát annak, hogy az egyetem léte, vagy esetleges megszüntetése az erdélyi magyar tudományos élet alapvető kérdése. Egyetem nélkül magasfokú, a kor színvonalának megfelelő műveltség hosszú időn át elképzelhetetlen, komoly tudományos kutatásra pedig gondolni sem lehet. Erdély közös múltjának tanulmányozása, feltárása, ismertetése; orvosok, tanárok, jogászok, gyógyszerészek és kutatók képzése, mind az egyetem lététől függ. Szabad-egyetemi előadások tervezése az új helyzetben, mindazok számára, akik megfelelő szakműveltséghez saját hibájukon kívül nem juthattak, mind az új intézményre vár. Egy kicsit a Németh László részéről megfogalmazott álom lebegett szemünk előtt: "A kisebbség jogosítványa, hogy elit tud lenni."

Az Erdélyben élő közel kétmillió magyarországi számára 1945-ben központi kérdéssé vált tehát az egyetem sorsa és jövője. Megmaradásával a Magyar Népi Szövetség és az észak-erdélyi politikai pártok kivétel nélkül mind egyetértettek.

Ha igaz, hogy minden egyetem alapítása többé-kevésbé a történelmi hely és az adott politika függvénye, ez a megállapítás maradéktalanul érvényes volt az akkori állapotok között. Talán soha, és seholsem alapítottak egyetemet ehhez hasonló, sajátos történelmi közegben. A bevezető tanulmány kellő magyarázatot nyújt e különleges és bonyolult helyzet megismeréséhez, mégis hadd emeljem ki, az alapítás három lényeges feltételét azért is, hogy személyes élményeimet azokhoz kapcsolhassam.

1. 1944 őszén az egyetemi tanács az erdélyi magyarsággal sorsközösséget vállalva és az előre nem látható kockázattal nem törődve helyén maradt, biztosítva ezzel az egyetemi élet folyamatosságát.

2. A szovjet katonai városparancsnok Kolozsvár felszabadítása után elrendelte, hogy minden üzem, kulturális és tudományos intézmény folytassa működését úgy, ahogy az október 11-e előtt volt.

3. A román közigazgatás az 1945 március 6-i Sztálin-Groza táviratváltása után azzal a feltétellel térhetett vissza, hogy vállalja a nemzetiségek jogegyenlőségének biztosítását, úgy, ahogy azt Visinszky március 13-án a kolozsvári nagygyűlésen tartott beszéde is hangsúlyozta.

Az egyetemi tanács sors- és kockázatvállalását eddig – tudomásom szerint – sehol sem méltatták kellően. Kötelességemnek érzem tehát, hogy erről is szóljak néhány szót: Gondolok itt elsősorban az egyetemi tanács 3 olyan kivételes személyiségére, mint Miskolczy Dezső rektor, Búza László rektorhelyettes és Haynal Imre orvostudományi dékán. Talán ők maguk sem tudták, hogy mekkora kockázatot vállaltak, hiszen abban a helyzetben ki ismerhette a jövő fejleményeit? Ki gondolhatott például a román közigazgatás kiutasítására és hogy ezáltal az egyetem folytathatja működését. Bátorságuk, helytállásuk lehetőséget nyitott az új magyar egyetem alapításához.

Az 1944-45-ös események és politikai helyzet ismeretében bizonyosnak tűnik, hogy az egyetemi tanács távozása esetén föl sem merülhetett volna magyar egyetem létesítésének a gondolata. A háború még folyt, és ez minden erőt lekötött, ki gondolhatott volna abban a helyzetben egyetem alapítására? Ismeretes emellett az is, hogy kezdetben a Moszkvából hazatért Luka László és Pauker Anna még a működő egyetem megmaradásával sem értett egyet.

A visszatért román közigazgatás nyilvánvalóan nem kezdhette tevékenységét azzal, hogy olyan demokratikus intézményeket – köztük a Magyar Egyetemet – semmisít meg, melyeket a szovjet katonai parancsnokság elismert.

Ezen a politikai feltételen túl, az egyetem alapításában döntő szerepe volt Petru Groza miniszterelnöknek, aki nemegyszer hangsúlyozta, hogy az erdélyi magyarságnak joga van önálló, magyar egyetemre. Hálával és megbecsüléssel gondolok e nagy román államférfi bölcsességére, olykor népszerűtlenséget is vállaló bátorságára, ahogy a magyar egyetem legfontosabb ügyeit perdöntően támogatta. Személyéről, történelmi szerepéről már sokan és sokat írtak. Én most csak egy, az egyetem létét, színvonalát közvetlenül érintő – a magyar állampolgárságú tanárok alkalmazására – szeretnék visszaemlékezni.

Ez a kérdés a Magyar Népi Szövetség kívánságai között már korábban szerepelt, de amikor konkrét döntésre került volna sor, az egyébként mindig segítőkész nemzetnevelésügyi miniszter Stefan Voitec nem merte vállalni nagyszámú külföldi tanár alkalmazását. Javaslatomat elfogadva a miniszterelnökhöz mentünk, akinek röviden vázoltam azt a kisebbségi múltunkból származó tényt, hogy hiányoznak megfelelő szakemberek az egyetem indításához. E rövid bevezető után magam is kissé bizonytalankodva kértem 30 magyar állampolgárságú tanár alkalmazásának engedélyezését. Rövid gondolkodás után azt mondta, hogy kissé ugyan sok egyszerre, de legyen. Beszélgetésünk eddig magyarul folyt, most románra fordítva a szót, közölte a döntését a miniszterrel, akinek láthatólag nagy kő esett le a szívéről. Távozásunkkor az ajtóig kísért és kezét vállamra téve még azt mondta, ismét magyarul: "Aztán tudja Csögör útközben még hozhatunk egyet-kettőt, de most elégedjünk meg ennyivel."

És nem ez volt első és utolsó gesztus P. Groza részéről. Megadott minden tőle függő támogatást, hangsúlyozva, hogy nem látszat-egyetemet akar, hanem a kolozsvári román egyeteméhez hasonló színvonalút, és hogy ő így is érezte, és részéről nem politikai taktika volt, arra jellemző, hogy a párizsi békekötés után akármikor

Marosvásárhelyen járt – ahol bátyja lakott – lerázva magáról hivatalos őrzőit, váratlanul meglátogatta az egyetemet és órák hosszat beszélgetve, együtt örült sikereinknek, Vendégekönvünkbe egy alkalommal be is írta: "Jó kezdet, fél siker."

Magával ragadott egyénisége erősített mindnyájunkat és joggal hittük, hogy tényleg egy új, jobb világ építői vagyunk. Hittük, hogy az egyetem létrehozása, ennek demokratikus szelleme, együttműködése a testvérintézményekkel, nemcsak a romániai magyarok és az országban élő más nemzetiségiek teljes megbékélését segíti elő, de példát mutat más kelet-európai nemzet számára is. Segíti annak felismerését, hogy azonos sorsú népek élnek Közép-Európa keleti térségében. Hitünk nem volt alap nélküli álmodozás, hiszen tudtuk, hogy más kis nemzetek nagy államférfiai is melegengettek akkor hasonló terveket és próbálták az együttműködést megteremteni. Sajnos egy nagyhatalmi politika csírájában folytotta el a törekvéseket, és hogy ez hova vezetett azt ma mindnyájan tudjuk.

A mi fenntartás nélküli bizakodásunkkal egyidejűleg óvó, kételkedő figyelmeztetés is elhangzott egy olyan ember részéről, akinek tiszta egyéniségére, példamutató bátorságára és helytállására tisztelettel tekintett mindenki Erdélyben. Márton Áron gyulafehérvári római katolikus püspökre gondolok. Egyetemi ügyekben Bukarestbe menve útunk Gyulafehérváron át vezetett, ahol gyakran felkerestük a püspököt Venczel József munkatársammal, aki Márton Áronnak régi, szeretett, bizalmi embere volt. Egy ilyen alkalommal 1945 végén – 1946 elején – Márton Áron az egyházi iskolák, és általában az egész középiskolai oktatás bizonytalan jövőjéről beszélt. Én a megvalósított, széleskörű iskolahálózatra és mint legnyomósabb érvre, az új magyar egyetem alapítására hivatkozva azt kérdeztem, hogy miért aggódunk éppen most, ilyen helyzetben az iskolák jövője miatt? Márton Áron akkor tűnődve hallgatott egy ideig azután a következőket mondta: "Csöggör kérem, maga tényleg azt hiszi, hogy az önálló magyar egyetem sokáig megmarad? Magukat megszedítette az a négy év, amit Észak-Erdélyben éltek és ezért nem látnak elég tisztán. Hogy mit várhatunk a jövőtől, azt csak mi tudjuk, akik Dél-Erdélyben élünk."

Hányszor jutottak eszembe a püspök szavai, amikor a politika változása, torzulása az egyetem értékelését is meghamisította, – kezdetben – alapítása idején – ezt az intézményt a román demokrácia nagy győzelmének, a jogegyenlőség megvalósításának tekintették a politikai pártok vezetői és nemzetiségiek egyaránt.

Ezt a jogegyenlőséget szóban és írásban továbbra is hirdették, de mögötte megkezdődött először az önálló gazdasági intézmények – EMGE és szövetkezetek – beolvasztása majd követte ezt az egész magyar iskolahálózat sorvasztása, vagy éppen megszüntetése.

1948-ban sor került az egyetemi és főiskolai oktatás országos mértékű átszervezésére. Ennek keretében a kényszer-megoldásként Marosvásárhelyen elhelyezett orvostudományi fakultás önálló Orvostudományi és Gyógyszerészeti Intézet alakult négy fakultással, rektorral és dékánokkal az élén.

Az átszervezés jó alkalom volt arra, hogy a Bolyai Egyetemen még szerződéses viszonyban dolgozó magyar állampolgárságú tanároktól megváljanak. Az új tanárok kiválasztásánál mind erősebben érvényesült az örökké gyanakvó Bányai László szelleme. Ebben az időben a felterjesztések, a Magyar Népi Szövetség rostáján át kerültek a minisztériumba és Bányai, aki az MNSZ egyik vezetője volt, sok kellően fel nem készült ember kinevezését erőszakolta ki, ami az egyetem színvonalának süllyedéséhez vezetett.

Ebben a folyamatban a döntő változást a kolozsvári román és magyar egyetem egyesítése jelentette Babes-Bolyai Tudományegyetem néven 1959-ben. A célnak megfelelő Lenin idézettel indokolták az egyesítés szükségességét, mondván, hogy amit

az élet a közös munka összehoz, azt az oktatás, az iskola mesterségesen ne válassza szét.

A román és magyar egyetem egyesítése csak a kezdet és egyben a legsúlyosabb csapás volt; követte azt a magyar iskolahálózat olyan átszervezése, hogy lehetőleg egyetlen magyar iskola se tarthassa meg önállóságát. És mindezt folytatták az alkotmány egyenjogúságot biztosító törvényei és a nemzetiségi kérdés demokratikus megoldásának állandó hangoztatása mellett.

Mivel a marosvásárhelyi Orvostudományi és Gyógyszerészeti Intézetet nem volt mivel egyesíteni, de önálló magyar intézetként meghagyni sem akarták, megszületett a román-magyar kétnyelvű oktatás javaslata, majd bevezetése. Ekkor és ezzel kapcsolatban jelentette ki Marosvásárhelyen 1960-ban Mogyorós Sándor – akkor már mint Alexandru Moghioros a politikai végrehajtó bizottság tagja, hogy "az 1945-ben alapított önálló magyar egyetem létesítése politikai hiba, a magyar reakciónak tett engedmény volt." Jelen voltam, hallottam, de nem akartam hinni a fülemnek: hát 15 év után már ezt is lehet, így meghamisítani a történelmet.

Mintha Tătărescu román külügyminiszter a párizsi béketárgyaláson nem ezt mondta volna, hanem éppen a demokrácia és a teljes jogegyenlőség megvalósításaként értékelte a Bolyai egyetem létrejöttét.

És vajon milyen magyar reakcióra gondolt Mogyorós? Hiszen jól tudta, hogy az 5 hónapos észak-erdélyi önállóság idején minden politikai párt egyetértett azzal, hogy a kétmillió magyarországnak joga van önálló egyetemre. Tapasztalataink alapján tudtuk, hogy Mogyorós nem a saját, hanem a politikai végrehajtó bizottság hivatalos álláspontját képviseli és ezzel az Orvostudományi és Gyógyszerészeti Intézet kétnyelvűsége is "a haladást, a homogenizálást szolgálja."

Óvatosságból a magyar nyelvi oktatás biztosítására humán-magyar tagozat párhuzamos szervezését szerettük volna elérni, amely törvényes keretet jelentett volna a jövőre, de ezt azzal vetették el, hogy sürgősségtelen, hiszen minden marad úgy ahogy volt, magyar vezetés stb. éppen csak román nyelvű előadásokat is fognak tartani.

Hogy rossz sejtelmekünk nem voltak alaptalanok, azt a jövő igazolta. 1960-ban az Intézet vezetősége és oktatási nyelve magyar volt. 1986-ban az Intézet tényleges döntést hozó szűk vezetősége a következőkből állott: Bancu Gh. Victor Emilian rektor, Simu George rektorhelyettes, Nicolaescu Ioan az intézeti pártbizottság titkára, Roman Mihaela a diákszövetség elnöke.

Az 1988/89-es tanévről megbízható szóbeli közlés alapján az általános orvosi kar első évfolyamára felvett 136 hallgató közül magyar 14. A fogorvosi karra felvett 23 közül magyar 3 vagy 4.

Gondolom ezekhez nem kell kommentár, az adatok magukért beszélnek, és mindez történik annak állandó hangoztatása mellett, hogy a nemzetiségi kérdés a marxizmus-leninizmus szellemében tökéletesen meg van oldva.

Az 1945 május 29-én törvénnyel megalakított magyar tannyelvű egyetem szervezésére a Magyar Népi Szövetség javaslata alapján a minisztérium 3 tagú román állampolgárokból álló bizottságot nevezett ki. A bizottság felosztotta egymás közt a tennivalókat és a hatásköröket. Én, mint orvos, az orvostudományi kar problémáival foglalkoztam. Nekem kellett tehát a legnagyobb és az elhelyezkedés szempontjából legtöbb gondot jelentő épület személyzeti és egyéb ügyeit megoldanom.

A nagyszebeni egyetem nem egyezett bele az épületek megosztásába, egyetlen épületet sem engedett át. Ehelyett a városban egymástól távol fekvő, meg nem felelő épületeket ajánlott az orvosi kar elméleti intézetei és klinikai részére. Egy épületet például, Szamosfalván a volt javítóintézet épületét. A részünkről kiküldött szakértő bizottság megállapította azok alkalmatlanságát. Az adottságok és lehetőségek hosszú vitatása, mérlegelése után merült fel tehát kényszerhelyzetben az a gondolat, hogy az

orvostudományi kar más városban kapjon elhelyezést. Kézenfekvő volt elsősorban Marosvásárhelyre gondolni, mint a székelység legnagyobb városára. Az ottani helyzet megismerésére egyetemi tanárokból és műszaki emberekből álló bizottságot állítottunk össze és küldtünk át Vásárhelyre. A szakértő bizottság azzal az egyöntetű állásponttal és javaslattal tért vissza, hogy a megtekintett épületek megfelelő átalakítás után lehetővé teszik az orvostudományi kar korszerű elhelyezését.

Dönteni kellett tehát és ez a döntés nem volt könnyű számunkra. Kolozsvár egész Erdély politikai, gazdasági és kulturális központja, fővárosa volt. A magyar nép évszázados történelmi emlékei mind e város nevéhez fűződtek. De itt működtek még akkor a különböző gazdasági és kulturális intézmények központjai is. A távozás ellen szólt az egyetem egységének megbontása, a különböző karok egymásra ható, gazdagító, gyümölcsöző hatása, ellene szólt az egyetemi könyvtár hiánya, mindaz, ami akadályozta az egyén teljes kulturális fejlődését.

Jól tudtuk azt is, hogy a Vásárhelyre menetel érzelmileg is sújtani fogja elsősorban Kolozsvár magyar lakosságát, mert részükre az egyetemet elsősorban a klinikák magas színvonalú betegellátása jelentette.

Népszerűtlen volt tehát az orvosi kar Marosvásárhelyre való telepítése, de mégsem tehetünk mást. Az adott keretek ismerete meghatározta döntésünket. Nem mondhatunk le arról a történelmileg adott lehetőségről, hogy ha két városban is, de önálló magyar intézményeket teremtsünk az erdélyi magyarság számára.

Mindnyájunkat letört kissé az általunk hozott kényszerű döntés, de vállaltuk az ebből származó nehézségeket is. Bizakodást nyújtott és felvillanyozott mindnyájunkat az a tény, hogy a személyi kérdésekben a miniszterelnök nagyvonalú támogatása alapján reményen felül eredményt értünk el, és ezáltal lehetővé vált, hogy már az alapítás első évétől egyetemünk megfelelő színvonalon kezdhesse meg sokoldalú működését.

Csak megemlítem, hogy az egyetemi színvonal biztosítása nem volt szívügye néhány türelmetlen, túlzó, vagy talán túl gyors egyetemi karrierre vágyó embernek. Ezek kifogásolták a magyar állampolgárságú tanárok nagy számát, "polgári" gondolkodását és hirtelen az egyetem demokratikus jellegét féltették.

Örülök, hogy akkori álláspontom helyességéről négy évtized után egyéb kérdésekről írva Szöcs István, az Utunk kitűnő kritikusa ezt állapítja meg az Utunk 1983-ban megjelent számában: "Amikor annak idején az alapító rektor a demokrácia nagy nemzeti vívmányát megszervezte, az adott lehetőségekhez képest a legkitűnőbb szakembereket szedte össze a tanszemélyzetben, annyi kiváló tudóst és orvost, hogy évtizedekre feltöltötték szellemi hajtóerővel az intézetet."

Az egyetem szervezése kollektív munka eredménye volt, mégis külön kell megemlékezni két munkatársam szerepéről. Nagy Gézáról és Venczel Józsefről van szó. Mindketten mélyen vallásos meggyőződésű, a magyarság jövőjét felelősséggel vállaló "népben, nemzetben" felelősséggel gondolkozó emberek voltak. Lelkiismereti kérdésnek érzem, hogy külön szóljak néhány szót személyiségükről. Nagy Géza az Erdélyi Múzeum Egyesült titkára, kiváló művelődéspolitikus és a református egyház teljes bizalmát élvező személy volt. Az EME titkáráként a természettudományos táaraknak legkitűnőbb ismerője és mint ilyen is nélkülözhetetlen a szervezésben. A másik személy, akiről szólni kívánok, Venczel József, statisztikus, a Hitel munkatársa, az Erdélyi Tudományos Intézet tagja és Márton Áron püspök régi, szeretett bizalmi embere volt. Különböző világnézetünk soha nem zavarta együttműködésünket, minden szociális igazságtevés meggyőző támogatói voltak. Tudása, felelősségérzete, szorgalma, magától megkövetelt igényessége kiemelte kortársai közül. A közösség szolgálata volt élte egyetlen, soha meg nem szűnő gondja. Szakértelmével nagy része volt abban, hogy a Bolyai Egyetem minden kritikát kiálló színvonalon kezdhesse meg működését. Nagy

Géza és Venczel József szakismerete, támogatása nélkül sokszor bizonytalanul álltam volna az azonnali döntést követelő helyzetekben. Venczel hosszú évekig börtönben volt, ahonnan megrendült egészséggel tért haza. Fiatalon 1972-ben meghalt. Temetését személyesen Márton Áron püspök végezte, beszédében többek közt azt emelte ki, hogy Venczel József életműve az ő élete volt. E tömör jellemzés és Venczel egyénisége Illyés Gyula szavait juttatja eszembe: "Mi őrzi a jellemet, ha nem a tett. Vajon az írás, az egyetlen kifejező eszköze a szellem emberének? Nem kínálkozó-e, hogy a jellem is bekerüljön ezek közé, hogy a szellemi életmű hatásával egyenrangú legyen egy élet példájának a hatása?"

Ellentmondásokkal teli időben és környezetben éltünk, de az 1944. októbere óta eltelt 44 év már történelmileg is elég ahhoz, hogy kellő tárgyilagossággal nézzük a múltat és benne saját munkánkat. A történelem úgy hozta, hogy csak a létezés kellemes nyugalma helyett magam is cselekvő részese lettem az eseményeknek. Ez könnyen torzíthatta volna visszaemlékezéseimet, de a dokumentumgyűjtemény a valósághoz kötött. Hasznos volt e dokumentumok tükrében is megvizsgálni, hogy megtettünk-e annak idején mindent, ami képességeinkből telt? Már csak ezért is kötelező szembenézni a múlttal, 44 év előtti önmagunkkal. Eddig nem jelent meg hasonló dokumentumgyűjtemény a Bolyai Egyetem alapításáról. Pedig vitathatatlan, hogy a második világháborút követő időben nem csak romániai, de kelet-európai mértékkel mérve is az önálló magyar egyetem a legnagyobb jelentőségű, nemzetiségi kultúrintézmény volt. Alapításának körülményei a meghatározó történelmi társadalmi viszonyok, a szervezés legfontosabb kérdései, a levonható tanulságok mind értéket jelentenek a tudományos kutatók és érdeklődők számára.

Az anyaggyűjtés és közlés fontosságát növeli még az is, hogy az 1970-es években a román államtanács elnöksége törvényerejű rendeletet hozott, amely szerint minden eredeti okmány, okirat, kézirat, múltra vonatkozó emlék e rendelettel létrehozott állami levéltár tulajdonába ment át. Beszolgáltatásuk kötelező volt intézetek és magányosok részére egyaránt. Vonatkozik e rendelet az egyházak és volt felekezeti iskolák több évszázados gyűjteményére, könyv és okirat anyagára.

Kellő szervezés, és épületek hiánya miatt a rendeletet teljesen végrehajtani nem lehetett, de megtörtént minden anyag leltározása és tanulmányozásukhoz állami engedély kell. Hogy múltunkra vonatkozó anyagból mi kallódik el és mit fognak tudatosan megsemmisíteni, azt megjósolni nem lehet, de ott, ahol műemlékeket, templomokat lehet máról-holnapra eltüntetni a Föld színéről, ki kérheti számon a még talán ismeretlen iratok megsemmisítését.

Munkánkat a felsőfokú egyetemi oktatás anyanyelvén történő biztosítására nem aszerint kell ma értékelnünk, hogy mi maradt meg belőle. Az érték maga a szándék és az akkor elért eredménye volt. A Bolyai Egyetem beolvasztása, megszüntetése egy céltudatosan és módszeresen folytatott politika következménye. A diktatórikus állam minden tevékenységre kiterjedő ellenőrzése miatt szervezkedni vagy éppen küzdeni ellene nem lehetett. Hárman öngyilkosságot követtek el, de az sem segített, a beolvasztási folyamat ment tovább, kiterjesztve az egész magyar iskolahálózatra.

Mindezek kritikai áttekintését a múlt vizsgálatát teszi most lehetővé a Magyar-ságkutató Intézet két tudományos kutatójának céltudatos és körültekintő munkájával összegyűjtött dokumentumgyűjteménye és bevezető tanulmánya. Vállalkozásuk szinte követeli annak eredményes folytatását. Jó érzés számomra, hogy az erdélyi magyarság kultúrájának több évtizedes mesterséges sorvasztása dacára is objektív tudott maradni a Bevezető. Az alapító, szervező évek máig is ható erkölcsi erejével és boldogító érzésével kívánok jó folytatást munkájukhoz.

Az Észak-erdélyi több hónapos állami sehova sem tartozás mutatta meg a gyakorlatban részemre, hogy nemzetiségi kérdés megoldása nem mennyiségi kérdés. 1944

őszén Kolozsvár lakosságának kb. 85-90 %-os magyar többsége volt, de nem történt mégcsak átmeneti intézkedés sem, amely ne vette volna figyelembe, vagy éppen sértette volna az akkori Kolozsvárt kis számban élő románság jogait. Az együttélés csodálatos, jövőbe mutató példája szerveződött meg. Életem szegényebb és jövőbe tekintésem borúlátóbb lenne annak az öt hónapnak tapasztalata nélkül.

Budapest, 1989. január

Csőgör Lajos
a kolozsvári magyar egyetem
szervezőbizottságának elnöke,
a Bolyai Egyetem első rektora

BEVEZETŐ

AZ ERDÉLYI EGYETEM ÉS AZ EGYETEMI ESZME 400 ÉVE; VÁZLATOS TÖRTÉNELMI VISSZAPILLANTÁS

A mohácsi vész és Magyarország három részre szakadása után, a török árnyékában önálló fejedelemséggé vált Erdély hamarosan jelentős tudományos törekvések, akadémiai kísérletek színhelye lett. Kezdetben az erdélyi fiatalok kizárólag a külföldi felsőiskolákat – főként a német nyelvterület, Itália és Németalföld egyetemait – látogatták. Bazel, Bécs, Heidelberg, Köln, Krakkó, Lipcse, Prága, Utrecht, valamint Pádua és Nápoly voltak az erdélyiek középkori egyetemjárásának fő irányai.

A XVI. században a humanizmus és a reformáció teremtette meg azt a szellemi talajt, amelyből az erdélyi egyetemi eszme kisarjadt. A reformáció támogatójává vált János Zsigmond fejedelem uralkodása alatt a kolozsvári diéta 1565-ben hozott döntést egy főiskola megszervezéséről. Külső és belső okok – az Oszmán és a Habsburg birodalom versengése Erdély birtoklásáért, a négy bevett vallás /a katolikus, kálvinista, evangélikus, unitárius/ közötti viszály, végülis megakadályozta a terv végrehajtását. Az elképzelést a katolikus uralkodó, a páduai egyetem egykori diákja Báthory István valósította meg. 1581-ben nyitották meg a kolozsvári Farkas utcában emelt Kollégiumot, amelynek *akadémiai* rangját XIII. Gergely pápa a következő évben megerősítette.

A Kollégium, mint a középkori egyetemek általában, kolostori iskolából nőtt ki; egyszerre biztosított alap-, közép- és felsőfokú képzést; papi és értelmiségi utánpótlást, volt oktatási intézmény és tudományos műhely egyszerre. A kolozsvári akadémián főként magyar, lengyel és német jezsuiták oktattak, latin nyelven.

A kolozsvári egyetem a kor éles vallásharcai miatt hatásában nem válhatott az egész Erdélyre sugárzó oktatási intézménnyé. A 17. században, amikor a katolikus Báthoryakat kálvinista fejedelmek váltották fel, Erdély szellemi központja Gyulafehérvárra helyeződött át. A Bethlen Gábor által 1622-ben itt alapított protestáns Kollégium kiváló magyar és külföldi tudósokat gyűjtött maga köré. Működését a kálvinizmus eszméje határozta meg, de Bethlen Gábor uralkodását jellemző toleranciával az erdélyi sokszínűség; más vallások és felekezetek és mindenfajta tudományos újító szándék iránt. 1658-ban a tatárok feldúlták Gyulafehérvárt, és a harcokban a Kollégium épülete s könyvtára is elpusztult. Ugyanebben az évben az erdélyi tanügy egyik legnagyobb alakja, Apáczai Csere János egyetemi tervet dolgozott ki "A magyar nemzetben immár egy Akadémia felállításának módja és formája felől" címmel. Apáczai, egy az európai fejlődéssel lépést tartó, négy – bölcsészeti, jogi, orvosi és hit-tudományi – fakultással rendelkező, felső iskola megteremtését sürgette. Tervezte, amely az erdélyi egyetemi törekvések egyik fontos dokumentuma lett, korának viszonyai között kudarcot szenvedett.

Kolozsvárnak közel egy évszázad múltán lett ismét főiskolája. Miután az erdélyi rendek elfogadták, hogy Magyarország és Erdély a korona alatt újra egyesüljön, a Báthory féle jezsuita akadémia 1693-ban újra megkezdte működését. A tantervben a teológia mellett mind nagyobb szerepet kapott a bölcsélet és a "reáliák" /a természettudományok és a matematika/ oktatása. 1704-ben a Farkas utcában /a mai főépület helyén/ új épületeket emeltek tantermek és diákszállások céljára.

A kolozsvári főiskolát, így Erdély felsőoktatását alapjaiban érintette XIV. Kelemen pápa 1773-ban kiadott bullája, amely eltörölte a jezsuita szerzetes-rendet. Mária Terézia ezt az eseményt, egy országos tanügyi reform keretében, a kolozsvári egyetem átstrukturálására és egy felekezet-közi /felekezet-feletti/ intézmény létrehozására kívánta felhasználni. Ebben az elhatározásban nem annyira az erdélyi toleráns hagyományok felélesztése, mint inkább az a politikai felismerés játszott szerepet, hogy a protestáns diákok a kolozsvári főiskoláról kiszorulva külföldi egyetemekre jutottak el, és ott a felvilágosodás új, a Habsburg birodalom által veszedelmesnek tekintett tanaitól kiművelten tértek vissza. Az államraison által így kikényszerített változás felemás eredményt hozott: a felekezet-köziség az udvarral, és egymással szembeni bizalmatlanság miatt nem valósult meg, de Kolozsváron egy európai színvonalú intézmény alakult ki, követve a Habsburgok új, egyszerre központosító és modernizáló törekvéseit. Az 1776-ban a piarista tanító rend kezébe tett iskola – amely hamarosan hivatalos elnevezésében is *Universitas*-szá lett, négy karral /hittudományi, jogtudományi, bölcsész tudományi és orvostudományi/ működött. Tanárai között olyan szakemberek voltak, mint Hell Miksa /Maximilien Hell/ csillagász, Fridvalsky Jenő és Gegő Adolf matematikus, Jakab Elek és Antoniu Nusca történészek. Az intézmény tekintélyének növekedését hallgatói számának alakulása /1703-ban 50, 1770-ben 493 diák/, is mutatja.

Az 1780-as évtized, II. József trónra kerülése kedvezőtlen fordulatot hozott az *Universitas* történetében. A változásokat felülről kezdeményező felvilágosult abszolutizmus a birodalom egyetemeinek számát háromra csökkentette, a kolozsvárit 1784-ben először akadémiai liceumi, később közönséges liceumi szintre süllyesztette. Az addigi tanintézetből leválasztva, külön orvosi-sebészeti intézetet, és /nem-egyetemi szintű/ jogi akadémiát hozott létre. 1781-től a latin helyett a német vált kötelező tananyaggá, annak ellenére, hogy a diákok Erdély valamennyi nemzetiségéből, de főként a magyarok közül, kerültek ki. II. József nyelvi rendelete, negatív tartalmával is, egy új kor jelzője, amelyben a vallási-felekezeti küzdelmek helyét az oktatási intézmények falain belül is fokozatosan a nemzeti-nyelvi státusért, jogokért vívott harc váltja fel.

1784 és 1872 között Erdélynek nem volt egyeteme, de a tudomány és a magasműveltség képviselői, és az általuk működtetett intézmények, egyesületek jelen voltak a tájegységben. A lefokozott és részekre szabdalt kolozsvári universitas tanárai nagyrészt erdélyi liceumokban folytattak – bújtatott – felsőfokú oktatást. Az anyanyelvi képzés igénye, amely már az 1790-es évek erdélyi rendi reformmozgalmaiban politikai követelésként megfogalmazódott, a 19. század első felében kezdett tért nyerni a közép- és alsófokú tanintézményekben. A kolozsvári liceumokban a magyar nyelvű tanulás az 1840-es években vált rendszeressé. A városban működő Jogi Akadémia – németnyelvű iskolaként – az évtized végén Nagyszebenbe került át. Az első románnyelvű iskolát Balázsfalván nyitották meg 1754-ben. Ez később főgimnáziumi rangra emelkedett, és a görögkatolikus egyház hamarosan papképző szemináriumot is alapított a városban.

Ebben a korban Erdély szellemi élete hosszabb-rövidebb ideig fennálló tudós társaságok, közgyűjtemények, folyóiratok körül szerveződött. Ezek szerepe tudományos műhelyként is; és – a 19. század első évtizedeinek pezsgő eseményei közepette – politikai és társadalmi reformeszmék hatásos közvetítőiként is nagy volt. Aranka György, Bolyai Farkas és János, Döbrentey Gábor és Bölöni Farkas Sándor kezdeményezői folyóiratok, irodalmi és tudományos egyesületek alakítására – jellemezték a kor erdélyi /kolozsvári/ tudásközvetítő, kutatásra serkentő törekvéseit. Közülük a legnagyobb hatású tudóstársaság a Gróf Mikó Imre kezdeményezésére 1859-ben megalakult Erdélyi Múzeum Egyesület /kezdetben Egylet/ volt. Az Egyesület magánadokozásokból a történelmi Magyarország egyik legnagyobb kulturális közvagyonát gyűjtötte össze, tevékenységével 1872-ig a kolozsvári egyetemet igyekezett

helyettesíteni, majd annak megnyitása után bérleti szerződéssel rendelkezésére bocsátotta értékes tárait.

A kolozsvári egyetem újra megnyitásának gondolata az 1848-as forradalom politikai vitáiban fogalmazódott meg ismét. A Magyarország és Erdély, a "két magyar haza" újra egyesítését előkészítő Unió bizottság javasolta, hogy a kolozsvári liceumot tudományegyetemmel alakítsák át. Ennek végrehajtását azonban a szabadságharc leverése megakadályozta; a kérdés csak az 1867-es kiegyezés – és annak részeként Erdély tényleges Uniója – után került ismét politikai napirendre.

Az a gondolat, hogy Budapest után az ország második egyetemét a tanügy szempontjából különösen mostoha helyzetű Erdélyben állítsák fel, Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszter személyében lelkes támogatóra talált. Eötvös halála után, Pauler Tivadar és Trefort Ágoston fejezte be az intézmény szervezését. A magyar parlament az 1872: XIX. és XX. törvényekben biztosította az egyetem létét: meghatározta struktúráját, a tanszabadság és az autonómia elvét. A karok szerinti szervezeti felépítés a korabeli klasszikus mintát követte: 1. Bölcsészeti-, nyelv-, és történettudományi fakultás; 2. Jog- és államtudományi fakultás; 3. Matematika- és természettudományi fakultás; 4. Orvostudományi fakultás. Az újra megnyíló kolozsvári egyetem, amelynek első rektora Berde Áron nemzetgazdász, pénzügyi szakember lett, 1881-ben I. Ferenc József nevét vette fel.

Az egyetem tannyelve a magyar lett; a német és a román nyelv- és irodalom egy-egy tanszéket kapott. A szervezés időszakában néhány közéleti személyiség és tudós /így a radikális ellenzéki publicista Mátrai Ernő és a természettudós Herman Ottó/ elodázhatalannak nevezte Erdély többnemzetiségű, többnyelvű jellegének tudomásulvételét. Mátrai "A kolozsvári egyetem, mint kultúrai szükséglet" című 1871-ben megjelent röpiratában sürgette, hogy "a magyar mellett németül és románul is adassék ... elő minden oly diszciplína, mely bármely kar államvizsgálatainak tantárgyai közé tartozik." Herman Ottó ugyanebben az évben írt cikkében a magyar mellett román és egy szász egyetem felállítását is elképzelhetőnek tartotta.

Az önálló német nyelvű felsőfokú képzést ebben az időszakban a nagyszebeni Jogi Akadémia képviselte. Szebenben és a kolozsvári magyarnyelvű Jogi Akadémián is nagyszámban tanultak román nemzetiségű diákok; ezekben az iskolákban azonban csak az 1860-as évek elején irányozták elő néhány tárgy románul való előadását. Az önálló románnyelvű felsőfokú képzés ebben az időszakban lényegében a görögkeleti és görögkatolikus egyház által fenntartott papképző szemináriumokra korlátozódott. Az erdélyi románok kulturális egyesülete, az Astra 1870-ben kezdeményezte egy önerőből fenntartott Román Jogi Akadémia létrehozását. A magyarországi románság anyagi ereje, és Románia pénzügyi támogatása is kevésnek bizonyult azonban ehhez a vállalkozáshoz, amelynek bukásában a hatóságok kezdettől megnyilvánuló ellenszenv is szerepet játszott.

A kolozsvári egyetem 1872-ben 258 beiratkozott hallgatóval kezdte meg a tanítást; a hallgatói létszám tíz év alatt – zömmel erdélyi fiatalokból – megkétszereződött, az 1910-es évekre megtízszereződött. A kolozsvári egyetem látottsága a 20. század elején Torino, Lyon, Bordeaux és Toulouse egyetemeivel hasonló színvonalon állt.

Párhuzamosan fejlődött az egyetem épületállománya és felszereltsége is. 1895-ben átadták a Farkas utcai új /ma is használatban levő/ központi épületet. Hamarosan teljes egyetemi város alakult ki: a növekvő számú intézet, klinika és a jól felszerelt könyvtár elősegítette, hogy a kolozsvári egyetem a századfordulón regionális oktatási központból országos jelentőségű intézménnyé vált.

Nevét olyan kiemelkedő tanáregyenységek tették a határokon túl is ismertté, mint a matematikus nyelvész természettudós Brassai Sámuel, a filozófus Böhm Károly és Pauler Ákos, Gombocz Zoltán nyelvész, Balogh Arthur jogász, Entz Géza zoológus,

Szádeczky Kados Lajos történész és mások. A román nyelv és irodalom tanszékén oktató tanárok közül Grigore Silași nyelvész és Petru Moldovan irodalomtörténész működése váltott ki visszhangot. Silași a román nyelv latinizálásának úttörője volt, aki – a magyar egyetem tanáraként – több publikációjában szállt síkra a dáko-román kontinuitás-elmélet mellett.

Erdély és a kolozsvári tudományegyetem történetében az első világháború, az Osztrák-Magyar Monarchia veresége és széthullása alapvető fordulatot hozott. Kolozsvár 1918 decemberében román katonai megszállás alá került, de a terület hovatartozása még ekkor sem katonai, mégkevésbé nemzetközi jogi szempontból nem volt eldöntött. A kolozsvári magyar egyetem egy szemeszteren át még folytatta tevékenységét; az 1918/19-es tanév második félévére 2570 hallgató iratkozott be; 83 százalékuk magyar nemzetiségű volt.

1919. május 12-én román katonaság szállta meg az egyetemet, majd a rektori hivatal élére Nicolae Drăganu professzort, a kolozsvári magyar egyetem román tanszékének volt magántanárát nevezték ki. Ezzel az eseménnyel fölgyorsultak azok a tárgyalások és előkészületek, amelyeknek célja a kolozsvári román egyetem megszervezése volt. Az egyetem sorsáról folyó politikai és sajtóvita azonban még nem zárultak le teljesen.

Az erdélyi románság Romániával való egyesülését kimondó gyulafehérvári határozatok II./1-es pontja "teljes nemzeti szabadságot", önkormányzatot ígért minden, Erdélyben élő nemzetiségnek a nyelvi jogok területén is. 1919. tavaszán, a tekintélyes történész, Nicolae Iorga, a Neamul Romănesc című lapban – a jövő Romániája érdekében – még amellet foglalt állást, hogy "a kolozsvári egyetemnek a magyarok birtokában kell maradnia." Az események azonban más irányt vettek.

Az erdélyi román nép többévtizedes igénye, a románnyelvű egyetem, 1919 őszén nem a magyar mellett, hanem *ahelyett* jött létre. Az egyetemi épületekből eltávolított magyar professzorok egy csoportja közel kétszáz hallgatóval még egy éven át a kolozsvári református tanárképzőben próbálkozott a magyarnyelvű felsőoktatás megtartásával, de a hatósági tilalom ennek a kísérletnek is véget vetett. Így Erdély területén két évtizedre ismét megszűnt a magyar egyetemi oktatás.

A kolozsvári román egyetem 171 tanárral, az első félévben 2034, a másodikban 2552 beiratkozott diákkal – nagy többségükben román nemzetiségűekkel – kezdte meg a tanítást. A kinevezett kolozsvári professzorok között több akadémikus és külföldi egyeteméről visszatért európai hírv szakember volt: Emil Racoviță biológus, Victor Babeș orvos, Sextil Pușcariu nyelvész, Vasile Pârvan klasszika-filológus. A kolozsvári román egyetem első rektora Sextil Pușcariu lett. A magyar nyelv és irodalom tanszékét Kristóf György irodalomtörténész, a németet Gustav Kisch, az erdélyi szász nyelvjárások kutatója vezette.

Az intézmény, amely később felvette a "kolozsvári királyi I. Ferdinánd Egyetem" /Universitatea Regele Ferdinand I din Cluj/ nevet, a román kormányzat részéről kivételes figyelemben részesült. A bőkezű támogatás lehetővé tette, hogy a meglevő tan- és klinikai épületeket újakkal egészítsék ki, vagy a háború miatt megszakadt építkezéseket befejezzék. Az 1920-as, 1930-as években épült a növényteni intézet az új botanikus kerttel, a filozófiai és kísérleti-lélektani intézet és a csillagvizsgáló. Emellett, különösen kezdetben, a kolozsvári egyetem az ó-romániai /bukaresti és iasi-i/ társintézményeinél nagyobb önkormányzattal rendelkezett, amelynek foka azonban nem érte el az 1919 előtti kolozsvári egyetemét, és a korabeli magyarországiakét.

A magyar egyetem megszűnte után az erdélyi magyarnyelvű tudományosság súlypontja ismét az öntevékeny tudós társaságok és folyóiratok – viszonylag szűk nyilvánosságot biztosító – keretei közé került. A két világháború közötti román állam nacionalista, kisebbségellenes kulturpolitikája korlátozott liberalizmussal: egyesületi, gyülekezési és sajtószabadsággal párosult. Az egyetemről politikai okok miatt kiszorult,

de Erdélyben maradt tanszemélyzet és az akadémiai tevékenység iránt érdeklődő kolozsvári közönség számára elsősorban az Erdélyi Múzeum Egyesület szekcióülései, előadásai és kiadványai biztosítottak tudományközvetítő fórumot.

1940-ben ismét nagy horderejű nemzetközi esemény, a második bécsi döntés, és nyomában Észak-Erdély Magyarországhoz való visszacsatolása hozott alapvető fordulatot a kolozsvári egyetem történetében. A város újra magyar szuverenitás alá került, a román közigazgatás kivonult a területről; néhány intézmény, így az I. Ferdinánd egyetem két hetet kapott a csomagolásra és az épületek elhagyására.

Észak-Erdély visszatérével 1,3 millió magyar, 1,02 millió román és körülbelül 45 ezer német vált ismét magyar állampolgárrá. Dél-Erdélyben, román területen közel 500.000 magyar és több mint félmillió német nemzetiségű lakos maradt. Erdély politikai megosztása után körülbelül 100 ezer román, illetve 100-150 ezer magyar menekült Északról Délre és viszont; a nemzetiségi arányokon ez a vándorlás azonban alapvetően nem változott.

Az Észak-Erdélyben és Dél-Erdélyben követett nemzetiségpolitikában sok volt az ún. viszonyossági, /vagyis kölcsönös retorziókat tartalmazó/ elem. Az Észak-Erdélybe visszatérő magyar közigazgatás a kisebbségi jogok néhány területén – így az általános és középfokú oktatásban – úgy tűnt, tanult a múlt tapasztalataiból. Főként Teleki miniszterelnök és környezete törekedett egy liberálisabb szellemű nyelvi politika megvalósítására: ennek hatása azonban a kolozsvári felsőoktatás újjászervezésében nem mutatkozott meg. A magyar királyi Ferenc József Tudományegyetem a jogaiba való teljes visszaállítás, a *restitutio in integrum* szellemében, valamennyi kolozsvári egyetemi épületet – román érában építettek is – magáénak tekintette. A tannyelv ismét a magyar lett; a román, valamint a német nyelv és irodalom oktatása egy-egy tanszék keretében szerveződött meg.

Az egyetem 1940. október 24-i évnvtője inkább országos politikai, mint helyi oktatási esemény volt. Málnási Bartók György rektor a kormányzó, a miniszterelnök és a vallás- és közoktatásiügyi miniszter jelenlétében tartott ünnepségen jelentette be a tanítás megkezdését az intézmény öt /bölcsezt-, nyelv- és történettudományi; jogi- és államtudományi; közgazdaságtudományi; orvostudományi; matematika- és természettudományi/ karán.

Az I. Ferdinánd egyetem Dél-Erdélybe, Nagyszebenbe költözött; természettudományi kara teremhiány miatt Temesváron nyert elhelyezést. Dél-Erdélyben, a bécsi döntést követő kivándorlás után közel négyszázezer magyar maradt, akinek állampolgári és kisebbségi jogait erősen korlátozta Ion Antonescu tábornoknak a Vasgárda támogatásával 1940 szeptemberében végrehajtott hatalomátvétele. A Conducător által kialakított tekintélyuralmi rendszer, és a felfokozott kisebbség-/elsősorban magyar- és zsidó/ ellenes légkör az elkövetkező években az új székhelyén berendezkedő egyetem néhány intézetének eszmei orientációjára is rányomta bélyegét. A nagyszebeni egyetem történelmi, régészeti, néprajzi tanszékei az Észak-Erdély visszaszerzésére indított román politikai-diplomáciai offenzíva szellemi bázisai lettek.

A nagyszebeni román és a kolozsvári magyar egyetem a háborús évek egyeteme volt. Mindkettő az 1940-44 közötti időszak meghatározó katonai, politikai eseményei, és uralkodó eszmei áramlatai közegében folytatta működését. Mindkét intézményben akadtak oktatók és diákvezetők, akik a szélsőséges nemzeti és faji gyűlölködés tevékeny propagátoraivá váltak. Nagyszebenben és Kolozsváron a román és magyar nacionalista ideológia képviselői, sajátos módon, egy Hohenzollern és egy Habsburg nevet viselő egyetemről hirdették saját nemzetük ősiségét, szupremáciáját és Erdély egész területére való kizárólagos jogát.

A két intézmény tanszemélyzetének átfogó tudományos és erkölcsi minősítését azonban nem ezek a jelenségek határozták meg. Az oktatói kar és a diákság nagy része

háborús nélkülözések között, tisztességes emberi és politikai magatartással tanított, kutatót, vagy tanult. A nagyszombati egyetem professzori gárdája nagyjában-egészében éa átköltözö kolozsváriakból alakult ki. /Kivéve például a magyar nyelv- és irodalom tanszékét, amely nem kapott helyet a nagyszombati bölcsészkaron./

A kolozsvári magyar egyetem oktatói részben Szegedről és más magyarországi egyetemekről érkeztek, részben helyi, erdélyi tudományos erők voltak. Az intézmény szakmai színvonalát olyan nevek jelezték, mint Buza László nemzetközi jogász, György Lajos irodalomtörténész, Kniezsa István, Mészöly Gedeon, Szabó T. Attila nyelvészek, Berde Károly bőrgyógyász, Haynal Imre belgyógyász, Miskolczy Dezső elme- és ideggyógyász, Várkonyi Hildebrand pszichológus, Fényes Imre elméleti fizikus, Borbély Samu és Szőkefalvi Nagy Gyula matematikusok, Gyulai Zoltán fizikus, Soó Rezső biológus, Rajthy Tivadar közgazdász, Bíró Vencel és – magántanárként – Makkai László történész, László Gyula régész, Gunda Béla etnográfus. A román nyelv és irodalom tanszéken Livius Lazár és Constantin Sulica tanított, a német tanszéket az erdélyi szász nyelvész Klein Károly Kurt professzor vezette. Ebben az időszakban kezdte meg kutatómunkáját az egyetemen, vagy az egyetemhez kapcsolódó más kolozsvári tudományos intézetben Entz Géza művészettörténész, Jakó Zsigmond történész és mások.

A magyar egyetem hallgatói – akiknek száma a katonai behívások, a munkaszolgálat és más háborús okok miatt elmaradt a békeévek átlagától – négy tanévet végeztek Kolozsváron, amikor az intézmény története újabb fordulópontjához érkezett. A második világháború kelet-európai zárószakaszának eseményei, az erdélyi magyar nyelvű egyetemi oktatás számára ismét felvetették a lét – nemlét alapkérdését.^{1/a}

A KOLOZSVÁRI EGYETEM 1944 ŐSZÉN

A szovjet hadsereg előretörése, a német és vele szövetséges haderők visszavonulása nyomán 1944 nyarán a front mind közelebb került Románia és Magyarország keleti határaihoz. Az augusztus 23-i bukaresti fordulat – Románia átállása a Hitler-ellenes szövetségesek oldalára – gyökeresen új helyzetet teremtett a romániai és általában a dél-kelet európai arcvonalon.

Erdély északi része hadművelleti területté csak szeptemberben vált; erre az eshetőségre – főként a légitámadások elleni védekezésre – a térségben működő intézmények, így a kolozsvári egyetem is, már június-július óta előkészületeket tett. A budapesti Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnak küldött rektori felterjesztések klinikai és hallgatói óvóhelyek építéséről, az egyetemi légoltalmi bizottság üléseiről számoltak be és az intézmény vagyontárgyainak biztonságos tárolásához kértek segítséget.^{1/b}

A katonai fordulat, a délkelet-európai német front összeomlása, felgyorsította az észak-erdélyi politikai eseményeket, aktivizálta a németellenes és antifasiszta erőket. Augusztus végén Kolozsváron megbeszélések kezdődtek az Erdélyi Párt néhány vezetője, a szakszervezetek és az egyházak képviselői, valamint több tekintélyes kolozsvári értelmiségi /az egyetem tanárai közül Miskolczy Dezső, az 1944/45-ös tanévre megválasztott rektor és Haynal Imre orvoskari dékán/ részvételével. A tárgyalások eredményeként létrejött Erdélyi Magyar Tanács részben Budapesten próbált közbenjárni, hogy siettesse Magyarország kiugrását a háborúból, részben pedig Kolozsváron kívánt olyan politikai és katonai helyzetet teremteni, amely a várost megkímélné a pusztulástól, és megakadályozná a tömeges kiűrését.² Ugyanezt célozták az Erdélyi Párt és a Békepárt néven fellépő Kommunista Párt képviselői között megkezdődött tárgyalások is. Hasonló szellemben tevékenykedett Kolozsváron gróf Bethlen Béla, a keleti hadművelleti területek polgári kormánybiztosa is, aki szeptember 3-án foglalta el hivatalát.³

A katonai vezetés a kiürítési parancsot ezt megelőzően adta ki; az egyetem szeptember 2-án kapott hatósági felszólítást a fontos vagyontárgyak elszállítására a városból. Az utasítással az intézmény nem szegült szembe; néhány tanár, intézetvezető azonban egyénileg bojkottálta a tudományos kísérleti eszközök, orvosi berendezések és egyéb felszerelések Kolozsvárról való, — előbb nyugat-magyarországi, majd németországi úticélú — eltávolítását. Egy, később a szombathelyi nyilas Vallás- és Közoktatási Minisztériumhoz került feljegyzés szerint, az egyetem röntgen intézete gépeinek elszállítását több egyetemi oktató — így Klimó Dezső professzor — különféle kifogásokkal hátráltatta. A német katonai segédlettel történt leszerelés és csomagolás terve az első alkalommal Bethlen Béla kormánybiztos közbeavatkozása miatt hiúsult meg.⁴

Miskolczy Dezső rektor, a budapesti VKM-hez címzett 1944 szeptember 5-i levelében a tanítás szempontjait hangsúlyozva említette meg, hogy "gondoskodnunk kell bizonyos pótolhatatlan és értékes taneszközök megőrzéséről". Később, szeptember 21-i levelében a városban uralkodó kaotikus állapotokra hivatkozva azt jelentette, hogy "az egyetemi értékek elszállításának akadályait eddig leküzdeni nem volt módomban."⁵ A központi sürgetést jelezte Tury Sándor Kornél kolozsvári egyetemi dékán kormánybiztosi felhatalmazása az intézmény "értékeinek és javainak elszállításával kapcsolatban felmerülő kérdések eldöntésére". A következő rektori levél már arról számolt be, hogy 14 teherautóból álló karaván indult el Budapest felé, Krompecher professzor felügyeletével. A rakomány bombatámadásoktól és fosztogatásoktól megmaradt része 1944 télén átmenetileg Keszthelyen nyert elhelyezést.⁶

A "tárgyi kiürítés" fogalma az egyetemi vezetés megnyilatkozásaiban szeptember elejétől figyelemreméltóan elkülönült a "személyi kiürítéstől". A front közeledtével a tanárok és a hivatali személyzet egy része önként elhagyta Kolozsvárt. A rektor szeptember elején a minisztertől levélben még arra kért választ, hogy megtartható-e a 18-ára tervezett évnitó. Szeptember 15-i táviratában viszont már mint tényt közli, hogy az erdélyi magyarság kérésére az egyetem a helyén marad, mert osztozni kíván az ottani magyarok sorsában, és ehhez kéri a hozzájárulást. A megelőző nap erdélyi magyar közéleti személyiségek és egyházi vezetők /köztük Teleki Béla az Erdélyi Párt és az EMGE elnöke, Tamási Áron írók, Mikó Imre és Vita Sándor országgyűlési képviselő, Nagy Géza az Erdélyi Múzeum Egyesület titkára, Vásárhelyi János református püspök, Sándor Imre római katolikus püspöki helytartó/ levélben fordultak Miskolczy Dezső rektorhoz, hogy "az erdélyi magyarság évszázados művelődési élete folytonosságának érdekében... az öt tudománykar és az egyetemi intézetek Kolozsvárt maradjanak."⁷ Gróf Teleki Béla külön levélben is biztosította a rektort, az általa képviselt egyesületek támogatásáról, ha a karok és intézetek helyükön maradnak.⁸

A központi országész és Erdély között a kapcsolat mindinkább lehetetlenné vált, és a hadieseményektől sújtott egyetem klinikái, intézetei működése anyagi okok miatt akadozott, az EMGE által megígért és még szeptemberben segélyként folyósított 1 millió pengő a folyamatos üzemeltetést biztosította. Bethlen Béla kormánybiztos utasítására az egyetem októberben 2 millió pengőt kapott a Nemzeti Bank kolozsvári fiókjától, amelyből tartozását az EMGE-nek visszafizette, és többek között a Kolozsváron maradt tanárok illetményét december végéig folyósította. Jelentős késéssel, ugyancsak októberben kapta meg Miskolczy Dezső rektor Rakovszky Istvánnak, a Lakatos kormányvállás- és közoktatásügyi miniszterének szeptember 28-i levelét, amelyben jóváhagyólag tudomásul vette az egyetemi szenátus döntését a helybenmaradásról, és a jövőre vonatkozóan a Tanács kizárólagos jogkörét ismerte el az egyetemi ügyekben.⁹ Az egyetem 1944. szeptember 17-én, a légiriadó miatt a központi óvóhelyen tartotta meg évnitóját. Miskolczy Dezső rektor és Haynal Imre orvosi kari dékán rövid beszédei a szeretet emberek és nemzetek közötti kötelességére figyelmeztették a hall-

gatókat a "szélsőséges társadalombontó eszmék" ellenében. "Tiszta és igaz emberekkel nyugodtan nézhetünk szembe a rideg valóságnak." – mondta a rektor.¹⁰

A kolozsvári egyetem tantestülete jórészt kereszténydemokrata és liberális eszmékhez kötődött; európai volt mind felkészültségében mind szemléletében. Többjük egyéni kezdeményezésből, vagy az Erdélyben különösen nagy tekintélyű Márton Áron, gyulafehérvári katolikus püspök útmutatását követve a németektől megszállt országban zsidókat mentett; meghurcolt románok és politikai elítéltek mellett állt ki. A klinikák orvosprofesszorai az üldözötteket a betegek és sebesültek között, osztályaikon rejtgették.¹¹ Az egyetem vezetése szeptember 5-i levelében a vallás a közoktatási minisztertől érélyes szavakkal kért közbenjárást két román nemzetiségű egyetemi tanár: Sulica Szilárd és Lazar Liviusz rendőri zaklatásának beszüntetésére.¹²

Az 1944 őszén Kolozsvárt elhagyó egyetemiek nagyon különböző okokból döntöttek a menekülés mellett. Néhányukat családjuk biztonságba helyezése készítette a távozásra, és gyors visszatérésük a frontharcok miatt vált lehetetlenné. Mások a magyar egyetem fennmaradásában kételkedtek, és csak 1945 elején jelentkeztek újra Kolozsváron, miután a helyzet viszonylag konszolidálódott. A véglegesen távozők egy része a szélsőjobboldal híve, nyilas, vagy egyéb fasiszta áramlattal rokonszenvező volt. Közülük ideológiai tevékenysége és politikai működése alapján Baráth Tibor történész neve vált a legismertebbé. Baráth a "nemzetiszocialista történelemszemlélet" magyar híve és a faji alapú állameszme propagátora 1944 őszén a kolozsvári katedrát politikusi pályával cserélte fel. A nyilas hatalomátvétel után a VKM egyetemi és tudománypolitikai ügyosztályát vezette a teljes összeomlásig, majd a visszavonuló német hadsereggel elhagyta Magyarországot.¹³ Néhány kolozsvári oktató Budapesten, később Szombathelyen a nyilas kormánnyal állt kapcsolatban, és továbbra is az egyetem nevében lépett fel. A kolozsváron maradt Tanács, a hírközlési és közlekedési kapcsolatok megszakadása miatt, ezekről az eseményekről csak 1945 elején szerzett tudomást, amikor kizárta az egyetem kötelékéből azokat az alkalmazottakat, akik a Szálasi kormány idején politikai tevékenységet fejtettek ki.¹⁴

A Kolozsvárt véglegesen elhagyók között voltak olyanok is, akiknek politikai okokból nem kellett megtorlástól tartaniuk, de a hozzájuk érkező ellenőrizhetetlen hírek elretentették őket a visszatéréstől. A magyar királyi honvédelmi miniszter 1944 november 26-i 17.120. számú rendelete például a budapesti egyetemek Németországba telepítésének szükségességét a következőképp indokolta: "Az oroszok a kezükre jutott kolozsvári és szegedi egyetemet tanáraival, hallgatóival és anyagaival együtt elvitték Oroszországba. Ezért a magyar kormány – a német kormánnyal történt előzetes megállapodás alapján – elhatározta az egyetemek és főiskolák áttelepítését Németországba."¹⁵

Kolozsvárról a szovjet és román katonaság 1944. október 11-i bevonulása után valóban történtek deportálások, vaktában végrehajtott utcai összeszedések, ezek azonban a maradók, főként orvosprofesszorokból álló tanszemélyzetet nem érintették, /amiben valószínűleg a véletlennek is szerepe volt/. A várost a romboló utcai harcoktól megőrizte az Erdélyi Magyar Tanács közbenjárására elrendelt békés katonai kiürítés. A Kolozsvárt berendezkedő szovjet katonai parancsnokság a front szükségleteit szemelőtt tartva elrendelte, hogy az intézmények a helyükön maradjanak és folytassák tevékenységüket. A városi közművek villany- és vízszolgáltatása, a Dermata gyár termelése, a mindinkább hadikórházzá átalakított egyetemi klinikák beteg- és sebesültellátása, és velük együtt az oktatómunka s az egyetemi élet egésze egyaránt beletartozott a rendelkezés körébe.¹⁷

Az egyetem továbbműködésének engedélyezéséhez hozzájárult az illegálisból kilépő kommunista párt több tagja is, aki a maradás ügyében közbenjárt mind az egyetemi szenátusnál, mind a szovjet katonai parancsnokságnál. Néhány nappal a magyar és német hadsereg távozása előtt háromtagú munkás- és szakszervezeti

küldöttség /Balogh Edgár, Jordáky Lajos és Gheorghe Timofi/ tárgyalta Miskolczy Dezső rektorral és Buza László jogi kari dékánnal. Kérték őket a helybenmaradásra és az általuk képviselt szervezetek támogatását ígérték a magyarnyelvű felsőoktatás fenn-tartásához. Ez a megbeszélés megerősítette az egyetem vezetését a szeptember 14-i tanácsülésén hozott, megelőzően az erdélyi magyarság más társadalmi és szellemi erői által is kívánt elhatározásában.¹⁸

1944 őszén nemcsak a magyar egyetemieket, hanem az erdélyi magyarság túlnyomó részét jellemezte a reményt és kételyt elegyítő várakozás. Kolozsváron a magyar közigazgatás utolsó heteiben önálló társadalmi szervezkedés indult meg, amely a város és környéke életét igyekezett átsegíteni az interregnum nehéz napjain. Onkéntes városi őrséget hoztak létre, próbálták a közellátást biztosítani. A Szövetséges Ellenőrző Bizottságot helyben képviselő szovjet parancsnokság jóváhagyásával néhány nap múlva, baloldali személyek vezetésével, ideiglenes polgári közigazgatást szerveztek, amelyben román és magyar nemzetiségűek egyaránt részt vettek. /A város polgármestere Tudor Bugnariu, helyettese Demeter János lett; a Kolozs megyei főispáni megbízást idősb Teofil Vescan kapta, az alispáni tisztelet Csögör Lajos töltötte be./

Észak-Erdély különböző pontjairól ugyanakkor nyugtalanító, sőt tragikus hírek is érkeztek: hol az újraberendezkedő román közigazgatás lépett fel brutálisan a magyar lakossággal szemben, hol a reguláris szovjet-román hadsereg mögött portyázó román félkatonai alakulatok /az ún. Maniu gárdák/ követtek el embertelen atrocitásokat a magyar polgári lakosság körében. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság emiatt 1944 november 14-én eltávolította a román közigazgatást Észak-Erdélyből, és az oda csak 1945. március 13-án, Petru Groza kormányának megalakulása és a Sztálin – Groza táviratváltás után térhetett vissza. A közbeeső négy hónap alatt Észak-Erdély lakossága, az államjogi sehova nem tartozás következtében egy sajátos társadalmi, történelmi kísérlet szereplőjévé vált. A tájegység magyar és román nemzetisége, felülről vezéreltség nélkül "szabadságának formákat teremtett": megújult közigazgatást, koalíciós politikai szervezeteket hozott létre, amelyekben különféle nemzetiségűek partneri együttműködést valósítottak meg. A kultúrában autonóm intézmények születtek; román és magyar párhuzamos iskolarendszer és tanfelügyelőség alakult; a közéletben a megyék és települések öngazgató módon, olyan nyelvpolitikát folytattak, amely nem ismerte az államnyelv fogalmát. A nacionalizmuson és az etnikai gyűlölködésen túllépő irányzatokkal szemben természetesen ellenerők is feszültek, de az észak-erdélyi önállóság rövid, spontán időszaka összességében mégis sikeres volt.¹⁹ A Kolozsváron maradó magyar egyetem története 1944 utolsó és 1945 első hónapjaiban ebbe a bizonytalanságaival, átmenetiségével együtt is reménykeltő közegbe illeszkedett bele.

Az egyetemi tanács 1944 nyárvégétől reálisan számolt Észak-Erdély és az ott működő magyar intézmények jogi-politikai helyzetében várható alapvető változásokkal. Az egyetem kiadásában 1944. októberében, azonos szöveggel, angol és orosznyelvű ismertető füzet jelent meg Erdély magyar egyeteméről. "Nem láthatjuk előre a jövőt – írja a kiadvány befejező része – de ebben a nagy átalakulási időszakban kétségtelen, hogy a demokrácia elveinek megfelelően minden nemzetiségnek joga van saját egyeteméhez. Következésképp bármilyen kormányzat is jöjjön, az erdélyi román egyetem mellett Erdély nagyszámú magyarságának is kell, hogy egyeteme legyen."²⁰ Az egyetemi tanács álláspontja szerint – amelynek kidolgozásában Buza László professzor játszott meghatározó szerepet – az intézmény közjogi helyzetét 1944 őszén és telén a hadijog határozta meg. Az egyetem az Észak-Erdélyben közhatalmat gyakorló szovjet parancsnokság engedélyével folytatta működését, a katonai parancsnoknak valamennyi jogi és fizikai személyre érvényes általános rendelkezéseit figyelembe véve, ugyanakkor autonómiáját megőrizve hozott intézkedéseket. 1944. októbertől nem nevezte magát többé "magyar királyi" tudományegyetemnek, elhagyta hivatalos elnevezéséből az ala-

pító I. Ferenc József nevét, eltörölte az egyetemi beiratkozás, megelőzően országosan kötelező, faji diszkriminatív előírásait, és rendkívüli hallgatói minőségben megkönnyítette azoknak az egyetemre való beiratkozását is, akik a katonai behívások, munkaszolgálat és más okok miatt középiskolai érettségivel nem rendelkeztek.²¹

A szokásos egyetemi munka felvétele, főként a tanárhány miatt rendkívüli nehézségekbe ütközött. A tanárok nagy része nem tartózkodott Kolozsváron./ 15 egyetemi rendes tanár maradt a helyén; az állam- és jogtudományi karról például egyetlen professzor: Buza László/. Az adminisztratív munka és a vizsgák zavartalanul folytak, a klinikák üzemeltek, de az előadások megkezdéséről az egyetemi tanács csak november 11-i ülésén hozott határozatot, miután világossá vált, hogy az eltávozott professzorok gyors visszatérésére nincs remény. /Ugyanezen az ülésen kimondták, hogy "a visszatérni szándékozó professzornak meg kell önmagát vizsgálnia:

1./ vajon megelőző politikai ténykedése és életfelfogása lehetővé teszi-e, hogy annak az egyetemnek a professzoraként szolgáljon, amelynek működését a nemzetiségek egyenjogúságának elvét valló demokratikus felfogás tette lehetővé,

2./ hogy érez-e Erdéllyel és az erdélyi magyarsággal olyan lelki közösséget, hogy értük zúgolódás nélkül tud hozni szükség esetén áldozatokat is." A tanács azt is hangsúlyozta, hogy esetleg nem tudja majd minden professzor szolgálatát igénybe venni.²²

Az előadásokat az eredeti tanrend alapján, de a tényleges tanerő helyzetét figyelembe véve hirdették meg. A beiratkozott hallgatók száma 1944. decemberében 628 volt.

Az anyagi gondok is jelentősek voltak. A pengő fokozatos értékvesztése, a fűtőanyag-, élelmiszer- és más árak emelkedése miatt, a magyar államtól december 31-ig kapott összeg, egyre kevesebbnek bizonyult. A fűtőanyag és gyógyszerhiány, a kezelésre szoruló katonákkal és civilekkel túlszűfolt klinikák üzemeltetését veszélyeztette.²³

Ezeket a problémákat súlyosbították azok a támadások, amelyek elsősorban a román nacionalista körök részéről érték az egyetemet. Már október 14-én a nagyszebeni román egyetem rektora és tanácsa megjelent Kolozsváron, és Miskolczy Dezső rektort egy román csendőrtiszt útján a kora reggeli órákban felhívta, hogy jelenjen meg az egyetemen. Miután ez megtörtént, a magyar rektort felszólították a központi épület kulcsainak átadására. Ugyanakkor egy románnyelvű jegyzőkönyv is készült, amelyről utóbb kiderült, hogy szövege nem fedi teljesen a nagyszebeni rektor előszóiban tett kijelentéseit, így a magyar egyetem rektora megtagadta annak aláírását.²⁴

Szemtanuk idézik fel visszaemlékezésükben ennek a látogatásnak egy másik mozzanatát: "... személyesen láttunk két olyan, Szebenből visszatért professzort, aki sajátkezűleg tépte le a magyar nyelvű feliratokat az egyetem egyik épületéről és lábbal tiporta azokat. Pedig ez a két professzor a legmagasabb értelmiségi körkhöz tartozott, 1918 előtt mindkettő a magyar egyetemen volt tanársegéd, és most mégis így viselkedett. Képzeliük el, hogy mi mindent követtek volna el primitív, esetleg egyénileg ténylegesen sérelmeket szenvedett emberek"²⁵.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság nevében fellépő városparancsnok felszólítására a nagyszebeni professzorok távoztak Kolozsvárról. Az egyetem elleni támadások azonban ezzel nem értek véget; többek között néhány bukaresti és erdélyi román sajtóorgánumban folytatódtak. Ennek jellegzetes példája volt a Curierul 1944. december 15-i számban megjelent, "Tisztogató, tisztogató..." címet viselő írás. A cikk Rakovszky István vallás- és közoktatásügyi miniszter idézett, 1944. szeptember 28-i, a helybenmaradást jóváhagyó levelét közölve azt állította, hogy a budapesti kormány, irredenta céllal "ellenállási megbízatást" adott a ma "demokratáknak tetszelgő" magyar tantestületi tagoknak.²⁶

A nagyszebeni România Nouă a demokrácia elveivel szembenállónak tartotta, hogy "egy kisebbségnek" külön egyeteme legyen. Ezzel az állásponttal a Magyar Népi Szövetség lapjának, a Világosságnak a hasábjain Balogh Edgár szállt vitába, miközben

egyidejűleg "eszmei nagytakarítást" sürgetett kolozsvári magyar egyetem falain belül.²⁷ Az MNSZ az egyetem demokratizálásának biztosítékát többek között új – erdélyi magyar és román nemzetiségű – tanárok kinevezésében látta. Kolozs megye főispánja, Vasile Pogăceanu is 1944. december 28-i átiratában sürgette az egyetemi tanácsot, hogy "az itt élő népek őszintén demokrata és kellő tudományos felkészültséggel rendelkező legjobbjából nevezzen ki rendes és rendkívüli tanárokat az egyes karokra."²⁸ Az egyetemi tanács véleménye ezekről a felhívásokról az volt, hogy egyrészt jogi akadályok állnak a gyors kinevezések útjába, másrészt a jelölteknek elfogadás előtt szabályos tudományos rostán kell átesniük. Mindezek alapján a tanács a második félévre néhány új előadói megbízásra látott lehetőséget.²⁹

A kolozsvári magyar egyetem 1944-1945 fordulóját a pusztítás és romtakarítás, a támadás és támogatás, a bosszú- és szolidaritásérzés vegyes-ellentétes erdélyi közegében élte át. 1944. decemberében teljes bizonytalanság uralkodott a tekintetben, hogy mi lesz az egyetem további sorsa. Nemcsak a tantestület maradó tagjai és a diákok, hanem az egyetem ügyével és a nemzeti egyenjogúság gondolatával rokonszenvezők tágabb tábora is feszülten figyelt környezetük ezzel kapcsolatos közelebbi és távolabbi eseményeire. Az erdélyi soknemzeti együttélésen való munkálkodás szükséglete és a várakozás érzése hatotta át a rektor 1944. december 2-i doktoratát beszédét is, amelynek végén a mélyen katolikus Miskolczy a jó hír reményének adventi képét villantotta fel hallgatósága előtt.³⁰ Az az örömhír azonban, amely a magyar egyetem létét megerősítette még egy ideig váratott magára. Az intézmény fennmaradásáról és annak feltételeiről végülis az 1945-ös esztendő politikai harcai döntöttek.

A DÖNTŐ ÉV: 1945.

Észak-Erdélyben 1944-45. telén az egyetem ügye mindinkább jelképpé, és a magyar-román együttélés egyik próbakövévé vált. Az erdélyi magyar társadalom különféle rétegei és szervezeti egységek voltak abban, hogy nemzetiségüknek joga van a felsőszintű anyanyelvi oktatáshoz. Azok az észak-erdélyi román közéleti személyiségek /pl. Teofil Vescan egyetemi tanár, a Kommunisták Romániai Pártjának észak-erdélyi megbízottja, Vasile Pogăceanu Kolozs megyei főispán, Livius Lazár jogász, egyetemi tanár/, akik a kérdésben véleményt nyilvánítottak, ezt az igényt többnyire elismerték. Ők azonban általában a régi egyetemtől független, új alapokon képzelték el a magyar oktatás megszervezését; illetve emellett a nagyszebeni román egyetem mihamarabbi kolozsvári visszatérését szorgalmazták. A kolozsvári román egyetemi oktatás ügye érthetően egyre jobban foglalkoztatta a román közvéleményt. A halogatás azonban, mint azt Teofil Vescan is egy írásában megállapította³¹, nem a magyar egyetem hibájából következett be /amely ebben az időszakban tett először javaslatot a kolozsvári egyetemi épületek megosztására/, hanem a működés-megkezdés alapvető politikai koncepcionális bizonytalanságát mutatta.

Változatos, egymással gyakran szögesen ellentétes vélemények fogalmazódtak meg ekkor Erdélyben és Bukarestben arról, hogy milyen szervezeti formában valósuljon meg a kolozsvári egyetemi oktatás. Párhuzamosan két egyetem működjön-e a városban, és ha igen, hogyan birtokolják a meglévő épületeket. Közös, kétnyelvű egyetem jöjjön-e létre, /s ha igen: átmenetileg-e, vagy végleges jelleggel/; illetve Kolozsvárt csak egy /román vagy magyar/ egyetem működjön és a másik nemzetiségé /esetleg/ egy másik városban kapjon helyet?, stb. Az átmeneti helyzet bizonytalanságából is következett, hogy az egyéni vélemények gyakran nem kristályosodtak ki egyértelmű testületi állásfoglalássá sem Észak-Erdélyben /az Országos Demokratikus Arcvonal – ODA – nevű baloldali politikai, tömörülés Észak-Erdélyi Végrehajtó Bizottságában,

illetve Kolozs megye és város autonóm testületeiben/; sem Bukarestben, a román kormányzatban, és az egyes romániai pártok /köztük a kommunista párt/ vezetésében. Nemegyszer néhány nap leforgása alatt cserélődtek hivatalos, vagy annak tetsző állásfoglalások. Az MNSZ lapja, a kolozsvári Világosság 1945. január 9-i számában Balogh Edgártól közölt írást "Erdély egyeteme" címmel. A cikk "a faji önzés és a nemzeti kizárólagosság" ellenében lényegében a közös egyetem gondolata mellett foglalt állást, amikor így fogalmazott: "Adassék végre Erdély egyetemén Erdély fiainak alkalom a tudományos összefogásra! Vonjuk be az egyetemre mindazokat, akik itt helyben demokratikus fejlődés szellemi képviselői, s teremtsük meg végre az együttműködést a román és magyar tudomány művelői között."³²

Tíz nappal később látott napvilágot az észak-erdélyi napilapokban Pogaceanu Kolozs megyei főispán rendelete az egyetemi oktatás átszervezéséről. A rendelet, amely az ODA álláspontját is tükrözte, a magyar egyetemet egyesítette az ugyancsak Kolozsváron működő Mezőgazdasági Főiskolával, és az összevont intézmény élére a főiskola addigi rektorát Farkas Árpádot nevezte ki. Vele párhuzamosan román egyetemet létesített, s a karok élére baloldali román személyiségeket nevezett ki /pl. Tudor Bugnariut, Luliu Deheleanut, Livius Lazárt, Teofil Vescant/.³³ Különösen két elem figyelemre méltó – a végülis papíron maradt – főispáni rendeletben: az egyik az, hogy a magyar egyetem átszervezését a *jogfolytonosságra* hivatkozva, magyarországi és erdélyi tanárok bevonásával kívánta végrehajtani; másrészt, hogy egy új erdélyi román egyetemet alapított, a folyamatosan működő nagyszabedű mellett.

A kolozsvári egyetemi oktatás körüli zavart csak fokozta az 1945. február 7-én megjelent Nemzetiségi Statutum, amely a két világháború közötti romániai kisebbségi jogi szabályozáshoz képest ugyan előrelépést jelentett; az adott észak-erdélyi nemzetiségi viszonyok fejlettségétől azonban lényegesen elmaradt. A Statutum a délerdélyi állapotokat tartotta szem előtt, és nem vett tudomást az Észak-Erdélyben fennmaradt, és az autonóm fejlődés néhány hónapos időszakában megőrződött nemzetiségi intézményekről. Így, 22. cikke kilátásba helyezte, hogy "A szükségletekhez képest, illetve a hallgatók nemzetiségi megoszlásának figyelembe vétele mellett, a kolozsvári tudományegyetem jogtudományi és bölcsészeti karán magyar és német nyelvű tanszékek létesítendők."³⁴ Ebben az időszakban nemcsak megszakítás nélkül teljes magyar nyelvű egyetem és mezőgazdasági főiskola működött Kolozsváron, hanem az erdélyi kétmillió magyar is nagymértékben elkötelezettje volt az önálló magyar egyetem gondolatának. A Statutum megfogalmazása ellen foglalt állást nemcsak a működő magyar egyetem tanszemélyzete, alkalmazottainak szakszervezete és diákegyesülete, hanem többek között a Szociáldemokrata Párt helyi szervezete, a Magyar Népi Szövetség, az Erdélyi Múzeum Egyesülete /EME/ és a magyar egyházak képviselői is. Jellegzetes megnyilvánulás volt a Szociáldemokrata Párt Észak-Erdélyi Végrehajtó Bizottságáé, amely már 1944. december 20-i levelében a párt bukaresti Központi Végrehajtó Bizottsága tudomására hozta a nemzetiségi törvénytervezettel /így az egyetemi passzussal/ kapcsolatos kritikáját: "Minden állampolgárnak joga van arra, hogy a legmagasabb műveltséget is megszerezhesse és az államot alkotó minden nemzetiségnek elvitathatatlan joga, hogy a legmagasabb egyetemi tudást is saját anyanyelvén szerezhesse meg."³⁵

A Magyar Demokrata Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete 1945. február 1-én, majd február 26-án emlékiratban foglalt állást a magyar egyetem demokratizálása és önállósága, valamint a kolozsvári román tudományegyetem megszervezése mellett. Hasonló tartalmú volt a kolozsvári egyetem alkalmazottainak memorandumja is.³⁶

A baloldali irányzatú Magyar Népi Szövetség vezetői, köztük a kommunista párt erdélyi tagjai is, kevésnek találták a Nemzetiségi Statutum ígérteit magyar és német nyelvű tanszékek létrehozására. Csak elvétve akadt körükben olyan ismert nevű

személyiség, aki a teljes magyarnyelvű egyetemi oktatás ellen foglalt volna állást. /Nagy István író, a KRP Kolozs megyei bürojának gyűlésén 1945. elején úgy nyilatkozott, hogy nincs szükség magyar egyetemre mindaddig, "amíg nincs elegendő számú demokratikusan gondolkodó tanár". Ezt a nézetet a helyi pártbüro tagjainak többsége elutasította, többek között a folyamatosan működő nagyszebeni román egyetem tanszemélyzetében uralkodó jobboldali és szélsőjobboldali eszmékre utalva.³⁷ Szemben az észak-erdélyi kommunistákkal, a KRP vezetői közül néhányan – így a Moszkvából nemrég hazatért Ana Pauker, és Vasile Luca /Luka László/³⁸ – értetlenül fogadták az önálló magyar egyetem követelését. A pártösszeeskötő Nicolae Goldberger /Goldberger Miklós/ és Teofil Vescan útján Kolozsvárra küldött üzeneteikből úgy tetszett, hogy a kommunista párt vezetése – miközben bázisa szélesítésére törekedett az országban – nem kívánta egy olyan döntés kockázatát vállalni, amely, megítélésük szerint, a román közvélemény jelentős része előtt népszerűtlen volt. Pauker és Luca 1945 elején a visszatérő nagyszebeni román egyetem keretében képzelte el egy-két magyar tanszék felállítását.³⁹

1945. február 6-án a kolozsvári Magyar Tudományegyetemen megbeszélést tartottak az egyetem ügyéről a tanári kar tagjai és több észak-erdélyi magyar és román közéleti személyiség részvételével. Az egyetem, az MNSZ, az Erdélyi Múzeum Egyesület, a magyar egyházak és más intézmények, szervezetek képviselőiben Balogh Edgár, Bíró Vencel, Demeter János, Farkas Árpád, Jordáky Lajos, Miskolczy Dezső, Sándor Imre, Sály János, Szabó T. Attila, Vásárhelyi János egyértelműen a két önálló magyar és román egyetem léte mellett foglalt állást Kolozsvárt. Szóba került a tanszemélyzet állampolgárságának és az épületek birtoklásának kérdése is, amely körül még hónapokon át parázs viták folytak. Szabó T. Attila a nem erdélyi /1940 után Magyarországról érkezett/ tanárok maradásának szükségességét hangsúlyozta. Miskolczy Dezső rektor felolvasta az egyetemi tanács 1945. január 27-i elvi javaslatát az egyetemi épületek és értékek felosztására vonatkozóan. A román felszólalók közül Victor Pop és Julian Chita, elismerve a magyar egyetem jogosultságát, az észak-erdélyi románságnak azt a hasonlóan jogos igényét tolmácsolták, hogy Kolozsváron minél hamarabb megkezdődjön a románnyelvű egyetemi oktatás. Teofil Vescan, a KRP észak-erdélyi megbízottja tájékoztatást adott az egyetem ügyében lefolytatott bukeresti és nagyszebeni megbeszéléseiről. Vescan szerint sem a nemzeti kisebbségek minisztériuma, sem a KRP, illetve az Országos Demokrata Arcvonal /ODA/ vezetése nem vállalkozott döntésre a kérdésben, hanem a helyben folyó közvetlen tárgyalásoktól várják a kibontakozást. Nagyszebenben az egyetemi és más román testületi képviselők állásfoglalása az volt, hogy "1./ Kolozsvárt csak az I. Ferdinánd egyetem folytathatja működését, 2./ a magyarságnak joga van az egyetemhez, de az egyetem székhelyének olyan terület közép-pontjában kell lennie, ahol a magyarság önálló tömbben él."⁴⁰ /Utalás a Székelyföldre, illetve Marosvásárhelyre; elvonatkoztatva – többek között – attól a tényről, hogy 1945-ben Kolozsvár lakossága több mint 80 százalékban magyar nemzetiségű volt./

Vescan az elhangzott és ismertetett magyar és román elképzelésekkel szemben egy kétnyelvű kolozsvári egyetem mellett érvelt, amelyben a professzorok mindkét nyelven tartanának előadásokat és felváltva töltenének be vezetői tisztségeket.

Az Országos Demokrata Arcvonal Észak-Erdélyi Végrehajtó Bizottsága a terület különállásának időszakában tényleges kormányzatként intézte a terület gazdasági, kulturális és egyéb ügyeit. Ezért is nagy figyelem kísérte az ODA február 12-13-i észak-erdélyi értekezletét, amely a kulturális bizottság előterjesztésében megvizsgálta a magyar és román egyetem ügyét. A bizottság – ideiglenes jelleggel – közös egyetem felállítását javasolta. A tervet mellett, a KRP álláspontját is képviselve, főként Nicolae Goldberger és Petre Moldovan Szolnok-Doboka megyei főispán érvelt. A bizottság álláspontjával szemben, a külön román és magyar egyetem gondolata mellett,

többek között Csögör Lajos Kolozs megyei alispán és Andris Zoltán lelkész foglalt állást.⁴¹ A konferencia végülis a kétnyelvűség mellett döntött, amikor elhatározta "mind a román egyetemi oktatás megkezdését, mind a magyar egyetemi oktatás folytatását egy közös kolozsvári egyetem keretében, amelyből alakuljon ki, amikor ez gyakorlatilag lehetséges lesz, és azt az egyik fél megindokoltan kérni fogja, két különálló egyetem Észak-Erdélyben."⁴²

Miközben a sajtóban, a pártok és szervezetek politikai fórumain és a testületi döntésekben különféle állásfoglalások láttak napvilágot a kolozsvári felsőoktatás megszerzéséről, a városban folytatott tevékenységét a magyar tudományegyetem. A második félév kezdetén 856 fő volt a beiratkozott hallgatók száma, közülük a Világosság közlése szerint 605 kapott tandíjkedvezményt; a diákjóléti hivatal 113.489 pengő értékű segítyt nyújtott a hallgatóknak.⁴³ A front Nyugat-Magyarországra húzódásával és a közlekedési viszonyok némi javulásával egyre több tanár tért vissza az egyetem székhelyére: Gunda Béla néprajztudós, Klimkó Dezső sebész, Ludány György biológus, László Gyula régész, Szász István jogász professzor és mások.⁴⁴ 1945 első hónapjai az egyetemi élet újrakezdéséről tanuskodtak: tudományos pályatérleteket írtak ki valamennyi karon, az egyetemi professzorok ismeretterjesztő és szaktudományos előadásokat tartottak a város érdeklődő közönsége számára; újra megnyitotta kapuit a kolozsvári egyetemi könyvtár.

1945. március 6-a, a Petru Groza kormány megalakulása Észak-Erdély, az ott működő magyar intézmények, köztük az egyetem történetében is új fejezet kezdetét jelentette. Sztálin, a baloldali Groza kabinet támogatására beleegyezett "a román kormány adminisztrációjának Erdélybe való bevezetésébe".⁴⁵ Ez a lépés az általános nemzetközi megítélés szerint nem a román állam határainak véglegesítését jelentette, mert ennek eldöntése az előkészületben levő párizsi békeszerződés feladata volt. A területi kérdéseket rendező Külügyminiszterek Tanácsában 1945-ben a nyugati hatalmak, elsősorban az amerikai küldöttek lehetségesnek, sőt kívánatosnak tartottak bizonyos, Magyarország javára teendő határkiigazítást.⁴⁶ Annak ellenére, hogy a román jog hatálya csak hónapok múltán terjedt ki maradéktalanul az észak-erdélyi területre, és a határvonal nemzetközi jog szerinti megerősítése még később, 1947-ben, Párizsban következett be, a kolozsvári egyetem ügyét 1945. márciusától Bukarest valójában romániai belpolitikai- oktatáspolitikai kérdésként kezelte.

Az egyetemre /és általában a nemzetiség helyzetére/ vonatkozó román kormányzati döntéseket azonban folyamatosan nemzetközi szempontok is befolyásolták: az anyanemzet államával, Magyarországgal való kapcsolatok javításának szándéka és az az igyekezet, hogy a párizsi békeértekezlet előkészítő tárgyalásain a román nemzetiségpolitika kedvező vonásait dokumentálják. /Tătărescu külügyminiszter például ezen nemzetközi fórumon hangsúlyozta a magyar egyetem létét Romániában.⁴⁷ Emellett a nagyhatalmak is intették Romániát a humánus elveinek megfelelő nemzetiségpolitika folytatására⁴⁸ – ez azonban nemzetközi garanciális rendszer nélkül nem bizonyult sem tartósnak, sem hatékonynak./

1945. márciusától felgyorsultak az egyetem jövőjére vonatkozó tárgyalások. Március 21-én a Magyar Népi Szövetség kolozsvári székházában a magyar intézmények képviselőinek részvételével tartottak tanácskozást. Ezen Demeter János adott tájékoztatást arról az emlékiratról, amelyet a Groza kormány kolozsvári tartózkodása alkalmával terjesztettek elő. Ebben külön pont tárgyalta "a romániai magyarság kulturális kívánságait, így a Kolozsvárt működő egyetem *megtartását*, és a régóta kívánt és a Székelyföld különleges kívánalmainak megfelelő *műegyetem felállítását*."⁴⁹ /Kiemelés J.R./

Április 11-én és 12-én kétnapos látogatást tett Kolozsvárt a nagyszebeni I. Ferdinánd egyetem küldöttsége, az új rektor, Emil Petrovici vezetésével. A román egyetem

küldötteit Miskolczi Dezső rektorral és Buza László rektorhelyettesével az élén, a magyar egyetemi tanács és a diákság fogadta. Az elhangzott köszöntők mindkét részről – különböző hangsúllyal ugyan – de az együttélés erdélyi követelményeiről; a nemzeti egyenjogúságról és a megegyezés készségéről szóltak.⁵⁰ Az autonómiát kölcsönösen tiszteletben tartó, új szellemű együttélés gondolatát diákgyűlés erősítette meg. A közeledés szándéka tükröződött abban az együttműködési megállapodásban is, amelyet a két egyetem diáksága kötött 1945. április 16-án.⁵¹

Az ünnepélyes kapcsolatfelvétel után egy másik fórumon, a már nehezebbnek ígérkező, tartalmi kérdések megvitatására került sor. Április 16-án és 17-én az Országos Demokrata Arcvonal kezdeményezésére és közvetítésével tanácskozás zajlott le, amelyen Aurel Potop oktatásügyi államtitkár elnökölt; az ODA részéről Vasile Luca, Teofil Vescan, Pásztai Géza és David Prodan vett részt. Az I. Ferdinánd Egyetem Emil Petrovici, Constantin Daicoviciu és Alexandru Roda képviselte; a magyar egyetem erdélyi /1940 előtt román állampolgár/ professzorai közül Balogh Ernő, Csőgör Lajos és Jordáky Lajos volt jelen a megbeszélésen.

A felsorolt személyekből bizottság alakult, amely tárgyalásai végén határozatot fogadott el. Ennek legfontosabb elvei a következők voltak: az I. Ferdinánd Egyetem Nagyszebenből visszatér Kolozsvárra; ezzel egyidejűleg kolozsvári székhellyel "magyar előadási nyelvű állami tudományegyetem" létesül; a román egyetem azokba az épületekbe tér vissza, amelyeket 1940 előtt elfoglalt; a magyar egyetem a volt Mária Királynő /Regina Maria/ Liceum épületében nyer elhelyezést; az egyetemi könyvtár közös birtokú lesz. A felsoroltakon kívül a megállapodás még egyéb részletkérdéseket is érintett, átmeneti vagy végleges jelleggel.⁵²

A magyar közvéleményben vegyes volt a visszhang; az értékelésekben keveredett az elégedettség és csalódás. Az Erdély című szociáldemokrata lap "Magyar egyetem Kolozsváron" című vezércikkében méltatta az eseményt: "... a megállapodás óriási haladást jelent a múlttal szemben, amikor hol románságnak, hol a magyarságnak nem volt egyeteme Erdély területén". Az épületek ügyéről – a Mária Királyné Liceum befogadóképessége az I. Ferdinánd Egyetemnek átadandó központi épület 40 %-át tette ki, – ugyanakkor ezt írta: "Nem csinálunk titkot belőle, hogy a megállapodást nem tartjuk a legideálisabbnak. Lehetett volna olyan megoldást találni, amely minden szempontból dokumentálta volna a nemzetek közötti megértést, egyenlőséget és testvériséget."⁵³ A Magyar Tudományegyetem tanácsa elégedetten nyilatkozott arról, hogy "Kolozsváron a magyar nyelvű állami egyetem működése biztosítva van, mély hálával mond köszönetet mindazoknak, akik ezt lehetővé tették." A tanács ugyanakkor tényként rögzítette, hogy "ez a megállapodás, legalábbis egyelőre kizárni látszik annak lehetőségét, hogy a magyar nyelvű román állami egyetem a román nyelvű egyetemhez hasonló méltó keretek közt fejthessen ki működést." A testület megállapította, "hogy a magyar nyelvű román állami egyetem megszervezésének ügye hatáskörén kívül került, azt a missziót, amelyet 1944. szeptemberében vállalt betöltötte, s ezután csak a működő egyetem folyó ügyeinek intézésére szorítkozik."⁵⁴

Az egyetemi tanácsot néhány nap múltán Teofil Vescan részletesen tájékoztatta az egyetem szervezésének előkészületeiről, és benne a működő egyetem tanárainak részvételéről. Ennek tudható be, hogy a következő, április 25-i tanácsülés bizakodóbb hangnemben tért vissza az ODA keretében született megállapodásra.⁵⁵

A Magyar Népi Szövetség 1945. május 6-13-a között Kolozsváron tartotta első kongresszusát, amelyen Petru Groza miniszterelnök is részt vett. A nagygyűlésen sok szó esett oktatásügyi kérdésekről. A vitát összefoglaló határozatok felsőoktatással foglalkozó része többek között egyetemet alapító jogszabályt sürgetett, valamint az épületek és a tanári kinevezések ügyének minden érintett számára kielégítő megoldását szorgalmazta.⁵⁶

Május 29-én jelent meg a Hivatalos Közlönyben a 406. és 407. rendelet törvény, amely a nagyszebeni egyetem Kolozsvárra való visszatérését és egy magyar előadási nyelvű egyetem /"Universitatea cum limba de predare maghiară"/ létesítését foglalta jogszabályba június 1-i hatállyal. A két rendelet törvény az április 16-17-i kolozsvári tárgyalásokat követő megállapodásra épült.⁵⁷ A magyar egyetemet megalapító okirat/ a 407. trv./ nem hagyott kétséget afelől, hogy a működő kolozsvári egyetemtől független, új intézmény létesítéséről van szó. Néhány megfogalmazása azonban pontatlan volt, illetve ellentmondott az áprilisi kolozsvári megállapodásoknak, ami további zavar és viták forrásává vált. A jogszabály az orvostudományi és természettudományi kar épületigényét valójában teljesen figyelmen kívül hagyta. Míg a kolozsvári megállapodás úgy fogalmazott, hogy az "Az új klinikák... a magyar előadási nyelvű állami tudományegyetem használatára bocsáttatnak a magyar egyetem épületeinek berendezéséig", a törvényrendelet már megelégedett annak kimondásával, hogy "A kolozsvári Ferdinánd Tudományegyetem támogatni fogja a magyar előadási nyelvű tudományegyetemet, befogadja a természettudományi és orvostudományi kar hallgatóit, hogy laboratóriumi és klinikai gyakorlatokat az ő laboratóriumaiban és klinikáin végezzék".⁵⁸

Az értelmezés körüli gondokat növelte, hogy a jogszabály nem tért ki a magyar állampolgárságú /vagyis 1940 előtt nem román állampolgár/ tanárok foglalkoztatására, pedig a magyar nemzetiség álláspontja egységes volt abban, hogy a magyarországi tanárok nélkül elképzelhetetlen életképes egyetemet fenntartani. Ilyen értelemben nyilatkozott pl. az MNSZ kongresszusa; a volt magyar egyetem román állampolgárságú tanárai /Kristóf György, Balogh Ernő, Bíró Vencel, György Lajos, Szabó T. Attila/ szolidaritásuk jeléül kijelentették, hogy kollégáik alkalmazása nélkül nem vesznek részt az egyetem további működésében.⁵⁹

E kérdések megvitatására, az MNSZ kongresszusán összegzett kívánságokkal Csögör Lajos alispán utazott Bukarestbe. Tárgyalásai eredményeként a Nemzetnevelésügyi Minisztériumban döntés született arról, hogy az MNSZ javaslatára egy háromtagú bizottságot /Csögör Lajos, Demeter János, Jancsó Elemér/ neveznek ki a magyar tannyelvű egyetem ügyeinek további intézésére; az egyetem céljaira 350 millió lej rendkívüli segítyt folyósítanak; biztosítják az oktatás folyamatosságát, a Kolozsvárt működő egyetem befejezheti nyári vizsgáztatásait és a román állam érvényesnek ismeri el azokat.⁶⁰

Az 1944 őszén Kolozsváron maradt magyar egyetem tanácsának hatásköre jogilag 1945. június 1-én szűnt meg. A 407-es számú rendelet törvény értelmében ugyanez az időpont a magyar előadási nyelvű /később Bolyai Jánosról elnevezett/ román állami egyetem létrehozásának dátuma. A tevékenységét beszüntető egyetemi tanács tagjai június 3-án tartották utolsó összejövetelüket.⁶¹ Ezen, ahogy június 30-i évzáró ünnepélyen is, az egyetem vezetése úgy búcsúzott, hogy tagjai egyben felajánlották további tudományos szolgálataikat az újjászerveződő egyetemnek. A leköszönő rektor beszédének vezérgondolata: az egyetemi önkormányzat folyamatosságát jelző díszes láncot a tanács tagjai ugyan nem adhatják tovább, de bíznak az új egyetem szervezőiben és munkájukkal, életükkel osztozni kívánnak az erdélyi magyarság sorsában. Csögör Lajos szervező bizottsági elnök válasza egy kivételes erkölcsi és szellemi teljesítmény elismerésével kezdődött: "... köszönöm a professzor urak munkáját, melyet egyetemünk érdekében kifejtettek, köszönöm az egész romániai magyarság nevében, hogy vállalva minden kockázatot velünk maradtak és lehetővé tették, hogy a kolozsvári magyar felsőoktatás történetét a most záródó esztendővel gazdagíthattuk. Mert nyíltan meg kell mondanunk, hogy csak az Önök révén volt itt magyar egyetem a felszabadulás óta és egyetemünk a jövőben sem képzelhető el az Önök munkája és tudományos múltja nélkül."⁶²

Míg a június az egyetemek életében általában a munka befejezését és a pihenés kezdetét jelenti, az új magyar egyetem szervezőinek tevékenysége valójában ekkor kezdődött el. A Nemzetnevelésügyi Minisztérium 1945. május 29-i határozatával létrehozott szervező bizottság a tanszemélyzet kinevezéséig ideiglenes egyetemi tanácsként működött. Az orvostudományi kar vezetését Csögör Lajos /a bizottság elnöke/, a jog- és közgazdaságtudományi karét Demeter János, az irodalom- és bölcsészettudományi karét Jancsó Elemér látta el; a természettudományi kar vezetésére a bizottságba kooptált Tulogy Jánost kérték fel.

A román egyetem vezetése "jogilag és egészében" a kolozsvári egyetemi épületeket 1945. június 5-én vette át. /A részletes leltári átvétel épületenként később történt meg./ Az átadási jegyzőkönyvet a központi épület Kogălniceanu /volt Farkas/ utcai rektori szobájában írták alá a magyar egyetemet ideiglenesen vezető bizottság és az I. Ferdinánd egyetem tanácsának képviselői. Ugyanekkor a két egyetem vezetése arról is megállapodott, hogy a jövőben együttműködnek a "valóságos szükségletek" és a "demokratikus méltányosság" igényei szerint.⁶³

Ilyen igények tulajdonképpen már az aláírás pillanatában jelen voltak: elsősorban a magyar orvostudományi kar elméleti intézeteinek és klinikáinak, valamint az egyetem természettudományi karának elhelyezése volt teljesen bizonytalan. A kérdés megvitatására június 10-12 között egyeztető tárgyalások zajlottak le Bukarestben az I. Ferdinánd Egyetem és a magyar egyetem küldötteinek részvételével. Magyar részről a megbeszélésen a hármas szervező bizottság két tagja: Csögör Lajos és Demeter János, valamint Venczel József és Nagy Géza szakértők vettek részt; az MNSZ-t Bányai László képviselte.

A bukaresti megbeszélés lényegében eredménytelenül végződött. A román egyetem tanácsa egyetlen kolozsvári épületét sem volt hajlandó – ideiglenesen sem – a magyar egyetem használatára átadni; csupán az ideg- és elmegyógyászati, valamint a szemészeti klinikai épületek közös használatába egyezett bele. Az általa javasolt többi épület – néhány magánszanatórium, a városi mentőállomás és egy leányinternátus épülete -, mint néhány nappal később egy szakértői bizottság a helyszínen megállapította, teljesen alkalmatlan volt elméleti és klinikai tevékenység folytatására. Így a valóságban napokon belül érvényét veszítette az a részmegállapodás is, amelyet Bukarestben a két orvostudományi kar elhelyezéséről, az említett épületek beszámításával kötöttek.⁶⁴

A magyar szervezők igyekezete, hogy a megoldást – engedmények árán is – Kolozsváron találják meg, nem járt sikerrel. Ebben a helyzetben vetődött fel először az a gondolat, hogy az egyetem orvostudományi kara Marosvásárhelyre költözzön. Az ötlet erősen felkavarta a kedélyeket a magyarság körében. Nem kevés vitát váltott ki mind politikai, mind szakmai célszerűségi szempontból; voltak akik Kolozsvár "magyartalanításának" első lépését látták benne, mások a Székelyföld fejlesztésének esélyét is latolgatták.⁶⁵ A költözésnek – amely valóban a magyar egyetem megosztását, a jogegyenlőség sérelmét, a "gáncstevők erőre kapását" jelentette – tulajdonképpen nem volt alternatívája.⁶⁶ A szervezők kényszer alatt cselekedtek a kolozsvári elhelyezés lehetetlenné válása után, az új egyetem mihamarabbi megnyitása érdekében az egyetlen lehetséges megoldást fogadták el.⁶⁷

Hasonló megalázó helyzetben voltak a magyar egyetemiek az egyes kolozsvári tanépületek, klinikák és felszerelési tárgyak leltári átadása alkalmával. (Az I. Ferdinánd Egyetem tulajdona lett végül is valamennyi – szám szerint 42 – tan-, klinikai és laboratóriumi épület, amelyet a Magyar Tudományegyetem 1945. júniusáig használt.) Néhány vezető román politikus kifejezett igénye volt, hogy az átvétel rendben, zavar nélkül bonyolódjon le; és Emil Petrovici rektor is külön körözvényben intette munkatársait a kollegális együttműködés szükségességére, míg a magyar

egyetem elhelyezése véglegesen meg nem oldódik.⁶⁸ Ennek ellenére, az átadásról készített feljegyzésekben a magyar tan- és segédszemélyzet gyakran számolt be sértő bizalmatlanságról, vagy bántó ellenségességről román intézetvezetők és professzorok részéről. /A korábbi megállapodással ellentétesen az 1940 utáni beszerzésű tárgyakat visszatartották, magyar szakembereket a laboratóriumi munkavégzés lehetőségétől elzártak stb./⁶⁹

A magyar tannyelvű egyetem szervezői a nemzeti elfogultság jeleit tapasztalhatták több kérésük hivatalos kezelésében is, annak ellenére, hogy befolyásos és tekintélyes román személyiségek támogatták az egyetem ügyét. Köztük elsősorban Petru Groza miniszterelnök, akinek kulcsszerepe volt olyan döntésekben, mint a magyar állampolgárságú professzorok alkalmazása, az orvosi kar marosvásárhelyi elhelyezésére alkalmas épületek kiutalása stb. Megértést és segítséget tapasztaltak a szervezők Ștefan Voitec oktatási miniszter, Dumitru Bagdasar egészségügyi miniszter részéről, valamint olyan román tudósok, tanárok oldaláról, mint Emil Petrovici rektor, Teofil Vescan professzor és Constantin Parhon akadémikus, aki az egyetem tanszékeinek számát, nevét és tanszemélyzeti keretét megállapító szakértői bizottság orvostudományi csoportjában vett részt.⁷⁰ Az említett bizottság javaslata, valamint a magyar egyetem vezetésének ehhez fűzött észrevételei alapján, a Hivatalos Közlönyben augusztus 1-i dátummal, miniszteri rendelet jelent meg a magyar egyetem kari és tanszéki felépítéséről. Ezt követte augusztus 3-i dátummal egy minisztertanácsi határozat közzététele, amely a magyar orvostudományi kar elhelyezésére kijelölt marosvásárhelyi volt katediskola épületének átadásáról rendelkezett.

A jogszabály közzététele után már hozzá lehetett látni olyan elhúzódo problémák megoldásához, mint a tanári besorolások kérdése, illetve a majdani egyetem céljait szolgáló épületek átalakításának költségvetési meghatározása. A magyar egyetem tanszemélyzete kinevezés és fizetés nélkül volt; utoljára 1945. áprilisában és májusában kapott minimális havi segélyt; a magyar állampolgárságú tanárok továbbra sem tudták, hogy maradhatnak-e a következő egyetemi évre. Hiányoztak a szükséges anyagi alapok azoknak a kolozsvári és marosvásárhelyi épületeknek az átalakításához, amelyek eddig nem egyetem céljait szolgálták.⁷¹ A fizetés nélkül maradt magyar állampolgár egyetemi és középiskolai tanárok, tanítók megsegítésére Márton Áron püspök egyháza pénzügyi támogatását ajánlotta fel; az MNSZ a júniusban alapított Petőfi Alapból kívánta őket támogatni.⁷²

Petru Groza miniszterelnök 1945. júliusában hozzájárult 30 magyar állampolgárságú egyetemi tanár alkalmazásához a magyar egyetemen; kinevezésük azonban – mint az egész személyzet kinevezése és besorolása is – még hónapokat váratott magára. A késéshez, a szokásos hivatali gáncsokodáson túl, hozzájárult az a belpolitikai válság is, amely Bukarestben a király és a baloldali kormány között robbant ki. Az un. alkotmányválság idején az uralkodó passzív ellenállásba vonult és megtagadta törvényrendeletek aláírását.

A magyar tannyelvű egyetem rektori teendőivel megbízott Csögör Lajos, aki emelt még az orvosi kar dékánja is volt, 1945. őszét váltakozva Kolozsváron és Marosvásárhelyen töltötte feszített ütemű szervező munkával. Marosvásárhelyen az egyetemi célokra kijelölt katonai iskola épületeinek átvétele szeptember 16-án történt meg.⁷³ Úgyiszlóván a semmiből kellett néhány hónap alatt működőképes orvostudományi fakultást: klinikai és elméleti intézeti együttest létrehozni. Közben a rektor két közeli munkatársa, az erdélyi magyar értelmiség két kiváló felkészültségű személyisége: Venczel József szociológus, statisztikus és Nagy Géza irodalmár, pedagógus, az Erdélyi Múzeum Egyesület titkára, rövid kolozsvári megszakításokkal szinte folyamatosan Bukarestben tárgyalt az egyetem működési feltételeit biztosítandó.

Az egyetem ügye egyike volt azoknak a kérdéseknek, amely mögé a romániai magyar társadalom, és annak értelmisége csaknem egyöntetűen sorakozott fel. A három legtevékenyebb szervező személye jelképes is lehet e tekintetben. A marxista meggyőződésű, kommunista párttagként 1944. őszén fontos helyi közéleti szerepet betöltő Csögör Lajos; a Márton Áron püspök környezetébe tartozó katolikus Venczel József; és az erdélyi protestáns demokratikus hagyományokat követő Nagy Géza szoros együttműködést valósított meg egy színvonalas egyetem és a nemzeti egyenjogúság reményében.

Ez az összefogás, éppúgy, mint a rektor kiállása az Erdélyben maradt magyar állampolgár tanárok alkalmazása ügyében, azonban nem mindenkinek tetszett. A kommunista párt néhány befolyásos kolozsvári képviselője, így az MNSZ-ben is tisztséget viselő Bánya László – Csögör Lajost, mint "a reakció foglyát" bélyegezte meg, aki "nem a pártot képviseli az egyetemen, hanem az egyetemet a pártnál".⁷⁵ Az 1945-46-os tanévben még különféle világnézeti személyek kaphattak katedrát a kolozsvári egyetemen; az elbírálás szempontjai között a tudományos és pedagógiai alkalmasság nem került az utolsó helyre. Ennek jegyében a filozófiai és a pedagógiai tanszék szervezésekor Gaál Gábor /a marxista Korunk volt szerkesztője/ támogatta a teológián is oktató Tavaszy Sándor és Imre Lajos professzori kinevezését; és ellenezte a kellő szakmai felkészültség nélküli, inkább politikai indíttatású, önjelöltek egyetemi alkalmazását.⁷⁶ A későbbi ideológiai boszorkányüldözés és politikai kizorítás előjelei azonban már ebben az egyetemi évben is megmutatkoztak. A Világosság 1946. január 31-i száma "Reakciós csoport nyílt támadása a magyar népi egység ellen" című írásában megbírált személyek között találjuk Nagy Géza nyelvész és Asztalos Sándor jogász egyetemi oktatókat.⁷⁷

1945. őszének vitái azonban még döntően nem a kérdésekről, hanem szervezési és működési alapfeltételeinek biztosításáról zajlottak. A 407-es rendeletről hiányai és pontatlanságai miatt az egyetem hónapokon át jogi és pénzügyi bizonytalanságban élt. Ennek következményeit csak súlyosbította a Groza kormány helyzetét megingató, elhúzódnak alkotmányválság. Az intézmény anyagi helyzete katasztrófális volt; az 1945/46. tanévre szóló román költségvetésben a magyar egyetem /és általában a magyar nemzetiségi közoktatás/ személyi és dologi kiadásaira nem volt fedezet; a kolozsvári és marosvásárhelyi átalakítási munkálatok költségeire /több mint másfél milliárd lej/ csak töredék-összeget utalt át a pénzügyminisztérium 1945. végéig.⁷⁸ A magyar egyetem személyzete még 1946. első hónapjaiban is fizetéselelőletet kapott; a tanárok könyveiket adták el, hogy maguk és családjuk megélhetését biztosítsák. A háborús rombolások a gazdaság egészét megterhelték, és az infláció mindenkit sújtott, de a román oktatási intézmények és alkalmazottaik – rendezett jogi helyzetük miatt – ilyen gondokkal nem kellett, hogy szembenézzenek.

Groza miniszterelnök, a kolozsvári magyar egyetem készülő épületében tett október végi látogatásán megígérte a panaszok orvoslását.⁷⁹ Az egyetem tanácsa azonban még november közepén is úgy látta, hogy el kell halasztania az évnitőt, mivel a működéséhez szükséges elemi feltételek sincsenek biztosítva.⁸⁰

December elején került sor a magyar egyetem képviselőinek újabb bukaresti tárgyalásaira. Jogi, személyzeti és gazdasági kérdéseket vitattak meg az illetékes minisztériumokkal, néhány kivételtől eltekintve jó eredménnyel. Rendelet született az 1940. után a magyar egyetem által beszerzett – és addig az I. Ferdinánd egyetem néhány professzora által visszatartott – berendezési és felszerelési tárgyak visszaszolgáltatásáról. A teljes jogi elismerés betetőzéseként az egyetem nevet kapott. Hivatalos elnevezése: *Universitatea Bolyai din Cluj-Kolozsvári Bolyai Tudományegyetem* lett. Rendeződött az egyetemi könyvtár ügye, megtörtént a tanszemélyzet és az ügyviteli személyzet beszerzése; az egyetem 32 magyar állampolgárral köthetett évenként megújítandó

szerződést. A tárgyalások pénzügyi eredményei voltak a leggyengébbek. A marosvásárhelyi és kolozsvári átalakításokra kiutalt 50, illetve 80 millió lej, az egyetemi tanács megfogalmazása szerint "cseppek a tengerben"; az 1946. első negyedév dologi kiadásainak előirányzata "a fűtési és világítási költségeket sem fedezi." A kollégiumokra és a diák szociális intézményekre egyetlen lejt sem irányzott elő a költségvetés.⁸¹

Ebben a helyzetben merült fel ismét egy széles körű gyűjtés, az erdélyi magyar társadalomhoz intézendő felhívás gondolata. 1945. decemberében az egyetem vezetői megbeszélést tartottak a romániai magyar egyesületek és egyházak: a Magyar Népi Szövetség, a Kaláka Szövetkezet, a Gazdasági és Hitelszövetkezetek Szövetsége, a Szakszervezeti Tanács, a római katolikus, a református és az unitárius egyház képviselőivel. Az intézmény ügye újra az erdélyi magyarság figyelmének középpontjába került; a magyar nemzetiség nagyon különböző helyzetű és világnézetű erői érezték ismét az összefogás szükségességét. A Bolyai egyetem nem egy nemzetiségi oktatási intézmény volt a sok közül. Az erdélyi magyarság benne – okkal – autonómiájának, egyenjogúságának, tekintélyének, fejlődési esélyeinek egyik alapvető letéteményesét látta. Míg 1945. elején az egyetem *jogi fennmaradásáért* kellett küzdeni, egy év múltán a tét a nem kevésbé nyomasztó *anyagi fennmaradás* volt. A pénzszükségletet az egyetemi tanács 1946. január 28-án megjelentetett felhívása egymilliárd lejben jelölte meg.⁸²

1946. elején a Bolyai egyetem fakultásai még nem voltak abban az állapotban, hogy az oktató munka kielégítő feltételek között indulhasson meg. Elsősorban a természettudományi kar tanszékeinek és intézeteinek elhelyezése volt megoldatlan.⁸³ Az amúgy is igen megkésett tanévkezdést azonban már nem lehetett tovább halasztani. A két egyetem közös évnitója -, amellyel Petru Groza elképzelése szerint az erdélyi románoknak és magyaroknak példát kellett volna mutatniuk Dél-Kelet Európa népei számára – nem valósult meg. A Világosság 1946. február 11-i helyszíni tudósításában röviden arról számolt be, hogy "a Bolyai Tudományegyetem a mai napon minden külön ünnepség nélkül megnyitotta kapuit."⁸⁴

Túl sok szorongás és csalódás halmozódott fel a megelőző hónapokban a tanári karban és a beiratkozott 2000 hallgatóban ahhoz, hogy a tanévkezdés ne legyen önfeledt örömnappal. Az esemény jelentőségét mégis sokan és okkal érezték korszakhatárnak az erdélyi magyar iskolaügy történetében. Román szuverenitás alatt a nemzetiség legfelsőbb oktatási-tudományos intézménye kezdte meg működését Kolozsváron és Marosvásárhelyen. Másodosztályú viszonyok közé helyezve, nélkülözések között is többekben élt a remény, hogy erőfeszítéssel, kitartással és a román demokrácia jószándékú erőinek támogatásával, újabb évtizedekre sikerült életképes és színvonalas magyar egyetemet biztosítani Erdélynek.⁸⁵

Nem a lelkes és szakmailag rátermett alapítókön múltott, hogy nem így történt. Az önálló kolozsvári Bolyai Egyetemet 1959-ben, fennállásának 14. évében, megszüntették. Ez az esemény azonban már egy új korszakot jelöl nemcsak a romániai magyar oktatásügy, hanem általában a romániai nemzetiségpolitika történetében.

* * *

A következő dokumentum-gyűjtemény *bő egy év* irattári és sajtó anyagából merít. Az 1945. januárjától 1946. februárjáig /a Bolyai Egyetem tanévkezdéséig/ terjedő időszak legfontosabb – az intézmény története szempontjából legjellemzőbb – egyetemi tanácsai jegyzőkönyveit, rektori beszédeit, jogszabályait, megállapodási okmányait tartalmazza időrendi sorrendben.

A kötetet egy Epilógussal zárjuk, amely a Bolyai Egyetem megnyitásától eltelt több mint négy évtizedet próbálja a romániai magyar felsőoktatás szemszögéből tömören jellemezni.

A szerkesztők ezúton mondanak köszönetet *Csőgör Lajosnak, Demeter Jánosnak, Entz Gézának, Gunda Bélának, László Gyulának, valamint Miskolczi Dezső családjának* és mindazoknak, akik e kötet összeállítását dokumentumokkal és hasznos tanácsokkal segítették.

Budapest, 1988. nyarán

Joó Rudolf

JEGYZETEK

- 1./a. Az erdélyi egyetem és az egyetemi eszme 1944. előtti történetét összefoglaló Bevezető-rész forrásai: Bánya László: Tízéves a Bolyai Tudományegyetem. In: A kolozsvári Bolyai Tudományegyetem /1945-1955/ Bukarest 1956.; Erdély Magyar Egyeteme /Szerk: Bisztray Gyula, Szabó T. Attila és Tamás Lajos/ Kolozsvár 1941.; Erdély története I-III. /Főszerkesztő: Köpeczi Béla. Szerkesztette: Makkai László, Mócsy András, Szász Zoltán/ Budapest 1987.; Jancsó Elemér: A magyar irodalomtörténetírás ötven esztendeje a Kolozsvári Tudományegyetemen. Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Series Philologia. Fasciculus 2.1969. Cluj.; Köteles Pál: Revíziók revíziója. Teleki Pál nemzetiségi politikájáról. Mozgó Világ 1983/6.; Mátrai Ernő: A kolozsvári egyetem, mint kulturai szükséglet. Pest-Kolozsvár 1871. /Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum hasonló kiadványa Budapest 1987. Az utószót írta: Náhlik Zoltán/; Pascu, Stefan: /Szerk/: A kolozsvári Babeş-Bolyai Egyetem. Kolozsvár 1972.; Uő: Babeş-Bolyai Universităţ Cluj 1972.; Uő: Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca. Cluj 1979.; Raffay Ernő: Erdély 1918-19-ben. Budapest 1987.; Sulica Szilárd: Tudomány és szeretet. A kolozsvári egyetem román irodalomtörténeti tanszékének feladatairól. Kolozsvár 1942.; Tanulmányok Erdély történetéről. Debrecen 1988.; Tonk Sándor: Erdélyiek egyetemjárása a középkorban. Bukarest 1979.; Trócsányi Zsolt: Az 1790-es évek erdélyi rendi reformmozgalmának történetéhez. Budapest 1978.; Zolnai Béla: Erdély egyeteme Budapest 1940.; valamint a magyar királyi Ferenc József Tudományegyetem tanrendjei az 1943/44-es és az 1944-45-ös tanévre, és az egyetem évkönyvei.
- 1/b. OL K 638 VKM IV. osztályának iratai. 1944. júliusi, augusztusi rektori felterjesztések.
2. Balogh Edgár: Harminc évvel ezelőtt történt. Emlékezés Kolozsvár felszabadulására. Utunk 1977. október 14. 3. o. Egy másik nézőpontból ugyanezt lásd: Interjú Vita Sándorral. Készítette: Bretter Zoltán. Ef-Lapok 1988/4-5. 67-71. o.
3. Romsics Ignác: Gróf Bethlen Béla pályaképe. Előszó Bethlen Béla: Visszaemlékezéseim című munkájához. Kézirat Budapest 1988. 8-9. o. és Vigh Károly: Ugfás a sötétbe. Budapest, 1984. 58-104. o.
4. OL K 638 VKM 5. t. Malmosi Ottiliának, a kolozsvári egyetem volt tisztviselőnőjének. 1945. február 27-i feljegyzése Rajniss Ferenc miniszterhez.
5. OL K 638 VKM IV. osztályának iratai. 1944. szeptember 5. és szeptember 21-i rektori felterjesztés.
6. OL K 638 VKM IV. osztályának iratai. 1944. szeptember 28-i és október 29-i rektori levelek.

7. OL K 638 VKM IV. osztályának iratai. 1944. szeptember 14-i rektori felterjesztés és a szeptember 15-i rektori távirat.
8. Uo.
9. OL K 638 VKM IV. osztályának iratai. 1944. szeptember 28-i rektori felterjesztés és Bethlen Béla: Visszaemlékezéseim. Kézirat imű. 178-179. o.; Rakovszky István idézett levelének másolata nincs meg az Országos Levéltárban, szövegét a Curierul című román lap 1944. december 15-én hozta nyilvánosságra.
10. Ellenzék /Kolozsvár/ 1944. szeptember 19. Az óvóhelyen megtartott kolozsvári egyetemi évnytöről lásd még Bokor Péter: Végjáték a Duna mentén Budapest 237-242. o.
11. Csatári Dániel: Forgószélben. /Magyar-román viszony 1940-45/ Budapest 1968. 356-357. o. A Ferenc József Tudományegyetem Kolozsváron maradó professzorainak kiállítását erősíti meg az egyetem történetére vonatkozó visszaemlékezéseiben Demeter János is, aki 1944. őszétől Kolozsvár alpolgármestere, majd a Bolyai Egyetem tanára lett. Beszélgetés Demeter Jánossal a Bolyai Egyetem létrejöttéről. Kézirat 1986. Magyarságkutató Intézet 21. o.; Márton Áron a keresztény erkölcs alapján ítélte el, a korabeli Magyarországon ritka nyíltsággal és keménységgel, a zsidóellenes intézkedéseket. Lásd a kolozsvári Szent Mihály templomban 1944. május 18-án elmondott szentbeszédének teljes szövegét. Vigilia 1985/1. 68-71. o. Vö. Lévai Jenő: Szürke könyv a magyar zsidók megmentéséről. Budapest én. 79-81. o.
12. OL K 638 VKM IV. osztályának iratai 1944. szeptember 5-i rektori felterjesztés. /A nem magyar neveket itt és a továbbiakban az idézett dokumentumban használt formában írjuk./
13. Juhász Gyula: Uralkodó eszmék Magyarországon 1939-1944. Budapest 1983. 217-221. 318-322. o.; Világosság 1945. március 6.
14. A kolozsvári Magyar Tudományegyetem rektori tanácsa 1945. február 17-i XXIV-i ülésének jegyzőkönyve. Magyarságkutató Intézet Archívuma 906/89.
15. OLK 638 VKM IV. osztály iratai 5.t. A magyar kir. honvédelmi miniszter 1944. november 26-i 17. 120 számú "szigorúan bizalmas" rendelete.
16. Interjú Vita Sándorral. imű 69-71. o.
17. Balogh Edgár imű; Csögör Lajos: Emlékezés és dokumentumok a kolozsvári Magyar Egyetem szervezéséről. Magyarságkutató Intézet Archívuma Gépírat 7-10.o.; Beszélgetés Demeter Jánossal imű 29-30. o.
18. Balogh Edgár a következőképp írja le visszaemlékezéseiben a találkozót: "Jordáky Lajossal és a vasas Gheorghe Timofival siettünk Miskolczy Dezső rektorhoz. Ő rendelkezhet a klinikák felett, tartson vissza mindent. ...Mint a szakszervezetek delegációja jelentkeztünk a rektori fogadó szobában. Miskolczy Dezső mellett ott volt a jogtudor Buza László is, nem ok nélkül. A kórházi ágyak ügye előtt tényleg egy jogi bökkenőt kellett tisztáznunk. A két professzor őszintén megmondotta, itt maradnának az egyetemmel /és az ágyakkal/, de a szovjet-román fegyverszüneti egyezmény értelmében ők idegen állampolgárok Észak-Erdélyben, hiszen Szegedről jöttek ide, s a nemzetközi jog szerint ők a háború tartalmára internálhatók.... mit tegyenek? A szót a román munkás, Timofi ragadta meg, biztosítja a helybenmaradókat, hogy személyükért a szakszervezetek vállalnak felelősséget, s a magyar nyelvű egyetemi oktatás fenntartását is a szervezett munkásosztály biztosítja! A két professzor elvonult bizalmas tanácskozássra, de hamar visszatért. Maradnak. "Balogh Edgár imű 3. o. Mint a 7. és 8. jegyzetben ismertetett dokumentumok tanúsítják, a maradásra vonatkozó döntés már több mint egy hónapja megszületett; az idézett tárgyalás azonban valószínűleg megerősítette a rektort és a dékánt a testület döntésének helyességében.
19. Szenczei László: A magyar-román kérdés. Történeti és politikai tanulmány. Budapest 1946. 167-188. o.; Beke György: Nemzetiségi létfeltételek építése Erdélyben 1944. és

1948. között. Forrás 1982. 8. 80-86. o.; Lipcsey Ildikó: A romániai Magyar Népi Szövetség 1944-1948. Történelmi Szemle 1985/1. 99-100. o.
20. A Short Review of the Hungarian University of Transylvania. Kolozsvár October 1944. 12. o.; Vengerszkij Unyiverszitet Transzilvanyii. Kolozsvár 1944. 14. o.
21. A Kolozsvári egyetem helyzete. Gépirat Kolozsvár 1944. dec. 26. Magyarságkutató Intézet Archívuma 906/89.
22. Uo. 2. o.
23. A Kolozsvári Tudományegyetem Rektori Hivatalának 406/1944. 45. számú levele Kolozsvár polgármesteréhez. 1944. december 27. Magyarságkutató Intézet Archívuma 906/89.
24. Uo. mint 21. jegyzet.
25. Csögör Lajos mű 10. o.
26. Curierul, 15. Decembrie 1944.
27. Világosság, 1944. november 5.
28. Kolozs megye főispánja 1944. december 28-i 3051. számú átirata a kolozsvári Magyar Tudományegyetem tanácsához. Magyarságkutató Intézet Archívuma 906/89.
29. A kolozsvári egyetem helyzete mű 3. o.
30. Miskolczy Dezső rektor doktoravató beszéde 1944. december 21. Magyarságkutató Intézet Archívuma 906/89.
31. Észak-Erdélyi Szikra. 1945. március 8.
32. Világosság 1945. január 9.
33. Világosság 1945. január 20. /A dokumentum teljes szövegét lásd a mellékletben/.
34. A 86/1945. számú rendelet törvény /Nemzetiségi Statutum/ hivatalos magyar fordítását lásd A nemzetiségi politika három éve a demokratikus Romániában. Bukarest 1948. 5-8. o.; A Statutum értékelését a romániai magyarság szempontjából lásd: A nemzetiségek egyenjogúsításának útján. Joó Rudolf beszélgetése Demeter Jánossal. Budapest 1983. 36-40. o.
35. Erdély 1944. december 25.
36. Világosság 1945. február 2. /A dokumentum teljes szövegét lásd a mellékletben/; Erdély 1945. március 12.
37. Csögör Lajos mű 12. o.
38. Ahol a felhasznált forrásokban a személynevek kétféle – magyar és román – írásmóddal egyaránt szerepelnek, mindkét változatot megadjuk.
39. Csögör Lajos mű 10-14. o.
40. Emlékeztető a kolozsvári Tudományegyetem az egyetem ügyében megtartott értekezletről. 1945. február 6. Magyarságkutató Intézet Archívuma. 906/89. /A dokumentum teljes szövegét.../
41. Világosság 1945. február 15., február 17.
42. Az ODA Észak-Erdélyi Végrehajtó Bizottságának felhívása a Kolozsvári Egyetem újjászervezésére. Észak-Erdélyi Szikra 1945. március 8. /A dokumentum teljes szövegét.../
43. Világosság 1945. március 4.
44. Az újrajelentkező professzorok háború alatti politikai magatartását az egyetemi tanács minden esetben felülvizsgálta és az oktatómunka felvételére jogosító engedélyt ezt követően adta ki. Például László Gyula régész professzor jelentkezésekor az egyetemi tanács a következő állásfoglalást foglalta jegyzőkönyvbe: "...Az egyetemi tanács a jelentkezést örömmel tudomásul veszi. Legjobb tudása szerint dr. László Gyula nyilvános rendes tanár semminemű politikai működést nem fejtett ki. Az egyetemi tanács tagjainak nincs semminemű olyan mozzanatról tudomása, amely az ő működésének akadálya lehetne. Megállapítja az egyetemi tanács, hogy rá, mint specialistára tudományos szempontból szüksége van, s ezért részére az engedélyt szol-

gálatának felvételére megadja, azzal a feltétellel, hogy őt az 1733/1945. számú főispáni rendelet értelmében illetékes bizottságok igazolni fogják." Részlet a kolozsvári Magyar Tudományegyetem egyetemi tanácsának 1945.március 20-i XXX. ülésén felvett jegyzőkönyvéből. Magyarságkutató Intézet Archívuma 906/89.

45. Balogh Sándor: Erdély és a második világháború utáni békerendezés. Külpolitika 1987/5. 187. o.
46. Fülöp Mihály: A Sebestyén misszió (Petru Groza és a magyar-román határkérdés. In: Tanulmányok Erdély történetéről. Debrecen 1988. Szerk.: Rácz István 196-201. o.
47. Gheorghe Tătărescu: România și conferința de pace. București 1947. 29. o.
48. A kolozsvári Világosság a román közigazgatás észak-erdélyi visszatérésének napjaiban a moszkvai Pravda és a londoni rádió kommentárjaiból idézett. A Pravda így fogalmazott: "Most amikor új kormány került Románia élére, a szovjet kormány engedélyezte a román közigazgatás bevezetését Észak-Erdélybe, miután a Groza kormány minden felelősséget magára vállalt abban a tekintetben is, hogy a nemzetiségek jogait teljes mértékben tiszteletben tartja". Az angol rádió közleménye így fejeződött be. "A román népnek nagylelkűnek kell lennie azokkal szemben, akik kevésbé voltak szerencsések". Világosság 1945. március 12.
49. Világosság 1945. március 22. Az 1945. március 13-án Kolozsváron megtartott román minisztertanácsi ülés alkalmából az ODA Észak-Erdélyi Végrehajtó Bizottsága, valamint a Szociáldemokrata Párt képviselői is memorandumot adtak át a kormánynak a nemzetiségi jogegyenlőség igényéről a helyi közigazgatásban és közéletben. Lipcsey Ildikó: A Román Kommunista Párt szövetségi politikája és a Magyar Népi Szövetség. Kandidátusi disszertáció 1988. 20-21. o.
50. Világosság 1945. április 15., Erdélyi Szikra 1945. április 19. /A dokumentumok teljes szövegét.../
51. Világosság 1945. április 17. /A dokumentum teljes szövegét.../
52. Az Országos Demokrata Arcvonal határozata az észak-erdélyi román és magyar egyetemi oktatás ügyében, amelyeket a bizottság a kolozsvári vármegyházán 1945. április 16-án és 17-én tartott gyűlésen hozott. Kolozsvár április 18. Magyarságkutató Intézet Archívuma 906/89. /A dokumentum teljes szövegét.../
53. Erdély 1945. április 25.
54. Jegyzőkönyv a kolozsvári Magyar Tudományegyetem Tanácsának 1945. április 25-én megtartott XXXVIII. rendes üléséről. Magyarságkutató Intézet Archívuma /A dokumentum teljes szövegét.../
55. Jegyzőkönyv a kolozsvári Magyar Tudományegyetem tanácsának 1945. április 25-én megtartott XXXIX. rendes üléséről. Magyarságkutató Intézet Archívuma 906/89. /A dokumentum teljes szövegét.../
56. A Romániai Magyar Népi Szövetség határozata a Kolozsvárt 1945. május 6-13. között megtartott országos nagygyűlésén. Kolozsvár 1945. /A dokumentumnak az egyetemre vonatkozó szövegrészét lásd a mellékletben./
57. Monitorul Oficial 1945. május 29. A jogszabály magyar fordítását lásd a Jegyzőkönyv a kolozsvári Magyar Tudományegyetem tanácsának Kolozsvárt 1945. június 1-én megtartott XLIII. üléséről című dokumentumban. Magyarságkutató Intézet Archívuma 906/89. /A dokumentum teljes szövegét.../
58. Lásd a 49. és 54. jegyzetet.
59. A Romániai Magyar Népi Szövetség ...imű; A volt magyar egyetem román állampolgárságú tanárainak levele Csögör Lajoshoz, az egyetemet vezető bizottság elnökéhez 1945. június 4. Magyarságkutató Intézet Archívuma 906/89. /A dokumentum teljes szövegét.../
60. A Nemzetnevelésügyi Minisztérium 137-851/1945-i határozata. Monitorul Oficial 1945. május 29.; Csögör Lajos imű 32-33. o.

61. Jegyzőkönyv arról az értekezletről, amelyet az 1944. őszén Kolozsváron maradt Magyar Tudományegyetem Tanácsának tagjai 1945. június 3-án Miskolczy Dezső Kert utca 1. sz. alatti lakásán tartottak. Magyarságkutató Intézet Archívuma 906/89. /A dokumentum teljes szövegét.../
62. A kolozsvári Magyar Tudományegyetem évről-évre beszédei. Magyarságkutató Intézet Archívuma /A dokumentumok teljes.../
63. Az I. Ferdinánd Király Egyetemen 1945. június 5-én felvett jegyzőkönyv és egyezmény. Magyarságkutató Intézet Archívuma 906/89. /A dokumentumok teljes szövegét.../
64. A kolozsvári magyar előadási nyelvű állami tudományegyetem szervező bizottságának jelentése az egyetemi épületekkel kapcsolatos tárgyalásokról 1945. június. Magyarságkutató Intézet Archívuma 906/89. /A dokumentum teljes szövegét.../
65. Erre a kettősségre utalt Kurkó Gyárfás az MNSZ elnöke is az erdélyi magyarság időszzerű kérdéseiről szólva 1945. július 4.
66. Miskolczy Dezső: Az egyetem és a város. Az egyetem hivatása. Marosvásárhely 1946. 5. o.
67. Csörgő Lajos imű 47-49. o.
68. A körösvény szövegének magyar fordítását lásd Emil Petrovici rektor Csörgő Lajos magyar rektorhoz írt levelében. Magyarságkutató Intézet Archívuma 906/89. /A dokumentum teljes szövegét.../ Egy később megjelent rendőrségi közleményből is kiderül, hogy a magyar egyetemi és más észak-erdélyi iskolai épületek átadása nem zajlott le konfliktusmentesen az erdélyi társadalomban. A Világosság 1945. december 19-i száma adott hírt arról, hogy László Domokost, a marosvásárhelyi tanítóképző hallgatóját a hadbíróság hatévi elzárásra ítélte, mert társaival együtt 1945. június 22-én tiltakozó gyűlésre hívta össze a város és környéke tanulóit, hogy fellépjenek "ama kormányrendelet ellen, amely bizonyos magyar tannyelvű iskolák átadásáról rendelkezett." Világosság, 1945. december 19.
69. Csörgő Lajos imű 47-49. o.
70. Uo.
71. Feljegyzés a magyar előadási nyelvű állami egyetem helyzetéről. Kolozsvár 1945. augusztus 3. Gépirat. Magyarságkutató Intézet Archívuma. A feljegyzés megállapításai egybehangzóak Entz Géza magyar állampolgárságú előadó tanár 1945. évi naplójegyzeteivel. "Június 18: Megkaptam áprilisi fizetésem előlegét. Az egyetemnek Márton Áron kölcsönöz."... "Július 17.: Mint magyar állampolgárt berendelnek a rendőrségre és elveszik a bejelentőmet. Egész nap rohangálok. "Július 18.: A rendőrség csak július 31-ig ad bejelentőlapot. Jelentem az egyetemen az ügyet. Csörgő Bukarestben ki fogja eszközölni állítólag az egyetemi maradását. Suba alatt próbálják kitenni a magyar állampolgárokat. "Dr. Entz Géza naplójegyzetei. A szerző tulajdonában.
72. Virt László: Márton Áron a lelkiismeret apostoli ébresztője. Róma 1986. 24. o.; Világosság 1945. június 21., július 4.
73. Világosság 1945. szeptember 17.
74. Csörgő Lajos /Nagysármás, 1904. március 18./ Egyetemi tanulmányait Szegeden kezdte és Kolozsvárt fejezte be. 1940-től tanársegéd, 1944-től tanár és tanszékvezető a kolozsvári magyar egyetem fogászati tanszékén. Részt vett az antifasiszta ellenállási mozgalomban, kapcsolatba került az illegális kommunista párttal. A Béke Párt részéről egyik résztvevője az Erdélyi Párt képviselőivel folytatott tárgyalásokat. 1944. őszétől Kolozs megye alispánja, s az MNSZ egyik vezetője. A később Bolyairól elnevezett kolozsvári egyetem szervezőbizottságának elnöke; 1945-től 1948-ig a Bolyai Egyetem, 1948-1949-ben és 1964-1967. között a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyászati Intézet rektora, az orvostudomány doktora, a román Orvostudományi Akadémia rendes tagja és éveken át alelnöke. 1949-ben hamis politikai vádak alapján

börtönbüntetésre ítélték, 1956-ban rehabilitálták és visszahelyezték egyetemi tanszékére. Több tanulmánya jelent meg magyar és román nyelvű szakfolyóiratokban; 1964. és 1967. között a kétnyelvű marosvásárhelyi Orvosi Szemle – Revista Medicală főszerkesztője volt. 1985-ben feleségével Magyarországra települt át. /Forrás: Romániai Magyar Irodalmi Lexikon. Főszerk. Balogh Edgár. Bukarest, 1981. 350.3511. o.; Marosi Ildikó: A jelen tegnap kezdődött. A Hét évkönyve 978. 29-31. o.

Nagy Géza /Székelyszenterzsébet, 1914-1981. Marosvásárhely/ Tanári oklevelet magyar-német-román szakból a kolozsvári egyetemen szerzett /1936/, ugyanitt doktorált magyar nyelv- és irodalomból, s Délkelet-Európa történetéből. 1933-ban Svájcban, 1935-ben Magyarországon tett tanulmányutat. Tanári pályáját a zilahi Wesselényi Kollégiumban kezdte /1936-37/, majd a kolozsvári Református Kollégiumban /1937-1948/, a 2. számú Magyar Liceumban /1948-52/ és a Magyar Pedagógiai Iskolában /1952-53/ folytatta. A Bolyai Egyetem megalakulása után rövid ideig előadó tanár az egyetemen is. 1953-ban két évre, ítélet nélkül a Duna-csatorna építéséhez deportálták, majd egy évig politikai fogoly /ítéletét 1970-ben megsemmisítik./ Két évig gyári munkás, 1956-71. között a kolozsvári református püspökségen műemlék- és levéltári felügyelő. 1971-től előadó tanár a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetemen nyugalomba vonulásáig /1979/. Folyóiratoknak fordít román, francia és német irodalmi műveket. Jelentős munkásságot fejtett ki a romániai magyar oktatásügy terén, a Bolyai Egyetem egyik szervezője. Irodalom: A Romániai Magyar Irodalmi Lexikon kéziratban levő 3. kötete; Kozma Dezső: Egy elfelejtett kolozsvári író. Utunk. 1970/46.; Beke György. Magunk keresése. Bukarest, 1972.; Oláh Tibor: Nagy Gézától búcsúzva. Igaz szó 1981/3.

Venczel József /Csikszereda 1913-1972. Kolozsvár/ Az 1930-as években a kolozsvári egyetemen tanult jogot és szociológiát. 1935-ben Makkai Lászlóval megindította a Hitel című folyóiratot, amely 1944-ig állt fenn. 1938-1945. között az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület statisztikai és birtokpolitikai osztályán dolgozott, közben szociológiai felméréseket végzett erdélyi magyar falvakban. Munkásságára Dimitrie Gusti nevével jelzett falukutató iskola is nagy hatással volt. 1940-45. között a Teleki Pál Intézet egységként működő Erdélyi Tudományos Intézet tanára, 1945-ben a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem egyik szervezője, majd ugyanott a statisztika tanára. 1950-ben politikai koncepciók perben elítélték, 1961-ben szabadult. A börtönének után kerámiafestő és kottamásoló munkából élt, a társadalomkutatás területére 1969-ben kerülhetett ismét vissza. Ebben az időszakban a Babeş-Bolyai Egyetem szociológia tanszékén dolgozott, és többek között a Romániai Magyar Irodalmi Lexikon szerkesztésében vett részt. Tanulmánykötetei: Az önismeret útján Bukarest 1980., Erdélyi föld, erdélyi társadalom. Budapest, 1988. /Forrás: Tárkány Szűcs Ernő: Öt éve halt meg Venczel József. Néprajzi Hírek 1977./ 3-4. 137-140. o.; Székely András Bertalan. Társadalomtudomány, politika és népszolgálat szintézise Venczel József munkásságában. Társadalomkutatás 1988/1. 117-127.o./

75. Csögör Lajos imű 56. o. Bányai László szerepét a romániai magyarság háború utáni történetében – az MNSZ, majd a magyar egyetem vezetésében – más, korszakkal foglalkozó írás is kedvezőtlenül ítéli meg. Vö: Lakatos István /a Romániai Szociáldemokrata Párt magyar tagozatának volt elnöke/ emlékirata. Gépírat. Magyarságkutató Intézet Archivum 19. o.; Tóttössy Istvánné: A Romániai Magyar Népi Szövetség története. Bölcsészdoktori diszertáció 175-178. o.
76. Csögör Lajos imű 56-57. o.
77. Világosság 1946. január 31.
78. Új Magyar Központi Levéltár XIX-I-1-a KÜM Bé O. 41. d: 40823/Be/1945.
79. Világosság 1945. október 29. /A beszéd szövegét lásd a mellékletben/

80. Jegyzőkönyv a kolozsvári Magyar Tudományegyetem tanácsának 1945. november 13-án tartott V. üléséről. Magyarságkutató Intézet Archívuma 906/89. /A dokumentum szövegét.../
81. Jegyzőkönyv a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem tanácsának 1945. december 11-i, VIII. üléséről. Magyarságkutató Intézet Archívuma; A magyar állampolgár tanárok névsorát lásd a mellékletben Csörgő Lajos rektor Entz Géza előadó tanárhoz címzett 1946. február 6-i levelében.
82. Világosság 1946. január 28.
83. Lásd a Bolyai Egyetem rektorának nyilatkozatát. Világosság 1946. február 13.
84. Uo.
85. Miskolczy Dezső imű 5-9. o.; Beszélgetés Demeter Jánossal a Bolyai Egyetem létrejöttéről imű 46-48. o.; Jancsó Elemér: A Bolyai Egyetem hivatása. Világosság 1945. február 9. /Az írás teljes szövegét lásd a mellékletben/.

**A KOLOZSVÁRI MAGYAR EGYETEMRE
VONATKOZÓ VÁLOGATOTT
DOKUMENTUMOK 1945-BEN**

**A KOLOZSVÁRI TUDOMÁNYEGYETEM REKTORÁNAK
AVATÓBESZÉDE KOVÁCS LÁSZLÓ ÍRÓ DOKTORRÁ AVATÁSÁN**

Kedves új Doktortársam!

Az első avató ülésünk ebben az 1945-ik esztendőben örvendetes összetalálkozás ünnepnapja. Egyetemünk egy öreg diákját iktattuk be kézfogással doktoraink sorába.

Új doktortársunk a múlt világháború előtt végezte tanulmányait és abban a szerencsében részesült, hogy hallgathatta azokat, akik egyetemünk fénykorának tündöklő csillagzatai. A háború, és ami utána következett, az egyetemet is és a tanítványt is másfele sodorta. Az egyetem vándorbotra jutott, az itt maradt tanítványból küldetésszerűen író lett, ígéhírdető. Az erdélyi magyar írók virrasztásai és szólongatásai nyomán megteremtődött és megizmosodott az új irodalom, amelynek szava eljutott mindenhova, ahol kedves a magyar könyv. A mi új doktortársunk remekbe készült esztétikai fejtegetései, szépmívű tanulmányai finomították ki az erdélyi magyar olvasó irodalmi ízlését, serkentették az alkotó művészi igényeit. Ezek a magyarság egyetemessége elé tárt "doktori értekezések" ismertté és becsültté tették az egyetem öreg diákjának nevét. A jövő dolga az, hogy felbecsülje majd az Erdélyi Helikon írói körének irodalomtörténeti jelentőségét, mi ebben a forrongó kavargásban örvendezzünk ennek a mai kézfogásnak. Erdély magyar egyeteme és Erdély magyar írói most megint a küzdelmek új korszakába jutottak. Tudomány és irodalom jól fogják meg egymás kezét és emeljék magasra a fáklyát, amellyel Erdély népének világosságot osztanak.

Kedves Doktortársunk! Doktori oklevelét azzal a szívből jövő kívánsággal nyújtom át, hogy sok siker, elismerés és az Ég áldása kísérje tovább az irodalom útján!

1945. január 13.

Miskolczy Dezső
rektor

KOLOZS VÁRMEGYE FŐISPÁNJÁNAK RENDELETE AZ EGYETEMI OKTATÁS ÁTSZERVEZÉSÉRŐL

A Központi Tanácsadó Testület javaslata alapján Kolozs vármegye főispánja a katonai hatóságok részéről ráruházott jogaival élve a következő rendeletet adta ki:

A Kolozsvári Tudományegyetem rektori hivatalának és a Mezőgazdasági Főiskola vezetőségének

Helyben

A jelen rendelkezések értelmében nyert hivatali hatalmamnál fogva, azonnali hatállyal a következőket rendelem el:

1. Az egyetemi autonómiát ideiglenesen megszüntetem.
2. A mezőgazdasági főiskola önkormányzatát megszüntetem és mint egyetemi kart, a tanszemélyzet teljes jogainak fenntartásával, a mezőgazdasági főiskola tanszemélyzetének az egyetemi tanszeméllyzettel való egyenjogúsítása mellett az egyetembe olvasztom bele.
3. A jelenlegi egyetemi tanácsot feloszlatom.
4. A nemzetek közötti jogegyenlőség alapján ezennel elrendelem:
 - I. A jogfolytonosság alapján a kolozsvári magyar egyetemnek a jelen rendelkezésben foglalt határozat alapján való működését.
 - II. A kolozsvári román egyetem működésének a megkezdését.
5. A két egyetem közös ügyeinek az intézésére, az egyetemi épületek használatának a szabályozására és a jelen rendelet végrehajtására mind a két egyetem által kiküldött 3-3 tagú bizottság illetékes.
6. A kolozsvári magyar egyetem vezetésére a következőket rendelem ki az általunk meghatározott minőségben:

Farkas Árpád dr., az egyetem mezőgazdasági karának jelen rendelettel kinevezett nyilvános rendes tanárát, rektornak.

Zolnai Béla dr., egyetemi nyilvános rendes tanárt, prorektornak.

Buza László dr., egyetemi nyilvános rendes tanárt, a jog- és államtudományi kar dékánjának.

Sáry István dr., a kereskedelmi jognak jelen rendelettel kinevezett nyilvános rendkívüli tanárát a jog- és államtudományi karon, a jog- és államtudományi kar prodékánjának.

Haynal Imre dr., egyetemi nyilvános rendes tanárt, az orvostudományi kar dékánjának.

Csőgör Lajos dr., a fogászatnak jelen rendelettel kinevezett orvostudományi kari rendkívüli tanárát, az orvostudományi kar prodékánjának.

György Lajos dr., egyetemi nyilvános rendes tanárt, a bölcsészet-, nyelv- és történelemtudományi kar dékánjának.

Jancsó Elemér dr., az erdélyi irodalomtörténetnek jelen rendelettel kinevezett bölcsész- és nyelv- és történelemtudományi kari nyilvános rendes tanárát, a bölcsész- és nyelv- és történelemtudományi kar prodékánjának.

Balogh Ernő dr., egyetemi nyilvános rendes tanárt, a matematikai és természettudományi kar dékánjának.

Dezső Lóránt dr., a csillagászat-tannak jelen rendelettel kinevezett matematikai és természettudományi kari nyilvános rendes tanárát, a matematikai és természettudományi kar prodékánjának.

Rajty Tivadar dr., egyetemi nyilvános rendes tanárt a közgazdaságtudományi kar dékánjának.

Jordáky Lajost, a társadalomtudománynak és társadalompolitikának jelen rendelettel kinevezett közgazdaságtudományi nyilvános rendkívüli tanárát, közgazdaságtudományi kar prodékánjának. Kós Károlyt, a mezőgazdasági karnak jelen rendelettel kinevezett nyilvános rendes tanárát, a mezőgazdasági kar dékánjának.

Török Zoltán dr., a mezőgazdasági karnak jelen rendelettel kinevezett nyilvános rendkívüli tanárát, a mezőgazdasági kar prodékánjának.

A fenti egyetemi tanács vizsgálja meg kötelező módon az egyetemi technikai oktatásnak a kérdését, egy műegyetemi karnak a felállítását, és ebből a szempontból egészítse ki az egyetemi vezetőséget.

7. A kolozsvári román egyetem vezetésére és megszervezésére, egyetemi tanácsjoggal felruházva és az 5. pontban meghatározott ideiglenes bizottság kiküldésének a jogával felruházva, a következőket rendelem ki, az általunk kijelölt minőségben:

Bugnariu Tudort, a szociológiának jelen rendelettel kinevezett előadó tanárát /conferențiar/, tanácstagnak.

Deheleanu Iuliut, a pedagógiának jelen rendelettel kinevezett előadói tanárát /conferențiar/, tanácstagnak.

Lazar Livius dr., a mezőgazdasági és ipari jognak jelen rendelettel kinevezett rendes tanárát /profesor titular/, tanácstagnak.

Prodan Iuliut, a gyakorlati növénytanak jelen rendelettel kinevezett előadói tanárát /conferențiar/, tanácstagnak.

Telia Liviu dr., a belgyógyászati diagnosztikának jelen rendelettel kinevezett előadói tanárát /conferențiar/, tanácstagnak.

Vescan Teofil dr., az elméleti fizikának jelen rendelettel kinevezett rendes tanárát /profesor titular/, tanácstagnak és az egyetemi tanács elnökének.

8. A 7. pontban kinevezett román egyetemi tanácsnak jogában áll magát meghívásos alapon kiegészíteni és egyetemi státus szerint a feladatokat /rektor, prorektor, dékánok, prodékánok/ tagjai között megosztani.

A kiegészítés után az elnök automatikusan a rektori teendőket fogja ellátni.

9. A fenti egyetemi tanácsoknak jogában áll önkormányzati alapon elrendelni az egyetemmel kapcsolatos összes intézkedéseket, meghívásokat és kinevezéseket.

10. A jelen rendelet értelmében kijelölt egyetemi tanácsoknak a kötelessége az egyetemnek demokratikus és népi szellemben való kiépítése.

11. A jelen rendelkezéseknek és a benne foglalt kinevezéseknek az elfogadása kötelező és kirendeltségnek tekintendő.

12. Az egyetemi átszervezések után a fenti ideiglenes vagy ideiglenesen kialakult egyetemi tanácsok, a tanácsstagok tanári címének megtartása mellett, kötelező módon lemondanak, az egyetemek visszanyerik autonómiájukat és megválasztják testületi szerveiket.

13. A jelen rendelkezésekkel ellentétben levő összes régebbi és antidemokratikus rendelkezéseket, rendeleteket és törvényeket ezennel hatálytalanítjuk.

14. A jelen rendelkezések értelmében Deheleanu Iuliu és Jancsó Elemér kulturfőtanácsosi megbizatásai az egyetemre többé nem terjednek ki.

15. A jelen rendelkezések sürgős végrehajtása végett:

I. A magyar egyetem tanácsa három napon belül tegyen jelentést a munkálatok megkezdéséről a rektori hivatalon keresztül.

II. A román egyetem tanács 1945. február 28-ig tegyen jelentést a román egyetemi oktatás megkezdéséről.

III. A román egyetemi tanács üljön össze 1945. január hó 21-én d.u. 3 órakor a főispáni hivatalban és kezdje meg tanácskozásait a főispán jelenlétében a munkálatok megkezdése végett.

IV. Az 5. pontban megjelölt bizottságok 1945. január hó 31-én d.e. 10. órakor üljenek össze az egyetem központi épületének rektori hivatalában.

16. A jelen rendelkezést a napilapok kötelesek közölni.

Kolozsvár, 1945. január hó 19-én.

V. Pogaceanu, főispán

(Megjelent: Világosság 1945. január 20.)

A MAGYAR DEMOKRATA EGYETEMI ÉS FŐISKOLAI HALLGATÓK EGYESÜLETÉNEK MEMORANDUMA

1. A Kolozsvári Magyar Demokrata Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete örömmel veszi tudomásul, hogy a kolozsvári Magyar Tudományegyetem újjászervezése érdekében az első lépések megtörténtek s hogy Kolozsvárt a román diákság részére az erdélyi demokrata vezetőkre támaszkodó Román Tudományegyetem is szerveződik.

2. Tudjuk, hogy az egyetemi ifjúság a korszerű demokratikus fejlődés mai fokán a tudományegyetemmel kapcsolatos mindennemű kérdés előzetes megvitatásában és tényleges megoldásában messzemenő jogokkal rendelkezik, de ugyanakkor azt is, hogy a demokratikus fejlődéssel az egyetemi ifjúságra háruló kötelességek a jogoknál fontosabbak. E kötelességeknek mértéktartó, fegyelmezett és gondos magatartással akarunk eleget tenni.

3. A jogok és kötelességek reális voltát csak a viszonyok fontos számbavételével ismerhetjük fel. A számbavétel azt mutatja, hogy:

a/ A kolozsvári Magyar Tudományegyetemen alkotó tudományos és nevelő munka folyik, bár azt egyenlőre személyi feltételek nehezítik és súlyos tárgyi és anyagi hiányok akadályozzák.

b/ A felsoroltak tudásával és ismeretével megállapítjuk és kívánjuk a következőket:

I.

a/ A távollévő és demokratikus szempontból nem kifogásolható professzorok katedráit nem tekintjük üresnek.

b/ Azok a professzorok, akik a múltban fasiszta vagy demokrataellenes magatartást tanúsítottak, katedráikra nem térhetnek vissza.

c/ Midőn a munka fokozott menetének biztosítására és a demokrataellenes professzorok üressé vált katedráinak betöltésére a személyi kiegészítések és meghívások szükségessé s lehetővé válnak, akkor az egyetemi ifjúság e kiegészítések és meghívások ügyében beleszólási jogát gyakorolni fogja.

d/ Az egyetem tudományos segédszemélyzetét /tanársegédek, gyakornokok, irodai munkások/ kifogástalan és szakképzett elemekkel kell kiegészíteni.

II.

a/ Kérjük a tudományegyetem intézeteiből 1944. őszén a légi támadások és a háborús veszély miatt biztonságba helyezett könyvek, felszerelési tárgyak, készletek és gyűjtemények felkutatását, visszaszállítását és erre a feladatra egy, szükség esetén több bizottság kiküldését és kellő jogokkal való felruházását.

b/ Kérjük egy szövetkezet-tudományi tanszék és intézet felállítását s egy ezekkel együtt működő egyetemi szövetkezeti tanfolyam megszervezését; előzőleg a hasonló külföldi intézetek felállításának és szervezetének tanulmányozását.

c/ Kérjük a Központi Egyetem belépőjének faláról az "I. Ferenc József dicsőséges uralkodása...", valamint a "Ferdinánd I. deszobitorul..." kezdetű márványtáblák, továbbá a Központi Egyetemről, valamint az Egyetemhez tartozó épületekről minden ezekre emlékeztető jel, jelvény, szobor és felírás eltávolítását.

d/ Az újjászervezett kolozsvári Magyar Tudományegyetem — amennyiben hivatalos elnevezésében személynevet akar használni — vegye fel az "Apáczai Csere János Tudományegyetem" elnevezést.

III.

Kérjük a tudományegyetem jelenlegi és ezután kiegészített személyzete részére a minden korlátozástól és levonástól mentes, teljes fizetés biztosítását és kiutalását, s követeljük valamennyi leépítés azonnali megszüntetését.

IV.

a/ Kérjük a tandíjak leszállítását, az ingyenes egyetemi oktatás kérdésének tanulmányozását és megvitatását;

b/ a diákjóléti intézmények kérdésének tanulmányozását és a diákotthonok megnyitását;

c/ a szegénysorsú, tehetséges, háborúban megviselt, súlyos károkat szenvedett diákok támogatását, továbbá

d/ kül- és belföldi ösztöndíjak adományozását.

e/ Kérjük még ebben az egyetemi évben olyan pályatételek kiírását, amelyek az erdélyi népek demokratikus fejlődésében az eszmei és gyakorlati tisztázódást szolgálják, Erdély anyagi újjáépítését vizsgálják, a Dunamedence közös érdekeit tanulmányozzák s a környező népek együttműködésének múltbeli, jelenlegi és jövőbeli adottságait és feltételeit kutatják. Kérjük a sikeres pályamunkák kellő jutalmazását.

V.

a/ Követeljük az egyetemi ifjúság minden korlátozástól mentes, szakmai szervezkedési, véleménynyilvánítási és cselekvési jogának elismerését, tiszteletben tartását és biztosítását.

b/ valamennyi kérdésben az egyetemi ifjúság javaslattevő és tiltakozó jogának elismerését, e jogok gyakorlására megfelelő közös szervek, bizottságok kiküldését és megbízását, valamint kellő jogokkal való felruházását.

5. Az egyetemi ifjúság ismételten hangsúlyozza, hogy az új helyzetben megszorítás nélkül ragaszkodik jogaihoz, s ezeket, valamint kötelességeit fegyelmezetten, szervezetten és gondos mértéktartással fogja érvényesíteni és teljesíteni.

6. Jelen állásfoglalásunkat és előterjesztésünket a szükséges tényezők és a közvélemény tájékoztatására a következőknek küldöttük.

a/ az Egyetemi Tanácsnak;

b/ az Egyetem öt karának, a Rectori Hivatalnak, az Egyetemi Intézetnek és a Diákjóléti Intézményeknek, hogy hirdetőtábláikon kifüggeszék;

c/ a fő- és alispánnak;

d/ Kolozsvár város polgármesterének és alpolgármesterének;

e/ a Központi Tanácsadó Testületnek;

f/ a Magyar Népi Szövetség Kolozsvári tagozatának és

g/ a "Világosság" szerkesztőségének.

Kolozsvár, 1945. február 1.

A Magyar Demokrata Egyetemi
és Főiskolai Hallgatók
Egyesületének elnöki tanácsa

Megjelent: Világosság 1945. február 2.

EMLÉKEZTETŐ A KOLOZSVÁRI TUDOMÁNYEGYETEMEN AZ EGYETEM ÜGYÉBEN MEGTARTOTT ÉRTEKEZLETRŐL

Az egyetem rektorának Dr. Miskolczy Dezsőnek ifj. Dr. Vescan Teofil, a Kommunista Romániai Pártjának észak-erdélyi megbízottja előbb magánbeszélgetésben, majd a rektori hivatalnak küldött írásbeli értesítés útján kifejezte azt a határozott óhajtát, hogy a kolozsvári egyetem ügyét egy széles körű értekezleten óhajtja megbeszélni.

A Rektor dr. Vescannak ezt a levelét másolatban eljuttatta az egyetemi tanárokhoz, a tanszemélyzet tagjaihoz, a Magyar Népi Szövetség, az egyházak, az EME és az EMKE vezetőihez. Néhány magyar és román közéleti személyiséget dr. Vescan maga hívott meg. A meghívóban kitűzött időben a rektori hivatal tanácstermében és a rektori szobában mintegy ötven személy részvételével folyt le az értekezlet. A rektor a megjelentek üdvözlése után felkérte dr. Vescant, hogy az egyetem ügyében folytatott tárgyalásokról tájékoztassa a jelenlevőket.

Dr. Vescan két és egy negyed óráig tartó beszédében tett eleget ennek a felszólításnak. Bevezetőül kifejtette, hogy sem az 1872-ben alapított magyar, sem az 1919-ben létesített román egyetem nem volt demokrata szellemű, mert az anyanyelven való tanulást csak az állampolgárok egy részének tette lehetővé. 1872-1919. és 1940-1945. között csak a magyarok, 1919-1940. között pedig csak a románok részesülhettek Kolozsvárott anyanyelvükön főiskolai oktatásban. A románság anyanyelven való oktatása itt még most sem valósulhatott meg, de nem valósult még meg az egyetem demokratizálása sem. Az ittmaradt egyetem helyzetét megnehezítette és különösen a romániai körök előtt kedvezőtlen színben tüntette fel a tanácsnak, illetőleg az egyetemi ügyvitel egyes tagjainak lényegében jelentéktelen formai mulasztásai /az ittmaradást kimondó határozat "ellenséges megszállás alatt" kifejezése, a bölcsészeti karon letett eskü/. Mindez nem tette kedvezővé bukaresti és nagyszebeni tárgyalásainak légkörét. Bukarestben először a kommunista párttal tárgyalt. Ott az a nézet alakult ki, hogy a kérdés bonyolultsága miatt a pártnak e nehéz időkben annyira nincs ideje csak ezel a kérdéssel foglalkozni, hogy felhatalmazta dr. Vescant a kérdésben szükséges tárgyalások lefolytatására. Hasonló értelmű meghatalmazást kapott dr. Vescan a Nemzeti Demokrata Arcvonal bukaresti vezetőségétől is. A nemzeti kisebbségek minisztere sem vállalkozott a döntésre. A közoktatásügyi miniszter: a Kolozsvárott létesítendő román egyetem érdekében fizetési szabadságot kész engedélyezni mindazoknak a romániai egyetemeken működő tanszemélyzeti tagoknak, akik a kolozsvári román egyetem munkájában részt akarnak venni. Biztosította dr. Vescant arról is, hogy az itt kialakított egyetemmel kapcsolatos intézkedéseket, mielőtt a román közigazgatás bevonul Észak-Erdélybe, egy néhány soros törvénnyel megerősítik. Ezután került sor a nagyszebeni tárgyalásokra. Ide egy minisztériumi főtisztviselő kíséretében utazott le. Szebenben felvette a kapcsolatokat az egyetemi tanárok demokrata csoportjával. E csoport csak megkésve kapta meg azt a tárgyalásra felszólító levelet, melyet Zolnai Béla, Várkonyi Hildebrand és Szabó T. Attila még 1944. november 20. kelettel küldött a polgármester útján a szebeni egyetem tanárainak demokrata csoportjához. Dr. Vescan felolvasta a román lapokból azokat a támadásokat, melyek a Kolozsvárt maradt egyetem ellen a román lapokban napvilágot láttak s amelyek a román

közvélemény kialakulását károsan befolyásolták. Olvasott fel olyan közleményt /saját nyilatkozatát/ is, amely tárgyilagosan igyekezett megvilágítani az északerdélyi helyzetet. Szebeni tárgyalásaink eredménye lényegében ez volt: az egyetemi tanárokból és közéleti férfiakból álló értekezlet kimondotta, hogy 1/ Kolozsvárott csak az I. Ferdinánd egyetem folytathatja működését, 2/ a magyarságnak joga van egyetemhez, de az egyetem székhelyének olyan terület középpontjában kell lennie, ahol a magyarság összefüggő tömbben él. Megemlítette azt is, hogy éppen a legutóbbi hetekben a székelység juttatott el a Magyar Népi Szövetség útján emlékiratot egy Marosvásárhely felállítandó magyar egyetem ügyében. Dr. Vescannak mindvégig kellő érdeklődést ébresztő előadásához elsőnek dr. Sárly István, az M.N.SZ. titkára szólott hozzá. Sárly dr. kijelentette, hogy a magyar egyetemnek Kolozsvárott való fenntartását az M.N.SZ. a maga részéről egyetlen tárgyalási alapnak tartja. Ebből nem engednek semmit.

Dr. Demeter János a maga részéről rámutatott arra, hogy a kétmillió erdélyi magyarságnak szüksége van a kolozsvári magyar egyetemre. Kolozsvár a magyarságnak évszázados közművelődési központja. A város magyar lakossága több, mint Csikmegye egész lakossága, a hozzá csatlakozó Kolozsmegyei magyarság s a távolabbi, de csak néhány órányira levő Királyhágón-túli és szilágysági magyar tömb kellő népi háttérrel ad a kolozsvári magyar egyetemnek. Éppen azért szó sem lehet arról, hogy magyar egyetem ne legyen, és ne éppen Kolozsvárott legyen.

Balogh Edgár hasonló értelemben félreérthetetlenül és határozottan kinyilvánította azt, hogy az erdélyi magyarság ragaszkodik a kolozsvári magyar egyetemhez. Ha van olyan óhaj, mely a Székelyföldnek egyetemet akar adni, azt csak úgy lehet teljesíteni, hogy Marosvásárhelyen vagy máshol egy másik magyar egyetem állíttassék fel.

Jordáky Lajos is lényegében ezeket mondta. Hozzátette, hogy az oroszok bejövetelét közvetlenül megelőző időkben maga volt azoknak egyike, akik a kolozsvári egyetemet az ittmaradásra szólították fel és biztosították a munkásság és a demokratikus erők legmesszebbmenő támogatásáról. Kolozsvár 20.000 munkásából kb. 18.000 magyar. Mind a magyar, mind a más anyanyelvű munkások a leghatározottabban a magyar egyetem és az egyetem Kolozsvárott való maradása mellett foglaltak állást. A magyarságot évszázados történeti szálak fűzik Kolozsvárhoz, a románságnak e város a legújabb időkig nem volt művelődési központja. Ha már választásról van szó, a román egyetemet kell Kolozsvárról valamelyik, a román művelődési élet szempontjából jelentős más erdélyi városba /Balázsfalva, Nagyszeben, Brassó, Gyulafehérvár/, vinni.

Farkas Árpád, a mezőgazdasági főiskola dékánja és a Pogaceanu főispántól kinevezett egyetemi rektor felszólalásában bevezetőül kijelentette, hogy amennyiben az egyetem ügyében valamilyen más megoldás lesz, egyáltalában nem veszi rossz néven, ha a rektori tisztség átvételére nem kerül sor. A maga részéről a jelenlegi nehéz gazdasági viszonyok között nehezen tartja kivihetőnek a műegyetemi kar megindítását, illetőleg elhelyezését.

Szabó T. Attila kijelenti, hogy mint az egyetem legfiatalabb tanára nem az egyetem, hanem saját véleményét fejezi ki; éppen azért lehet, hogy egyáltalában, vagy részleteiben nem egyezik a tanács véleményével.

A Dr. Vescannak és a Magyar Népi Szövetség képviselőinek szóló köszönet után helyesbíti dr. Vescannak azt a megállapítását, hogy a kolozsvári magyar tudományegyetemet 1872-ben alapították. Igaz, hogy 1872-ben alapították meg a Ferenc József Tudományegyetemet, de csak a reakciós szellem miatt nem történt utalás arra, hogy ennek előjé a kolozsvári jezsuita, majd piarista egyetemet már 1581-ben Báthory István megalapította. 1872-ben a Ferenc József Tudományegyetem létesítését az akkor már három százados egyetemi hagyományokon túl az tette lehetővé, hogy az 1859-ben alapított Erdélyi Nemzeti Múzeum tárai az egyetem

rendelkezésre állottak. Az állammal 1872-ben kötött szerződés óta a kolozsvári egyetem az Erdélyi Nemzeti Múzeumot fenntartó E.M.E.-vel szoros kapcsolatban áll. Ha nem Kolozsvárott lenne a magyar egyetem, az EME a másutt székelő magyar egyetemmel lépne szerződésre, hatalmas tárait el kellene Kolozsvárról szállítani és másutt elhelyezni. Ha ez műszakilag egyáltalán kivihető volna ezzel a román egyetem meg volna fosztva a táraknak román tudományos szempontból is fontos anyagától. Dr. Vescannak azon észrevételére, hogy a romániai körök az 1940-ben idekerült tanszemélyzeti tagokat magyar állampolgároknak tekintik, azt a megjegyzést teszi, hogy kár demokratikus alapon elismerni a magyar egyetem szükségességét és ugyanakkor személyi tekintetben lehetetlenné tenni az egyetem működését. Az erdélyi magyarság csak a maga erejére támaszkodva nem tudja a magyar egyetem tanszemélyzetét előállítani elsősorban azért nem; mert a 22 éves román uralom alatt a magyar tudományos képzés ügye nagyon mostoha körülmények között volt és így a magyar tudományos élet nem fejlődhetett. A négy éves magyar uralom nem volt elégséges a hiányok pótlására. A tanárok egy része és a segéd-tanszemélyzet egyes tagjai 1944. őszén a hadszíntérre vált Kolozsvárról csak családjuk és személyük biztonsága céljából távoztak. A magyar egyetemnek lehetővé kell tenni, hogy eddigi tanárai megmaradhassanak, illetőleg visszatérhessenek, bármilyen állampolgárok lettek légyen 1940. előtt.

Dr. *Bíró Vencel* megjegyzi, hogy a magyar egyetem létesítése csakis úgy lehetséges, ha az egyetem költségeit az állam viseli.

Pop Viktor tanár román nyelven szólal fel. Azt, hogy Kolozsváron minél hamarabb román nyelvű egyetemi oktatás legyen, az észak-erdélyi románság haladéktalanul megvalósíthatónak tartja. Ez szerint nem teszi lehetetlenné azt, hogy a magyarságnak ugyanitt egyeteme legyen. A hozzáértőknek kell sürgősen meghatározniuk azokat a gyakorlati módokat, amelyek a két egyetem elhelyezését lehetővé teszik.

Tavaszy Sándor az EME alelnöke az EME fontos szerepét hangsúlyozza az egyetem életében. A magyar egyetem Kolozsvárott maradását és az egyetemi önkormányzat fenntartását feltétlenül demokratikus szükségességnek tartja.

Vásárhelyi János református püspöknek a kolozsvári magyar egyetem fenntartásának fontosságát hangoztató felszólalás után *Sándor Imre* római katolikus püspöki helytartó azokra a sajnálatos és ijesztő jelenségekre mutat rá, amelyek a dél-erdélyi magyarság antidemokratikus kezelése révén kételyeket ébresztenek fel abban a tekintetben, hogy a sovinizmusnak az a légköre megteremtheti-e Észak-Erdélyben a magyarság számára alsóbb és legfelsőbb fokon is az oktatás szabadságát.

Úgy látja, hogy amíg ez így van és amíg az anyagi lehetőségek állami biztosítása nem történik meg, a magyar egyetem kérdése megoldhatatlan marad.

Chita Julian román nyelvű beszédében hangsúlyozta a román nyelven folyó oktatás sürgős megteremtésének szükségességét. Azt azonban, hogy a magyarság hol állít fel magának egyetemet, a magyarság demokratikus jogának tartja.

Miskolczy Dezső rektor felolvassa az egyetemi tanácsnak 1945. január 27-én megfogalmazott elvi állásfoglalását az egyetemi értékek és épületek felosztására vonatkozólag.

A hozzászólások elhangzása után dr. Vescan szólalt fel ismét. Szomorúnak és szégyenletesnek mondotta azt a gyanakvást, mely mindkét részről a művelődés legmagasabb helyein megnyilvánul. Az egyetemi kérdést úgy látná a maga részéről megoldhatónak, hogy az egyetem kétnyelvű legyen, a professzorok közül azok, akik mindkét nyelvet tudják, előadhatnának felváltva mindkét nyelven. Az intézetek és klinikák igazgatói váltakozva irányíthatnák az intézmények működését. Az 1940. őszeig magyar állampolgár tanárok működése lehetőségét a maga részéről megoldhatónak tartja. Dr. *Tavaszy Sándornak* az egyetemi önkormányzat feltétlen fenntartására

vonatkozó határozott kívánságára azt válaszolta, hogy autonómiája csak demokratikus intézményeknek van; az egyetem jelenlegi alakjában – szerinte – nem demokratikus.

Az értekezletet a rektornak a megjelentekhez és főként dr. Vescanhoz intézett köszönő szavai zárták be.

Kolozsvár, 1945. február 6.

AZ ODA ÉSZAKERDÉLYI VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGÁNAK FELHÍVÁSA A KOLOZSVÁRI EGYETEM UJJÁSZERVEZÉSÉRE

Az ODA északerdélyi konferenciája figyelembe véve:

1. A Kolozsvár, Nagyszeben és Temesvár egyeteme tanácsának nyilatkozatát, amely a kolozsvári román egyetem azonnali megnyitását követeli és elismeri északerdélyi területén egy magyarnyelvű egyetem szükségességét;
2. A Magyar Népi Szövetség kérését, mely szerint magyar tannyelvű egyetem székhelye Kolozsvár legyen;
3. Vlădescu-Râcoasa nemzetiségi törvényét, amely kimondja magyar tanszékek létesítésének kötelezettségét a kolozsvári jogi és bölcsészeti karon, de amely elismeri egy általánosabb magyar tannyelvű egyetem létesítésének lehetőségét is;
4. Annak szükségességét, hogy Kolozsvár egyeteme elsőrendű demokratikus kulturális-tudományos intézmény legyen, amely minél nagyobb tömeg kulturszomját elégítse ki;
5. Kolozs megye és Kolozsvár város főispánjának a kolozsvári egyetemre és egy, az egyetem megszervezésére hivatott vegyes bizottság alakítására vonatkozó 413/1945. számú rendeletét; az ODA konferencia elé terjesztette ezt a kérdést, amely figyelembevéve a pillanatnyi törvényes és gyakorlati lehetőségeket, a technikai akadályokat, egy, kolozsvári egyetemtől független északerdélyi egyetem létesítésére és a román lakosság, valamint az azonnali demokratizálás követelményeit, és vele kapcsolatosan a jövőbeli megértési lehetőségeket a román és magyar egyetemek között, amelyek valójában hivatottak arra, hogy maguk között véglegesen megoldják ezt a kérdést, a következő:

Határozati javaslat-ot

dolgozta ki:

Az Országos Demokrata Arcvonal északerdélyi konferenciájának 1945. február hó 12-én tartott teljes ülésén bemutatott általános és politikai jelentés alapján, amelyet a konferencia 1945. február hó 13-i teljes ülésén egészében és részleteiben, egyhangúlag megszavazott, indítványozzuk, hogy Kolozs megye és Kolozsvár város főispánja törvényrendelettel oldja meg az egyetem kérdését, tekintetbe véve az egyetemi szakértők következő hat képviselőjéből alakított bizottságának a véleményét:

1. Bugnariu Tudor, a kolozsvári egyetem előadója.
2. dr. Csögör Lajos, a kolozsvári egyetem nyilvános rendkívüli tanára,
3. dr. Jancsó Elemér, a kolozsvári egyetem nyilvános rendes tanára,
4. Jordáky Lajos, a kolozsvári egyetem előadó tanára,
5. dr. Telia Liviu, a kolozsvári egyetem előadója,
6. dr. Vescan Teofil, a kolozsvári egyetem nyilvános rendes tanára.

Ez a bizottság javasolni fogja a 413/1945. számú kolozsvári főispáni rendeletnek a módosítását az általános és politikai jelentésben elfogadott általános és technikai elvek alapján, amelyek előírják mind a román egyetemi oktatás megkezdését, mind a magyar egyetemi oktatás folytatását egy közös kolozsvári egyetem keretében, melyből alakuljon ki, akkor, amikor ez gyakorlatilag lehetséges lesz és azt az egyik fél meg-

indokoltan kérni fogja, két különálló egyetem Északerdélyben, a két fél közötti kölcsönös megegyezés alapján az együttműködést és szétválást illetően.

A bizottság minden törvényes lehetőséget ragadjon meg a szükséges tanszemélyzet biztosítása érdekében; elsősorban autochton elemek alkalmazásával, szükség esetén azonban, – szerződéses alapon, – idegenek révén is.

Ezt a határozati javaslatot, melyet kilenc északerdélyi megye főispánja írt alá /Szatmár, Szilágy, Kolozs, Szolnok-Doboka, Beszterce-Naszód, Maros-Torda, Csík, Udvarhely és Háromszék/, továbbá Bihar megye alispánja a megye főispánja nevében, valamint az ODA északerdélyi végrehajtó bizottságának tagjai az északerdélyi lakosságnak túlnyomó többségének képviseletében, – az összes illetékesek tudomására fogjuk hozni, hogy megismerjék Északerdély lakosságának határozatait.

Ennek a határozatnak az alapján, az ország tíz megyéjének akaratát képviselve, az északerdélyi ODA bizottság felhívással fordul a nagyszebeni, temesvári, iasi és bukaresti demokrata egyetemi csoportokhoz, hogy minél nagyobb számban vegyenek részt a kolozsvári egyetem újjászervezésében és küldjék el csatlakozásukat Kolozsvár város és Kolozs vármegye főispáni hivatalának címére "egyetem" megjelöléssel.

A felsőoktatási törvényben meghatározott állástípusokon kívül, amelyeket a jelölteknek tudományos munkáik és címeik alapján való megbízásával töltenek be, a kolozsvári egyetemen, szabad professzori és előadói helyek is vannak, amelyeket közéletünk azon kiváló személyiségeivel töltenek majd be, akik minden formális meghatározottságtól függetlenül akár kulturális, akár országunk általános előrehaladásához szükséges bármely más téren intellektuális képességükről bizonyítékot nyújtottak.

Kolozsvár, 1945. február 13.

Megjelent: Erdélyi Szikra, 1945. március 8.

A KOLOZSVÁRI TUDOMÁNYEGYETEM EGYETEMI TANÁCSA 1945. FEBRUÁR 13-ÁN MEGTARTOTT XXIII. ÜLÉSÉN KITÜZÓTT PÁLYATÉTELEK

I. A jog- és államtudományi karon:

1. a nemzetközi jogból "A fegyverszüneti szerződések"
2. a politikából "A demokrácia fogalma és lényege".

II. Az orvostudományi karon:

1. "A lamblia intestinalis által okozott epehólyaggyulladás elterjedése Erdélyben". /A belgyógyászati klinika beteg anyaga alapján./
2. "Az oxiuriasis gyógyítása".

III. A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karon:

1. "Magyar-román irodalmi érintkezések az utolsó negyedszázadban."
2. "Jósika István kancellár és Erdély keleti politikája."

IV. A matematikai és természettudományi karon:

1. "Erdély természeti kincsei". /Egész Erdélyt illetőleg/.
2. "Erdélynek azon területei, melyek természetvédelmi szempontból számításba jöhetnek. /Egész Erdélyt illetőleg/".

V. A közgazdaságtudományi karon:

1. "Erdély iparosodásának története".

A pályamunkák beadásának határideje: 1945. május 19. déli 12 óra. Az Egyetemi Tanács a nyertes pályamunkákat 500 P-vel jutalmazza.

A pályázati szabályok egyébként azonosak az egyetem 1944/45. tanév első felére nyomtatásban kiadott tanrendjének 69. és 70. lapján közölt szabályokkal.

1945. február 13.

KIVONAT

**A KOLOZSVÁRI TUDOMÁNYEGYETEM REKTORI TANÁCSÁNAK 1945.
FEBRUÁR 17-ÉN DU. 1 ÓRAKOR MEGTARTOTT XXIV. ÜLÉSÉNEK
JEGYZŐKÖNYVÉBŐL**

A Rector jelenti, hogy olyan adtok jutottak tudomására, melyek szerint Tudományegyetemünknek egyes Kolozsvárról eltávozott professzorai Budapesten, akkor, mikor a magyar fővárosban ténylegesen, a Szálasi-kormány intézte az államügyeket, a Kolozsvári Tudományegyetem neve alatt egyetemi ténykedést fejtettek ki.

Az egyetemi tanács a tényállás pontos ismerete nélkül nem kíván az illetők eljárására vonatkozólag ítéletet mondani, de azt a leghatározottabban megállapítja, hogy a Kolozsvári Tudományegyetem ősi székhelyén maradt s a Kolozsvárt megszálló Vörös Hadsereg parancsnokának felhatalmazása alapján jelenleg is ősi székhelyén működik. Ennek következtében az, hogy bárminő más alakulat magát Kolozsvári Tudományegyetemnek nevezze, s mint ilyen működjék, minden jogi alapot nélkülöz. Az ilyen alakulatnak mindennemű ténykedése azokkal a hatósági intézkedésekkel esik egyenlő jogi elbírálás alá, melyek Magyarországnak a Szálasi-kormány tényleges uralma alatt álló területen vagy esetleg e területen kívül a Szálasi-kormány nevében tétettek.

Megállapítja az egyetemi tanács azt is, hogy azok az egyetemi alkalmazottak, akik a Szálasi-kormány szolgálatába szegődtek, önmaguk idéztek fel olyan helyzetet, hogy jelenleg a Kolozsvári Tudományegyetem kötelékébe tartozóknak nem tekinthetők.

A kivonat hitelül:
Kolozsvár, 1945. március 17.

Kovács Mária
irodasegédtsízt

**A KOLOZSVÁRI MAGYAR DEMOKRATA ÉS FŐISKOLAI HALLGATÓK
EGYESÜLETE EMLÉKIRATA A KOLOZSVÁRI HATOS BIZOTTSÁGHOZ,
AMELY AZ ODA ÉSZAK-ERDÉLYI KONFERENCIÁJÁNAK 1945. FEBRUÁR 13-
ÁN TARTOTT TELJES ÜLÉSÉN ALAKULT A KOLOZSVÁRI EGYETEM
KÉRDÉSÉNEK MEGOLDÁSÁRA**

Mi alulírott egyetemi hallgatók, mint a kolozsvári Magyar Demokrata Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesületének tagjai, mint közvetlenül érdekelt egyetemi hallgatók, kérjük a már meglevő és működő önálló Magyar Tudományegyetem megtartását és zavartalan működésének biztosítását.

Ezt a kérésünket a következőkkel indokoljuk:

1. Az Északerdélyben élő magyar egyetemi hallgatók számának alapján igényt tartunk arra, hogy legfelsőbb fokon is anyanyelvünkön tanulhassunk.
2. Minthogy mind a magyar, mind a román diákok tekintélyes része nem tudja tökéletesen mind a két nyelvet, a két nyelven való előadások hallgatása és a vizsgázás akadályokba ütközik és hátráltatja a tanulás eredményét.
3. A Báthory István erdélyi fejedelem által alapított főiskola, melynek folytatásaként a jelenleg működő Tudományegyetem tekintendő, a két évtizedes román uralom kivételével közel 400 éve szolgálja az erdélyi magyarság kulturális fejlődését.
4. A Délerdélyben működő két román egyetem mellett, a demokráciában biztosított kulturális jogaink érvényesítésére, mi egyetemi hallgatók szükségesnek tartjuk már meglevő és működő Magyar Tudományegyetem fennmaradását.
5. Ezzel szemben minden erőnkkel támogatjuk és hozzájárulunk az autonóm román egyetem felállításához.

Kolozsvár, 1945. február hó 26-án.

A Kolozsvári Magyar Demokrata Egyetemi
és Főiskolai Hallgatók Egyesülete nevében
az Elnöki Tanács

Megjelent: ERDÉLY, 1945. március 12.

KIVONAT

**A KOLOZSVÁRI MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM TANÁCSÁNAK 1945.
MÁRCIUS 17-ÉN MEGTARTOTT XXIX. ÜLÉSÉN FELVETT
JEGYZŐKÖNYVBŐL**

Az Elnöklő Prorektor indítványára szükségesnek látja az egyetemi tanács hangsúlyozni azt, hogy a visszatérő professzorok szolgálatra való jelentkezésének elfogadása nem biztosít jogalapot arra, hogy egyetemünkön tanári állást feltétlenül igényelhessenek s különösen nem arra, hogy elhagyott tanszékeket minden körülmények között igényelhessék. Egyetemünk az újjászerveződés állapotában van, a tanszékek száma és beosztása megállapítva még nincs. Ez a megállapítás külső tényezőktől és mindennek felett a gazdasági és pénzügyi helyzettől is függ. Hangsúlyozza az egyetemi tanács – elsősorban a bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi karnak a tanácson kívülálló professzora-ira tekintettel, – hogy azoknak, akik Kolozsváron maradtak a tanári működésüket a legnehezebb viszonyok között is folytatták, elsősorban biztosítandó a továbbműködés lehetősége.

Kolozsvár, 1945. március 17.

A jegyzőkönyvi kivonat hitelélül:

Dr. Vinczi Károly
egyetemi tanácsos,
tanácsjegyző.

MISKOLCZY DEZSŐ REKTOR KÖSZÖNTŐ BESZÉDE EMIL PETROVICI NAGYSZEBENI REKTOR KOLOZSVÁRI LÁTOGATÁSA ALKALMÁBÓL

A kolozsvári magyar egyetem tanácsa nevében őszinte tisztelettel és nagyrabecsüléssel köszöntöm Magnificenciádat, mint az I. Ferdinánd román királyi egyetem tudós tanárainak és derék polgárainak jeles képviselőjét.

A magyar egyetem azért maradt Kolozsváron, mert az erdélyi magyarság szempontjából szükségesnek tartotta, hogy Erdélynek a román egyetem mellett önálló magyar egyeteme is legyen és azt az itteni továbbműködésével láttá biztosíthatónak.

Elhatározásában Kolozsvár szellemi és testi munkásságának határozott kérésén kívül döntően befolyásolta az is, hogy ismerve a Szövetséges Hatalmak felfogását s a Szovjetunió nemzetiségi politikáját, bizonyosra vette, hogy a Hatalmak nem fognak hozzájárulni a kolozsvári magyar egyetemmel kapcsolatban olyan helyzet kialakulásához, amely ellentétben áll az emberi jogokkal és a népek önrendelkezési jogával, amelyek az egész emberiség részére való megmentéséért a Szövetséges Hatalmak a háború rendkívüli áldozatait vállalták.

A Vörös Hadsereg Parancsnokságának felhatalmazása alapján 1944. október 11-e óta zavartalanul működő egyetemünk tanácsa autonómiaja keretén belül azonnal megtette mindazokat az intézkedéseket, amelyeket az új idők szelleme és célkitűzései előírnak. Így többek között eltörölt a faji vagy nemzetiségi elnyomás jellegével bíró minden korábbi szabályt, lehetővé tette az érettségi bizonyítvánnyal nem bíró ifjak beiratkozását, a tandíjkezdmények elnyerésének lehetőségét kiterjesztette és általában minden intézkedésével a demokratikus kormányzati gondolat megvalósítását igyekezett szolgálni.

Már a győztesen bevonuló Vörös Hadsereg parancsnoksága előtt is kifejeztük ama meggyőződésünket, hogy Erdélynek román és magyar egyetemre van szüksége. Tanácsunk 1944. november 11-én jegyzőkönyvileg is kimondotta, hogy az Erdélyben együttélő népek megértő összeműködése érdekében szükségesnek tartja, hogy a maga részéről kész az ebből eredő összes kérdéseket a legteljesebb testvériség szellemében oldani meg. Tette ezt azért, mert nemcsak az egyetemes tudományosság, hanem az egyes nemzetek kultúrája szempontjából is elítél minden olyan politikát, hogy a vegyes lakosságú földterületen, mint amilyen Erdély is, a különböző nemzetiségű egyetemek egymás elűzésére és megsemmisítésére törekedjenek és egymás kezéből ragadják ki a tudományos kutatás eszközeit.

Ismételten kifejezésre juttatta tanácsunk azt a szilárd meggyőződését is, hogy Erdélyben az egyetemi kérdés csak a nemzetiségek kulturautonómiájának biztosításával, vagyis önálló és autonóm román és magyar egyetem Kolozsváron való működésének lehetővé tételével oldható meg helyesen.

A kolozsvári magyar egyetem tanácsa ez alkalommal is a legteljesebb készséget fejezi ki a román egyetemmel való testvéri összeműködésre és természetesnek tartja, hogy e két külön autonóm állami intézmény közjogi helyzetének minden vonatkozásban egyenlőnek és azonosnak kell lennie.

Az egyetem tanácsa a legteljesebb bizalommal néz a két egyetem jövője elé. Tudja azt, hogy Magnificendiád személyében olyan férfiút üdvözölhet, aki a népi egyenjogúság eszméjének régi, kipróbált harcosa és szilárd meggyőződéssel vallja

mindazokat az elveket, amelyeket egyetemünk tanácsának felfogásaként az imént kifejtettem.

Ezért örvendezünk annak, hogy az Erdély magyarságának érdekeit megértő demokrata román kormányzat bizalmából éppen magnificenciád nagyrabecsült személye nyerte el a megbízást a kapcsolatok felvételére.

Tisztelettel kérem, szíveskedjék elgondolásait és javaslatait a két testvéri egyetem összeműködésének megvalósítása ügyében előttünk kifejtetni.

1945. április 11.

Megjelent: Világosság, 1945. április 15.

EMIL PETROVICI REKTOR BESZÉDE A TISZTELETÉRE RENDEZETT KOLOZSVÁRI ÜNNEPSÉGEN

Nagy ünnepet ülünk. Rögtönzött, de annál sikerültebb ünnepet. Az első érintkezés ez Erdély két egyeteme, a magyar egyetem és a Szebenbe menekült román egyetem között.

Mondották, hogy Szebenben folynak a lelki előkészületek erre. Én is részt vettem bennük. Egyetemi ifjúságunk március 29-i nagygyűlése kihangsúlyozta azt az alapot, amelyen a mi Kolozsvárra való visszatérésünk nyugszik. Az alap, amelyről elindulunk, az a sürgönyváltás, amely Sztalin marsall és a román kormány között történt. Ezekben a táviratváltásokban kihangsúlyozták azt, hogy a román közigazgatás visszaállítása Északerdélyben csakis a legtisztább demokrácia jegyében történhet. Hogy a román közigazgatás nem jöhet ide sovíniszta, bosszúálló szellemmel, hanem az együttlakó népek egyenjogúságának elvével. Ugyanígy a román egyetem is csak evvel az elvvel jöhet ide vissza. Ezt a tényt a mi diáktömegeink megértették. A mai ünnepélyből látom, hogy Önök ugyanebben a szellemben várnak bennünket. A szebeni egyetem nevében köszönöm ezt Önöknek.

Egyetemünk visszatérése ebben a szellemben fog lefolyni.

Hogy juthatott eszünkbe, hogy két egyetem is megélhet egymás mellett? Hogy élhet meg két testvéregyetem ugyanabban a városban?

Ez a tény a fasiszmus végleges leveréséből származik. A szövetséges haderők győzelméből származik. Nagy-Britannia, Amerika, de elsősorban a dicsőséges Vörös Hadsereg győzelméből. A Vörös Hadseregnek ez a győzelme nem születhetett volna meg az 1917. Októberi Forradalom nélkül. Ennek a forradalomnak a szelleme ihlessen meg bennünket.

Éljen a felszabadító Vörös Hadsereg, az Október Forradalom gyermeke! Ígérjük meg, hogy minden segítséget megadunk ennek a hadseregnek, amely a román hadsereggel együtt a hitler-fasiszta vadállatot semmisíti meg. Támogassuk őket erőnkön felül is. Így jót teszünk népeinkkel, amelyek végül is testvérek. Így jót teszünk a szomszéd népekkel is, amelyekkel barátságban fogunk élni.

/Majd magyar nyelven így folytatta:/

Kérem, higgyék el nekem, az utolsó szavakig az volt az érzésem, hogy magyar nyelven beszélek. Jó lenne, ha ezentúl mindnyájunknak ez volna kölcsönös érzése. Tanároknak, diákoknak egyaránt. A diákok, amikor kijönnek majd az előadó termekből és majd találkoznak a folyosókon, ne nézzék egymást gyűlölettel, amikor maguk körül más nyelven hallanak beszélni. Egy dolog felé kell összpontosítaniuk figyelmüket, egy dolgot kell megérteniük, éspedig azt, hogy egyetlen kultúra van csak: az emberiségé. A ruha, amelybe öltözött, — nem számít. Csak tartalma a lényeg.

1945. április 12.

Megjelent: Erdélyi Szikra 1945. április 19.

**ALAPÍTÁSI JEGYZŐKÖNYV
A KOLOZSVÁRI I. FERDINÁND KIRÁLY ÉS A KOLOZSVÁRI ÁLLAMI
MAGYARNYELVŰ EGYETEM DIÁKJAINAK EGYÜTTMŰKÖDÉSI
BIZOTTSÁGÁRÓL**

A kolozsvári I. Ferdinánd király egyetem diákküldöttsége és a kolozsvári magyarnyelvű állami egyetem diákjainak küldöttsége megegyezést kötött a következőkben:

I. Együttesen erélyes harcot folytatnak a fasizmus ellen. Mind a román, mind a magyar diákság közös elhatározással saját soraiból gyökeresen kiírtja a sovinizmust.

II. A demokratikus elveknek megfelelően őszintén együttműködnek.

III. Fenti elvek szellemében dolgozó kilenctagú együttműködési bizottságot létesítenek.

IV. Az együttműködési bizottság alapszabálya:

Alapelvek:

a/ A bizottság összetételében érvényesül a paritás elve, mert az E. Ferdinánd király egyetem diáksága lemond a számarányos képviselőlet demokratikus elvéről, kifejezvéen ezáltal őszinte együttműködési akaratát a magyarnyelvű állami egyetem diákságával.

b/ A magyarnyelvű állami egyetem diáksága kifejezni akarván fenntartás nélküli bizalmát, a bizottságban a kilencedik helyet az I. Ferdinánd király egyetem diáksága képviselőjének ajánlja fel.

1. Fejezet

Kilenc tagból álló bizottság létesül, amely a román és magyar diákság együttműködését biztosítja, a magyarnyelvű állami egyetem négy képviselőjéből és az I. Ferdinánd király egyetem négy + egy képviselőjéből.

2. Fejezet

Szavazás esetén egyszerű szótöbbség dönt. Kivételt képez, ha az ellentétes vélemények nemzetiségileg /egyetemileg/ oszlanak meg. Ez esetben és titkos szavazás esetén abszolút szótöbbség dönt = 6:3, 7:2, 8:1, 9:0 arányokban.

3. Fejezet

A kilenctagú bizottság fölött a bizottság tagjaiból alakult háromtagú bizottság áll. E bizottság határozatainak egyöntetűeknek és egyérvényűeknek kell lenniük.

V. A magyar nyelvű állami egyetem diákságának delegátusai kilenctagú komitéban a következők: Fodor Sándor, Kiss András, László György, Madaras Klára.
Az I. Ferdinánd király egyetem képviselői: Radu Stoichiță, Ioan Negoitescu, Octavian Popa, Alexandru Didel Dumitrescu, Pavel Erdős.

VI. Ezen okmány román, magyar és francia nyelven rögzítettetik.

Kelt, Kolozsvárt 1945. április 16-án.

Megjelent: Világosság, 1945. április 17-én.

**AZ ORSZÁGOS DEMOKRATA ARCVONAL
HATÁROZAT**

**AZ ÉSZAKERDÉLYI ROMÁN ÉS MAGYAR EGYETEMI OKTATÁS ÜGYÉBEN,
AMELYEKET A BIZOTTSÁG A KOLOZSVÁRI VÁRMEGYEHÁZÁN 1945.
ÁPRILIS 16-ÁN ÉS 17-ÉN TARTOTT GYŰLÉSÉN HOZOTT.**

Jelen voltak:

1. Luca László, az ODA tanácsának főttkára
2. Dr. Potop Aurél közoktatásügyi államtitkár
3. Dr. Balogh Ernő egyetemi tanár
4. Dr. Csőgör Lajos egyetemi tanár és Kolozs vármegye alispánja
5. Dr. Daicoviciu Constantin egyetemi tanár
6. Jordáky Lajos egyetemi tanár és az északerdélyi ODA társelnöke
7. Dr. Pásztai Géza
8. Dr. Petrovici Emil, az I. Ferdinánd király Tudományegyetem rektora
9. Dr. Prodan Dávid
10. Dr. Roșca Sándor
11. Dr. Vescan Teofil, az északerdélyi ODA elnöke

A bizottság a következőket határozza és terjeszti fel törvényerőre való emelés céljából a magas kormányhoz:

1./ A nagyszeben-temesvári ideiglenes székhellyel bíró kolozsvári I. Ferdinánd Király Tudományegyetem 1945. május 1-én összes karaival és intézeteivel visszatér kolozsvári székhelyére és visszafoglalja összes régi helyiségeit, beleértve a diákokotthonokat is.

2./ Ugyanettől az időponttól kezdve Kolozsvár székhellyel magyar előadási nyelvű állami tudományegyetem létesül ugyanazon jogokkal és kötelezettségekkel, mint az ország bármely más tudományegyeteme.

3./ A kolozsvári magyar tudományegyetem előadásait 1945. május 15-ig, a vizsgákat pedig 1945. május 25-ig befejezi, úgy, hogy a visszatérő I. Ferdinánd Király Tudományegyetemnek 1945. május 30-ig gyakorlatilag is helye lehessen, és ezen időpontig a helyiségei szabadok legyenek.

1945. május 1-től kezdve a kolozsvári tudományegyetem központi épületében az I. Ferdinánd Király Tudományegyetem rektorátusának egy teljhatalmú hivatala fog működni az egyetem visszahelyezése és az egyetemet, valamint hallgatóit illető összes kérdések megoldása céljából.

4./ A magyar előadási nyelvű tudományegyetem a következő karokkal fog rendelkezni:

1. Nyelv- és Bölcsészettudományi Kar
2. Természettudományi Kar
3. Orvostudományi Kar
4. Jog- és Közgazdaságtudományi Kar

5./ A magyar előadási nyelvű állami tudományegyetem az ország legkevesebb két hasonló egyetemén lévő azonos tanszékekkel fog működni, többletként fog rendelkezni a

magyar nyelvészet /filológia/ és irodalmi tanszékkal a Nyelv- és Bölcsészettudományi Karon.

6./ A volt kolozsvári magyar tudományegyetem román állampolgársággal rendelkező tan-, műszaki, adminisztratív és kisegítő személyzete külön azok, akik 1945. április 16-án szolgálati helyükön voltak, automatikusan besoroltnak ugyanabba az állásba, amelyben ez időpontig voltak.

Az Egyetemi Könyvtár személyzetének besorolása egy vegyes bizottság előterjesztésére fog történni. Ezen bizottság tagjait a két egyetem tanácsa fogja kijelölni.

1945. május 1-től kezdve a magyar előadási nyelvű állami tudományegyetem tan- és egyéb személyzetének alkalmazása faji származástól függetlenül a felsőoktatási törvény intézkedéseinek értelmében fog történni.

7./ A magyar előadási nyelvű tudományegyetem tanszemélyzetének alkalmazása és az üres állások betöltése a következő módon történik:

- a./ meghívás vagy versenyzéssel
- b./ előléptetés által
- c./ ugyanazon karról vagy egyetemről vagy pedig az ország másik karáról történő helyettesítés által
- d./ a tudományegyetem keretén kívül álló olyan szakértők behelyettesítése által, akik megfelelnek a betöltendő tanszéknek és a kollégiumnak megfelelő tudományos feltételeknek és képzettségeknek
- e./ a demokratikus elveknek megfelelő külföldi állampolgárokkal kötött szerződés által

8./ Az egyetem tanszemélyzetének azon tagjai, akik 1944. október 11-én Kolozsvárt maradtak, de nem román állampolgárok, ha optálnak és a román állampolgárságot elnyerik, jog szerint besoroltnak eddig elfoglalt állásukba, és helyzetük megoldásáig folytathatják működésüket.

9./ Az I. Ferdinánd Király Tudományegyetem jog szerint átveszi 1940. augusztus 30-án Kolozsvárt maradt egész leltárát. A magyar előadási nyelvű állami tudományegyetemnek joga van minden leltári tárgyhoz és ingatlanhoz, melyet 1940. augusztus 30-tól a mai napig szerzett. Ezek az intézkedések nem értelmezendők mereven, hanem mindkét egyetem kölcsönösen segíti egymást a leltári tárgyak tekintetében, főleg másodpéldányok esetén. A muzeális gyűjtemények közösen használatnak egy együttműködési bizottság megállapításai szerint.

Az állam mindent el fog követni, hogy a magyar előadási nyelvű állami tudományegyetem kielégítően működhessen.

10./ A magyar előadási nyelvű állami tudományegyetem volt a Mária Királynő Liceum épületében állapított meg. Az állam 99 évre bérbeveszi a magyar előadási nyelvű állami tudományegyetem használatára a kolozsvári Mariánus épületét.

11./ Egy kormánybiztos fogja megoldani a lakásokra és helyiségekre vonatkozó összes még meg nem oldott kérdéseket, amelyek mindkét egyetem működéséhez szükségesek.

Á M E N E T I I N T É Z K E D É S E K

I. Az 1944/45. tanév a Kolozsváron működő magyar tudományegyetem régi működési szabálya szerint fog bezáródni, hogy már az 1945/46. tanévvel kezdődően a felsőoktatási törvény intézkedéseihez alkalmazkodjék.

II. A magyar tudományegyetem 1940-1945 között nyert oklevelek és letett vizsgák érvényeseknek és egyenértékűeknek tekintetnek az ország más egyetemeinek és karainak megfelelő okleveleivel és vizsgáival.

III. A Jog- és Közgazdaságtudományi kar a kolozsvári magyar tudományegyetem ezen két karának: tehát egyrészt a Jog- és Államtudományi, másrészt a Közgazdaságtudományi kar egyesítése révén keletkezik. Ezen két kar hallgatói jog szerint az egyesített karon folytatják tanulmányaikat.

IV. Az elme- és idegklinika céljaira a magyar előadási nyelvű állami tudományegyetem rendelkezésére bocsátatnak a cukorgyár-utcai javítóintézetének épületei.

V. A magyar előadási nyelvű állami tudományegyetem többi klinikáit illetően indítványozzuk a következő kolozsvári épületeknek rendelkezésére való bocsátását: orthopaed-kórház, süket-némák intézete, anya- és csecsemővédő intézet, Pop Valér Majális u. 8. sz. alatti háza és a Móccok útjai volt dr. Mátyás-féle szanatórium.

Dr. Csögör sk., Daicoviciu sk., Jordáky Lajos sk., dr. Pásztai Géza sk., E. Petrovici sk., Dr. Prodan sk., A. Roșca sk., és T. Vescan sk.

Póthatározat

Az ODA küldöttségének az erdélyi egyetemi oktatás kérdésének megoldására vonatkozó határozataihoz.

1. A Kolozsvári I. Ferdinánd Tudományegyetem rektori hivatalának küldöttsége azonnal Kolozsvárra jön.

2. A kolozsvári ODA mozgósítja a tömegeket a lakáskérdés megoldására, hogy 1945. május 5-10-re a Nyelvtudományi és Jogtudományi kar Kolozsvárra jöhessen. A Természettudományi kar berendezkedése azonnal követi a Nyelvtudományi és Jogtudományi karokét. Az Orvostudományi kar 1945. május 30-án kezdi a berendezkedését.

3. A Mariánum épületét csak 9 évre fogják bérbevenni.

4. Az új klinikák a fürdőgyógyászati klinika kivételével a magyar előadási nyelvű állami tudományegyetem, a régi botanikus kert épületei pedig inkább egyetem használatára bocsátatnak a magyar előadási nyelvű állami tudományegyetem épületeinek berendezéséig, mindkét épülettömb felszabadul a magyar előadási nyelvű állami tudományegyetem használatára alól attól az időponttól kezdve, amikor ez az egyetem berendezkedett helyiségeit elfoglalhatja. Az I. Ferdinánd Király Tudományegyetem azon klinikái, amelyeknek székhelye az új klinikák épületében van, ezen idő tartamára a régi klinikák épületeiben nyernek elhelyezést a fürdőgyógyászati klinika kivételével, amelyik régi helyét foglalja el.

5. A román és magyar egyetemi hallgatói minden támogatást megadnak a két egyetem azonnali berendezkedése és a szükséges épületek berendezkedése érdekében.

6. Az I. Ferdinánd Király Tudományegyetem gyermekgyógyászati klinikája ideiglenesen szintén a régi klinikák valamelyik épületében nyer elhelyezést.

Kolozsvár, 1945. április 18.

C. Daicoviciu sk

Dr. Csőgör sk.

Jordáky Lajos sk.

E. Petrovici sk.

Dr. T. Vescan sk.

A. Roșca sk.

JEGYZŐKÖNYV

KÉSZÜLT A KOLOZSVÁRI MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM TANÁCSÁNAK
1945. ÉVI ÁPRILIS HÓ 21-ÉN D.U. FÉL 1 ÓRAKOR AZ EGYETEMI TANÁCS
TANÁCSADÓ TERMÉBEN MEGTARTOTT XXXVIII. RENDES ÜLÉSÉRŐL.

Jelen vannak: Dr. Miskolczy Dezső Rektor elnöklete alatt
Dr. Búza László prorektor, úgy is mint a jog- és államtudományi kar
dékánjának helyettese
Dr. Haynal Imre orvostudományi kari-,
Dr. György Lajos bölcsészet-, nyelv- és történettudományi kari-,
Dr. Rajty Tivadar közgazdaságtudományi kari
DÉKÁNOK
Dr. Kristóf György bölcsészet-, nyelv- és történettudományi kari-, és
Dr. Balogh Ernő matematikai és természettudományi kari
PRODÉKÁNOK.

A jegyzőkönyvet vezette: dr. Vinczi Károly egyetemi tanácsos tanácsjegyző.

Elnöklő Rektor üdvözlí a megjelenteket és az ülést megnyitja.

Rektor jelenti, hogy Potop államtitkár jelenlétében április 16-án megkezdődtek az egyetem ügyére vonatkozó tárgyalások. Ezeken a tárgyalásokon a prorektor társaságában jelent meg, miután megállapítást nyert, hogy az egyetemi tanács többi tagjai a tárgyalásokon való részvételre nem jogosultak. Az egyetemnek nem tanácsstag professzorai közül Csögör Lajos, Dezső Lóránd és Jordáky Lajos meghívott ny.rk. tanárok vettek a tárgyalásokon részt. Az ülés első részében ünnepélyes kijelentések hangzottak el a nemzetnevelésügyi államtitkár, Luka László, az Országos Demokrata Arcvonal főtitkára, Jordáky Lajos, továbbá a szeben-kolozsvári román egyetem és a kolozsvári magyar egyetem rektorai részéről, melyek egyértelműleg hangoztatták a demokrácia elvéből folyó nemzetiségi egyenjogúság elvét s annak a szükségességét, hogy az egyetem kérdése is ennek a szellemnek megfelelően oldandó meg. Hivatalosan bejelentetett, hogy a szeben-kolozsvári egyetem előbbi székhelyére visszatér s hogy egyidejűleg Kolozsváron magyar nyelvű román állami egyetem fog feállítatni. Az ünnepélyes kijelentések után indítványoztatott, hogy a gyakorlati keresztülvitel kérdéseinek megvitatására és megoldásának előkészítésére szűkebb körű bizottság küldessék ki, s hogy ebben a bizottságban csak erdélyiek vehessenek részt, mert az erdélyi egyetem kérdését, mint általában Erdély többi problémáját is az erdélyiek vannak hivatva megoldani. Ez elv alapján az egyetem rektora és prorektora, akik a magyar egyetem szegedi székhelyéről csak 1940-ben jöttek az egyetemmel együtt Kolozsvárra, nem lehettek a bizottság tagjai, helyettük az egyetem régi professzorai közül Balogh Ernő hivatott be. Rajta kívül Luka László, Csögör Lajos, Pásztai Géza, a Szociáldemokrata Párt kiküldötte és Jordáky Lajos szerepeltek magyar részről a bizottság tagjaiként. Ez a bizottság lett hivatva arra, hogy a kérdésben megállapodást létesítsen s azt jóváhagyás végett a kormány elé terjessze.

Az Egyetemi Tanács mindennek előtt őszinte nagy örömmel veszi tudomásul, hogy Kolozsváron a magyar nyelvű állami egyetem működése biztosítva van, mely hálával mond köszönetet mindazoknak, akik ezt lehetővé tették. Megállapítja egyszersmind, hogy ennek az egyetemnek a megszervezése a jelenlegi egyetemi tanács

közreműködése nélkül tettetett folyamatba. Nem vonja és nem is vonhatja kétségbe ennek az elvnek a helyességét, hogy Erdély problémáit az erdélyiek vannak hivatva megoldani. Hangsúlyozza ugyan, hogy a tanács nem erdélyi tagjai magukat az erdélyi magyarsághoz tartozóknak tekintik s — a mint ez már 1944. szeptemberben többször kifejezetten megállapítást nyert, — éppen azért maradtak a német kiürítési parancs ellenére Kolozsváron s vállalták az ebből rájuk még fokozottabb mértékben háruló kockázatot, mert osztozni kívántak az erdélyi magyarság sorsában, de ha azok, akiknek kezében az egyetemi kérdés megoldása van, nem ismerik el őket az egyetem részéről az erdélyi magyarság megfelelő képviselőiként, ezzel a felfogással vitába nem bocsátkozhatnak. Megállapítja az egyetemi tanács, hogy magyarnyelvű román állami egyetem megszervezésének ügye hatáskörén kívül került, azt a missziót, melyet 1944. szeptemberében vállalt, betöltötte s hogy ezután csak a működő egyetem folyó ügyeinek intézésére szorítkozik. Kijelentik a tanács tagjai, hogy amennyiben ez részükre lehetővé tétetik, örömmel állanak mint tanárok az erdélyi magyar egyetem szolgálatába s készek az egyetem kijelölendő új vezetőségét az erdélyi magyarság érdekében kifejtendő munkájában minden erejükkel támogatni.

Az egyetemi tanács tagjai magánközlésekből ismerik azt a megállapodást is, amelyet az április 16-án kiküldött román-magyar bizottság létesített, tudják azt, hogy ez a megállapodás legalább egyelőre szinte kizárni látszik annak lehetőségét, hogy a magyar nyelvű román állami egyetem a román nyelvű egyetemhez hasonlóan méltó keretek közt fejthessen ki működést. Tudomást szereztek arról a hangulatról, mely az erdélyi megállapodás ellen az erdélyi magyarság széles köreiben támadt. De megállapítja a tanács, hogy az ő hozzájárulása nélkül kialakult helyzet következtében nincs hatásköre arra, hogy ezt a kérdést tárgyalás alá vegye s erre nézve állást foglaljon.

Különbösen is feltétlenül bízik továbbra is a demokrácia gondolatának minden ellenállást elseprő erejében. Tudja azt, hogy az egyesült nemzetek a demokrácia elveinek érvényesüléséért folytatják a győzedelmes befejezéshez közeledő védelmi háborút, ismeri különösen a Szovjet-Únió álláspontját a nemzetiségi kérdésben, tudja, hogy Ófelsége Románia királya által kinevezett kormány minden erejével dolgozik azért, hogy a demokrácia lényegéből folyó nemzetiségi egyenjogúság elve Romániában is tényleges megvalósulást nyerjen, éppen ezért szilárdan meg van győződve, hogy a gyakorlati végrehajtás során olyan tényleges helyzet fog kialakulni, amelyben a kolozsvári magyar egyetem a román egyetemmel azonos mértékben fogja Erdély fiainak legmagasabb kiképzését biztosíthatni s a két kolozsvári egyetem egymás közötti viszonyában nem lesz olyan tényleges különbség, mely a demokrácia elvével s a nemzetiségek egyenjogúságával kiáltó ellentétben állana, s egyes karok működését lehetetlenné tenné.

Több tárgy nem lévén elnöklő Rektor megköszöni a tanácstagok megjelenését a közreműködését és az ülést bezárja.

Kolozsvár, 1945. április hó 21.

Dr. Miskolczy Dezső s.k.
elnök, rektor

Dr. Vinczi Károly s.k.
egyetemi tanácsos
tanácsjegyző

JEGYZŐKÖNYV

KÉSZÜLT A KOLOZSVÁRI MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM 1945. ÉVI ÁPRILIS
HÓ 25-ÉN D.U. 6 ÓRAKOR AZ EGYETEMI IDEGKLINIKA 9. SZ.
PAVILONJÁBAN /KERT U. 1. SZ. ALATT/ MEGTARTOTT XXXIX. ÜLÉSÉRŐL

Jelen vannak: Dr. Miskolczy Dezső Rektor elnöklete alatt
Dr. Búza László prorektor, úgy is mint a jog- és államtudományi kar
dékánhelyettese,
Dr. Haynal Imre orvostudományi kari-,
Dr. György Lajos bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi kari-, és
Dr. Rajty Tivadar közgazdaságtudományi kari
D É K Á N Ö K
Dr. Balogh Ernő matematikai és természet- tudományi kari-,
Dr. Kristóf György bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi kari
P R O D É K Á N Ö K

A jegyzőkönyvet vezette dr. Vinczi Károly egyetemi tanácsos, tanácsjegyző.

Elnök üdvözlö a megjelenteket és az ülést megnyitja.

Prorektor jelenti, hogy ma délelőtti folyamán a Romániai Országos Demokrata Arcvonal Északerdélyi Végrehajtóbizottságának Elnöksége részéről dr. Vescan Teofil egyetemi tanár megbeszélést folytatott az egyetemi tanács tagjaival annak a megállapodásnak tárgyában, mely az április 16-án kiküldött román-magyar tárgyaló bizottság közt a kolozsvári egyetemek kérdésében létrejött s mely mint a közös román-magyar javaslat a kir. kormány elé terjesztett.

Az egyetemi tanács e megbeszélés következményeként örömmel szögezi le azt a tényt, hogy a kolozsvári magyar nyelvű román állami egyetem megszervezésénél az egyetemi tanácsnak módjában lesz közreműködni s az ezzel kapcsolatos személyi és tárgyi kérdésekre nézve javaslatokat tehet.

Megnyugvással állapítja meg, hogy az a helyzet, amelyre a tanács április 21-i ülésében utalt, csak sajnálatos félreértés, talán pontatlan végrehajtás következménye volt. Tudja, hogy azok, akik a bizottság tárgyalásában magyar részről részt vettek, rendkívül nehézségekkel álltak szemben s bizalommal van aziránt, hogy mindent megtettek a maximális eredmény biztosítására. Ennél több eredmény az adott helyzetben bizonyára nem volt biztosítható.

Bizalommal van aziránt, hogy a döntésre hivatott tényezők a végrehajtás során meg fogják találni az igazságos megoldást annak biztosítására, hogy a Kolozsvári Magyar Egyetem a Román Egyetemmel azonos mértékben tudja Erdély fiainak legmagasabb kiképzését biztosítani.

Több tárgy nem lévén elnök megköszöni a tanácsstagok megjelenését az ülést berekeszti.

Kolozsvár, 1945. április 25.

Dr. Miskolczy Dezső s.k.
Elnök, rektor

Dr. Vinczi Károly s.k.
egyetemi tanácsos
tanácsjegyző

RÉSZLETEK A MAGYAR NÉPI SZÖVETSÉG 1945. MÁJUS 6-13. KÖZÖTT KOLOZSVÁRT MEGTARTOTT ORSZÁGOS NAGYGYŰLÉSÉNEK HATÁROZATAIBÓL

Egyetemeink, főiskoláink, múzeumaink

I.

A Nagyszeben-Kolozsvári egyetem Kolozsvárra történő visszatérével egyidejűleg törvényrendelettel biztosítandó Kolozsváron a magyar nyelvű tudományegyetem működése. A német kiűrtési parancs ellenére Kolozsváron maradt, a szovjet katonai parancsnokság felhatalmazásával tovább működő és a demokratikus követelmények szerint átalakult magyar egyetem román állami egyetemenként ismerendő el. Mindazok, akik az 1945. április 16-i állapot szerint ennek az egyetemnek a kötelékébe tartoznak, megfelelő román állami álláson alkalmazandók, tehát azok a demokrata egyetemi alkalmazottak is, akik 1940 után nyertek kinevezést a kolozsvári magyar tudományegyetemre. A tanári és tansegédszemélyzeti állások betöltése a Magyar Népi Szövetség központi vezetőségének javaslata alapján történjék.

A most záródó tanév folyamán az egyetemi tanács által meghívott demokrata tanárok is nyerjenek kinevezést. Az idegen állampolgárságú demokrata tanszemélyzet és segédszemélyzet részére sürgősen biztosítandó a román állampolgárság elnyerése.

A kolozsvári magyar tudományegyetem zavartalan működésének tényleges biztosítása érdekében a Magyar Népi Szövetség szükségesnek tartja az április 16-18-án hozott határozatok és az azokat kiegészítő tárgyalások alapján az egyetem épületkérdéseinek a tudományos és nevelőmunka szempontjából kielégítő megoldást.

Biztosítassék a kolozsvári magyar egyetem részére, hogy a folyó tanévet a rendes keretek közt fejezhesse be s hogy a beiratkozott magyar hallgatók tanulmányaikban semminemű hátrányt ne szenvedjenek.

Megjelent: A Romániai Magyar Népi Szövetség határozatai a Kolozsvárt 1945. május 6-13. között megtartott országos nagygyűlésen. Kolozsvár 1945.

JEGYZŐKÖNYV

KÉSZÜLT A KOLOZSVÁRI MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM TANÁCSÁNAK
KOLOZSVÁRT AZ EGYETEM KÖZPONTI ÉPÜLETÉBEN REKTORI
DOLGOZÓSZOBÁBAN 1945. ÉVI JÚNIUS HÓ 1-ÉN D.U. 1 ÓRAKOR
MEGTARTOTT XLIII. ÜLÉSÉRŐL

Jelen vannak: Dr. Miskolczy Dezső Rektor elnöklete alatt:
Dr. Buza László prorektor, úgy is mint a jog- és államtudományi kar
dékánhelyettese,
Dr. Klimó Dezső orvostudományi kari dékán h.
Dr. György Lajos bölcsészet-, nyelv- és tör- ténettudományi kar
dékán,
Dr. Balogh Ernő matematikai és természettudo- mányi kari
prodékán,
Dr. Rajty Tivadar közgazdaságtudományi kari dékán és
Dr. Kristóf György bölcsészet-, nyelv- és történettudományi kari
prodékán.

A jegyzőkönyvet vezette dr. Vinczi Károly egyetemi tanácsos-tanácsjegyző.

Rektor üdvözlí a megjelenteket és az ülést megnyitja.

Jelenti, hogy a hivatalos közlönyben, a Monitorul Oficialban, annak f.é. május 28-i
számában 406. és 407/1945. sz. alatt az egyetemre vonatkozólag két rendelettvörvény
jelent meg, melyek magyar fordításban így hangzanak.

A 406/1945. sz. királyi rendelettvörvény a következőképpen szól.

"1. §. A jelenleg Nagyszebenben székelő I. Ferdinánd Király Tudományegyetem a
hozzátartozó intézetekkel, az összes román tanítási nyelvű nép- és középiskolák,
amelyek székhelye Észak-Erdélyben volt, 1945. június 1-i hatállyal visszatérnek
helyiségeikbe, elfoglalván mindazokat az épületeket, melyekkel rendelkeztek.

2. §. Az 1. §-ban foglalt rendelkezések alól kivételt képeznek azok az iskolák és
tanügyi intézmények, melyek a Nemzetnevelésügyi Minisztérium részéről különleges
jóváhagyást nyertek.

Kelt Bukarestben, 1945. május 28-án

I. Mihály
Voitec Ştefan."

407/1945. sz. rendelettvörvény szövege magyar fordításban:

"1. §. Kolozsvárt 1945. június 1-i hatállyal magyar előadási nyelvű Állami
Tudományegyetem létesül, amely a következő tudománykarokkal fog működni.

- a/ Irodalom és Bölcsészet,
- b/ Jog- és Közgazdaságtudomány
- c/ Természettudomány
- d/ Orvostudomány

Ezen tudományegyetem működése érdekében rendelkezésre bocsátatik a kolozsvári
Regina Maria leánygimnázium épülete.

A szükségletekhez és lehetőségekhez mérten más épületek is bocsáthatók
rendelkezésre.

2. §. A Nemzetnevelésügyi Minisztérium miniszteri határozatban fogja megállapítani a tanszékek, kollégiumok és az oktató segédszemélyzet számát, és címét.

3. §. A minisztérium az egyes tudománykarok részére bukaresti, iasi-i és kolozsvári egyetemekhez tartozó és a lehetőség szerint a magyar nyelvet ismerő 7-7 egyetemi nyilvános rendes tanárból álló szakbizottságokat létesít, melyek javaslatot tesznek az egyetemi tanárok, előadók és oktató segédszemélyzet kinevezésére vonatkozólag.

A kinevezések a Nemzetnevelésügyi Minisztérium előterjesztésére királyi rendelettel, illetőleg a felsőoktatási törvény előírásai szerint minisztériumi határozattal történnek.

4. §. A javaslatba hozatalhoz a következő feltételek szükségesek:

a/ legyen román állampolgár,

b/ rendelkezze a felsőoktatási törvényben megkövetelt tudományos fokozatokkal és megfelelő tudományos készséggel;

c/ ismerje a magyar nyelvet.

5. §. A Kolozsvári I. Ferdinánd Tudományegyetem támogatni fogja a magyar előadási nyelvű Tudományegyetemet, befogadja a Természettudományi és Orvostudományi Kar hallgatóit, hogy laboratóriumi és klinikai gyakorlataikat az ő laboratóriumában és klinikáin végezzék.

6. §. Az egyetemi tanárok karonként tanácsainak megalakulása után a minisztérium fogja kinevezni a dékánokat és a rektort.

A rektor és a dékánok kinevezése után a magyar előadási nyelvű Állami Tudományegyetem kormányzása minden tekintetben az 1942. évi 386. sz. törvény szerint történik, a felsőoktatás megszervezésére vonatkozó utólagos módosításokkal.

7. §. Ezen tudományegyetem szükséges kiadásait és fenntartási költségeit egy rendkívüli költségvetési hitel fogja fedezni.

8. §. Az összes ezzel a törvénnyel ellentétes törvények és szabályzatok érvényüket veszítik és érvénytelenek maradnak.

Kelt Bukarestben, 1945. május 28-án

I. Mihály
Voitec Ștefan
Durma Mircea."

Az egyetemi tanács nagy megnyugvással és örömmel veszi tudomásul annak a törvényrendeletnek a megjelenését, mely Kolozsváron a magyar tannyelvű állami egyetem működését biztosítja. Mély hálával mond köszönetet mindazoknak, akik ezt lehetővé tették. Szilárdan meg van győződve arról, hogy a kolozsvári magyar egyetem erős biztosítéka lesz az Erdély népei közötti megértő együttműködésnek, az ország boldogulásának, és a nemzetközi békének.

Megnyugvással veszi tudomásul azt is, hogy a Regina Maria leánygimnázium épülete a magyar egyetem elhelyezésére kijelöltetett. Megállapítja, hogy ez az épület az egyetemi gazdasági hivatal műszaki osztályának jelentése szerint a helyiségek alapterületét illetően a Farkas-utcai központi egyetemi épületek 40 %-a. Ennek következtében a legnagyobb mérvű összevonás esetén is csak a központi épületben lévő hivatalok, a jog- és államtudományi kari, valamint az ott lévő bölcsész-, nyelv- és történettudományi kari intézetek elhelyezésére elegendő. Ilyen módon, ha a magyar egyetem elhelyezésére más épületet nem adhatnának át, a jogilag megszervezett magyar egyetem tényleges működése lehetetlen volna.

Távol áll az egyetemi tanácstól annak feltételezése, hogy bárki is csak papiroson és csak látszat szerint akarna Erdélyben magyar tannyelvű egyetemet biztosítani. Éppen

ezért, hogy a magyar egyetem tényleges működése is lehetővé tétessék, tisztelettel felkéri a román kir. nemzetnevelésügyi miniszter urat, hogy a kolozsvár-szebeni egyetem meghallgatásával küldjön ki egyetemi és műszaki szakértőkből álló bizottságot a magyar egyetem elhelyezésére vonatkozó részletes javaslat kidolgozására.

Az egyetemi tanács jó reménységgel van az iránt, hogy ehhez a javaslatához annak idején módjában lesz hozzászólni.

Addig is, ha megfelelő szállítóeszközök és az anyagi fedezetek rendelkezésre bocsátatnak, a központi egyetemi épületben levő hivatalokat, jogi és államtudományi és a bölcsész-, nyelv- és történettudományi kari intézeteket 10 napon belül a Regina Maria leánygimnázium épületébe átvízi. Az orvostudományi, valamint a matematikai-természettudományi karra nézve pedig kéri annak elrendelését, hogy a magyar egyetem elhelyezési tervének kidolgozásáig, a jelenleg birtokukban levő helyiségeknek a felét /természetesen nem épületenként, vagy éppen intézetenként értve a megfelelést/ átmenetileg továbbra is megtarthassák. A két megnevezett kart utasítja, hogy ez átmeneti megfelelésnél a román egyetem kívánságait a legmesszebbmenő módon vegye figyelembe.

Ugyanez az elv volna alkalmazandó arra a Bástya-utcai épületre is, amelyben jelenleg az egyetem közgazdaságtudományi kara működik, s amelyben annak idején a jelenleg Brassóban működő kereskedelmi akadémia volt elhelyezve.

Megállapítja továbbá az egyetemi tanács azt is, hogy a magyar egyetem elhelyezési kérdésének rendezetlensége miatt a kolozsvári magyarság, s különösen az egyetemi alkalmazottak körében igen nagy elkeseredés uralkodik. Az egyetemi alkalmazottak elkeseredését a végsőkéig fokozza az a körülmény, hogy két és fél hónap óta az általuk végzett munkáért semminemű ellenszolgáltatást nem kaptak. Ilyen körülmények között az, ha a szeben-kolozsvári román egyetem a magyar egyetem elhelyezési kérdésének rendezése előtt akarná átvenni az egyetemi épületeket, súlyos összeütközésekre vezethetne. Mivel ezek az összeütközések beláthatatlan bonyodalmakat idézhetnének fel, az egyetemi tanács nem vállalhatja érte a felelősséget. Erre tekintettel felterjeszti tisztelettel a román kormányhoz azt a határozatot, hogy a magyar egyetem elhelyezési kérdésének rendezése előtt az egyetemi épületeket a szeben-kolozsvári egyetemnek csak akkor adhatja át, ha a kormány a rend biztosítására szükséges intézkedéseket megteszi, illetőleg a magyar egyetem tanácsát kifejezetten utasítja, hogy az épületeket az esetleges összeütközésekre való tekintet nélkül bocsássa a román egyetem rendelkezésére.

Az egyetemi tanács eltökélt szándéka mindenféle összeütközés kikerülése és ennek érdekében kívánja ugyanazoknak a határozati javaslatoknak a teljesítését, amelyeket a Magyar Népi Szövetség ülése és az Egyetem teljes személyzete feljuttatott a kormányhoz.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést berekeszti.

Kolozsvár, 1945. június hó 1-én.

Dr. Miskolczy Dezső s. k.
elnök, rektor

Dr. Vinczi Károly s.k.
egyetemi tanácsos,
tanácsjegyző

JEGYZŐKÖNYV

ARRÓL AZ ÉRTEKEZLETRŐL, MELYET AZ 1944. ŐSZÉN KOLOZSVÁRON
MARADT MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM TANÁCSÁNAK TAGJAI 1945. ÉVI
JÚNIUS HÓ 3-ÁN MISKOLCZY DEZSŐ KERT U. L. SZ. ALATTI LAKÁSÁN
TARTOTTÁK

Jelen vannak: Dr. Miskolczy Dezső Rektor elnöklete alatt
Dr. Buza László, Dr. Klimkó Dezső, dr. György Lajos, dr. Kristóf
György, dr. Balogh Ernő és Dr. Rajty Tivadar egyetemi ny.r. tanárok.

A jegyzőkönyvet vezette: Dr. Vinczi Károly egyetemi tanácsos.

Elnök üdvözlí a megjelenteket és az értekezletet megnyitja.

Jelenti, hogy dr. Csögör Lajos, aki a Magyar Népi Szövetség május 31-i nagygyűlésének határozatát Bukarestbe vitte s ott e határozat alapján a magyar egyetem ügyében az illetékes tényezőkkel tárgyalásokat folytatott, visszaérkezett Kolozsvárra. Őt felkeresve, tárgyalásainak eredményeként a következőket hozta tudomására: a 407/1945. sz. rendelet törvény által 1945. június 1-i hatállyal létesített magyar előadási nyelvű állami tudományegyetem ügyeit a végleges megszervezésig egy háromtagú bizottság fogja vezetni, mely bizottságnak csak román állampolgárok lehetnek a tagjai. A Magyar Népi Szövetség már ki is jelölte a bizottság tagjait. A bizottság június 4-én reggel fogja a minisztertől a megerősítést megkapni s az ügyek vezetését azonnal átveszi. A magyar egyetemen jelenleg szolgálatot teljesítő tanárok egyelőre folytathatják működésüket s nemcsak a román állampolgársággal rendelkező, hanem, ha feltétlenül nélkülözhetetlenek, a magyar állampolgárságú tanároknak is valaminő formában leendő alkalmazása a magyar előadási nyelvű állami tudományegyetemen is biztosíthatónak látszik.

Az értekezlet e közlés alapján megállapítja, hogy az 1944. őszén Kolozsváron maradt Magyar Tudományegyetem Tanácsának, rektorának és dékánjainak eddig gyakorolt hatásköre 1945. június 1-én megszűnt. Ennek folytán tárgyalanná vált az a határozat is, melyet a tanács a 407/1945. sz. rendelet törvény tárgyában 1945. június 1-én hozott. A Rendelet törvény s még inkább az ennek végrehajtása során tett intézkedések semmi kétséget nem hagynak fenn arra nézve, hogy az illetékes tényezők az új magyar egyetem létesítésénél nincsenek figyelemmel az 1944. őszén Kolozsváron maradt Magyar Tudományegyetemre s arra, hogy Kolozsváron a kényszerű szegedi működés 22 esztendejétől eltekintve 1872. óta magyar tudományegyetem működik.

A Magyar Egyetem továbbműködését 1944. őszén a Vörös Hadsereg parancsnokának a szárazföldi háború törvényeiről és szokásairól szóló hágai egyezmény III. fejezetében foglalt rendelkezése alapján megadott engedélye tette lehetővé s működéséhez szilárd jogalapot látszott nyújtani Stalin marsallnak 1945. március 9-én Groza miniszterelnökhöz intézett távirata, mely szerint a román kormány magára vállalta a helyi intézmények akadálytalan működésének biztosítását.

Az értekezlet a várakozása ellenére kialakult helyzetben kimondja, hogy a volt Magyar Egyetem /...olvashatatlan mondatrész/ ténykedéstől tartózkodniok kell; de meggyőződése szerint szükséges, hogy – amennyiben a magyar előadási nyelvű Állami Tudományegyetem Vezetősége őket, mint szakértőket valamely kérdésben véleményadásra kéri fel, – rendelkezésre álljanak.

Mivel az egyetemet a hallgatókkal és szigorlókkal szemben kötelezettség terheli, szükségesnek látja, hogy a jelenleg alkalmazásban levő tanárok a júniusban esedékes vizsgákat, szigorlatokat és kollokviumokat megtartsák, általában tanári munkájukat, amilyen mértékben ez részükre lehetővé tétetik, tovább folytassák.

Az értekezlet nem adja fel a reményt, hogy a kolozsvári magyar előadási nyelvű állami tudományegyetem vezetősége sikerrel fogja a szervezés munkáját elvégezni, megoldja az egyetem elhelyezésének és a tanárok kinevezésének ügyét, úgy hogy az új egyetem méltó legyen az erdélyi magyar kultúra évszázados hagyományaihoz s kielégítse az erdélyi magyarságnak a magyarnyelvű felsőoktatáshoz fűződő, életbevágóan fontos érdekeit. Rendezni fogja továbbá az egyetemi alkalmazottak helyzetét is anélkül, hogy keserű csalódást okozna azoknak, akik bízva a magyar egyetem jövőjében és az elhangzott ígéretekben teljes odaadással teljesítették eddig szolgálataikat.

Az egyetem összes alkalmazottait értesíti az értekezlet arról, hogy az egyetem épületeknek június 4-ére tervezett átadása tárgyában az egyetem új vezetősége fogja a szükséges utasításokat kiadni.

Elnök a következő felszólalást intézi a jelenlevőkhöz:

Kedves Barátaim!

Most, hogy a Kolozsvári Magyar Egyetem küzdelmes életnek új fejezete kezdődik és a mi küldetésünk befejeződik, az autonóm módon választott és a hágai egyezmény cikkelyeire támaszkodó hadijog révén megerősített tanács illetékességének megszűnése folytán, örömmel állapítom meg, hogy az Erdély magyarságával érzett sorsközösség tudatában vállalt munkánkat eredmény koronázta. Román törvény biztosítja Kolozsvárott Erdély magyar fiai számára a legfelsőbb tudományos kiképzést, önálló állami magyarnyelvű egyetem formájában.

Hálával vagyunk eltelve mindazok iránt, akik ennek a jelentős eredménynek a létrejöttében ösztönző; cselekvő szerepet vittek. Elismerés illeti mindazokat; akik bennünket segítettek, lelkesítettek, mellettünk kitartottak. Különös elismerést érzek az egyetem minden egyes alkalmazottja iránt, akik áldozatos munkájukkal a nélkülözéseket is vállalták a magyar egyetem gondolatának valósággá válása érdekében.

Hogy a Kolozsvári Magyar Egyetem törvénybe iktatott, nem utolsó sorban az egyetemi tanács rendíthetetlen meggyőződésének és szívós kitartásának az eredménye. Megállapítom, hogy a tanács tagjai között mindig teljes egyhangúság uralkodott a magasztos cél és a cél eléréséhez szükséges erkölcsi eszközök tekintetében. Mélységes hálával mondom köszönetet a tanács tagjainak az áldozatért, amelyet magukra vettek és a nem csüggedő lelkesedésért, amellyel munkánknak lendületet adtak.

Nehéz volna sorra venni egyenként, ki, milyen formában vette ki részét ebből a munkából. Egyformán, mindenki a legjavát adta annak, ami neki adatott. Mégis valamennyiünk köszönetét kell kifejeznem Buza László kedves barátunk előtt, aki bölcs éleslátásával és kimeríthetetlen szaktudásával adott végleges formát azoknak a gondolatoknak és törekvéseknek, amelyek bennünk éltek és kifejezést kerestek. Köszönetet mondom Vinczi Károly tanácsjegyző úrnak, kedves barátunknak, aki fáradhatatlan buzgósággal végezte el hivatalával együtt a reászakadó fokozott munkát.

Kedves Barátaim! Soha el nem oszló hála érzésével gondolok állandó támogatásokra, kitartó segítségetekre, amellyel a nehéz rektori tisztség súlyát megkönnyíteni igyekeztetek.

En most elköszönök tőletek.

Nem búcsúzokodok, mert tudom, hogy továbbra is együtt maradunk. Az Isten áldjon meg Benneteket!

A jelenlevők meghatottan fogadták az elnök szavait:

Dr. Buza László a jelenlevők nevében hálás köszönetet mond az elnök szavaiért s megállapítja, hogy ha a Tanácsnak az Erdélyi Magyar Egyetem további működéséért folytatott küzdelme eredményre vezetett ez elsősorban MISKOLCZY DEZSŐ Rector Magnificusnak az érdeme, aki rendkívül szerencsés egyéni tulajdonságaival, nagy bölcsességével, szenvedélyektől mindig mentes higgadtságával, emberismeretével és tapasztalataival, nem törődve egészségével sem, kitartóan dolgozott a cél megvalósítása érdekében. Mikor Neki ezért a munkáért nemcsak a volt tanácstagok és az egész tanári kar, valamint az egyetem összes alkalmazottainak nevében, hanem mindazoknak a nevében is, akiknek szívéhez az Erdélyi Magyar Egyetem ügye közel áll, hálás köszönetet mond, Isten áldását kéri az ő és hozzátartozói életére.

Miután a jelenlevők egymástól szívélyes búcsút vesznek, az elnök az értekezletet bezárja.

Kolozsvár, 1945. június 3.

Dr. Miskolczy Dezső s.k.
elnök

Dr. Vinczi Károly s.k.
egyetemi tanácsos

A NEMZETNEVELÉSÜGYI MINISZTERIUM 137-851/1945.SZ. HATÁROZATA

Mi, a Nemzetnevelésügyi Minisztérium miniszteri államtitkára a kolozsvári magyar előadási nyelvű Állami Tudományegyetem működéséről szóló, a Monitorul Oficial-ban /Hivatalos Közlöny/ 1945. május 29-én, a 119. lapon közölt 407-es számú törvény kapcsán a következőket határozzuk:

1. §: Küldessenek ki Csőgőr Lajos, Demeter János és Jancsó Elemér urak a helységeknek és a leltáraknak a Szebenbe menekült és most Kolozsvárra visszatérő Kolozsvári egyetem részére való átadását lebonyolító bizottság megszervezése céljából. Ezen kívül ők fogják átvenni a Regina Maria gimnázium épületét és a magyar előadási nyelvű Állami Tudományegyetem leltárát is, valamint ők foglalkoznak majd a kolozsvári magyar előadási nyelvű Állami Tudományegyetem valamennyi adminisztrációs ügyével addig, amíg az egyetemi tanács és a tanácstag professzorok ki nem neveztetnek.

2. §: Végül meghatalmazzuk a felsőoktatási igazgató urat a ma, 1945. június 4-én hozott, jelen határozat végrehajtásával.

Bukarest, 1945. június 4.

Aurel Potop
Miniszteri államtitkár

**A VOLT MAGYAR EGYETEM ROMÁN ÁLLAMPOLGÁRSÁGÚ TANÁRAINAK
LEVELE CSÓGÖR LAJOSHOZ, AZ EGYETEMET VEZETŐ BIZOTTSÁG
ELNÖKÉHEZ**

Mélyen tisztelt elnök úr!

Alulírottak, a magyar egyetemnek már 1940. augusztus 30-a előtt román állampolgárságú tanárai, mély tisztelettel az alábbiakat hozzuk az elnök úr tudomására:

A kolozsvári magyar egyetem tanácsának 1944. szeptember 15-i határozata következtében, de saját elhatározásunkból, azzal az eltökélt szándékkal maradtunk Erdély földjén, hogy az egyetemnek nem román állampolgárságú tanáraival együtt biztosítsuk a magyar egyetemi oktatás folytonosságát. Azok a demokratikus és antifasiszta tényezők, amelyek a munkásságra támaszkodva 1944. szeptemberében leghatározottabban biztatásukkal és a demokratikus elvek érvényesülésének kilátásba helyezésével e szándékunkban bennünket is nagyban megerősítettek, azok a tényezők akkor az ittmaradó magyar egyetemi tanárok, tanszemélyzeti tagok és más alkalmazottak között állampolgárság szerint különbséget nem tettek. Megállapítható, hogy az ittmaradás után 1944. szeptemberében a nem román állampolgárságú tanárok és általában az ilyen egyetemi alkalmazottak még fokozottabb mértékű kockázatot vállaltak és még súlyosabb terhekkel mindenkor az élén jártak azoknak a küzdelmeknek, amelyeket demokratikus eszközökkel a kolozsvári magyar egyetemi oktatás biztosítása céljából közös erővel és mindig a legnagyobb egyetértésben folytattunk. Éppen ezért alulírottak mindenképpen szükségesnek tartjuk annak a kifejezését, hogy amennyiben nem sikerülne az elnök úrnak, illetőleg az erre hivatott tényezőknek a tárgyalások folyamán biztosítani a román kormány 407/1945. számú rendelettvényének olyan értelmű módosítását, mely lehetővé tegye a nem román állampolgárságú tanároknak ugyanazokat az alkalmazási lehetőségeket, mint amilyen kilátásokat e tekintetben a törvényrendelet nekünk biztosítani látszik, bármiféle olyan állást vagy akárcsak ideiglenes egyetemi megbízatást elhárítunk magunktól, amelyeket nem román állampolgárságú tanártársaink az idézett rendelettvény megfelelő pontjának értelmében nem vállalhatnak el. Ez elhatározásunkban a kollegális együvértartozás mellett az a szilárd meggyőződés vezet, hogy tudományos szempontból kielégítő magyar egyetem megszervezését az itt maradt nem román állampolgárságú tanártársaink munkájának igénybevétele nélkül tökéletesen lehetetlennek tartjuk, s így magunk nem vállalhatjuk sem tudományos, sem nemzeti szempontból azt a felelősséget, amely e két szempontból esetleg elégtelenül megszervezendő magyar egyetem munkájában való részvétel esetén bennünket egyenként is terhelne. Méltóztassék tudomásul venni

azt is, hogy e levelünket másolatban megküldöttük a politikai pártok és a magyar közélet vezetőin kívül nem román állampolgárságú tanártársainknak is.

A fentiek szíves tudomásulvételét kérve fogadja az elnök úr megkülönböztetett tiszteletünk kifejezését.

Kolozsvár, 1945. június 4-én

Aláírás:

Kristóf György
egyetemi nyilvános rendes tanár
Balog Ernő
egyetemi nyilvános rendes tanár
Bíró Vencel
egyetemi nyilvános rendes tanár
György Lajos
egyetemi nyilvános rendes tanár
Szabó T. Attila
egyetemi nyilvános rendes tanár

JEGYZŐKÖNYV
KÉSZÜLT MA, 1945. JÚNIUS 5-ÉN AZ I. FERDINÁND KIRÁLY EGYETEM
KOLOZSVÁR, KOGALNICEANU UTCA 1. SZÁM ALATTI ÉPÜLETÉNEK
REKTORI SZOBÁJÁBAN

Alulírottak Emil Petrovici, az I. Ferdinánd Egyetem rektora, E. Sperantia, a jogi kar dékánja, Constantin Daicoviciu, a bölcsészeti és filozófiai kar dékánja és M. Kernbach, az orvostudományi kar dékánja, jelen volt még Ioan A. Votasescu úr, az egyetem főtitkára, valamennyien az I. Ferdinánd Király egyetem képviselőjében és a Nemzetnevelésügyi Minisztérium küldötteként a Monitorul Oficial 1945. május 29-i számában megjelent 406-os törvényre vonatkozó 1641-es számú rendelet törvényt végrehajtandó megjelentünk a mai napon, 1945. június 5-én déli 12 órakor a kolozsvári egyetem rektori szobájában, ahol Dr. Csögör Lajos, Dr. Demeter János és Dr. Jancsó Elemér urak tartózkodtak, a Nemzetnevelésügyi Minisztérium 137-581 számú, 1945. június 4-i keltezésű rendeletében kinevezett hármass bizottság tagjai, akik a volt magyar egyetem volt tanácsa hatáskörének megszűnte után átmenetileg vezetni fogják a magyar állami egyetemet.

Emil Petrovici úr felolvassa a 406-os törvény szövegét, amely az I. Ferdinánd Király Egyetem Kolozsvárra, az egyetem valamennyi helységébe való visszatéréséről rendelkezik 1945. június 1-i hatállyal.

Felkéri a hármass bizottság tagjait, hogy adják át az egyetemet. Csögör Lajos, Demeter János és Jancsó Elemér urak kijelentik, hogy jogilag és egészében átadják, az I. Ferdinánd Király Egyetem képviselői kijelentik, hogy jogilag és egészében átveszik a kolozsvári egyetemet valamennyi karral, intézettel, klinikával, laboratóriummal, minden mellékintézményével és hozzá tartozó épülettel, s ezeknek az ingó és ingatlan leltárával egyetemben. A helyiségeknek és az ingó és ingatlan tartozékoknak az átvételét az I. Ferdinánd Király Egyetem küldöttei minden intézmény és helység esetében külön-külön, egyenként fogják megtenni, s e pillanattól kezdve ők látják majd el ezeknek helyiségeknek és intézményeknek az őrizetét. Addig viszont az intézmények és értékek jelenlegi visszatartói felelnek a javak megfelelő megőrzéséért. Ennek következtében e jegyzőkönyv három példányban készült, ebből kettő az I. Ferdinánd Király Egyetem, egy pedig a magyar egyetem képviselői tulajdonában lesz.

Hármass bizottság: átadtuk, mi, a magyar egyetem képviselői:

Csögör Lajos
 Demeter János
 Jancsó Elemér

Átvettük: Az I. Ferdinánd Király Egyetem képviselői:

Emil Petrovici
 Eugenia Sperantia
 Constantin Daicoviciu
 Victor Stanciu
 Mihai Kernbach
 Ioan Votasescu

EGYEZMÉNY

Alulírott egyetemi tanárok, Petrovici E. rektor, Kernbach M. és Daicoviciu C. a kolozsvár-nagyszebeni I. Ferdinánd király egyetem dékánjai, valamint Csőgör Lajos, Demeter János és Jancsó Elemér, a magyarnelvű állami egyetem ideiglenes hármass bizottságának tagjai, az ODA tagjaiként, attól az óhajtól áthatva, hogy minél hathatósabbá tegyék a két kolozsvári egyetem működését, elhatároztuk, hogy az alábbi tényszerű javaslatot tesszük a nemzetnevelésügyi minisztériumnak:

A két egyetem különböző intézményei között az ideiglenes vagy állandó együttműködést — ott, ahol ennek helye van — a 407-1945. számú törvény szellemében rendezik, amely kilátásba helyezi a magyar egyetem megsegítését az I. Ferdinánd király egyetem részéről, valamint az ODA-bizottság 1945. április 16-18-i megegyezése alapján. A rendezés a törvény végrehajtási utasítása útján történik, amelyet a minisztérium a két egyetem, illetőleg az érdekelt intézmények illetékes kiküldötteinek tényszerű javaslatai alapján ad ki, arra törekedvén, hogy két egyetem tényleges működése biztosítva legyen, mindkettő valóságos szükségleteinek megfelelően és a demokratikus méltányosságtól megszabott feltételek szerint.

Kolozsvár, 1945. június 5.

Emil Petrovici
Mihail Kernbach
C. Daicoviciu

Csőgör Lajos
Jancsó Elemér
Demeter János

A két egyetem kiküldöttei megegyezésük szerint e hét végén találkoznak Bukarestben, hogy közösen terjesszék elő és tárgyalják meg az illetékes miniszterrel a két egyetem együttműködésének technikai kérdéseit.

Megjelent: Világosság, 1945. június 6.

**A KOLOZSVÁRI MAGYAR EGYETEMI HALLGATÓSÁG MÓRICZ ZSIGMOND
KOLLÉGIUMÁNAK LEVELEI AZ I. FERDINÁND KIRÁLY EGYETEM ROMÁN
IFJÚSÁGÁHOZ ÉS A BUDAPESTI GYÖRFFY ISTVÁN KOLLÉGIUM
IFJÚSÁGÁHOZ**

I.

Az I. Ferdinánd király egyetem román diákjaihoz

KOLOZSVÁR-NAGYSZEBEN

BARÁTAINK!

Mindössze néhány napja vált jogilag is bizonyossá, hogy Kolozsvárt az önálló magyar egyetem által tanár- és tudósképzésünk biztosítva van s a Móricz Zsigmond Kollégiumba tömörült magyar egyetemi hallgatóság máris román testvérei felé küldi legelső üzenetét. Üzenetét és üdvözlétét küldi, de nem a hízelgés meghunyászkodásával és fondorlataival, vagy jelszavak üres hangoztatásaként, hanem a fiatalság bátor öntudatával, s azzal a hittel, hogy baráti jobbja testvérek és munkatársak jobbára talál.

A közös román-magyar sorsot, múltat és jövőt az utóbbi hónapokban elég gyakran emlegették, de még most sem lehet senki számára közömbös, ha a két nép tudományos színvonalának jövőnk munkálói és harcosai is megtalálják azt a közös eszményt, aminek megvalósítása szent feladatunk és kötelességünk. E közös eszmény megtalálása nem nehéz. Egyetemi hallgatók vagyunk valamennyien, népünk legmagasabb iskoláinak látogatói, s amidőn nap mint nap felkeressük a tudományművelés templomait, ugyanaz a célunk, mint a világ bármilyen tisztalelkű egyetemi hallgatójéé és tudósáé: az igazság megismerése. Egyedül a közös igazság felkutatása és befogadása, majd vállalása és védelme által találkozhatnak barátok és ellenségek, egyének és nemzetek. Az igazság és ennek uralma, vagyis a kölcsönös igazságosság az egyetlen alap, ami a békét és boldogságunkat biztosíthatja.

Mire tanít minket az az igazság, amelynek megismerése felé mindenik nép fia törekszik? Arra, hogy a magyarság és a románság egy bizonyos /meglehetősen kicsiny/ rétegének érdekei és szembeállása miatt voltak ugyan gyászos korszakok, de a két nép éppen e réteg lerázása, elűzése, s egy szabadabb világ megteremtése végett vívott százados harcaiban vált felbonthatatlanul eggyé, a keleteurópai történelmi közösségnek más-más nyelvű, de egyazon szenvedő arcú képviselőjévé. A magyar-román népelet és népi kultúra számtalan egymásrahatása, a nagyrészt még kiderítetlen gazdasági, társadalmi, történelmi kapcsolatok és szellemi mozzanatok minduntalan felbukkanó azonossága hosszú, évszázados barátságról beszél, arról, ami mélyen és láthatatlanul, a népi közösségben és népi lélekben játszódtott le, de éppen elrejtőzése által igazabb minden külsőségnél és mondvacsinált testvériesülésnél.

Nekünk, a két sokat hányatott nép egyetemi hallgatóinak ezeket az igazságokat is meg kell találnunk és felszínre kell hoznunk. Az évszázados hagyomány adva van a mélyben s e mélyben felcsillanó érzés- és gondolatvilágot nemzeteink egyetemes lelkévé kell szélesítenünk: ami eddig szórványos volt, ritkán történt, azt általánossá és örökérvényűvé kell tennünk; ami csak egyik-másik városban, faluban élt, azt mindenütt

meg kell valósítanunk; amiért csak némelyik társadalmi réteg, sőt egyén harcolt, azért többé senkinek se kelljen harcolnia, mert a békességnek és szeretetnek önmagától kell győznie.

A román egyetemi hallgatóságnak mindig volt szava a parasztság felé, amelyből vétetett és ha onnan felemelkedett. Nekünk is van és lesz szavunk saját népünk felé itt Romániában és Magyarországon egyaránt. Ha Ti, román testvéreink, vállaltátok azt, hogy e rokonhangok az egyetem tudományos eszményének és céljának, vagyis az igazságnak jegyében Isten és nagyvilág előtt léleknek kellemes és a közös harc eredményének diadalmas összhangjává nemesedjenek, úgy ne késlekedjete elfogadni kinyújtott jobbunkat: a mi kézfogásunk talán egy boldogabb jövő zálogát jelenti.

A Móricz Zsigmond Kollégium nevében sok szeretettel:

Kolozsvár, 1945. júniusában.

Szabó István, Bódis Sándor, Tulogy Margit, Kiss András, Virág Károly

II.

A Györfly Kollégium ifjúságához, Budapest

Kedves Barátaink!

Az elmúlt év alatt az utóbbi hónapokban sokat hallottunk Rólatok és még többet gondoltunk Rátok. Tudunk nyílt színvallásokról, munkátról és harcotokról, melyet a legnehezebb időben is vállaltatok. A valóság semmiben sem különbözik attól a képtől, ami szüntelenül élt lelkünkben: mindenütt ott voltatok, ahol a magyar parasztságért küzdeni és dolgozni kellett. Hallottuk, hogy most, a szabadság korszakában még nagyobb erővel s még fanatikusabb hittel munkáljátok az elnyomottak és kisemmizettek felemelkedését: a népet évezredes jogához, a földhöz segítitek és arra készítitek, hogy egy hosszú korszak után végre az országvezetésben is elfoglalhassa az őt megillető helyet.

Ti vettétek át, vállaltátok és éltétek a magyar ifjúság szabadságharcos hagyományait s a legnehezebb időkben is hű őrei maradtatok az örök magyarság e legszentebb kincsének. Ezt a hagyományt vállaljuk mi is, erdélyi fiatalok, akik a Móricz Zsigmond Kollégiumban tömörültünk. Vállaljuk legnagyobb alkotóink szellemi örökségét, azoknak az eszméit, akik tanításaikkal Titeket is mai önmagatokká alakítottak. A Ti kemény küzdelmetek buzdító példa számunkra, hogy mi is szembe merjünk szállni minden hazugsággal, mely annyi évszázadon át hamis eszméivel majdnem mindent elárasztott, ifjúságunkat, nemzetünket elkábította és a német imperializmus vak eszközévé süllyesztette.

Ti most legyőzitek azokat, akik ezt a pusztulást előidézték, kivíjátok az elnyomottak igazát és visszaszerzik a magyar nép becsületét, melyet a bűnös országvezetők szentségtelen kezeikkel bemocskoltak. Nemes küzdelmekhez Erdélyben új harcosok toborzódnak s e harcosok mi vagyunk. Részt kérünk a nehézségekből, a feladatokból, de céljaitok mellett új célokat is tűztünk magunk elé. A kölcsönös gyűlölködés pokollá változtatta a Tündérkert népeinek életét. Helyre kell hoznunk azt, amit apáink, ősünk elrontottak s ki kell alakítanunk az őszinte megbékélést a románság és önmagunk között.

Erdély magyarsága földrajzi és történelmi helyzeténél fogja, józan ítélettől és igaz lelkiismeretétől vezetve a híd szerepében jelölte meg legfonságesebb emberi és népi hivatását. A hídban, amely a románság lelkétől a magyarság lelkéig vezet, éppen

azokon az erdélyi lelkeken át, akiket a Habsburg, magyar és román imperializmus, sovinizmus és gyarmatosító politika évtizedeken és évszázadokon át a legjobban taposott, butított, írtott és szegényített. Éppen ezért talán mi áhítozzuk a legmélyebben és legigazabban a megbékélést, amelynek többé nem a gyűlölet, hanem a szeretet lesz örök vezérlő eszméje.

E nagy erdélyi építőmunkában mi, fiatalok, az elsők között akarunk lenni, s miközben tudásunkat és erőnket a székely balladák kőműveseiként a népek új tornyának falai közé építjük, jobbunkat és szívünket a Győrffy István Kollégium felé nyújtjuk. Nem kérjük, hogy fogadjátok el, mert tudjuk, hogy úgyis elfogadjátok. Üzenetünk sem kérdés tehát, csak a forró szeretet szava: mi is vagyunk, dolgozunk, küzdünk s a Királyhágón innen éppen olyan népükért harcoló fiatalok szolgálják valamennyiünk boldogságát, mint Ti, testvérek, Győrffy-kollégisták.

Igaz munkatársi és testvéri szeretettel üdvözlö mindannyiokat.

Kolozsvár, 1945. júniusában.

A Móricz Zsigmond Kollégium nevében

Szabó István, Bódis Sándor, Tulogdy Margit, Kiss András, Virág Károly

Megjelent: Világosság, 1945. június 6.

A KOLOZSVÁRI MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM REKTORI HIVATALA

Alulírottakból álló bizottság, mely a Román Királyi Nemzetnevelésügyi Miniszter kinevezése alapján végleges megalakulásáig, illetőleg az egyetemi tanács megalakításáig a magyar előadási nyelvű Állami Tudományegyetem ügyeit vezeti, az irodalom és bölcsészettudományi kar vezetésével Dr. Jancsó Elemért, a jog- és közgazdaságtudományi kar vezetésével, Dr. Demeter Jánost, a természettudományi kar vezetésével Dr. Tulogdy Jánost, az orvostudományi kar vezetésével Dr. Csőgör Lajost bízza meg. A megnevezettek, mint dékánhelyettesek a dékáni tiszt betöltéséig az illető karra vonatkozólag mindazokat a teendőket ellátják, melyeket a hatályban belső jogszabályok a dékán hatáskörébe utalnak. A rektor hatáskörébe tartozó teendőket mint a bizottság elnöke Dr. Csőgör Lajos látja el.

Kolozsvár, 1945. június 6-án

Iktatási szám: 1081/1944-45 Aláírás:

Csőgör Lajos
Demeter János
Tulogdy János
Jancsó Elemér

MISKOLCZY DEZSŐ BESZÉDE A MAGYAR EGYETEM 1945. JÚNIUS 11-I DOKTORAVATÓ ÜNNEPSÉGÉN

Kedves új Doktortársaim!

Az Erdély fejedelmi kora óta ébren tartott egyetemi gondolat történetének 1945. június 1-én új lapja kezdődött azzal, hogy román törvény rendeli el Kolozsváron magyarnyelvű egyetem felállítását. Önöket az a szerencse érte, hogy az első doktorai ennek a régi hagyományok és bátor kezdeményezések szerencsés találkozásából életre hívott új egyetemnek, nekünk pedig az a nemes feladat jutott, hogy az új egyetemi törvény végrehajtói minket bíztak meg hűséges tanítványainknak az Alma Mater kebelébe való beiktatásával.

- A törvény létrehozása valóban történelmi jelentőségű. Szakítást jelent a faji felsőbbrendűség és az ebből származtatott faji kiváltságosság hamis tudományos mezbe bújtatott elnyomó törekvéseinek.

- Tanár és tanítvány hálával adózik mindazoknak, akik ennek a jelentős eseménynek a létrejöttében közreműködtek. Elismeréssel gondolunk az egyetemi ifjúság lelkes kitartására, mert ezzel könnyűvé vált a munka azok számára, akik Erdély ifjú nemzedéke érdekében a magyar egyetem fenntartását szükségesnek látták.

- Tudjuk jól, hogy sok munka van még hátra, amíg a szervezés és a munkaképes állapotban való elindítás nehéz feladatai megoldódnak. Jó reménységgel vagyunk eltelve aziránt, hogy ez az új Egyetem, amelyet az ország felelős vezetőinek történelmi jelentőségű felismerése hívott életre, záloga lesz a két nemzet egymásra találásának és testvéri együttélésének.

- Önök, kedves új Doktortársaim, tanulmányaik során meggyőződtek arról, hogy tudomány és megismerés csak egyféle lehet, a tények és igazságok nem változtak. Láthatták azt, hogy a megismerés útja néha bizonytalan, a kísérletek nem mindig úgy sikerülnek, amint a vizsgálódást végző előre feltételezte. Nincs más mód, mint az utat újratekinteni, a hibákat kiküszöbölni, a kísérlet feltételeit kedvezőbbé tenni. A tudományos megismeréshez tehát tiszta látás, türelem, becsületesség szükséges. Felületességgel, kapkodással, érzelmi szempontoktól irányított álokoskodással értéket teremteni nem lehet.

- Az emberi együttélés hatalmas biológiai folyamatában is helyes megismeréshez, maradandó értékekhez csak azok jutnak el, akiknek látását érzelmi szempontok, hibás elméletekre épített téves következtetések el nem homályosítják.

- Maradjanak mindig hűségesek a tudományhoz, a megismeréshez, az igazsághoz!

Megjelent: Világosság 1945. június 12.

A KOLOZSVÁRI MAGYAR ELŐADÁSI NYELVŰ ÁLLAMI TUDOMÁNYEGYETEM SZERVEZŐ BIZOTTSÁGÁNAK JELENTÉSE AZ EGYETEMI ÉPÜLETEKKEL KAPCSOLATOS TÁRGYALÁSOKRÓL

1945. június 5-én az egyetem átadása alkalmával a román egyetem vezetőségével meg egyeztünk, hogy a vitás kérdések rendezésére Bukarestben találkozunk. Ez a találkozás és a megbeszélések június 10., 11., és 12-én folytak a Nemzetnevelésügyi Minisztériumban. Az első megbeszélés június 10-én kezdődött és azon a román egyetem részéről Emil Petrovici, Ștefanescu Goanga, Eugenia Speranța, Constantin Daicoviciu, Mihail Kernbach, C. Tataru, Victor Stanciu, Raluca Ripan és E. Codreanu vettek részt. A magyar egyetemet a hármass bizottság tagjain kívül a Magyar Népi Szövetség részéről Bányai László képviselte, Venczel József és Nagy Géza mint az egyetem szervezésében résztvevő szakemberek voltak jelen. A magyar kiküldöttek részéről javaslatot olvastunk fel. Javaslatunk a Potop államtitkárral történt megállapodást tartalmazta. Mi azzal ugyanis átmenetileg meg voltunk elégedve, mert biztosította klinikánk működését. Ez a megállapodás az ODA kiküldötteinek jelenlétében a román és magyar egyetem 3-3 professzorának a tárgyalása alapján jött létre és azt a Világosság április 19-i száma közölte. A román egyetem megbízottai tanulmányozás céljából átvették előterjesztésünket és megállapodtunk, hogy a megbeszéléseket délután 5 órakor folytatjuk. Délután a román bizottság nevében Ștefanescu Goanga, az egyetem volt rektora és az egyetem szenátusának jelenlegi delegátusa, egyben a szebeni demokratikus professzorok és az egyetemi szakszervezet elnöke a következő három pontban szögezte le a román egyetem álláspontját:

1. A jelenlegi kolozsvári egyetemi épületek még egy egyetem részére sem elégségesek, azoknak a közös használata a Ferdinánd egyetem öngyilkosságát jelentené.
2. Nem lehet úgy alapítani egyik egyetemet, hogy általa megsemmisítsük a másikat. Éppen ezért javasolja, hogy a magyar egyetem részéről a jogi és közgazdaságtudományi kar, valamint a nyelv és filozófiai kar kezdje meg tényleges működését, a másik két kart pedig csak lépésről lépésre kell megszervezni. Nevezzék ki azoknak tanárait, professzorait, a dékáni hivatalok kezdjék meg működésüket és egyelőre elégedjenek meg a szervezés munkájával.
3. Nem ért egyet a klinika betegszobáinak megosztásával. Ilyenszerű működést lehetetlennek tart. A magyar egyetem hallgatói viszont hallgathatják a román egyetem előadásait. A román egyetem megad minden erkölcsi segítséget a magyar egyetem részére, de nem nélkülözhet egyetlen helységet sem. A román egyetem megbízottai részéről felszólalt még Kernbach orvostudományi dékán, Tataru professzor, a klinikák tanácsának igazgatója, és Stanciu professzor, a természettudományi kar dékánja. Mind a hárman egyetértettek a Ștefanescu Goanga professzor által mondottakkal.

A gyűlés folytatását este 8 órára halasztottuk. A magyar bizottság részéről Demeter János nyilatkozatot olvasott fel, ismertetve a 407/1945-ös számú törvényt, annak előírásait, a különböző kormánynyilatkozatokat, a Voitec és Potop miniszterekkel történt megbeszéléseket, amelyek mind a két egyetem működését kívánták biztosítani a teljes együttműködés alapján. Demeter megállapítja továbbá, hogy a román bizottság nem hajlandó egyetlen épület ideiglenes átadására sem, és ugyanakkor nem tartja lehetségesnek a klinikák, laboratóriumok és intézetek közös használatát sem. Kéri a

román egyetem bizottságának tagjait, hogy tanulmányozzák még egyszer a magyar egyetem javaslatait és találjanak megoldást a magyar egyetem két karának működésére vonatkozólag. Válgák lehetővé ezáltal mindkét egyetem működése.

A két bizottság tagjai között megbeszélés kezdődik a kérdések gyakorlati megoldására. Petrovici rektor előterjeszti a román egyetem orvostudományi karának elgondolását a magyar egyetem orvostudományi intézeteinek és klinikáinak elhelyezésére. A következő épületek felhasználását javasolják:

1. A mentőállomás épületét
2. Az anya- és csecsemővédelmi intézet épületét
3. A Kozmutza-szanatóriumot
4. Az ortopéd kórházat
5. A Pop Valer házát
6. A leányinternátust
7. A Park szanatóriumot
- és a 8. javítóintézet épületeit.

Ezeknek az épületeknek a pontos elnevezése az eredeti szövegben így hangzik:

În edificiul salvării institutul de anatomie, de anatomie patologică și medico-legală precum și institutul de fiziologie și biologie;

În institutul de ocrotirea mamelor institutul de patologie generală și bacterologie, de igienă precum și institutul de farmacologie;

În sanatorul Kozmutza clinica medicală cu semiologia;

În spitalul ortopedic clinica chirurgicală cu urologia;

În casa confiscată a lui Valer Pop clinica otorinolaringologie și a cea stomatologică;

În căminul de fete din strada Grigorescu clinica dermatologică;

În sanatoriul Parc clinica oftetrică și psihiatrică.

Ezek közül az épületek közül csak egy, a Calea Moșilor 75 szám alatt levő leányinternátus tartozott a Ferdinánd egyetemhez. Ezt az épületet is csak azzal a feltétellel akarták átadni, hogy cserében a Marianum internátusában egyenlő ágyszámú helyet biztosítsunk. A magyar egyetem megbízottjai kifejtették, hogy az említett épületek a köztük lévő nagy távolság miatt alkalmatlanok az elméleti intézetek és klinikák elhelyezésére. Az épületek egy része, például a Szamosfalva határában levő javítóintézet régi, elhanyagolt épület, klinika elhelyezésére alkalmatlan. A Magyar Népi Szövetség képviselőjében Bányai László kétségbevonja azt, hogy a kolozsvári épületekből egy sem volna átadható, és megemlíti, hogy például a iași-i egyetem rosszabb körülmények között dolgozik. Ugyanakkor Bányai arra a történelmi felelősségre mutat rá, amely mindnyájunkat terhel, most, amikor az egyetem megteremtésével példát mutathatunk a Duna-medencében élő más népek számára is. Demeter János a Calea Moșilor 75 szám alatti épülettel kapcsolatban megemlíti, hogy annak egy része a 406/1945. törvény értelmében a magyar egyetem tulajdona, mert 1940 után épült. A régi részre vonatkozólag kijelenti, hogy miután abban leányinternátus működött, annak megfelelő ágyszámmal rendelkező épületet fogunk felajánlani, mert erre az épületre feltétlenül szükségünk van. Dr. Csögör Lajos kifejti, hogy az egyetemen kívül álló közönség számára a klinikák léte és működése jelenti azt, hogy van egyeteme vagy nincs. Kijelenti továbbá, hogy míg a Ferdinánd egyetem részéről csupán az épületek egy kis részének átmeneti lemondásáról van szó, addig ugyanez, tehát az úgynevezett új klinika épülete a magyar egyetem orvosi karának létét vagy nemlétét jelenti. Kijelenti továbbá, hogy a Potop államtitkárral történt megbeszélés alapján együtt kellene működni minden egyes klinikán, megosztva egyenlően a kórtermeket, ami tényleg zavarná a klinikák működését. Ehelyett alkalmasabb volna az épületek megfelelő elosztása. Javasolja, hogy az ülést a következő nap, június 11-én, reggel 8 órakor

folytassák. Június 11-én Petrovici rektor felhívására Daicoviciu dékán válaszol a hármás bizottság javaslataira, a következőket terjeszti elő:

Megállapítja elsősorban, hogy a szebeni egyetem visszatérése politikai és nemzeti szükségesség. A hármás bizottság kérésének teljesítése csak a magyar egyetem működését biztosítaná, de ugyanakkor megsemmisítené a román egyetem működését, és éppen ezért a Ferdinánd egyetem részéről a következőket javasolja:

1. A Ferdinánd egyetem térjen vissza azonnal Kolozsvárra.
2. A magyar egyetem szervezése történjék meg június 15. és 30-a között.
3. A 407/1945. számú törvényben előírt 7-es bizottságok kapják meg azonnali kinevezésüket a magyar egyetem tanszemélyzetének besorolására.
4. Neveztesék ki egy bizottság a magyar egyetem segédintézményzetének besorolására.

5. A kinevezések feltételei a következők legyenek:

- román állampolgárság
- régebbi egyetemi működés
- demokratikus magatartás
- és mindazok a feltételek, amelyeket a felsőoktatási törvény előír.

6. A jog- és közgazdaságtudományi kar és a nyelv és filozófiai kar kezdje meg azonnal a működését.

7. Az orvostudományi és természettudományi kar csak formálisan működjék, a szükséges személyzet és a dékánátusok felállításával. A hallgatóság iratkozzék be ezeken a dékánátusokon, de az előadásokat hallgassák egyelőre a Ferdinánd egyetemen. A magyar dékánátusok foglalkozzanak a megfelelő helységek előkészítésével és a szükséges felszerelés beszerzésével. Az Erdélyi Múzeum Egyesület gyűjteményeit a két egyetem közösen fogja használni.

Dr. Demeter János megállapítja, hogy a most javaslatban foglaltakat már a 407-es törvény is biztosítja. Közben, ugyancsak június 11-én külön megbeszélés folyt a két orvostudományi kar elhelyezésére és működésére vonatkozólag.

Erről a megbeszélésről jegyzőkönyv készült, amelyet egyrészt Tataru és Kernbach professzor, másrészt Dr. Csögör Lajos és Demeter János írt alá. Ennek értelmében minden 1940 előtti épületet visszakapna a román egyetem, de az ideg-elmegyógyászati klinika egyes épületei a magyar ideg- és elmegyógyászat céljait szolgálnák. A szemészeti klinika biztosítaná a magyar hallgatóság ellátását is magyar nyelven, amelyhez megfelelő számú magyar személyzet kinevezését kéri. A radiológiai intézetet ugyancsak közösen használnák. A többi klinikák részére javasolja a következő épületeket:

- a/ a Pop Valer házát
- b/ a mentőállomás épületét
- c/ a leányinternátust
- d/ a Vöröskereszt szanatóriumot
- e/ az ortopédiai kórházat
- f/ a Kozmutza szanatóriumot

A jegyzőkönyv eredeti szövegében ezeknek az épületeknek a megnevezése:

- a/ casa Dr. Valer Pop din strada regală nr. 8
- b/ clădirea salvarea din Calea Moșilor nr. 30.
- c/ căminul fetelor din Calea Moșilor nr. 73-75.
- d/ Sanatoriul Crucea Roșie, fost institutul de cancer
- e/ spitalul de ortopedie
- f/ sanatoriul Kozmutza

A magyar bizottság vállalja, hogy a leányinternátus ágyszámának megfelelő helyekről fog gondoskodni a Marianum épületében. A magyar bizottság javasolja az új

klinika egy részének átengedését a magyar orvosi fakultás részére. A román bizottság nem fogadja el ezt a javaslatot, amelyről csak a szebeni orvosi fakultás tanácsa dönthet. A felek megállapodtak abban, hogy mindez a felszerelés, amelyet 1940 után a magyar egyetem szerzett be, a magyar egyetem tulajdonát képezi. A román bizottság ezeket a javaslatokat csak átmeneti időre teszi, és azt is csak a szebeni orvosi kar tanácsának döntésétől teszi függővé. A természettudományi kar elhelyezésére és működésére nézve nem tudtak megegyezni, és éppen ezért megállapodtak abban, hogy a román és magyar egyetem természettudományi karának elhelyezésére külön-külön javaslatot terjesztenek a nemzetnevelésügyi miniszterhez. A román egyetem javaslatát Victor Stanciu dékánon kívül aláírták Raluca Ripan és Radu Codreanu professzorok. A magyar egyetem javaslatát Csögör Lajos, Demeter János, Bányai László, Venczel József és Nagy Géza írta alá 1945. június 12-én.

Végül is június 12-én a két bizottság tagjai a következő jegyzőkönyvet írták alá.

1. A magyar orvosi fakultás működésére beterjesztik a mellékelt közös javaslatot.
2. A természettudományi kar elhelyezésére két külön javaslatot terjesztenek elő.
3. A jogtudományi, valamint a nyelv és filozófiai kar működésére vonatkozólag alkalmazható a törvény.
4. Az egyetemi könyvtár működésére vonatkozólag két javaslatot készítettünk.
 - a/ Az egyetemi könyvtár mindkét egyetemhez tartozik, vezetését négytagú bizottság külön-külön mindkét egyetem részéről végzi, elnöke pedig a miniszter által kinevezett professzor a Ferdinánd Egyetem tagjai közül.
 - b/ A Ferdinánd Király Tudományegyetem egyetemi könyvtára egyformán áll a román és magyar egyetem tagjainak rendelkezésére, mind didaktikai, mind tudományos szempontból.

Az a/ pont alatti javaslatot támogatja Petrovici Emil, Daicoviciu és Kernbach professzorok a román egyetem részéről és a magyar bizottság.

A b/ pont alatti javaslatot támogatja Stefanescu Goanga, Eugenia Speranța, Victor Stanciu, C. Tataru, Raluca Ripan és Radu Codreanu professzorok a román egyetem részéről.

5. A Ferdinánd Egyetem botanikus kertjét a magyar egyetem használhatja mind didaktikai, mind tudományos szempontból, a botanikus kert igazgatója és a magyar szakprofesszor megállapodása alapján.

6. Mindezeknek a miniszter részéről történt eldöntése után rátérnek a kolozsvári egyetemek és a felszerelés tényleges átvételére azzal a megállapodással, hogy az átköltözés a lehetőségeknek megfelelően fog történni, a magyar egyetem vezetőivel való megállapodás alapján. Ezt a minisztériumhoz felterjesztendő jegyzőkönyvet aláírták a román egyetem részéről: Emil Petrovici, Stefanescu Goanga, Eugenia Speranța, Constantin Daicovici, Mihai Kernbach, C. Tataru, Victor Stanciu, Raluca Ripan, Radu Codreanu. A magyar egyetem részéről Csögör Lajos, Demeter János, Bányai László, Nagy Géza, Venczel József.

A minisztérium Groza miniszterelnök már régebbi elgondolásainak is megfelelően az intézetek és klinikák közös használatát javasolta. Erre utal az, hogy a magyar egyetem klinikáinak vezetői úgynevezett együttműködési tervezeteket készítettek és terjesztettek elő június 29-ig.

1945. június 24-i keltezésű kolozsvári tudományegyetem sebészeti klinikájának együttműködési tervezete Dr. Klimkó Dezső aláírásával.

Szintén június 24-i a kolozsvári magyar tudományegyetem központi röntgen intézetének együttműködési tervezete Dr. Krebsz Iván aláírásával.

Ugyanazonnap, június 24-én kelt a kolozsvári Magyar előadási nyelvű Egyetem szemklinikájának együttműködési tervezete Dr. Fuguján Katalin adjunktus aláírásával. 1945.

június 25-i keltezésű a kolozsvári tudományegyetem szülészeti-nőgyógyászati klinikájának együttműködési tervezete Dr. Mátyás Mátyás aláírásával.

Aláírás nélkül, 1945. június 26-i keltezésű a kolozsvári magyar egyetem kóronctani és törvényszéki orvostani intézetének együttműködési tervezete.

Ugyancsak aláírás nélküli a kolozsvári tudományegyetem bőr és nemikórtan klinikájának együttműködési tervezete.

Aláírás nélkül a kolozsvári egyetem belgyógyászati klinikájának, illetve a kolozsvári belklinikai tüdőosztályának együttműködési tervezete.

(Dátum nélkül: az említett időpontok alapján a Feljegyzés valószínűleg 1945. június végén készült.)

EMIL PETROVICI ROMÁN EGYETEMI REKTOR LEVELE CSÖGÖR LAJOS MAGYAR REKTORHOZ

Csőgör testvér!

Az I. Ferdinánd Király Tudományegyetem és a Magyar előadási nyelvű Állami Tudományegyetem ideiglenes együttműködésének demokratikus szellemben való biztosítása érdekében a miniszterelnök úrtól kapott rendelkezések következtében az I. Ferdinánd Király Tudományegyetem minden intézetvezetőjéhez a következő körözüvényt intézte:

Mi, az I. Ferdinánd Tudományegyetem rektora a miniszterelnök úrtól és a Közoktatásiügyi Minisztériumtól kapott rendeletek értelmében a mi egyetemünk és a kolozsvári magyar előadási nyelvű Állami Tudományegyetem közötti együttműködés tekintetében közöljük, hogy mindaddig, amíg a kormánytényezők a kolozsvári magyar előadási nyelvű Állami Tudományegyetem számára az épületek kérdését megoldják, a magyar egyetem tan-technikai, igazgatási és segédszemélyzete is folytatja működését az intézetekben, a klinikákon és általában a mi helységeinkben. Feletteseink kívánsága, hogy a legteljesebb demokratikus egyetértés uralkodjék két egyetem képviselői és személyzete között. Mindkét magas fokú intézmény eredményes működésének érdekében meleg felhívást intézek teljes személyzetünkhöz, hogy ebben az átmeneti állapotban tartsa magát mindenben a kormány rendelkezéseire. Ez együttműködéssel kapcsolatos mindennemű kérdést a két egyetem vezetősége közös egyetértéssel old meg.

Baráti kézzorítással híve,

Petrovici Emil s.k.

Kolozsvár, 1945. június 23.

Megjelent: Világosság, 1945. június 26.

**CSÖGÖR LAJOS REKTOR KÖRÖZVÉNYE A MAGYAR ELŐADÁSI NYELVŰ
ÁLLAMI TUDOMÁNYEGYETEM INTEZÉTEI VEZETŐIHEZ**

Mint a kolozsvári magyar előadási nyelvű Állami Tudományegyetem vezetőbizottságának elnöke közlöm, hogy a Kolozsvári I. Ferdinánd Király Tudományegyetem képviselőivel kötött megállapodás alapján az intézetnek az említett egyetem számára való átadása gyakorlati végrehajtása céljából utasítottam az Ön vezetése alatt álló intézet átadásával megbízott meghatalmazottakat, hogy írják alá az I. Ferdinánd Király Tudományegyetem kiküldöttjei részéről előterjesztett átadási jegyzőkönyveket és az átadandó ingatlan és ingó vagyon tekintetében alkalmazzák az átadási jegyzőkönyvben foglalt intézkedéseket. Egyidejűleg csatoltan megküldöm a román egyetem rektorától kapott levél szövegét s kérem, kövessen el mindent, hogy a legteljesebb kollegiális együttműködési és bajtársi szellem fejlődjön ki a mi személyzetünk és a román egyetem személyzete között.

Kolozsvár, 1945. június 22.

A kolozsvári magyar előadási nyelvű Állami Tudományegyetem vezetőbizottságának
elnöke

(A dátum valószínűleg téves, mivel Petrovici rektor levele június 23-i keltezésű)

**DR. BALOGH ERNŐ EGYETEMI TANÁRNAK, AZ ÁSVÁNYTANI TANSZÉK
MEGBÍZOTT VEZETŐJÉNEK LEVELE CSÖGÖR LAJOS REKTORHOZ**

Igen tisztelt elnök úr!

Alulírott, egyetemünkön a földtan nyilvános rendes tanára, e tanév elején megbízást kaptam, hogy a Dr. Szentpéteri Zsigmond eltávozásával üresen maradt ásványtani tanszéket ellássam és egyben ezen intézet igazgatói teendőit is végezzem. Ilyen minőségemben 1945. június 23-án Dr. Victor Stanciu professzor úrnak, mint a román egyetem ásványtani intézet tulajdonosának az intézetet átadtam. Nyilvánvaló, hogy az átadás ténye nem szüntette meg felelősségemet eme intézet magyar részvételével szemben, hiszen a tudott megállapodás értelmében azt az intézetet a román és a magyar egyetem ásványtani tanszéke közösen fogja használni, bármilyen lesz is itt a helységeknek és anyagoknak a megosztása. 1945. június 25-én értesültem, hogy Stanciu professzor Moldován Jusztin altisztet, akit már régebben az ásványtani intézettől a rektori hivatalba tettek át szolgálattételre, onnan visszarendeltette a helyére, a rektori hivatalba az intézetben levő Zsebe Dezső altisztet tette, továbbá, hogy az intézet bejáratának zárait kicseréltette. Ez után a magam részére kértem tőle az intézethez kulcsot. Ezt is megtagadta azzal, hogy most leltározás folyik az intézetben. Kétségtelen, hogy ez az indok csak nagyfokú és mélyen sértő bizalmatlanságnak lehet a jele, mit előtte kifejezésre is juttattam. Az e körül folytatott, de korántsem szenvedélyes, bár kissé hosszabb beszélgetés után nyilván már később jött az az újabb kifogás, hogy jelenleg nem is áll rendelkezésére elég kulcs, mintha ilyen kulcsot nem lehetne csináltatni akár pár óra alatt. A kulcs megtagadását tudomásul véve kértem, hogy beszéljük meg, miképpen lehetne az intézet helységeit megosztani a román és magyar egyetemi rész között, sorra véve a professzori, a segédszemélyzet szobáit és egyéb helységek használatát. Erre kitérő választ adott, hogy nem aktuális, hogy tudomása szerint szeptemberben a magyar rész úgyis elköltözik stb. Nem elégedve meg ezzel a bizonytalan elodázással tovább feszegettem ezt a föltétlenül megoldandó kérdést, addig, amíg végre határozottan is válaszolt, hogy ha éppen majd szükség lesz rá, kijelölt az intézetben egy kis sarkot /coltisor/. Erre a román egyetem rektorának, Dr. Petrovici Emil professzor úrnak éppen nálam levő ismeretes közlését adtam át neki, hogy olvassa el, mert ő most tapasztalt eljárása a román egyetem rektorától közölt levelekkel, amelyek őszintén óhajtandónak tartják a két egyetem demokratikus és testvéri együttműködését, a legmerevebb ellentétben áll. E rektori közlés elolvasása után e fölött semmitmondó válasszal siklott át, kijelentve azon határozottan azt, hogy ő a román közoktatásügyi miniszter szóbeli közlése alapján jár el. Nem akarva alkalmazkodni, hogy további eszmecserével még több megaláztatásban legyen esetleg részem, Stanciu professzor választát tudomásul vettem. Megemlítem, hogy ennek a lefolyt beszélgetésnek tanúi voltak. Dr. Emil Stoicovici román egyetemi adjunktus, Suha Attila magyar egyetemi tanársegéd és Dr. Török Zoltán ásványtári múzeumi igazgató ör.

Tisztelettel:

Balogh Ernő
egyetemi nyilvános rendes
tanár

Kolozsvár, 1945. június 27.

1945. JÚNIUS 30-I ÉVZÁRÓ BESZÉDEK

Igen tisztelt Elnök Úr!
 Tekintetes Egyetemi Intéző Bizottság!
 Tekintetes Avató Ülés!

Az 1944-45. tanulmányi esztendő utolsó napján, amikor egy szorgalmas és küzdelmes tanév végéhez értünk, lelki szükségletnek érzem, hogy legalább egy futó pillantást vessünk a lefolyt esztendőre. Már a tanév megkezdése is rendkívüli körülmények között történt a múlt év szeptemberében. Alighogy felsorakoztak a tanács tagjai, hogy az évnyitó ülést megkezdjék, megszólaltak a szirénák és a légi veszély miatt az óvóhelyre kellett levonulnunk. Őszinte örömkre szolgál, hogy sokakat azok közül, akik akkor a pincében együtt voltak velünk, ma is itt látunk jóban-rosszban hűségesen barátként. Aminthogy mindvégig mellettünk állottak mindazok, akik a szeptemberi válságos napokban eljöttek az egyetem tanácsához, s arra kértek bennünket, ne hagyjuk el Kolozsvárt, még ha parancsot is kapnánk erre. A Tanács akkor nagy örömmel fogadta ezt a felhívást, mert egyezett azzal a meggyőződéssel, hogy Erdély magyarságának a bekövetkezendő demokratikus idők szellemében minden körülmények között jogot fognak biztosítani arra, hogy fiai tanulmányaikat a legmagasabb fokon is anyanyelvükön végezhessék.

Az 1944. október 11-én győzelmesen bevonuló vörös hadsereg parancsnoka utasította az egyetemet működésének folytatására és tanácsunk most már az orosz hadijog alapján látott hozzá további munkájához. Diákjaink lassanként visszatértek, klinikáink egy percig sem szüneteltek, sőt fokozott erővel igyekeztek a sebesültek és betegek szenvedéseit enyhíteni. A Tanács sürgősen végrehajtotta azokat az intézkedéseket, amelyeket az új idők szelleme megkövetelt. Kimondotta, hogy az Erdélyben együttélő népek megértő összeműködése érdekében szükségesnek tartja, hogy minden nemzet fiai saját anyanyelvükön végezhessék főiskolai tanulmányaikat. Kijelentette készségét arra, hogy az ebből eredő összes kérdéseket a legteljesebb testvériség szellemében oldja meg. Elrendelte minden tanárára nézve annak megvizsgálását, hogy előző ténykedései és életfelfogása lehetővé teszik e, hogy azon az egyetemen szolgáljon, amelynek működését a nemzetiségek egyenjogúságának elvén álló demokratikus felfogás tette lehetővé.

A küzdelmek és tárgyalások végre ahhoz az örömdetes eredményhez vezettek, hogy 1945. június 1. óta román törvény rendeli el Kolozsváron magyarnyelvű állami egyetem felállítását és működését. Ha Románia népszerűtlen kormányzatának ez a férfias a jövőbe tekintő elhatározása véglegesen testet ölt, az új magyar egyetem szilárd biztosítéka lesz, az Erdély népei között érlelődő testvéri egyetértésnek.

A töretlen munkaakarat nemcsak a tanárokat, de az egyetem minden egyes tagját, hanem tanuló polgárságát is teljes mértékben áthatotta. Fűtetlen termekben dideregtek át az előadásokat, készültek vizsgáikra. A számmal is érzékelhető egyik eredmény az, hogy a doktori fokozatot ebben a tanévben a mai nappal együtt 375-en érték el. A tudás megszerzésének láza elfogta az egyetem vén-diákjait is, akiket az élet a padok közül már régebben más munkahelyekre állított; ezek az öreg fiúk példát

adtak tudásból és felkészültségből a fiataloknak. Örömmel állapítom meg, hogy ez az avatási szám nem marad mögötte az 1943-44. tanév 452-es és az 1942-43. tanév 570-es eredményeinek.

Igen tisztelt Elnök Úr! Az egyetem önkormányzatának jelképe az a díszes lánc, amelyet az évről-évre megújuló tanácstagok vállukon viseltek mindaddig, amíg tanártársaik bizalmából rájuk ruházott tisztségük tart. A láncot, amit elődeink vállunkra helyeztek, nem adhatjuk tovább. Az elmúlt tanévben komoly igyekezettel erőnkhez képest viseltük tisztségünket az egyetem önkormányzatú testületének bizalmából, majd meg a hadijog rendelkezéséből. Munkánk különös megbecsülésének éreztük azt, hogy amikor a román kormány az új magyar egyetem megszervezésével Elnök Urat és munkatársait bízta meg, az oktató és képesítő munka továbbvégzésére a törvény erejénél fogva az ittmarat tanács tagjai kaptak megbízást. Most, hogy tanévünk befejeződött, ezt a tisztségünket íme visszaadjuk azoknak, akik bizalmukkal bennünket kitüntettek.

A bizalomért mi is bizalmat ígérünk, felajánljuk erőnket, munkánkat az új magyar egyetem, annak reményteljes ifjúsága számára.

Nagy a mi megnyugvásunk, hogy az új egyetem szervezői Erdély tudományos életének régi rajongói. Elnök Úr és munkatársai ott voltak azok között, akik lelkes buzdításukkal erősítettek meg bennünket abban, hogy osztozzunk az erdélyi magyarság sorsában. Mindig emlékezni fogunk arra, hogy Elnök Úr volt az, aki akkor, amikor az emberek még a háborús kavargás füstjét törölgették szemükből, máris mellettünk termett és nemcsak reménységgel, biztatással, hanem erőteljes anyagi segítség nyújtásával tette lehetővé az egyetem, a klinikák életének zavartalan folytatását. Fogadják érte Elnök Úr és nagyrabecsült személyén keresztül mindazok, akik az elmúlt év munkájának folytatását és betetőzését lehetővé tették, hálás köszönetünket. Kérjük a Mindenható bőséges áldását Erdély magyar népe érdekében vállalt igaz vállalkozásukra.

Mi most elköszönünk innen. Szívből köszönöm Tanártársaimnak, Barátaimnak, egyetemünk minden munkásának állandó segítségét, amellyel a terheket könnyíteni igyekeztek. Nem volt teher. Számunkra ez így rendeltetett és vitt, ragadott magával bennünket az a szeretet és bizakodás, amely Erdélynek szebb jövő után áhító lelkeiből felénk sugárzott. Az Isten áldjon meg Benneteket!

Dr. Miskolczy Dezső nevében
felolvasta
Dr. Buza László

Megbízott Rektorhelyettes Úr, Professzor Urak,
kedves ifjúság, mélyen tisztelt közönség!

A kolozsvári magyar előadási nyelvű állami tudományegyetem vezetésére kinevezett bizottság nevében hálásan köszönöm a Rektorhelyettes Úr hozzánk intézett szavait és a bizalmat, amely feladatunk vállalását eddig lehetővé tette s ezután is megkönnyíti. És köszönöm a Professzor Urak munkáját, melyet egyetemünk érdekében kifejtettek, köszönöm az egész romániai magyarság nevében, hogy vállalva minden kockázatot velünk maradtak s lehetővé tették, hogy a kolozsvári magyar felsőoktatás történetét a most záruló esztendővel gazdagíthattuk. Mert nyíltan meg kell mondanunk, hogy csak az Önök helytállása révén volt itt magyar egyetem a felszabadulás óta és egyetemünk a jövőben sem képzelhető el az Önök munkája és tudományos múltja nélkül.

Professzor Urak! A kolozsvári magyar tudományegyetem jövőbeli működését most már törvényrendelet is biztosítja. De a törvényrendelettől a ténylegesen működő tudományegyetemig még hosszú az út. Egyetemet alapítani békében sem lehet máról-holnapra. A kolozsvári magyar tudományegyetem ideiglenes vezető bizottsága azonban meg nem rendülő hittel nézi a jövőt. Meg van győződve arról, hogy az itt élő népek egyenjogúsága Sztálin marsall és Groza miniszterelnök táviratváltásának szellemében valósággá lesz. Sok nehézségen máris átvágtuk magunkat s ha van is még nehézség és lesz is küzdelem, meg kell mondanunk, hogy ebben a harcban nem vagyunk egyedül. Mellettünk áll román munkásság és értelmiség színe-java és ők is örülnek, ha mi eredményre jutunk a reakció ellen.

És most hozzátok fordulok kedves ifjú barátaim, kik ennek az Alma Maternek, a kolozsvári magyar tudományegyetemnek legfőbb erősségei vagytok, hűségben és munkában. Mindig tudatában legyetek a ránk váró komoly szerepnek. A tudós elmélyülés, a komoly tanulmány és a lázas kutató munka eredményeit felmutatva, adhatjátok a legnagyobb segítséget nekünk, akik most a tudományos munka, a zavartalan művelődés kereteiért harcolunk. Biztatást a társadalom vizsgálatából merítetek, megismerve az osztályok küzdelmét s felismerve népünk jelenlegi helyzetét és jövőbeli szerepét.

Önökön pedig mélyen tisztelt közönség, akik most itt a magyar társadalmat képviselik, ehhez a magyar társadalomhoz fordulunk, hogy szeresse és támogassa a kolozsvári magyar tudományegyetemet. Egyetemünk a tudás kimeríthetetlen kincseit szórva szét sohasem szűnt meggyarapítani a magyar kultúrát, mely nem az egyesek, hanem az összesség gazdagsága. Most talán kérni fog ez az egyetem. A magyar társadalom azonban biztos lehet, hogy az, amit holnap adni fog, holnapután százszorososan visszatérül az új nemzedékek szellemében, tudományunk és műveltségünk állagának nemcsak megtartásában, hanem fejlesztésében, és gyarapításában.

Művelődési intézményeink sorát legmagasabb fokon a tudományegyetem zárja le és a tudományegyetem egyben alapja százados hagyományokra épülő kultúránknak. Benne a műveltséget alkotó társadalom akarata tárgyasul, általa az új nemzedék alkotó vágya ölt élő testet, és mindez a professzorok munkája révén, akik — a nevelő hivatás és a tudomány hű szolgálatában — elsősorban jelentik az universitást.

Éljenek a kolozsvári magyar tudományegyetem kitartásban hűséges professzorai! Éljen a kolozsvári magyar tudományegyetem.

Dr. Csögör Lajos

A KOLOZSVÁRI MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM REKTORI HIVATALA

13/1944-45. sz.

B.

Felkérem, hogy amennyiben a kolozsvári magyar tanítási nyelvű egyetemen tanárként /adjunktusként, tanársegédként/ való alkalmazását kívánja, eziránti kérelmét a miniszter úrhoz címezve f.é. július hó 11-én d.e. 11 óráig adja be a rektori hivatalba a következő mellékletekkel felszerelve:

1. születési anyakönyvi kivonat
2. képesítést igazoló okmányok /egyetemi végzettséget igazoló okmány, doktori oklevél, magántanári bizonyítvány, bírói vagy ügyvédi képesítés igazolása stb./
3. Az eddigi alkalmazást igazoló okmányok, amelyekből kitűnik, hogy az illető mikor és milyen állásra nyert kinevezést, illetőleg megválasztást.
4. Tudományos irodalmi működés kimutatása.
5. Egyéb tudományos érdemeket bizonyító okmányok /tudományos testületek tagsága, külföldi egyetemek vagy más tudományos testületek részéről történt meghívások stb./
6. Curriculum vitae.

Kolozsvár, 1945. július 9-én

Dr.Csőgör Lajos s.k.
az egyetemet vezető ideigl.
bizottság elnöke

A kérés román és magyar nyelven a mellékelt minta szerint készítendő, ugyszintén a kérés mellékleteit képező okmányokról román és magyar nyelvű másolatok készítendőek, amelyeket a Tanácsjegyző Úr hitelesít.

Kolozsvár, 1945. július 11-én

Dékáni Hivatal

KINEVEZTÉK A KOLOZSVÁRI MAGYAR EGYETEM SZEMÉLYZETI KINEVEZÉSEIT VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGOT

BUKAREST, július 13. A közoktatásügyi miniszter a következő szakértőket nevezte ki a magyar egyetem tanári és személyzeti kinevezéseinek végrehajtására:

Jog- és közgazdaságtudományi kar: elnök: Octavian Ionescu, a jasi jogi kar tanára, tagok: Dascovici M. a jasi jogi fakultásról, Traian Pop a kolozsvári jogi karról, Camil Negrea a kolozsvári jogi karról, Sofronie György a kolozsvári jogi karról, Ionașcu Aurelian a kolozsvári jogi karról, Valimarescu a bukaresti jogi fakultásról.

Bölcsészeti és irodalmi kar: elnök: Emil Petrovici kolozsvári egyetemi tanár, tagok: Constantin Balmus a jasi jogi karról, Andrei Oțetea, Iorgu Iordan, Constantin Daicoviciu és Mircea Florian a jasi bölcsészeti karról, Aurel Moga a kolozsvári bölcsészeti karról.

Orvostudományi kar: elnök: Parhon professzor a bukaresti egyetem orvosi karáról, tagok: Mihail Kernbach a kolozsvári orvosi karról, Tupa a jasi orvosi karról, Baltaceanu a bukaresti orvosi karról, Benetato, Tataru Coriolan, Pop Alexandru a kolozsvári orvosi karról.

Természettudományi kar: elnök: Constantin Motas, a bukaresti egyetem természettudományi karának tanára, tagok: Cernătescu a jasi természettudományi karról, Simion Stoilov a bukaresti természettudományi karról, Tiberiu Popovici a jasi természettudományi karról.

Mindezek a bizottságok július 20-án ülnek össze a közoktatásügyi minisztériumban a tanári kinevezések végleges rendezésére.

Megjelent: Világosság, 1945. július 15.

A MAROSVÁSÁRHELYI ÁLLAMI KÓRHÁZ ORVOSAINAK LEVELE A MAGYAR EGYETEM INTEZŐBIZOTTSÁGÁHOZ

Alulírottak, mint a Marosvásárhelyi Állami Kórház 1941. július 30-án véglegesen kinevezett főorvosai, amilyen örömmel vettük a hírt, hogy a kolozsvári egyetem orvosi fakultása közeljövőben székhelyét átteszi Marosvásárhelyre, s különböző középületeken kívül az állami kórházak épületeiben helyezi el klinikáit, ugyanakkor éppen olyan bizonytalanság tölt el mindannyiunkat jövőnket illetőleg. Amidőn 1941-ben a magyar állam a marosvásárhelyi Állami Kórház főorvosi karát kinevezte, igyekezete az volt, hogy lehetőleg választása olyanokra essen, akiknek megfelelő klinikai, illetve közkórházi múltjuk van, éppen ezért csak valamilyen intézet keretén belül tudjuk elképzelni további orvosi ténykedésünket. A most folyó közkórházi besorolásoknál az a sérelem ért bennünket, részben talán késői megmozdulásunk miatt, hogy a román kormány az Állami Kórházba egyikünket sem helyezett vissza előző főorvosi állásunkba. A kormánynak az a döntése, hogy az Állami Magyar Egyetem orvosi fakultása Marosvásárhelyen fog működni és ide áttelepedve a közeljövőben történik annak személyi megszervezése, ez új és biztató helyzetet teremtett mindannyiunknak. Ezért fordulunk bizalommal most már eleve a Magyar Egyetem intézőbizottsága mélyen tisztelt vezetőségéhez, hogy találja meg a módját, hogy a Marosvásárhelyt működő klinikán belül mi is megfelelő elhelyezést találva orvosi működésünket régi kereteinkben folytathassuk. Minden igyekezetünkkel azon leszünk, hogy a klinikák igazgató tanárai útmutatásai szerint és szellemében töltsük be a reánk bízott munkakört, és részt tudjunk venni végre azon tudományos munkában is, amelyet régen nélkülözni voltunk kénytelenek. Röviden alábbiakban ismertetjük orvosi múltunkat:

1. Dr. Bárdosi Béla, a szülészeti-nőgyógyászati osztály főorvosa, a bábaképző intézet igazgató tanára,
2. Dr. Czákó József, igazgató sebész-főorvos,
3. Dr. Hankó Tibor, az Állami Kórház belgyógyász-főorvosa,
4. Dr. Kabdebó Kálmán, a bőr- és nemibeteg osztály főorvosa,
5. Dr. Kádár István, 1943-tól a marosvásárhelyi Állami Kórház fertőzőbeteg-osztály főorvos,
6. Dr. Péterfi László, az Állami Kórház orr-gége-fül osztályának a főorvosa,
7. Dr. Szabó Jenő, az Állami Kórház elmeosztályának a főorvosa,
8. Dr. Szendrey Gábor, az Állami Kórház szemészeti osztályának a főorvosa,
9. Dr. Vitályos András, az Állami Kórház laboratóriumának boncoló főorvosa,
10. Dr. Veress Ferenc, az Állami Kórház röntgenlaboratóriumának vezető főorvosa.

Marosvásárhely, 1945. július hó 15-én

A kórházi főorvosok négyévi működését ismerve a magam részéről is melegen pártolom és jóindulatukba ajánlom a fent előadott kéréseket.

Olvashatatlan aláírás
polgármester

Marosvásárhely, 1945. július 16.

**A KOLOZSVÁRI MAGYAR ELŐADÁSI NYELVŰ ÁLLAMI
TUDOMÁNYEGYETEM INTÉZŐ BIZOTTSÁGÁNAK LEVELE ÉS
ELŐTERJESZTÉSE ȘTEFAN VOITEC NEMZETNEVELÉSÜGYI
MINISZTERHEZ**

Miniszter Úr!

Nagy vonalakban elvégezték munkájukat azok a szakemberek, akiket a kolozsvári magyar előadási nyelvű Állami Tudományegyetem tanszékei számának és elnevezésének, az előadások és a segédtansemmélyzet számának megállapítására neveztek ki. A karonként megtartott gyűlésekről készült jegyzőkönyveket fel fogják terjeszteni Önökhöz. A bizottságokkal folytatott tárgyalásaink során néhány, tudományos és oktatási meggyőződésünkől fakadó kívánságunkat nem tudtuk vagy nem akartuk bizonyítani, mert az a szándék vezérelt bennünket, hogy a bizottság minél hamarabb megtehesse javaslatait. Bizonyos esetekben közöltük a bizottsággal, hogy néhány javaslatunkat fenntartjuk az ő vonatkozó javaslataikkal szemben, és a jegyzőkönyvek benyújtásával egyidejűleg felterjesztjük Önök elé azokat a javaslatainkat, amelyekről nem mondhatunk le. Ezek a következők:

1. Az ásvány- és földtani tanszék felosztása:

a/ ásvány-, kristály- és közettani

b/ földtani és őslénytani tanszékekre,

egyidejűleg megszüntetve a szakértőbizottság által javasolt közettani előadást.

2. előadás helyett létesüljön tanszék az alábbi szakok oktatása számára:

a/ esztétika és irodalomkritika

b/ néprajz

3. létesüljön Délkelet-Európa történetével és annak erdélyi vonatkozásaival foglalkozó tanszék.

4. módosuljon a "magyar nép történelme, előtérben az erdélyi vonatkozásokkal" tanszék elnevezése a "magyar nép történelme" elnevezésre.

Ezek a javaslatokon kívül még van két olyan javaslatunk, amely a jog és közgazdaságtudományi karra kiküldött szakemberek bizottságával történt tárgyalások mérlegelése után született. Ezek a javaslatok:

a/ az összehasonlító állampolgári jog tanszékhez

b/ az összehasonlító kereskedelmi jog tanszékhez

kapcsolt, vonatkozó törvényhozással és joggyakorlattal foglalkozó előadások szervezésére vonatkoznak.

Ştefan Voitec úrnak, Nemzetnevelésügyi Miniszternek

Azoknak a javaslatoknak igazolására, melyeknek kedvező elbírálását tisztelettel és állhatatosan kérjük Önöktől, benyújtjuk Önökhöz a szakértőbizottságok eredményeire vonatkozó jelentésünket. Fogadja, miniszter úr, kivételes nagyrabecsülésünket.

Bukarest, 1945. július 23-án

A kolozsvári magyar előadásí
nyelvű Állami Egyetem vezetőbizottsága:
Dr. Csőgör Lajos
Dr. Demeter János

Orvostudományi kar

Legmélyebb hálánkat fejezzük ki annak az orvoskari szakértői bizottságnak, amelynek élén Dr. Constantin Parhon professzor úr állt. Ez a bizottság, amely a közegészségügyi miniszterrel, Dr. Bagdazal professzor úr közreműködésével dolgozott, figyelembe vette az orvostudomány valamennyi ágának a kapcsolatait, s oly módon szerezte meg a tanszékeket, az előadásokat és a segédtansemmélyzet működését, hogy az egyidejűleg teszi lehetővé a kar normális működését és természetes fejlődését.

Jog és közgazdaságtudományi kar

A Ioan Coroi professzor úr által vezetett jog és közgazdaságtudományi szakértőbizottság abból a jól megindokolt és általunk is elfogadott megfontolásból indult ki, hogy joghallgatóink hallgassák az I. Ferdinánd Király Tudományegyetem kurzusait is, ahol szaktárgyaik a hivatalos államnyelven hallgathatók. Ezért a tanszékek és előadások számára vonatkozó javaslatainkat 50 %-kal csökkentettük. Jog és közgazdaságtudományi karunk tudományos és oktatói érdekeit szem előtt tartva kérjük a miniszter urat, hogy tegye lehetővé az összehasonlító állampolgári jog és az összehasonlító kereskedelmi jog tanszékek mellett a vonatkozó törvényhozással és joggyakorlattal foglalkozó előadások szervezését.

Természettudományi kar

A Dr. Simion Stoilov rektor úr által vezetett természettudományi szakértő bizottság ugyanazon elveknek a követésével alkotta meg javaslatait, mint amelyeket az orvoskari szakértő bizottság követett. Csak egyetlen fontos kérdés, a földtani és ásványtani tanszék kérdése maradt megoldatlan. Kizárólag tudományos és oktatási szempontokból javasoltuk két különálló tanszék felállítását. Az utóbbi évtizedekben a földtan és az őslénytan ugyanúgy önálló fejlődésnek indult, mint az ásvány-, közet- és kristálytan. A tudomány fejlődésének következtében e két tárgy nem szorítható többé egyetlen tanszék keretei közé. Mivel a mi javaslatunk inkább lépést tart a természettudományoknak az utóbbi években történt elkülönülésével, arra kell kérnünk tisztelettel a miniszter urat, hogy fogadja el eredeti elképzelésünket, amelyet a

természettudományi szakértő bizottság javaslatával szemben is fenntartunk, és járuljon hozzá a

a/ földtan és őslénytan

b/ ásvány-, kristály- és közzettan

önálló tanszékek állításához, egyidejűleg megszüntetve a természettudományi szakértő bizottság által javsolt közzettani előadást.

Bölcsészettudományi és filozófiai kar

Az Emil Petrovici rektor úr által vezetett bölcsészeti és filozófiai kari szakértő bizottság a tanszékek és előadások számának minél nagyobb mértékben való csökkentésének elvéből indult ki. A bölcsészeti és filozófiai kar filozófiai, filológiai, azaz nyelvek és irodalmak, valamint történelmi tanszékekből áll. A bizottság a filozófia tanszékre vonatkozó javaslatainkat elfogadta, a filológiai és történelmi tanszékekre vonatkozókat azonban csak részben. A magyar nyelvi és irodalmi tanszékeken kívül csak két idegen nyelvi tanszéket javasoltunk, s abban maradtunk, hogy a többi, vagyis az angol, olasz és orosz szakos hallgatók az I. Ferdinánd Király Tudományegyetem filológia karán hallgassák a modern nyelveket és irodalmakat. A nyelv és irodalomtudományi tanszékek vonatkozásában tanúsított szerénységünkkel szemben azt akartuk, hogy a történelmi tanszékek száma minél teljesebb legyen. Ezért javasoltuk külön tanszékeket az egyetemes történelem, a magyar nép történelme, Erdély történelme, a történetírás és a segédanyagok számára, ezen kívül pedig egy előadást a román-magyar történelmi kapcsolatokról. Hosszas vita után a bizottság elállt attól a szándékától, hogy elhagyja a két nyelvi tanszéket, viszont valamennyi tudományos szempontból jól megindokolt fáradozásunk hiábavalónak bizonyult a történelmi tanszékek számának kétfőre való csökkentésével és az általunk javasolt történelmi előadás megszüntetésével szemben. Ezeken kívül számottevő mértékben módosította több más elképzelésünket is. Az esztétika és irodalomkritika, a művészettörténet és a néprajz tanszékeket lefokozta előadásokká. A javasolt előadások közül törölte többek között az összehasonlító román-magyar nyelvészet előadást. Minden meggondoltságunk és szerénységünk mellett, figyelembe véve karunk minimális és természetes egységét és a modern tudományosság szempontjait, nem fogadhatjuk el a bizottság elveit, mert ezek a megszorítások a tudományok korszerű művelését és az egyetemi oktatás érdekeit veszélyeztetik. Az esztétika és irodalomkritika alakítja ki az alapos irodalmi tudás és véleményalkotás készségét, kapcsolatot teremt az irodalom és nyelvtudományok, valamint a filozófia között, lendületet és korszerűséget ad az irodalmi kutatásoknak. Ma alaptudománynak számít. A mi bölcsészet és filozófia karunkon a történelmi kutatások a következő három területre irányulnak: az egyetemes történelem, vagyis annak az európai területnek a történelme, ahol népeink történelme zajlott, Délkelet-Európa történelme és annak erdélyi vonatkozásai, az a terület, ahol a román-magyar történelmi kapcsolatok a legszorosabbak voltak és ma is azok, a magyar nép történelme, annak a népnek a történelme, amelynek mi is és diákjaink is fiai vagyunk. A néprajz évszázados, ám az egyetemi oktatásban nagyon elhanyagolt tudomány. A társadalomtudományok fejlődésével a bölcsészkar egyik alapstúdiumává vált, mert a hagyományos népi műveltség szintézisének a tudománya.

Miniszter úr!

Tekintettel a fentiekre, kérjük tisztelettel, hogy a bizottság jegyzőkönyvében javasolt bölcsészeti és filozófia kari tanszékek mellett a tanszékek számát és elnevezését tartalmazó miniszteri határozat létesítsen:

a/ előadás helyett esztétikai és irodalomkritikai tanszéket

- b/ az egyetemes történelem tanszék és a segédtudományok mellett Délkelet-Európa történelmével és annak erdélyi vonatkozásaival foglalkozó tanszéket, és "a magyar nép történelme az erdélyi vonatkozásokkal" tanszék elnevezése módosuljon a "magyar nép történelmé"-re.
- c/ néprajzi előadás helyett néprajzi tanszéket.

**AZ ORSZÁGOS KÖZEGÉSZSÉGÜGYI INTÉZET KOLOZSVÁRI ÁLLOMÁSA
INTÉZETVEZETŐJÉNEK LEVELE A MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM INTEZŐ
BIZOTTSÁGÁHOZ**

Tisztelettel jelentem, mint Faragó professzor távollétében a közegészségtani intézet ügyeinek ideiglenes intézője, hogy folyó hó 25-én a közegészségügyi intézet vizsgálóállomását átadtam Dr. Ardeleannak. A teljes kiürítés 28-ig bezárólag megtörtént. Hogy a román vizsgálóállomást a kezdet nehézségein átsegítsük, a mellékelt leltár szerinti legszükségesebb felszerelést rendelkezésükre bocsájtottuk.

Mély tisztelettel

Dr. Nógrádi György
egyetemi tanársegéd

Kolozsvár, 1945. július 29-én
Melléklet: 1 db leltár

**A KOLOZSVÁRI TUDOMÁNYEGYETEM SZÜLÉSZET-NŐGYÓGYÁSZATI
KLINIKÁJA VEZETŐJÉNEK LEVELE A KOLOZSVÁRI MAGYAR EGYETEM
INTEZŐBIZOTTSÁGA ELNÖKÉNEK**

Tárgy: A szülészeti-nőgyógyászati klinika átvételéről jelentés

Igen tisztelt professor Úr!

Tisztelettel jelentem be a professor Úrnak, mint a kolozsvári tudományegyetem 1944-45. tanévi orvostudománykari dékánjának, hogy a tudományegyetem szülészeti-nőgyógyászati klinikáját az I. Ferdinánd Tudományegyetem a mai napon a/ pont alatt csatolt jegyzőkönyv minta szerint birtokába vette. Jelentem egyszersmind, hogy a jegyzőkönyvet Dr. Csögör Lajosnak, a kolozsvári magyar tannyelvű Egyetem intézőbizottsági elnökének előszóval adott határozati utasítására aláírtam. Az átadás utáni teendőkre nézve Dr. Csögör Lajostól a következő utasítást kaptam: a klinikán szolgálatot teljesítő valamennyi alkalmazott helyén marad és folytatja munkáját. A klinikán bentlakó személyzet továbbra is igénybe veheti bentlakását. A klinika vagyontárgyai a román megbízottakkal együtt leltározandók. Különös gond fordítandó arra, hogy minden 1940. szeptember 10. után beszerzett leltári tárgy külön megjelöltesse a leltárban. A leltárok aláírás előtt neki /Dr. Csögör Lajosnak/ bemutatandók. Külön leltározandók a fogyó cikkek, mivel az átvétel után azokban beálló fogyást a román kincstár meg fogja téríteni. Általánosságban meghagyta Csögör Lajos rektor, hogy minden provokáció a román megbízottakkal szemben kerülendő. A román megbízottakkal szemben megfelelő udvarias viselkedésre törekedjünk, ugyanakkor azonban minden, a magyar klinikákat, személyzetet érő sérelem írásban rögzítendő és hozzá haladéktalanul benyújtandó. A klinika átvétele óta eltelt időről jelentésemet b/ pont alatt terjesztem be.

Fogadja professor úr őszinte tiszteletem nyilvánítását.

Kolozsvár, 1945. június hó 29-én

Olvashatatlan aláírás
a női klinika vezetésével
megbízott adjunktus

**A MONITORU OFICIAL /HIVATALOS KÖZLÖNY/, I. RÉSZ 176. SZÁM 6807 ÉS
6808. OLDALON MEGJELENT 1945. AUGUSZTUS 1-I RENDELET
NEMZETNEVELÉSÜGYI MINISZTERIUM**

Mi, a Nemzetnevelésügyi Minisztérium miniszteri államtitkára a Monitorul Oficial 1945. május 29-i, 119. számában közölt 1945/406-os törvény a kolozsvári Magyar tannyelvű Állami Tudományegyetem létesítésére vonatkozó 2. szakaszával kapcsolatban elrendeljük: 1. szakasz: A magyar tannyelvű Állami Tudományegyetemen a következő tanszékek, előadások és oktató segédtagozatnyi állások létesüljenek:

A jog és közgazdaságtudományi karon:

a/ tanszékek

1. római jog
2. a jog története a régi román és az erdélyi jogra való hivatkozásokkal
3. összehasonlító állampolgári jog
4. összehasonlító kereskedelmi jog
5. alkotmányos és közigazgatási jog
6. nemzetközi jog
7. politikai gazdaságtan és közgazdaságtudomány elméleteinek története
8. pénzügyi tudomány és törvénykezés
9. statisztika
10. agrár, ipari és kereskedelmi politika és törvényhozás
11. szociológia és szociálpolitika
12. vállalati gazdálkodás
13. gazdasági földrajz

b/ előadások

1. független kooperáció
2. független kereskedelmi és pénzügyi matematika
3. munkaügyi törvénykezés az agrár, ipari és kereskedelmi politikai tanszékhez kapcsoltn
4. mezőgazdasági gazdálkodás a vállalati gazdálkodás tanszékhez kapcsoltn
5. pénz, hitel, csere és bank — ismeretek a vállalati gazdálkodás tanszékhez kapcsoltn
6. általános könyvvitel a vállalati gazdálkodás tanszékhez kapcsoltn

c/ segédtagozat

- 4 tanársegéd és 1 segédtagozat, akik a kari tanács határozata alapján foglalják el munkakörüket.

A bölcsészettudományi és filozófia karon

a/ tanszékek

1. filozófia és logika egy tanársegéddel
2. szociológia és etika egy tanársegéddel

3. pszichológia egy tanársegéddel
4. pedagógia egy tanársegéddel
5. magyar nyelvészet egy tanársegéddel
6. a magyar irodalom története /I.
7. a magyar irodalom története /II.
8. francia nyelv és irodalom egy könyvtárossal
9. német nyelv és irodalom egy könyvtárossal
10. klasszika filológia két tanársegéddel
11. ókori történelem és felirattan egy tanársegéddel
12. egyetemes történelem egy tanársegéddel
13. a magyar nép történelme egy tanársegéddel
14. régészet és őstörténet egy tanársegéddel
15. Erdély történelme a román országokkal való kapcsolataira való tekintés
16. néprajz
17. esztétika és irodalomkritika

b/ előadások

1. alkalmazott lélektan
2. finnugor nyelvészet
3. művészettörténet

c/ lektorátusok

1. francia nyelv
2. német nyelv
3. angol nyelv
4. olasz nyelv
5. orosz nyelv

d/ intézetek

1. lélektani intézet egy gyakornoki állással
2. magyar nyelvészeti intézet egy vezető kutatói és egy könyvtárosi állással
3. történelmi intézet egy vezető kutatói és egy könyvtárosi állással.

A természettudományi kar részér

a/ tanszékek

1. differenciál-integrálszámítás és függvényelmélet egy tanársegéddel
2. differenciális és analitikus térmértan egy tanársegéddel
3. mechanika egy tanársegéddel
4. elméleti fizika egy tanársegéddel
5. kísérleti fizika egy vezető kutatói, két tanársegédi és egy gyakornoki állással
6. csillagászat egy tanársegéddel
7. általános- és fiziokémia egy kísérletvezetői, két tanársegédi és egy gyakornoki állással
8. szervetlen és analitikus kémia egy vezetői kutatói, két tanársegédi és egy gyakornoki állással
9. szerves kémia egy vezető kutatói, egy tanársegédi és egy gyakornoki állással
10. ásvány- és kőzettan egy tanársegédi és egy gyakornoki állással
11. földtan és őslénytan egy vezető kutatói és két tanársegédi állással
12. földrajz két tanársegéddel
13. általános biológia és élettan egy vezető kutatói és egy tanársegédi állással

14. állattan egy vezető kutatói és egy tanársegédi állással
15. bonctan és növényi élettan egy vezető kutatói és két tanársegédi állással
16. rendszerező növénytan egy vezető kutatói és egy tanársegédi állással

b/ előadások

1. általános matematika a differenciál-integrálszámítás és függvényelmélet tanszék mellett

Az orvostudományi kar számára

a/ tanszékek

1. humán anatómia és embriológia egy vezető kutatói, 3 tanársegédi és 5 gyakornoki állással
2. élettan és orvosi fizika egy vezető kutatói, 3 tanársegédi és 3 gyakornoki állással
3. kóronctan és törvényszéki orvostan egy vezető kutatói, 3 tanársegédi és 4 gyakornoki állással
4. bakterológia és infrabiológia egy vezető kutatói, 2 tanársegédi és két gyakornoki állással
5. gyógyszerészet egy vezető kutatói, egy tanársegédi és két gyakornoki állással
6. általános kórtan egy vezető kutatói, két tanársegédi és két gyakornoki állással
7. belgyógyászat és kórtünettan egy vezető kutatói, 3 tanársegédi és 3 gyakornoki állással
8. sebészeti klinika egy vezető kutatói, 5 tanársegédi és 6 gyakornoki állással
9. szülészeti és nőgyógyászati klinika egy vezető kutatói,
10. gyermek- és csecsemőgyógyászati klinika egy vezető kutatói, 3 tanársegédi és 4 gyakornoki állással
11. bőr- és szifiliszgyógyászati klinika egy vezető kutatói, 2 tanársegédi és 3 gyakornoki állással
12. szemészeti klinika egy vezető kutatói, két tanársegédi és 3 gyakornoki állással
13. ideg- és elmegyógyászati klinika egy vezető kutatói, 3 tanársegédi és 3 gyakornoki állással
14. fogászati klinika egy vezető kutatói, 2 tanársegédi és 2 gyakornoki állással
15. belgyógyászati és élettani klinika egy vezető kutatói, két tanársegédi és két gyakornoki állással
16. idegsebészeti klinika egy vezető kutatói, egy tanársegédi és 2 gyakornoki állással
17. orr-fül-gégészeti klinika egy vezető kutatói, egy tanársegédi és két gyakornoki állással
18. egészségügy egy vezető kutatói, két tanársegédi és két gyakornoki állással

b/ független előadások

1. röntgenológiai előadás egy vezető kutatói, egy tanársegédi és két gyakornoki állással
2. orvostudománytörténeti előadás és gyakornoki állással

c/ tanszékekhez kapcsolt előadások

1. fejlődéstan előadás a humán anatómia, fejlődéstan és embriológia tanszékhez kapcsoltn
2. orvosi fizika előadás az élettan és orvosi fizika tanszékhez kapcsoltn

3. törvényszéki orvostan előadás a kórbonctan és törvényszéki orvostan tanszékhez kapcsoltn
 4. fertőző betegségek előadás a belgyógyászat tanszékhez
 5. ortopédia és gyereksebészet előadás a sebészet tanszékhez kapcsoltn.
2. szakasz: mindazoknak, akik a fent felsorolt tanszéki, előadói és segédtansemlényzeti állásokra pályáznak, a következő iratokat kell benyújtaniuk a Nemzetnevelésügyi Minisztériumhoz a jelen rendeletnek a Monitorul Oficial-ban való megjelenése időpontjától számított 15 napon belül:
1. román állampolgársági bizonyítvány
 2. diplomát vagy azokat a bizonyítványokat, amelyeket az állás betöltéséhez a vonatkozó felsőoktatási törvény előír.
 3. a tudományos címek és munkásság megnevezése
 4. tudományos publikációk
- A jelöltnak ismernie kell a magyar nyelvet.
3. szakasz: felhatalmazzuk a felsőoktatási igazgató urat, a jelen, 1945. augusztus 1-én 1945-751-es számmal kibocsájtott rendelet végrehajtására.

Ştefan Voitec miniszter

FELJEGYZÉS A MAGYAR ELŐADÁSI NYELVŰ ÁLLAMI EGYETEM HELYZETÉRŐL

1. 1945. május 29-én jelent meg a Magyar Egyetemet alapító rendelet törvény.
2. A Nemzetnevelésügyi Minisztérium az egyetem élére vezető bizottságot nevezett ki. A bizottság tagjai: Csögör Lajos, Kolozs megye alispánja, Demeter János, Kolozsvár városának helyettes polgármestere és Dr. Jancsó Elemér, egyetemi tanár.
3. Egyetemünk egyetlen épületet sem kapott meg azok közül, amelyek mindeddig tulajdonát képezték. A fent említett rendelet törvénynek megfelelően a Magyar Egyetem rendelkezésére bocsájtották a kolozsvári Regina Maria leánygimnázium épületét. Ezen az épületen azonban olyan javítási és építészeti munkákat kell végezni, amelyek hónapokig eltarthatnak. Ezeknek a munkálatoknak az elvégzéséhez 350 millió lejre van szükségünk, de mindeddig csak nagy nehézségek árán kaptunk 70 millió lejt.
4. A Nemzetnevelésügyi Minisztérium miniszteri határozatban rendelkezett arról, hogy a volt kolozsvári Magyar Egyetemnek 1940. szeptember 11-e utáni beszerzésű ingó és ingatlan vagyona a most alapított kolozsvári Magyar Egyetem tulajdonát képezi. Ennek a vagyonnak nem biztosított az állagmegőrzése, mert a jelenlegi Magyar Egyetemenk egyetlen, erre a célra alkalmas helysége sincs.
5. Szokásos közbenjárásunk hatására a Nemzetnevelésügyi Minisztérium a Magyar Egyetem tulajdonában hagyott egy Bartha Miklós /Andrei Saguna/ utcai épületet egy éves időtartamra. Ez az épület 1940 előtt a Román kereskedelmi akadémia tulajdonát képezte, 1940 után pedig a Magyar Egyetemé volt. Jelen pillanatban a Kereskedelmi Akadémia Erdély ipari és kereskedelmi központjában, Brassóban van, semmilyen érdeke nem kívánja a Kolozsvárra való visszatelepülést.
6. Miniszteri határozat alapján a kolozsvári Egyetemi Könyvtárat a román és a magyar egyetem közösen fogják igazítani.
7. A Magyar Egyetemet alapító rendelet törvény a laboratóriumok és az egyetemi klinikáknak a Magyar Egyetemmel való közös használatára utasította a Román Egyetemet. A Román Egyetem rektora 1945. június 23-i körlevelében személyesen is elkötelezte magát az együttműködés kérdésében. A román egyetem tanácsa azonban a rendelet törvénynek és a rektor nyilatkozatának egyaránt ellenszegült. A miniszter egy bukaresti egyetemi tanárt küldött ki a természettudományi kar közös laboratóriumhasználatának megoldására, azonban egy teljes hónapja várjuk őt hiába, s emiatt a magyar egyetem a laboratóriumi munkálatokban és tudományos kutatásban akadályoztatva van.
8. A Magyar Egyetem minden jóindulata ellenére lehetetlenné vált az együttműködés az orvostudományi karon. Hogy az I. Ferdinánd Király Egyetemnek kedvezzenek a Magyar Egyetemnek azt javasolták, hogy orvostudományi karát költöztesse át Marosvásárhelyre. A Magyar Egyetem azért hozta meg ezt az áldozatot, hogy Groza Péter nemzetiiségi politikáját támogassa, azonban ezt az áldozatot a kormány által is támogatott feltételekhez kötöttük. Ezeknek a feltételeknek azonban egy hónappal ezelőtt még nem tettek eleget. Még nem bocsájtották rendelkezésünkre a megígért marosvásárhelyi helységeket és a szükséges ingóságokat, a mai napig sem

utalták ki a klinikák és a laboratóriumok felállításához, valamint a kar Marosvásárhelyre való költöztetéséhez szükséges összegeket. Folyamatban van a magyar orvostudományi kar kiköltöztetése a kolozsvári egyetemi klinikákról, de nincsen ahova beköltöznie és ahol működni.

9. A Nemzetnevelésügyi Minisztérium által kinevezett bizottságok megállapították a Magyar Egyetem tanszékeinek a számát és az elnevezését. Ezeket 1945. július 22-e után azonnal közölnie kellett volna a miniszternek a Monitorul Oficialban, csak ez után lehet ugyanis eljárni az egyetemi tanszékelvezetés tárgyában. A Magyar Egyetem tanszékelvezetése két hónapja vár hiába a kinevezésre, amitől a normális fizetése függ. A késés miatt további két hónapig kell majd a fizetésükre várniuk.

10. A Magyar Egyetem személyzete mindeztidáig csak áprilisban és májusban kapott egy minimális havi segélyt. A személyzet kinevezés és fizetés nélkül, elismerést és kenyeret nélkülözve, rongyosan és megaláztatva tengeti életét. A Magyar Egyetem e pillanatban szoros közösséget alkot, ahol ma kétségbeesettebbek, nyugtalanabbak és gondterheltebbek az emberek, mint bármelyik előző hónap folyamán. Azonnal eljárást kell indítani azok ellen, akik a nemzetiségek iránti gyűlöletből, reakciós gondolkodásmódból, Gróza Péter és igaz, demokrata elvtársai széles látókörű politikájának veszélyes sabotálásából eredendően rosszindulattal és nemtörődomséggel a szakadék szélére taszították a Magyar Egyetem ügyét.

Azonnali beavatkozást kérünk:

1. A kolozsvári Magyar Egyetem személyzetének késedelem nélküli kinevezése és besorolása,

2. E személyzet június, július és augusztus havi rendes és szabályozott fizetése,

3. Marosvásárhelyi orvosi karunk számára megígért helységek átadása,

4. A kolozsvári és marosvásárhelyi épületeken halaszthatatlanul szükséges munkálatok elvégzéséhez kiutalandó összegek,

5. Az I. Ferdinánd Király Egyetem és a kolozsvári Magyar Egyetem komoly és demokratikus laboratóriumi együttműködése,

6. Az egyetemi ügyek tekintetében nemzetiségek egyenlő bánásmódban való részesítése elvének érvényesítése ügyében.

Kolozsvár, 1945. augusztus 3.

Aláírás nélkül

**A ROMÁN MINISZTERTANÁCS 1945. AUGUSZTUS 3-I ÜLÉSÉN HOZOTT
5205/1945-ÖS SZÁMÚ HATÁROZAT**

A hadügyminiszter és a nemzetnevelésügyi miniszter urak jelentésének megvitatása után a Minisztertanács 1945. augusztus 3-i ülésén 5205/1945-ös számmal a következő határozatot hozza:

1. szakasz: felhatalmazza a Hadügyminisztériumot, hogy a volt marosvásárhelyi kadettiskola épületét, amely a továbbiakban az itt létesítendő felsőoktatási intézmény céljait fogja szolgálni, használatra átadja a Nemzetnevelésügyi Minisztériumnak.

2. szakasz: A hadügyminiszter és a nemzetnevelésügyi miniszter urakat felhatalmazzuk a jelen határozat véghezvitelére.

Aláírás:

Dr. Petru Groza

Ștefan Voitec, N. Ralea

Anton Alexandrescu

Dr. D. Bagdazar

Vasiliu Riscanu hadtestparancsnok

V. Zaroni

Tudor Ionescu mérnök

Rotada Deceanu

Lucrețiu Pătrășcanu

A KOLOZSVÁRI EGYETEMI KÖNYVTÁR VEZETŐINEK ÁTIRATA CSÖGÖR LAJOS REKTORHOZ

Rektor Úr!

Alulírottak Dr. Victor Chereșteșiu és Ștefan Monoki, a kolozsvári Egyetemi Könyvtár igazgatói tisztelettel benyújtjuk Önhöz a könyvtár új alapszabályával kapcsolatos következő javaslatot. Hivatkozási alapunk az 1945. május 10-én a kolozsvári egyetem rektorátusa elé terjesztett beadvány. A beadvány szövegét másolatban mellékeljük.

A mellékelt beadványban tárgyaltak, továbbá a május 10-e óta közbejött változások alapján javasoljuk, hogy a könyvtár feladatai három részre tagolódjanak:

1. a román egyetem ellátása
2. a magyar egyetem ellátása
3. a közkönyvtár részlet

Az Egyetemi könyvtárnak három részlege lenne tehát, három egyenjogú igazgatóval. Nem neveznénk ki főigazgatót, mert ez a többi igazgató alárendeltségét jelentené. A román egyetemi részleg, a magyar egyetemi részleg és a közkönyvtár részleg számára külön igazgatót neveznénk ki. Mindegyik részlegnek meglesznek a könyvtárosai és hivatalnokai, minden részlegért a vezető igazgató fog felelni. Szükség esetén természetesen az egyes részlegek igazgatói más részlegen is foglalkoztatják dolgozóikat, hiszen a körülmények által megkívánt változtatások közös akarattal kivitelezhetőek. Vitás kérdésekben a könyvtár bizottság dönt. A román egyetemi részleg igazgatója egyúttal az ügyviteli igazgató feladatkörét is el fogja látni, tehát az épület, fűtés, bútorzat stb. valamennyi problémájáról ő gondoskodik. A nem sajátosan magyar egyetemi vagy a közkönyvtári részlegre tartozó levelezési ügyeket is neki kell intéznie. Az ő feladatköre lesz a köteles példányok ügye is.

A magyar egyetemi tagozatnak kell majd leltároznia és katalogizálnia a magyar könyveket, neki kell foglalkoznia az új beszerzésekkel és a marosvásárhelyi orvosi könyvtárral. Különös gondot kell fordítania az Erdélyi Múzeum könyveire. A közkönyvtár részleg az egész könyvvállományt használni fogja, közérdekű új könyveket kell beszereznie, különös tekintettel a társadalompolitikai és szovjet témájú könyvekre, tájékoztató jellegű katalógust kell készítenie a nagyközönség számára és szakkatalógust az egyetemi és a közkönyvtár részlegek számára egyaránt. Ugyancsak ennek a részlegnek kell majd szerveznie a kiállításokat, a különféle előadásokat, azaz el kell látnia a népszerűsítés feladatait a nem egyetemi körökben. A haza való kölcsönzéseket egyetlen, a román egyetemi részleghez kapcsolódó szolgálat fogja lebonyolítani. A magyar egyetemi tanárok és diákok kölcsönzési ügyeiben a magyar részleg igazgatójának, a nem egyetemi olvasóközönség kölcsönzési ügyeiben a közkönyvtár részleg igazgatójának kell határoznia.

A könyvtár három részlegre való felosztása nem több, mint a munka és a felelősség intézményen belüli elosztása, a közönség számára a könyvtár egyetlen intézmény marad, egy szerzői katalógussal, egyetlen könyvvállománnyal, közös használatú olvasótermekkel stb. A személyi állomány iratait mindhárom igazgatónak alá kell írnia,

s közvetlen alárendeltjeikért mindhárman személyükkel felelősek. Azt azonban fontosnak tartjuk leszögezni, hogy a könyvtári bizottság munkálataiban mindhárman egyenlő jogokkal vesznek részt. A magyar egyetemi részlegnek és a közkönyvtár részlegnek szükségük lesz egy speciális költségvetésre, amelyből állományukat kiegészíthetik.

Kérjük, hogy a jelenlegi kolozsvári személyzet ügyében május 10-i beadványunk figyelembe vételével sürgős intézkedés történjék, mert a ránk háruló feladatok sürgős megoldásához 50 tisztviselőre és 43 alkalmazottra van szükség, s így alkalmazni lehetne a teljes szebeni és kolozsvári személyzetet. Tekintettel arra, hogy főként a kolozsváriak közül néhány év múlva többen elérik a nyugdíjkorhatárt a személyzet létszámát nyugdíjazás útján lehet majd csökkenteni. Ma azonban, amikor 70 000 kötetet kell elhelyezni, ki kell egészíteni a szakkatalógusokat, ki kell csomagolni a könyveket stb. minden szakképzett és tapasztalt munkatársra szükségünk van.

A fent elmondottakat összefoglalva javasoljuk a Közkutatásügyi Minisztérium elé terjesztésre a következő szervezeti szabályzatot.

1. A Ferdinánd Király Tudományegyetem és a Kolozsvári Állami Magyar Tudományegyetem mellett egy közkönyvtár is fog működni Kolozsvárott, Kolozsvári Egyetemi Könyvtár néven.

2. Tekintettel arra, hogy ennek a könyvtárnak sajátos feladatköre van, s hogy Kolozsvárt nincs közkönyvtár, a könyvtárat három igazgatónak kell irányítania. Külön igazgatója lesz a román egyetemi részlegnek, a magyar egyetemi részlegnek és a közkönyvtár részlegnek. A három, jogaikban egyenlő igazgató feladatköre a könyvtár belső szabályzatában rögzítve van.

3. A Kolozsvári Egyetemi Könyvtár bizottságát a két egyetem kinevezett rendes előadótanáraiból álló kari tanácsa által megválasztott küldöttsége és a könyvtár három igazgatója alkotja. A könyvtári bizottság ülésein a román egyetem rektora vagy az ő képviselője elnököl.

4. A könyvtári bizottság létrehozza a könyvtár működtetésének belső szabályzatát.

Kérjük a Rektor Urat, hogy javaslatunkat figyelmére méltassa és közvetítse azt a Közkutatásügyi Minisztérium fele, hogy kinevezhessék az igazgatókat, majd a könyvtári bizottság összeállítása után megállapíthassuk és kinevezhessük a személyi állományt. A kolozsvári személyzettől jelenleg kapott éhbérért képtelenség komolyan dolgozni. Egy könyvtáros 22 000, Cheresteşiu igazgató 55 000 lej havonta.

Fogadja Rektor Úr nagyrabecsülésünket:

Dr. Victor Cheresteşiu

Ştefan Monoki
igazgató

Kolozsvár, 1945. szeptember 11.

**CSIKI KÁLMÁN EGYETEMI TANÁRSEGÉD JELENTÉSE DR. MISKOLCZY
DEZSŐ PROFESSZOR SZÉLJEGYZETÉVEL ELLÁTVA**

Igen tisztelt elnök úr!

Csiki tanársegéd úr jelentését tisztelettel van szerencsém megküldeni.

Kolozsvár, 1945. szeptember 20-án

Miskolczy

Csögör Lajos doktor úrnak, az egyetemi szervezőbizottság elnökének, helyben.

Jelentés

Azt a célt szolgálva, hogy a Ferdinánd Tudományegyetem ideg- és elmeorvászati klinikája teljes mértékben működőképes legyen, azonban a nélkülözhető felszerelési tárgyakkal a létesítendő marosvásárhelyi ideg- elmeklinika segítssék, ezáltal államunk kiadásait csökkentve, Vladomir Teofil adjunktus úrtól a következő felszerelési tárgyakat kértem klinikánk részére Miskolczy professzor úr megbízásából, anélkül, hogy tárgyi megegyezésre jutottunk volna:

1. 137 darab matracot /minimális igény/

Megjegyzés: a klinikán körülbelül 200 betegágy van, összesen 904 matrac van, ebből 191 1940. utáni új beszerzés, 112 pedig 75 %-ban javított. 200 betegágyra 600 matrac szükséges, a fölösleg jóval meghaladja a kért mennyiséget. Egyébként még akkor is megoldható lenne a kérés, ha kevesebb volna a matrac, mivel a közös kórtermekben két matrac kerülhet ideiglenesen egy ágyra, régebben is volt még így.

2. 200 darab párnahuzatot /nagyot/

Megjegyzés: Összesen 585 párnahuzat van ebből, 465 1940 utáni beszerzés. Kispárnahuzat is van 140, ebből 99 új beszerzés.

3. 84 darab tengerifővel töltött párnát és 36 darab nagy és 36 darab kis tollpárnát, mint 1940 utáni beszerzésűt.

4. 109 darab, 1940 utáni beszerzésű pokrócot.

Megjegyzés: a klinikán van összesen 327 darab takaró, illetve pokróc, ebből 109 1940 utáni beszerzésű. Szembenből hazahoztak 100-150 takarót.

/kihagyás/

/a jelentés befejezése:/

Egyéb felszerelési tárgyak átvétele leltár szerint történne, amennyiben 1940 utáni beszerzésűek. Ezek bizonyára vitára nem adnak okot, mivel a klinika működőképességét sem érintik, és a fennálló rendelkezéseknek így felelnek meg.

Cluj-Kolozsvár, 1945. szeptember 20-án

Dr. CsiKI Kálmán
egyetemi tanársegéd

**RÉSZLET PÁPAI ZOLTÁN ORVOS-PROFESSZOR CSÖGÖR LAJOS
REKTORHOZ ÍRT LEVELÉBŐL**

Rengeteg nehézségünk van a helyhiány miatt, négy klinika van most itt és az alsó kórház egyik emelete pedig üres. Ha a kar úgy határoz, nagyon jó volna áttelepíteni legalább a gégészetet. 30 ágyam van most itt. Nagyon kérek, tedd megfontolás tárgyává ezt a tervet és tudasd velünk elhatározásodat. Lehetne esetleg csak átmenetileg átköltöztetni a gégészetet, így itt az egyik beteg a másik hátán, és mindegyiken száz poloska, mi lesz itt, ha ezt meglátja Klimkó professzor Úr! Nem tudom, hogy vehetünk-e igénybe marosvásárhelyi fogászt, és ha igen, kit. Van itt egy pár fogesetünk is. Nagyon kérek, hogy intézkedj a patika ügyében is. Ha nem jön szakember ide, szétszedik az egész gyógyszerterát. A végén nagyon kérek, hogy a lehetőségek szerint nyújtsd segítséget a lépcsőházban levő bútoraim leszálltatása érdekében. Én, az igazat megvallva, nem gondoltam a bútoraim leszállítására, de a frátyek kirakatták a lépcsőházba és ami még addigra megmaradt, nagyon kérek, ha lehet, küldesd el. Máskülönben jól vagyunk. Geigert úrral és velem már nemigen érintkeznek az emberek, hanem kerülgetnek, mint a megszállottakat. Most Bárdosival van naponta purpalénk, jelenleg ugyanis a sebészet második emeletének fél szárnyán van elhelyezve, mert a másik felét átadtuk a beleseknek, Bárdosi pedig nem akarja mi betegeinket elhelyezni. Ha beviszem személyesen a beteget, akkor morogva ott hagyják feküdni, de leszedik róla az ágyneműt. Tegnap egy krónikus vakbeles nyolc órát feküdt takaró nélkül, mivel pedig ablak csak módjával van, ma a beteg magas lázzal fekszik. Van, aki így értelmezi a segítséget. Abban reménykedem, hogy fog jönni Klimkó professzor Úr, és vele nem mernek így pimaszkodni, mint velem. A sebészet elég jól megy, nem lőttünk még egy bakot sem. Egy sérves beteg elgennyedt és ezért leállítottam az összes műtéteket. Nagytakarítást csináltattunk három napig, és küldöm a sterilizációs próbákat Kolozsvárra. Nagyon kéne nekünk egy kórszövettanász is. A városban az a hír járja, hogy az egyetemnek nincs pénze, és pár nap múlva mennek haza a honfoglalók. Nem tudom, mi igaz belőle, közben folyton jönnek a beiratkozók, óránként kérik a beiratkozáshoz szükséges űrlapokat. Nagyon kérek, küldj valaki dékánátusi embert, mert megölnék itt bennünket az emberek.

Szívélyesen üdvözlő igaz híved:

Pápai Zoltán

Marosvásárhely, 1945. október 4.

**RÉSZLETEK PETRU GROZA MINISZTERELNÖKNEK A KOLOZSVÁRI
MAGYAR EGYETEMEN TETT LÁTOGATÁSAKOR MONDOTT BESZÉDÉBŐL.
/1945. OKTÓBER 27./**

Nehéz feladat összebékíteni ezt a két népet. De vállaljuk a feladatot. Derék és harcos hívei vannak mind a két oldalon ennek a nagy és szép gondolatnak. Persze van még tartózkodás is. De a nehézségeket le fogjuk győzni. Tisztes tudományos versengésnek kell lennie. Ugyanakkor hajlandóság, készség a kooperációra. Tudományos együttműködés. A kezdeményező lépést a román egyetem tanárai meg fogják tenni...

Nagyon bizakodó vagyok. Az ifjúság a mi kezünkben van, s hiszem, hogy ez a két egyetem itt Erdélyben a román és a magyar nép barátságáért dolgozik majd.

Igen sok mindent kell megvalósítanunk. Azt akarjuk, hogy levegővé váljanak a határok, a Lajtától egészen a Fekete-tengerig. A régi autarkiasz gazdálkodásnak sem anyagi, sem szellemi téren nincsen már jogosultsága. Meg fogjuk könnyíteni a személyforgalmat, nem lehet útlevélkényszer. Én mindennek örülök, amíg Budapestről jön demokrata vonalon. Nem ma született meg bennem az a meggyőződés, hogy e két népnek egymásra kell találnia, erre tanum lehet Luka László barátom is. Nekünk régi meggyőződés az, hogy nem érdemes, csak békében élni.

Tudom, hogy rendkívül sok nyomorúság, baj és nehézség van. Azt is tudom, hogy a reakció mindnyájunkat, akik a két nép közeledését hirdetjük és tettekben gyakoroljuk, előszeretettel nevez árulónak. Vállaljuk azonban a nehéz munkát és akár az áruló nevet is, mert a lelkiismeretünk tiszta és a céljaink is tiszták.

Kérem, higgyék el, én pontosan tudom, mi folyik le egy kisebbségi ember lelkében. Hiszen én magam is voltam kisebbségi. Tudom, hogy minden szó és minden gesztus mit válthat ki a lelkekből. Ezért kell megszűnnie mindenkorra a kisebbség fogalmának, s ezért beszélünk mi együttélő nemzetiségekről. Kérem Önöket, igyekezzenek túltenni magukat az ideiglenes nehézségeken. Mindent elkövetünk, hogy megoldjuk minden feladatot. Meg vagyok győződve arról, hogy egy-két éven belül elfelejtünk minden nehézséget, s valamennyien büszkéek lehetünk majd erre a nagyszerű erdélyi magyar tudományos intézményre.

Azt akarom, hogy a diáksere minél intenzívebb legyen magyar-román viszonylatban. Az a tervem, hogy ösztöndíjjal kiküldök román diákokat Magyarországra, s ugyanakkor magyar diákok jöjjenek hozzánk tanulni. A két nép fiainak meg kell ismerkedniük egymással, hogy igazán becsülhessék egymást... Nagyon szeretném, ha a két kolozsvári egyetem, a román és a magyar egyszerre, együttesen nyitná meg kapuit, s a megnyitáson kölcsönösen képviseltessék magukat. Ez lenne a közeledés legszebb jelképe, s példát nyújthatnánk ezzel többi szomszédainknak, a jugoszlávoknak és bulgároknak is, akik amúgy is nagy örömmel és szeretettel fogadják a délkelet-európai népek szoros együttműködésének gondolatát. Példát kell mutatnunk, mert hiszen, ha mi románok és magyarok meg tudunk békülni, akkor a dunamenti összefogás minden akadálya könnyen elhárítható. Higgyék el, a mi tervszerű együttműködésünkön nagyon sok fordul meg.

Megjelent: Világosság, 1945. október 29.

KIVONAT
A KOLOZSVÁRI ÁLLAMI MAGYAR ELŐADÁSI NYELVŰ
TUDOMÁNYEGYETEM MATEMATIKAI ÉS TERMÉSZETTUDOMÁNYI
KARÁNAK 1945. ÉVI NOVEMBER HÓ 1-ÉN TARTOTT 1945/46. TANÉV V.
RENDES KARI ÜLÉSÉNEK JEGYZŐKÖNYVÉBŐL

1. Dékán felszólítására dr. Soós Ilona felolvassa a rektori hivatal által átküldött ideiglenes szabályzatot a Kolozsvári Bolyai Tudományegyetem 1945/46. tanévre való felvétel és beiratkozás tárgyában. /1. melléklet./ A Kar a szabályzaton a következő módosításokat javasolja:

I. rész, 4./ Mindazok, akik érettségi bizonyítványukat bemutatni nem tudják, de igazolják, hogy az érettségi vizsgát sikerrel letették, feltételesen beirhatók, de évük csak azáltal lesz érvényessé, ha még az évvégi vizsgák előtt érettségi bizonyítványukat bemutatják.

A háború rombolása folytán felmerülhet az az eset, hogy az eredeti iskolai anyakönyvek elvesztek, tehát az érettségi bizonyítvány bemutatása áthidalhatatlan nehézségbe ütközne. Tehát ha eredeti érettségi bizonyítványt a beiratkozni óhajtó felmutatni nem tud, úgy legyen módjában az egyetemi tanácsnak döntenie, hogy a beiratkozni óhajtó által bemutatott, esetleg tanúk által igazolt bizonyítványt elfogadják-e érettségi bizonyítványnak.

5./ Magasabb évfolyamokra nem írhatók be azok a hallgatók, akik a megelőző év kötelező vizsgáival elmaradtak.

A hallgató iratkozhat be magasabb évfolyamra, ha valamely év kötelező vizsgája elmaradt, de az elmaradt vizsgát vagy vizsgákat záros határidőn belül le kell tennie.

6./ Rendkívüli hallgatóként beiratkozhatnak iskolai végzettségükre való tekintet nélkül mindazok, akik 18. életévüket betöltötték és nem középiskolai tanulók. Ezek nem kötelesek a kar összes előírt tárgyait hallgatni, a kari tárgyak mellé más karok tárgyait is felvehetik.

A Kar javasolja, hogy rendkívüli hallgató helyett inkább "vendég hallgató" legyen az iskolai végzettség nélkül való beiratkozott hallgató neve. Ez annál is inkább célszerű, mert a rendkívüli hallgató név már más fogalmat takar és így ez több félreértésre, esetleg visszaélésre adhatna okot.

8./ c/ A beiratkozáshoz katonai igazolvány szükséges.

Katonaköteles valaki csak 21 éves korában lesz. Hogyan igazolja vagy mit igazoljon 18 éves korában?

II. rész. 1./ Az október 25-én megkezdett vizsgák december 1-ig tartanak. Későbbi időpontban csak dékáni engedéllyel lehet vizsgázni.

A felsőoktatási törvény értelmében lehet-e más időpontban is vizsgázni?

2./ Újabb beiratkozások évpótlóra nem fogadhatók el. Mindazok, akik a Voitec-törvény hatálya alá esnek és tanulmányi kedvezményre jogosultak, beiratkoznak arra az évfolyamra, amelyre megelőző tanulmányi eredményük alapján jogosultak. Ezek a hallgatók azonban jogot nyernek arra, hogy a beiratkozás után kérvényt nyújtsanak be a karhoz avégett, hogy a Kar számukra rendkívüli vizsgaidőszakot engedélyezzen. Amennyiben a rendkívüli vizsgaidőszak alkalmával az évfolyam kötelező vizsgáit sikerrel leteszik, kérvényezhetik az évfolyam lezárását és magasabb évfolyamra való utólagos beiratkozásuk engedélyezését. Ezt az év folyamán annyszor ismételhetik meg, ahány év pótlására a Voitec törvény számukra lehetőséget nyújt...

A Kar javasolja, hogy a Voitec-törvény értelmében tanulmányi kedvezményt élvező hallgató 1 iskolai év alatt maximálisan 2 év anyagából vizsgázhassanak. De hogyan oldódik meg ez az időrövidítés az olyan tárgyaknál, ahol laboratóriumi gyakorlatok is vannak?

A kivonat hitelélül:

Lovász Margit
hivatalvezető h.

JEGYZŐKÖNYV

készült a kolozsvári Magyar Tudományegyetem tanácsának 1945. november 13-án, délelőtt 10 órakor tartott 5. üléséről.

Jelen vannak Dr. György Lajos prorektor elnöklete alatt Dr. Jordáky Lajos jog- és közgazdaságtudománykari, Dr. Feszt György orvostudománykari, Dr. Péterfi István matematikai és természettudományi kari dékánok, Dr. Venczel József jog- és közgazdaságtudománykari, Dr. Bíró Vencel, bölcsész, nyelv és történelemtudományi kari, Dr. Balogh Ernő, matematika és természettudományi kari prodékánok és Dr. Ifj. Veress Ferenc orvostudománykari behívott tanácsstag. A jegyzőkönyvet Dr. Papp Béla főtítár vezette.

Elnöklő prorektor üdvözlí a megjelenteket és az ülést megnyitva bejelenti, hogy a rector magnificusnak hirtelen Marosvásárhelyre kellett utaznia, s az ülésen ezért nem lehet jelen. Távolmaradását bejelentette Molter Károly bölcsészeti kari dékán is, felkéri Dr. Venczel József prodékánt, hogy ismertesse a rektor marosvásárhelyi útjának okait.

Dr. Venczel József prodékán előadja, hogy Groza miniszterelnök több kormánytaggal együtt Marosvásárhelyre érkezik. Mivel bizonyosra vehető, hogy ezalkalommal egyetemünk marosvásárhelyi intézményeinek meglátogatására sor kerül, s ezzel kapcsolatban egyetemünket érintő olyan kérdések jöhetnek szóba, amelyeknek megvitatása a rektor jelenlétét szükségessé teszi, ezért kellett elutaznia, fölhasználva ezt az alkalmat arra is, hogy a Marosvásárhelyt tartózkodó államférfiaknak átnyújtsa a kolozsvári Magyar Tudományegyetem jelenlegi helyzetével kapcsolatosan az egyetemi tanács utólagos jóváhagyásának reményében megszerkesztett nem memorandumot vagy kérvényt, hanem tisztán tényeket feltáró jelentést, melynek szövege a következő/lásd. a jegyzőkönyv 1-es számú mellékletét/.

A fenti helyzetjelentés fölötti észrevételek során Dr. Feszt György dékán egyetemünk helyzetét, különösen marosvásárhelyi viszonylatban még a jelentésben vázoltaknál is vígasztalanabbnak látja az úgyszólván minden oldalon megoldatlan szükségletek miatt, amelyek ez idő szerint még másfél milliárd lejnél is többbe kerülnének. Dr. Bíró Vencel prodékán az egyetemünk szervezési munkálataival kapcsolatos huzavona miatt a köztudatba mindinkább beidegződő bizonytalanságra és bizalmatlanságra való tekintettel feltétlenül szükségesnek látja, hogy a nagyközönség, elsősorban hallgatóink, megfelelő módon tájékoztassanak a reális, tényleges helyzetről, nem tetszelgő és kiszínezett, hanem a valóságnak megfelelő és az arra illetékesek meghallgatásával vagy általuk közvetlenül leadott újságközlemények útján. Dr. Jordáky Lajos dékán a mindinkább elfajuló állapotok miatt Sztálin marsall táviratára és Visinszkij közismert kijelentéseire támaszkodva tanácsosnak tartaná, hogy a kormányhoz érkezett panaszaink, memorandumaink, helyzetjelentéseink hozassanak másolatban a szövetségi közeli ellenőrző bizottságnak is tudomására, majd intézeteink berendezési és felszerelési tárgyainak miniszteri rendeletek ellenére való visszatartása, a román egyetem által 1940-ben állítólag íthagyott tárgyakkal kapcsolatos kártalanítás kérdése, általában az egyetemünk életét érintő és egész vonalon mutakozó hallatlan elfogultság bizonyítékait a tanácsstagok részéről felsorakoztatott adatok és

véleménynyilvánítások után az egyetemi tanács tudomásul veszi és teljes egészében elfogadja a kormányérferiaknak Marosvásárhelyt átnyújtandó helyzetjelentést azzal, hogy a barátság és testvériség érzésével, mint eddig, azután is megtesz mindent a testvéri román egyetemnek, és az illetékes intéző körökkel való megértő együttműködés érdekében, de ha a rector magnificusnak marosvásárhelyi tárgyalása nem ad a dolgoknak gyors és eredményes fordulatot, elérkezettnek látja az időt arra, hogy helyzetét a nagy nyilvánosság, sőt a világ közvéleménye előtt is feltárja.

Dr. Venczel József prodekan a román egyetem érkezésének elhalasztására hivatkozva kéri az egyetemi tanácsot, hogy az egyetem megnyitására és az előadások megkezdésére vonatkozóan állásfoglalását nyilvánítsa. Rövid eszmecsere után, amely hivatkozik a miniszterelnökönek és a kormány tagjainak átnyújtott jelentésben foglalt tényekre, mint a munka megkezdését lehetetlenné tevő súlyos adatokra, az egyetemi tanács a 97/1945-46. szám alatt kiadott ideiglenes szabályzatban a következő módosításokat hajtja végre /lásd. a jegyzőkönyv 2-es számú mellékletét/.

Fentiek a sürgősségre való tekintettel a karok által a hallgatóknak haladéktalanul tudomására hozandók, az ideiglenes szervezeti szabályzat érintett dátumainak és szövegének egyidejű helyesbítésével. A legfontosabb intézkedések a nagyobb nyilvánosságú erdélyi hírlapokban is közölteendők.

Dr. Venczel József prodekan ismerteti a Nemzetnevelésügyi Minisztérium

a/ Sabadeanu Vasile kinevezés tárgyában 1945. november 1-én kelt 243 262 számú,

b/ Az egyetemi pedagógiai szemináriummal kapcsolatos intézkedések tárgyában 1945. október 30-án kelt, 286 109-es számú és

c/ Dr. György Lajos prorektornak az egyetemi pedagógiai szeminárium vezetésével igazgatói minőségben történt megbízatása tárgyában ugyancsak 1945. október 30-án kelt 283 520-as számú rendeletét.

A Sabadeanu kinevezésével kapcsolatban a rektor a következő táviratot intézte a nemzetnevelésügyi miniszterhez:

131/1945-46.

Nem vagyunk abban a helyzetben, hogy elfogadjuk a szemészeti katedrára Sabadeanu doktor úr kinevezését az orvosi kar előzetes értesítése nélkül és a volt vezető bizottság kifejezett véleményével ellentétben az orvosi kar Fuguján Katalin doktort a szemészeti tanszékre mint helyettes tanárt és adjunktusi minőségben Klein Dezsőt a fogászati tanszék mellé kinevezésre javasolja.

Rektor: Dr. Csögör Lajos s.k.

Tudomásul szolgál

Az egyetemi pedagógiai szemináriumra vonatkozó miniszteri rendeleteket az egyetemi tanács azzal a felszólítással közli az érdekelt bölcsészeti, matematika-természettudományi és jog- és közgazdaságtudományi karokkal, hogy jelöljenek ki egy hármass bizottságot, amelynek egyik tagja a dekan legyen, s e bizottságot jelentsék be az egyetemi pedagógiai szeminárium vezetésével ideiglenesen megbízott igazgatónak.

A jegyzőkönyv 1-es számú melléklete.

A kolozsvári Magyar Tudományegyetem helyzete

A kolozsvári Magyar Tudományegyetemnek az utóbbi időben kialakult nehéz helyzete arra a következtetésre készítet, hogy a kormány és az illetékes politikai

tényezők nem ismerik eléggé az egyetem megoldatlan kérdéseit. Bátorkodunk az alábbiakban három szempontból összefoglalni az ügyek állását.

1. A Magyar Tudományegyetem természetes kibontakozását elsősorban az egyetem szervezésével kapcsolatos intézkedéseket jellemző improvizálások következtében kialakult jogi bizonytalanság akadályozza.

a/ Az 1945. május hó 29-én közzétett 407-es számú rendelet törvény a kolozsvári magyar tannyelvű Állami Tudományegyetem megalapításának tényén kívül egyetlen olyan jól körülírt, határozott intézkedést sem tartalmaz, amely kizárhatta volna a szervező munkálatok huzavonáját. Ennek következtében a rendelet törvényben előírt kormányintézkedések csak nagy időközökkel, megkésve, tökéletlen formában foganasítottak, s ez a körülmény a mostani bonyodalmak és helyzetünk megnehezítésének fő oka.

b/ A rendelet törvény, amelynek természetesen meg kellett volna állapítania és neveznie a tanszékek, az előadótanári, segéd-tanszemélyzeti és segéd-személyzeti állásokat, ennek az intézkedésnek az elhanyagolásából vég nélküli, hónapokon át húzódó vitakozások lehetőségét teremtette meg, aminek következtében a Magyar Tudományegyetemnek ma, az alapítás után fél évvel sincs érvényben levő törvények előírásának megfelelően kinevezett, besorolt és fizetett tan- és segéd-személyzete.

c/ A 407-es számú rendelet törvény egyetemet alapított anélkül, hogy ennek anyagi alapjairól és költségvetéséről gondoskodott volna, miként gondoskodott a temesvári Nyugati Egyetem alapításáról szóló rendelet törvény. Ennek folytán nemcsak a jogi, hanem az anyagi és költségvetési bizonytalanság is mármár illuzórikussá teszi az egyetem tényleges megszervezhetőségét.

Megjegyzések az 1-es részhez:

Egy körületekintő egyetemalapító törvénynek az egyetemalapítás kijelentésén kívül rendelkeznie kell:

a/ tanszékekről, a segéd-tanszemélyzeti és segéd-személyzeti állásokról,

b/ az egyetem szervezetéről,

c/ az egyetem fenntartásához szükséges anyagi alapokról és költségvetésről.

A 407-es számú rendelet törvény mindezt a minisztérium hatáskörébe utalta, aminek következtében a tanszékek és állások kijelölése csak két hónappal a törvény megjelenése után történt meg. A tanárok és a segéd-tanszemélyzet jelölése pedig csak három hónappal a törvény megjelenése után. A minisztérium azonban még ekkor sem készítette a kinevezéseket, hanem húzta-halasztotta az ügyet, mígnem bekövetkezett az alkotmányválság és már nem is lehet szó kinevezésekről. Ekkor, erőyes közbelépésekre, a minisztérium delegációkat adott a kinevezendőeknek, de mind a mai napig nem gondoskodott arról, hogy ezek a delegációk megfelelő jogi kellékekhez jussanak, tudniillik ezek a delegációk csak akkor értékesek jogi szempontból, ha hivatalos lapban közzétételnek. Ez mind a mai napig késik az egyetem Bolyai nevének és az egyetemi tanácsra vonatkozó kinevezési iratnak a közzététele, ami csak fokozza a jogi bizonytalanságot, úgyhogy az egyetemnek ma sincs meg a mindenki által elismerhető képviselete. A mai egyetemi tanári kar és tanács működésének csak politikai jellegűek a biztosítékai. A közoktatásiügyi miniszter, aki a delegációt adta, elismeri. Ez az elismerés azonban elvi értékű, mert például a pénzügyminisztérium nem gondoskodik a besorolásról és a normális fizetésről, és ebből arra is lehet következtetni, hogy nem sokat törődik a közoktatási minisztertől kiadott kinevezést pótló delegációkkal. De még ez sem minden. Az egyetem működésének egyik előfeltétele a magyar állampolgárságú tanárok szerződötése. Ez nem történt meg a mai napig. Ennek következtében egyetemünknek nemcsak jogi képviselete, teljes jogú tanári kara sincs, hanem az oktatás szempontjából is annyira hiányos a közoktatási

minisztertől elismert tanári kara, hogy egyetemi munkáról egyelőre szó sem lehet. Mindezt pedig elsősorban a Köznevelési Minisztérium főiskolai ügyosztályának a terhére irandó, amely következetesen nehezíti, akadályozza és bonyolítja a Magyar Egyetem természetes kibontakozását. De felelősek az illetékes kormánytényezők is, mert ezek a bonyodalmak nem következnek be, ha:

a/ elismerik a Vörös Hadsereg illetékes parancsnokságának engedélye alapján működött kolozsvári Magyar Egyetemet,

b/ ha biztosítják az egyenjogúságot a két kolozsvári egyetem között és nem hagyják megalázó helyzetben a Magyar Tudományegyetemet azzal, hogy a kolozsvári egyetemi épületeket mind egy szálalig el kellett hagynia, még mielőtt a működés elemi feltételeiről gondoskodás történt volna,

c/ ha komolyan veszik az egyetem anyagi kéréseit és kevesebb ígéretet, de annál több kézzelfogható segítséget helyeznek kilátásba, különösképpen Marosvásárhelyt, ahol jelenleg nem egy orvoskar, hanem egy orvoskari láger működik.

d/ ha kormánybiztost rendelnek ki, aki személyében volna felelősségre vonható a nemegyszer bekövetkezett, szabotázs jellegű anomáliákért.

2. A Magyar Tudományegyetem természetes kibontakozását másodsorban a 407-es számú rendelet törvény végrehajtására illetékes kormánytényezőknek a minden kezdeményezéstől való idegenkedése akadályozza.

a/ A kolozsvári Magyar Tannyelvű Állami Tudományegyetem alapítását kimondó rendelet törvény is, habár e tekintetben már ez év április hó 17-18-án a kormány képviselőinek részvételével megállapodás jött létre, csak az észak-erdélyi politikai tényezők sorozatos felszólalásai után közöltetett.

b/ A felsőoktatási törvényben és az említett rendelet törvényben is előírt kari szakszabványok csak az egyetemi intézőbizottságok sorozatos intervencióira hivatnak össze.

c/ A minisztérium, nem véván tudomást az 1944-45-ös tanév folyamán a felszabadított Vörös Hadsereg illetékes parancsnokságának engedélye alapján működő Magyar Tudományegyetem szervezetiéről és személyzetiéről, valamint figyelmen kívül hagyván az egyetemi intézőbizottságnak a 407-es számú rendelet törvény közzététele után haladéktalanul, több ízben is felterjesztett idevonatkozó javaslatait saját kezdeményezéséből nem állapította és nem nevezte meg a személyzeti állásokat, hanem ezt a kari szakszabványokra bízta és ezzel a személyi javaslatok terén hónapokig tartó huzavona lehetőségét teremtette meg.

d/ A minisztérium, nem véván tudomást az 1944/45-ös tanévben működő Magyar Tudományegyetem tényleges személyzetiéről, figyelmen kívül hagyván az egyetemi intézőbizottságnak idejében előterjesztett idevonatkozó szabatos javaslatait, csak nagy késedelemmel intézkedett a személyzet átvétele és besorolása tárgyában, éppen az elmúlt hetekben, amikor már a helyzet tűrhetetlenné vált, de most is eredménytelenül, a besorolási elvek előzetes megállapításának elhanyagolása következtében.

e/ A rendelet törvényben előírt rendkívüli költségvetés összeállítására előírt hatékony intézkedések elmaradása folytán a Magyar Tudományegyetem a legkevésbé nélkülözhető és a legszerűsebb összegeket sem kapta meg sürgetés nélkül, idejében és a szükségleteknek megfelelően.

3. A Magyar Tudományegyetem természetes kibontakozását harmadsorban kétségbeesítő anyagi helyzete akadályozza.

a/ A szám szerint 48 kolozsvári egyetemi épületből egyetlen egy sem maradt a Magyar Tudományegyetem birtokában.

b/ A Mária Királynéről elnevezett líceum épülete egyetemi célra alkalmatlan, régi és megrongált, sőt egyharmadában be sem fejezett épület, amely alig elegendő az egyetemi hivatalok és egy laboratóriumokkal felszerelt kar, vagy két laboratórium nélküli kar befogadására.

c/ A matematikai és természettudományi kar hat, a Ferdinánd Király Tudományegyetem épületeiben elhelyezett és az Erdélyi Múzeum Egyesület tulajdonát képező múzeumi gyűjteményekre utalt intézeteinknek a 407-es rendelet törvény intézkedése, valamint a két egyetem megbízottai között létesült és a közoktatásügyi minisztériumtól jóváhagyott megegyezése értelmében együtt kell működnie a Ferdinánd Király Tudományegyetem hasonló intézeteivel. Ennek a kikerülhetetlen együttműködésnek azonban a feltételei mind e napig szabatosan körülírva és biztosítva nincsenek és ennek következtében ezek a legfontosabb természettudományi intézetek, bármennyire is ki nem iktatható alkotó elemei egy tudományegyetemnek, a szó szoros értelmében meg vannak fosztva a működéshez szükséges legelemibb feltételektől.

d/ A brassói Kereskedelmi Akadémiának 1940 előtt helységül szolgáló épülete csak az 1945/46-os tanév tartamára adatott át a jog- és közgazdaságtudományi karnak.

e/ Az orvostudományi kar áthelyeztetett Marosvásárhelyre, ahol csak nagy késedelemmel kapta meg a katonai iskola, a gyermekmenhely és az állami kórház épületeit. Épületeket, amelyek beosztásukban, rendeltetésük és felszerelésük tekintetében legkevésbé sem tudják biztosítani egy orvostudományi kar mégoly szerény működését sem.

f/ A Magyar Tudományegyetemnek sem Kolozsvárt, sem Marosvásárhelyen nincs egyetlen diákintézménye sem.

g/ A Magyar Tudományegyetem a volt Magyar Tudományegyetem részéről 1940. szeptember hó 11. után beszerzett felszerelési tárgyakról eltekintve semmiféle felszerelést sem kapott, s az említett felszerelési tárgyak egy részét is az egyetemi tanács kétségkívül illojális határozatára való hivatkozással a Ferdinánd Király Tudományegyetem egyes intézetei visszatartják, habár ez a felszerelés a legkevésbé sem elégséges a magyar tudományos intézetek működésének biztosítására.

Javaslatok:

a/ A Mária Királyné Líceum teljes egészében tatarozásra és átalakításra szorul, hogy az egyetemi oktatásra alkalmassá legyen, be nem fejezett részében pedig a matematikai és természettudományi kar részére fizikai és kémiai laboratóriumot kell építeni és berendezni.

b/ Marosvásárhelyt az új kórházban sebészeti és fogászati klinika, a régi kórházban a bőrgyógyászati és fül-orr-gége gyógyászati klinika, a fertőző kórházban a tüdő és fertőzőosztály, a gyermekmenhelyen a gyermekgyógyászati klinika helyezhető el. A fenti épületekben a klinikák közül nem helyezhető el a nőgyógyászati és szülészeti, a belgyógyászati, szemészeti, az ideg- és elmegyógyászati és az idegsebészeti klinika, valamint a röntgen intézet. A nőgyógyászati és szülészeti klinika részére kibérelendő az a magánszanatórium, amelyet jelenleg a deportált zsidók otthona foglal el. A belgyógyászati, szemészeti, ideg- és elmegyógyászati és idegsebészeti klinika, valamint a röntgen intézet a katonai iskola épületében helyezendő el, csak hogy ezek üres, a klinikai működés szempontjából legelemibb beruházást és felszerelést nélkülöző épületek. A kar elméleti intézetei és a diákintézmény is csak abban az esetben működhetnek az épületben, ha átalakításuk, felszerelésük és berendezésük a szükségleteknek megfelelően történik.

C/ a/ A kolozsvári tatarozási, javítási és építkezési munkálatok fedezeteképpen a mai napon kiutaltatott 190 millió és kifizetést nyert 140 millió lej. Az orvostudományi karnak Marosvásárhelyre történő átköltöztetése költségeire jóváhagyott 50 millió,

kiutaltatott és kifizetést nyert 30 millió lej. A marosvásárhelyi tatarozások, javítások és építkezések költségeire a mai napig még semmi sem utaltatott ki.

b/ A Kolozsvárt megkezdett munkálatok befejezéséhez a pénzügyminisztérium szakértőinek véleménye szerint is 130 millió lej szükséges, a legutóbb már kiutalt, de még ki nem fizetett összeg, 50 millió lejen kívül. A karok költözködési költségei fedezésére feltétlenül szükséges a már jóváhagyott, de még ki nem fizetett 20 millió lej. A marosvásárhelyi építkezésekhez, amelyek közül a bonctani intézet munkálatai mintegy 250 millió lej költséggel máris megkezdődtek, legalább 600 millió lej szükséges. A marosvásárhelyi diákrentálás megszervezése és berendezése legalább 75 millió lejbe kerül. A Kolozsvárt nem egyetemi bentlakásokban elhelyezendő hallgatók segélyezéséhez legalább 20 millió lej kell. A tüzelőanyag költségei és a szokásos napi kiadások fedezete 100 millió lej. Hangsúlyozzuk azonban, hogy ezek az összegek csak a legszükségesebb és az egyetemi intézmények működését éppen csak beindító tételeket tartalmaznak. Így is az eddig kiutalt 220 millióval, illetőleg kifizetett 170 millióval szemben 945 millió lejt tesz ki a Magyar Tudományegyetem legsürgősebb pénzügyi szükséglete.

4. A Magyar Tudományegyetem természetes kibontakozásának előfeltételei:

a/ A jogi bizonytalanság megszüntetése aképpen, hogy véget érnek az eddigi improvizálások. A mai alkotmányválság közepette is meg lehet találni a Magyar Tudományegyetem megszervezésének törvényes módjait.

b/ A kezdeményező lépéseknek sajnálatos módon történt elmaradásából származó károk kiküszöbölése azzal, hogy a Köznevelési Minisztériumban olyan szerv létesül, amely a Magyar Tudományegyetem végleges megszervezéséhez szükséges intézkedéseket felelősen kezdeményezi és végre is hajtja.

c/ A kolozsvári Magyar Tudományegyetem rendkívüli költségvetésének haladék nélküli életbeléptetése, amely a fenti költségvetések mellett kinevezett és besorolt személyzet fizetését, valamint a fenntartás költségeit is tartalmazza.

Kolozsvár, 1945. november hó 10-én

A jegyzőkönyv 2-es számú melléklete

A KOLOZSVÁRI ÁLLAMI MAGYAR TANNYELVŰ TUDOMÁNYEGYETEM TANÁCSÁTÓL

/154/1945-46-os iktatószám/

Módosítások az ideiglenes szabályzat egyes intézkedéseivel kapcsolatban:

I.

ad 1. Az 1945/46-os egyetemi év ünnepélyes évnyitójának időpontját az egyetemi tanács később határozza meg.

ad 2. A beiratkozások időpontja 1946. január 15-31. Utólagos beiratkozásra méltányos esetekben február 10-20. között beadott kérések alapján csak az illetékes kari dékán véleményezése alapján a rektor adhat engedélyt.

* * *

ad. 8. Az, aki akár rendes, akár rendkívüli hallgatóként óhajt az első évre beiratkozni 1946. január hó 14-ig bezárólag a kartól előzetesen és írásos folyamodásban engedélyt kérni köteles.

ad. 9. Azok, akik folytatólagosan iratkoznak be 1946. január hó 14-ig bezárólag hasonlóképpen kötelesek a kartól előzetesen írásos folyamodásban engedélyt kérni.

II.

ad. 1. Az október 25-én megkezdett évközi vizsgák a tanév megnyitásáig tartanak. Későbbi időpontban csak dékáni engedéllyel lehet vizsgázni.

ad. 2. Mindazok, akik a Voitec-törvény hatálya alá esnek és tanulmányi kedvezményre jogosultak, az orvostanhallgatók kivételével, 1945. november hó 15. és december hó 1. között kari engedéllyel újabb évpótló tanfolyamra iratkozhatnak be, amennyiben az évpótló érvényességéhez csak vizsgák vagy kollokviumok letétele kívántatik meg, és gyakorlatokon való részvétel nem. Azok a hallgatók, akik az 1945. július 1. — szeptember 15. közötti évpótló tanfolyamon részt vettek, és a fenti újabb évpótlóra kívánnak beiratkozni az ideiglenes szabályzat 1. rész 11. pontjában írt módon kérvényt kötelesek benyújtani a nyári évpótló tanfolyam érvényességének elismerésére és ennek alapján az újabb évpótló tanfolyamra való beiratkozás engedélyezése tárgyában. A kari végzés a lecke-könyvbe az ideiglenes szabályzat 1. rész 11. pontjában meghatározott helyen és szöveggel vezetendő be, annyi módosítással, hogy a beiratkozást nem évfolyamra, hanem az 1945. december 1. — 1946. január 16. között tartandó évpótló tanfolyamra engedélyeztetik, akár feltétel nélkül, akár feltételes. Amennyiben ez újabb évpótló tanfolyam hallgatói a tanfolyam érvényességéhez szükséges vizsgákat és kollokviumokat 1946. január 15-e előtt sikeresen leteszik, akkor az 1. rész 2. pontjában meghatározott rendes beiratkozások idején feltétel nélkül, amennyiben nem teszik le, feltételes beiratkozhatnak a kar által meghatározandó évfolyamra. Az ide vonatkozó kari végzés az 1. rész 11. pontjában írt módon a hallgató folyamodása alapján és az ott meghatározott szöveggel vezetetik be a hallgató lecke-könyvébe. Az 1945. december 1. és 1946. január 16. között induló újabb évpótló tanfolyam díjai azonosak a nyári évpótló tanfolyam díjaival. Egyébként a 2. rész 2. pontja az első mondatától eltekintve érvényben marad.

ad. 3. A félévpótlóra való beiratkozás meghatározott feltételek mellett a tanév megnyitásáig engedélyeztetik. E félévpótló kollokviumok érvényesítése a következő módon történik:

A Kolozsvári Állami Magyar Tannyelvű Tudományegyetem tudománykara 1945 hó napján tartott ülésén kari hallgatónak az 1945 közötti időszakban felvett pótfélévét egyhangú határozattal érvényes, szabályszerű és lezárt félévnek nyilvánította és megállapította, hogy a kar évfolyamára beiratkozhatik.

Kolozsvár, 1945 dékáni aláírás:.....

JEGYZŐKÖNYV

készült a Kolozsvári Magyar Tudományegyetem Tanácsának 1945. november 15-én d.e. 10 órakor tartott VI. üléséről.

Jelen vannak: Dr. György Lajos prorektor elnöklete alatt:
 Dr. Jordáky Lajos jog- és közgazdaságtudománykari,
 Dr. Feszt György orvostudománykari,
 Dr. Péterfi István matematika- és természettudománykari
 dékánok,
 Dr. Bíró Vencel bölcsész- , nyelv- és történettudománykar
 Dr. Balogh Ernő matematika- és természettudománykari
 prodékánok és
 Dr. ifj. Veress Ferenc orvostudománykari ny.r. tanár – behívott
 tanácsstag.

A jegyzőkönyvet dr. Papp Béla főtitkár vezette.

Elnöklő prorektor üdvözlö a megjelenteket s az ülést megnyitva bejelenti, hogy Rector Magnificus hivatalból még mindig Marosvásárhelyt kénytelen tartózkodni, távolmaradását igazolta Molter Károly bölcsészeti dékán, dr. Venczel József jog- és közgazdaságtudománykari prodékán pedig bejelentette, hogy más irányú elfoglaltsága miatt az ülésen csak később tud megjelenni.

Tudomásul szolgál.

Prorektor közli a Tanáccsal, hogy a betegeskedő dr. Jancsó Elemér professzor helyébe a Magyar Tudományegyetem ügyviteli személyzetét besoroló bizottságba a Rector kérésére a nemzetnevelésügyi miniszter táviratilag dr. Pásztai Géza ny.rk. tanárt nevezte ki.

Tudomásul szolgál azzal, hogy Dr. Pásztai Géza ny.rk. tanár e kinevezésről – a besoroló bizottság munkájába való sürgős bekapcsolódás céljából – haladéktalanul értesítendő.

Dr. Bíró Vencel prodékán ismerteti a bölcsészeti kart f.hó 1-i, III. rendes ülésének határozatát a dr. György Lajos ny.r. tanár prorektor által elkészített azon átmeneti tanulmányi intézkedésekről, amelyeknek kiadását és sürgős miniszteri jóváhagyását a magyar tanulmányi rendről a román tanulmányi rendre való áttérés tesz szükségessé, továbbá a szakcsoportok, a kötelező részletvizsgák és általában a tanulmányi szabályzattervezettel kapcsolatban a november 8-i, IV. rendes kari ülésen előterjesztett javaslatok alapján hozott kari határozatot ugyancsak sürgős miniszteri jóváhagyás kieszközölése céljából;

dr. Péterfi István dékán a matematikai és természettudományi kar által kidolgozott és elfogadott kari szabályzatot, valamint a kari hallgatókra vonatkozó átmeneti intézkedéseket ismerteti, szintén engedélyezés és miniszteri elfogadtatás céljából.

Kimerítő eszmecsere után az Egyetemi Tanács, hivatkozva a beiratkozások eltolódására, a következő határozatot hozza:

Tekintettel arra, hogy az átmeneti tanulmányi intézkedések, a szakcsoportok és kötelező részletvizsgák összefüggésben vannak a tanszékkel, melyeknek ügyét még nem lehet véglegesen kialakultnak venni, s tekintettel arra, hogy a karok szabályzatainak összhangban kell állniuk egymással és a főiskolai törvénnyel, ezért a bölcsészeti és a matematikai-természettudományi karok benyújtott szabálytervezetét a napirendről egyelőre leveszi, ugyanakkor azonban nyomatékosan felkéri a karokat az átmeneti intézkedéseket is magukban foglaló szabályzatuknak lehető leg sürögősebb kidolgozására és benyújtására, hogy a Tanács december közepe táján egy külön ülésben együttesen tárgyalhassa és készíthesse elő miniszteri jóváhagyásra mind a négy kar szabályzatát.

Dr. Bíró Vencel prodékán bemutatja a bölcsészeti kar f. hó 1. és 8-i III. és IV. ülése jegyzőkönyvi kivonatát, mely a még be nem töltött tanszékek ügyében terjeszt elő javaslatot. /Lásd az 1. sz. mellékletet/

Rövid eszmecsere után az Egyetemi Tanács teljes egészében egyhangúlag hozzájárul a kar javaslatához, mégpedig:

1/ dr. Tavaszy Sándort előterjeszti kinevezésre a filozófiai és logikai tanszékre, dr. Imre Lajost a neveléstudományi tanszékre és Gaál Gábort a szociológiai és etikai tanszékre rendes tanároknak;

2/ addig is még a kinevezések megtörténnek, a Tanács felhatalmazza a Kart, hogy a fenti tanszékekkel járó teendőket ideiglenesen az 1. pontban megnevezett személyekkel láthassa el,

3/ dr. Valentiny Antal ny.könyvtárigazgatót megerősítés végett előterjeszti a klasszika-filológiai tanszék, dr. Balanyi György egyetemi ny.r. tanárt az ókori történeti tanszék, dr. Szabó Dezsőné dr. Kispál Magda volt finn lektort a finn-ugor előadói állás és dr. Benedek Istvánt a lélektani tanszék helyettesítésére;

4/ amennyiben dr. Módi Mihály egyetemi ny.r. tanár elfogadó nyilatkozatot ad, illetőleg visszatér Kolozsvárra, lépéseket tesz szerződéses alkalmaztatásának kieszközlésére;

5/ hozzájárul ahhoz, hogy a Kar jegyzőkönyvi kivonatát küldjön dr. Kristóf György, dr. Roska Márton, dr. Felvinczi Takács Zoltán és dr. Sulica Szilárd egyetemi ny.r. tanároknak, érdemes szolgálatuk iránt érzett hálája kifejezéséül;

6/ dr. Kristóf György egyetemi ny. r. tanár nyugdíjügyének kedvező elrendezésére sürgős előterjesztést tesz a miniszternek;

7/ lépéseket tesz a bölcsészeti karon a román nyelv és irodalom és a román történelmi tanszék megszervezésére s ebből a célból mindenekelőtt tárgyalásokat kezd a Ferdinánd egyetem bölcsészeti karának dékánjával.

Dr. Péterfi István dékán és dr. Bíró Vencel prodékán ismertetik a jog- és közgazdaságtudományi, valamint a bölcsészeti kar javaslatait a vizsga- és szigorlati díjak átmeneti szabályozásával kapcsolatban, amelyre két javaslat érkezett a Tanácshoz.

/Lásd a 2. sz. mellékletet/

Az Egyetemi Tanács teljes egészében a bölcsészeti kar javaslatát fogadja el; felkéri azonban azokat, akiknek más, fix fizetéssel járó állásuk vagy foglalkozásuk is van, hogy

a vizsga és szigorlati díjakban való részesedési jogukról – szociális érzésük szerint – lehetőleg mondjanak le.

Dr. Bíró Vencel prodékán ismerteti dr. Jancsó Elemér ny.r. tanárnak az Erdélyi Tudományos Intézet helyzete és szervezete tárgyában a bölcsészeti kar november 1-i ülésén feltett kérdését, mellyel kapcsolatban dr. György Lajos prorektor előadja, hogy az Erdélyi Tudományos Intézetnek a bölcsészeti karhoz kapcsolt szervezeti szabályzata készülöben van, amely elfogadás és jóváhagyás céljából rövidesen az Egyetemi Tanács elé kerül.

Tudomásul szolgál.

Elnöklő dr. György Lajos prorektor felolvassa

a/ az egyetemi ifjúság testnevelési és sportolási lehetőségének megteremtése, illetve megszervezése, valamint

b/a "Móricz Zsigmond kollégium"-mal kapcsolatban az Egyetemi Tanácshoz intézett beadványokat.

Dr. György Lajos prorektor javaslatára az Egyetemi Tanács

a/ dr. Ifj. Veress Ferenc ny.r. tanár-tanácsstagot és

b/ dr. Jordáky Lajos dékánt kéri fel a testnevelési ügy, illetve a Móricz Zsigmond Kollégium ügyének tanulmányozására és javaslataiknak a legközelebbi tanácsülés elé terjesztésére.

Dr. ifj. Veress Ferenc professzor felolvassa az 1940. szeptember 11. után szerzett berendezési és felszerelési tárgyak kiadása tárgyában dr. Gündisch Mihály előadó tanárnak és dr. Krepsz Iván adjunktusnak f. hó 13-án kelt, Rector Magnificushoz intézett jelentését. /Lásd a 3. sz. mellékletet/

Dr. Péterfi István dékán az egyetemünk életlehetősége iránt tanúsított magatartás szemléltetésére bemutatja dr. Vescan Teofil ny.r. tanár levelét, melyet egy megbízással kapcsolatban intézett a karhoz. /Lásd a 4. sz. mellékletet/

Dr. Feszt György dékán mindenben megerősíti a Veress professzor által felolvasott jelentésben foglaltakat és felsorakoztat több más adatot is az egyetemünk életét érintő és egész vonalon mutatkozó lesújtó elfogultság bizonyítékaként.

Az Egyetemi Tanács mély megdöbbenéssel kíséri ezeket a jelenségeket s a bennük nyilvánuló szellemet, amely összeférhetetlen a tudományegyetem fogalmával és méltóságával, nem különben a kormányzatnak magyar egyetemet szervező készségével és a két nép együttes életformáját őszintén kereső demokratikus irányzattal; köszönetet mondva dr. Gündisch Mihály előadótanárnak és dr. Krepsz Iván adjunktusnak eljárásukért, a leghatározottabban visszautasítja azokat az intézkedéseket, amelyek a törvényes tulajdonjogot nem tisztelik s a magyar egyetem tudományos munkáját megbénítani akarják; követelve az összes jog szerinti leltári tárgyak kiadását, felkéri dr. Feszt György dékánt, hogy a kiadásra kijelölt tárgyak átvételét és elszállítását haladéktalanul foganatosítsa; végül szükségesnek tartja a dr. Gündisch és dr. Krepsz-féle jelentés románra fordítását, hogy szükség esetén a minisztériumnak is bemutatható legyen.

Dr. Péterfi István dékán ismerteti a Demokratikus Diákszövetség matematikai és természettudományi hallgatóinak memorandumát, melyben a felvételi vizsga elengedését kérik. /Lásd az 5.sz. mellékletet/

Az Egyetemi Tanács hozzájárul a matematikai és természettudományi karnak ahhoz a javaslatához, hogy az idén felvételi vizsgákat nem tart.

Dr. Péterfi István felolvassa dr. Kol Erzsébet szerződöttese tárgyában a matematikai és természettudományi kar f. hó 8-i, VI. rendes ülésének jegyzőkönyvi kivonatát. Dr. György Lajos prorektor, dr. Jordáky Lajos és dr. Feszt György dékánok hozzászólása után az Egyetemi Tanács elhatározza, hogy éppen a bölcsészeti kar által kért három román állampolgárságú professzor kineveztetésével kapcsolatban előterjesztést tesz a dr. Szabó Dezsőné — dr. Kispál Magda előadói, dr. Kol Erzsébert és dr. Haranghy László egyetemi ny.r. tanári szerződöttesére.

Több tárgy nem lévén, elnöklő prorektor megköszöni a megjelent tanácstagok közreműködését és az ülést bezárja.

k.m.f.

György Lajos s.k.
prorektor — elnök

Dr. Papp Béla s.k.
főtitkár

1/b. sz. melléklet

KIVONAT

a kolozsvári állami magyar tannyelvű egyetem Bölcsészet-, Nyelv- és Történettudományi Karának 1945. november 1-én, csütörtökön délután 4 órakor, a rektori fogadó szobában tartott III. rendes üléséről felvett jegyzőkönyvből.

12. sz.

A tárgysorozat 5. pontja: A tanszékek ügye:

Elnök felkérésére dr. György Lajos ny.r. tanár, prorektor ismerteti a még be nem töltött tanszékek ügyét.

Figyelembe véve a szerződéses alkalmazásokra tett előterjesztéseket is, betöltetlenül áll: 1. a filozófiai és logikai, 2. a neveléstudományi, 3. a szociológiai és etnikai, 4. a klasszika filológiai, 5. az ókori történeti és felirattani tanszék és a 6. a finnugor előadói állás. Vagyis az a helyzet, hogy olyan fontos tanszékek állanak üresen, amelyek a Kar leglényegéhez tartoznak s amelyek nélkül a Kar működését tulajdonképpen meg sem kezdheti. Sajnálatosan jutott ebbe a helyzetbe a kar. Ez év március óta a Kar számos esetben megismételte azt az előterjesztését, hogy a filozófiai tanszékre dr. Tavaszy Sándor, a pedagógiai tanszékre dr. Imre Lajos és szociológiai-etikai tanszékre Gaál Gábor neveztessék ki. A Kar annyival is inkább bízott a kinevezésükben, mert mind a hárman román állampolgárok, szaktudományukban versenytárs nélkül állanak Erdélyben és személyük ellen sem emelhető semmi kifogás. Kinevezésük azonban még sem történt meg. A klasszika filológiai tanszékre a Kar nem tudott javaslatot tenni, mivel a volt magyar egyetem két klasszika filológusával kapcsolatot találni nem tudott s Erdélyben megfelelő szakember nem mutatkozott. Az ókori történeti tanszékét a dr. Roska Márton részére akarta fenntartani, de nevezett professzor alkalmazása a korhatár miatt visszautasított. A finnugor előadói állásra dr. Szabó Dezsőné-dr.

Kispál Magda jelöltetett, de az alkalmazható magyar állampolgárok számának csökkentése miatt a jelöltek sorából sajnáltosan kiesett.

Elnöklő Dékán kéri a Kart, hogy a helyzet ismeretében tegye meg javaslatait a felsorolt tanszékek betöltésére, illetőleg helyettesítésére vonatkozólag.

Dr. Szabó Attila ny.r. tanár a következő javaslatot terjeszti elő:

"Tekintetes Kar! Engedtesse meg nekem, hogy a tanszékek betöltésére teendő személyi javaslatok előtt, illetőleg ezekkel kapcsolatban egy olyan, az egyetemi életben egészen magától értetődő elvre irányítsam rá a figyelmet, melynek minden időben való érvényesülése biztosítja azt, hogy a tudományegyetem valóban tudományos intézmény maradjon. Ez az elv pedig az, hogy a Kar csakis a szóbajöhető jelöltek tudományos, illetőleg irodalmi munkásságát mérlegelve foglalhat állást a tanszékek betöltésének kérdésében.

Nyugodt lelkiismerettel elmondható, hogy a most szervezés alatt lévő Kar elődjének tanácskozásain is a változott körülmények figyelembe vételével a lehetőségig arra törekedtünk, hogy kizárólag a tudományos szempont irányítsa a Kart a tanszékekre való jelölés felelős munkájában. Éppen ezért javaslom a Karnak, hogy a tanszékek betöltésének ügyében tett eddigi javaslatait a maguk teljes egészében tartsa fenn. E javaslatok megtétele óta ugyanis tudományos szempontból egyetlen olyan mozzanat sem merült fel, mely a Kart alaposan indokolt véleménye megváltoztatására rábírhatná. Különösen fontosnak tartom, hogy a filozófiai tanszékre *dr. Tavaszy Sándor*, a neveléstudományra *dr. Imre Lajos* és a társadalomtudományra *dr. Gaál Gábor* jelölését a Kar a maga részéről feltétlenül tartsa fenn és nyomatékosan kérje fel az Egyetem tanácsát, hogy az itt előbb megnevezettek haladéktalan kineveztetése ügyében tegye meg a szükséges lépéseket.

A Kar előbbi előterjesztésében már rámutatott azokra a tudományos érdemekre, melyek mindhárom jelölt kinevezését vitán felül szükségessé teszik. Újól is rámutathatunk azonban arra, hogy a jelöltek mindhárman a maguk körében az erdélyi élet utolsó negyedszázadában kiemelkedően irányító szerepet vittek, s így a jelzett tanszékekre való kineveztetésüket a Kar mind tudományos, mind pedig különleges erdélyi szempontból elodázhatatlanak tartja. Hozzátehetjük még azt is, hogy tudomásunk szerint — a jelöltek kettejének sem személyi sem tudományos minősültsége ellen a tanszékekre jelölő román bizottságoknak semmi megjegyzése nem volt, mindkettőjüket ny.r. tanárrá való kinevezésre ajánlotta a harmadik jelölttel, *dr. Gaál Gáborral* az említett bizottság csak távolléte miatt nem foglalkozhatott.

Mindezek után ismételtan ajánlom a Karnak, hogy a tanszékek betöltésének ügyében tett javaslatait teljes egészében tartsa fenn s ilyen értelmű határozatot terjesszen a további eljárás folyamatba tétele céljából az Egyetem Tanácsa elé."

A Kar *dr. Szabó T. Attila* javaslatát egyhangúlag elfogadja és a korábbi előterjesztéseiben részletesen kifejtett indokok alapján kéri a Tanácsot, tegye meg a szükséges lépéseket, hogy az egész Kar munkája szempontjából nélkülözhetetlen filozófiai, nevelés- és társadalomtudományi tanszékek betöltése mielőbb, javaslatainak megfelelően, megtörténjék. Addig is azonban, míg e tanszékek ügye véglegesen rendeződik, a vizsgáztatások zavartalanágának biztosítása s általában a tanszékkel kapcsolatos teendők ellátása végett a Kar szükségesnek látja, hogy *dr. Tavaszy Sándor* teol.tanár, ref.püspökhelyettes úr a filozófiai, *dr. Imre Lajos* teol.tanár úr a neveléstudományi tanszék és *Gaál Gábor* úr a szociológiai tanszék helyettesítésére meghívassék.

A többi üres tanszékekre vonatkozólag a Kar a Tek. Tanácsnak a következő személyi javaslatokat teszi.

Arra az átmeneti időre, míg e tanszékek véglegesen betölthetők lesznek, a klasszika filológiai tanszékre helyettes tanárként hívassék meg *dr. Valentiny Antal*

nyug.egyetemi könyvtári igazgató úr, aki e tanszék teendőit az elmúlt tanév nehézségei közt is nagy odaadással ellátta. Az ókori történeti tanszék helyettesítésével pedig dr. Balanyi György az egyetemes történet ny.r. tanára bízassék meg.

A Kar a váratlan csapást nagy megdöbbenésével veszi tudomásul, hogy dr. Szabó Dezsőné-dr. Kispál Magda finnugor nyelvészeti előadó kimaradt a szerződéssel való alkalmazásra előterjesztettek sorából. A finnugor nyelvésznek Karunkon való előadása nemcsak tudományos érdek, de egyben oly követelmény, amely nélkül a magyar nyelvből és irodalomból tanári szakképesítést szerezni lehetetlen. Éppen ezért a kar megengedhetetlennek tartja, hogy éppen az a tudományszak jusson ilyen lehetetlen helyzetbe, melynek egy magyar egyetemen a legdédélgettebbnek és legjobban ellátottnak kellene lennie. A Kar kéri képviselőit, hogy a Tanácsban leghatározottabban mutassanak rá a finnugor előadói állás betöltésének feltétlen szükségességére és kérjék a Tanácsot, találja meg a módját, hogy dr. Szabó Dezsőné-dr. Kispál Magda addig is, amíg szerződötése megtörténhet, a finnugor előadói állást helyettesként betölthesse.

Végül a Kar hálásan emlékszik meg azokról a professzorokról – nevezetesen dr. Kristóf György, dr. Roska Márton, dr. Felvinczi Takáts Zoltán és dr. Sulica Szilárd ny.r. tanárokról, – akik nehéz időkben nagy szolgáltatokat tettek helytállásukkal a megmaradásért küzdő egyetemnek és mélyen fájjalja, hogy kiváló tudásukkal, mely a szaktudományukat annyi szép eredménnyel gazdagította és nemzedékeket nevelt a tudomány szeretetére és művelsére, a korhatár betöltése miatt a Kar munkájában tovább részt nem vehetnek. A Kar őszintén többször állást foglalt, hogy dr. Roska Márton és dr. Felvinczi Takáts Zoltán tovább is szerződéses alkalmaztatást nyerjenek s nagyon sajnálja, hogy ezt elérnie nem sikerült. Fájdalommal válik meg tőlük s Isten áldását kívánja életükre és további működésükre.

Nyugtalan és rossz érzésének ad kifejezést a Kar a miatt, hogy kiérdemült professzora, aki négy évtizedet töltött a tanügy szolgálatában és több mint két évtizedes egyetemi pályafutása van, amihez a tudományos eredmények tömege fűződik, dr. Kristóf György nyugdíjazási ügye elintézetlenül függő helyzetben késlekedik. Különösen a mostani nehéz időben keserves befejezése ez egy küzdelmes, gáncstalan életnek. A Kar nyomatékosan kéri a Tek. Tanácsot, hogy elsősorban tegyen meg mindent dr. Kristóf György nyugdíjügyének kedvező elrendezésére, mert ennek elintézéséig a Kar nem titkolhatja kellemetlen és nyomasztó érzését.

másolat hitelül:

főtitkár

KIVONAT

a Kolozsvári Állami Magyar Tannyelvű Egyetem Bölcsészet-, Nyelv- és Történettudományi Karának 1945. november hó 8-án, csütörtökön délelőtt 10 órakor, a rektori fogadó szobában tartott IV. rendes üléséről felvett jegyzőkönyvből.

15.sz.

Elnök ismerteti, hogy a múlt ülés a tanszékek ügyét számba vette, a betöltetlen katedrákra javaslatait a Tek. Tanácsnak megtette, csupán a lélektani tanszék helyettesítésére vonatkozólag nem történt még intézkedés. Kéri a Kart, hogy e tárgyban tegyen javaslatot. Dr. György Lajos ny.r. tanár javasolja, hogy dr. Benedek István szerződésre előterjesztett előadót ajánlja a Kar a nevezett tanszékek helyettesítésére.

A Kar a javaslatot egyhangúlag elfogadja és azzal terjeszti a Tek. Egyetemi Tanács elé, hogy dr. Benedek István helyettesi megbízását a közoktatásügyi miniszter úrral jóváhagyatni szíveskedjék.

Elnök jelenti, hogy dr. Módi Mihály, aki a Ferenc József Tudományegyetemen a klasszika filológiai tanszék ny.r. tanára volt, szervezés alatt álló Karunknak felajánlotta szolgálatait és kifejezte készségét, hogy a háborús események következtében félbeszakadt működését egyetemünkön szívesen folytatná tovább.

A Kar örömmel veszi tudomásul dr. Módi Mihály bejelentését, mert visszatéréssel minden tekintetben kielégítő módon betölthető lenne Karunk egyik olyan tanszéke, melyre román állampolgár magyar szakemberrel egyáltalán nem rendelkezünk. A Kar dr. Módi Mihályt legnagyobb örömmel üdvözlőné soraiban, ezért tisztelettel kéri a Tek. Tanácsot, tegye meg a szükséges lépéseket, hogy régi kipróbált munkatársát már az elindulás nehézségei közt se kelljen nélkülöznie.

A másolat hitelül:

főtitkár

2. sz. melléklet

KIVONAT

A Kolozsvári Állami Magyar Tannyelvű Egyetem Bölcsészet-, Nyelv és Történettudományi Karának 1945. november hó 8-án csütörtökön délelőtt 10 órakor, a rektori fogadószobában tartott IV. rendes üléséről felvett jegyzőkönyvéből.

17. szám

A tárgysorozat 3. pontja: vizsga és szigorlati díjak ügye

Előadó: dr. Szabó T. Attila ny.r. tanár

/Kihagyva a kihagyandókat./

A Kar helyesli, hogy a vizsga és szigorlati díjak átmenetileg, míg a rendes fizetések kiutalása viszonylag elviselhetőbb helyzetet teremt, a tanszemélyzet és a dékáni hivatalok tisztviselői, valamint altisztjei között felosztásra kerüljenek. A felosztásra kerülő közös alapba az említett díjaknak ne 25 %, hanem 50 %-a fizettségük be. Annak a megállapításánál, hogy a közös alaphól való részesedésre ki milyen arányban jogosult, csak az egyetemről nyert jövedelmek vétessenek tekintetbe. Az egyes tanárok által az egyetemről nyert jövedelmek összegének meghatározásánál ne 1945. július 15-e, hanem a mostani vizsgaidő kezdete, 1945. október 25. jelöltesse meg határnapként. A Kar véleménye szerint csak így kerülhetők el azok a nehézségek, melyek a múltban nyert jövedelmek tekintetében vétele esetén a részesedés arányának megállapításánál felmerülnének.

29/1945-46. bksz.

A jegyzőkönyvi kivonat hitelül

Miháli s.k.

a dékáni hivatal vezetője h.

2./b. sz. melléklet

KIVONAT

A kolozsvári Állami Magyar Tannyelvű Egyetem bölcsészeti- nyelv- és történettudományi karának 1945. november hó 8-án, csütörtökön délelőtt 10 órakor a rektori fogadószobában tartott IV. rendes ülésén felvett jegyzőkönyvből.

18. szám

A tárgysorozat utolsó, IV. pontjaként szereplő esetleges indítványok során az előbb megvitatott kérdés kapcsán Dr. György Lajos nyilvános rendes tanár, prorektor javasolja a nyári tanfolyamokon begyűlt tandíjakból a kar oktató és adminisztratív segédszemélyzetének méltányos részesítését. Többek hozzászólása után a kar tisztelettel kéri a tekintetes tanácsot, hogy a személyzet nyomasztó anyagi helyzetére való tekintettel járuljon hozzá a nyári tanfolyamokra karunkon befizetett tandíjaknak legalább részben a tanári és hivatali személyzet közötti szétosztásához. Méltányos ugyanis, hogy a tanároknak és hivatali személyzetnek egyaránt sok dolgot jelentő nyári tanfolyamok bevételéből az a nehéz körülmények között élő személyzet is részesedjék, amely e nagy munkatöbbletet a mindennapi élet reá nehezedő gondjai ellenére lelkiismeretesen vállalta és végezte. Dr. Jancsó Elemér nyilvános rendes tanár indítványára a kar tisztelettel kéri az egyetemi tanácsot, hogy az egyetemi személyzet legnélkülözhetetlenebb téli szükségleteinek a beszerzését a rendes fizetésből hat hónap alatt levonandó nagyobb, 2-300 000 lej értékű segéllyel tegye lehetővé. Javasolja továbbá, hogy a beszerzések megkönnyítésére az egyetem beszerzési szervezetete, vagy a város, vagy pedig a román egyetem economatájával keressen összeköttetést. Ezzel kapcsolatban a kar újólág a legnyomatékosabban kifejezést ad annak, hogy a helyzetét elviselhetetlennek érzi. A bölcsészeti kar szellemétől mindig távol volt, hogy

anyagias legyen, de ma jajgatni kénytelen, amikor tagjai a szó szoros értelmében éheznek s már eladható holmijaikból is kifogytak, amelyekkel az elmúlt hónapokban életüket tengették. Egyesek a szakkönyveiket viszik antikváriumokba, ami a legutolsó és legkeservebb elhatározása egy egyetemi tanárnak. Nem elég a fűtetlenség és a tudományos foglalkozás feltételeinek teljes hiánya, ami magában is tűrhetetlen állapota a tudomány művelésére hivatottaknak, hanem egyeseknek még annyi pénzük sincsen, hogy beteg gyermekeiknek és családtagjaiknak orvosságot vásároljanak. Nem szívesen teszi a kar, hogy ezt az állapotot feltárja a tekintetes tanács előtt, de erre kényszeríti a fizikai és lelki megviseltség, amely már a teherbíró képesség határán túljutott. Ezért kéri a tekintetes tanácsot, hogy a kitartásában már elernyedti tanszemélyzetet, segédszemélyzetet, adminisztratív és altisztai személyzetet mentse meg az éhezéstől, fázástól és az egyetem működését is megbénító betegségektől.

Az egyetemi tanács méltányosnak tartja a kérés teljesítését, mivel a többi karok már részesedtek a nyári tanfolyamok bevételeiből, s ezért úgy határoz, hogy miután a rektor megállapítja a kevesztúrában a kart megillető összeget, azt közölni fogja a bölcsészeti karral olyan értelmű felszólítás kíséretében, hogy a többi karoknál érvényesült szempontok szerinti felosztással a tanácsnak tegyen javaslatot. A rendes fizetésből levonandó segély helyett azonban kilátásba helyezte azt a megoldást, hogy a személyzet részére illetékes helyről beszerzési segély címén, tehát nem visszafizetési kötelezettséggel terhelte, megfelelő összeg eszközöltessék ki. A beszerzési szövetkezet megszervezésére pedig a jog- és közgazdaságtudományi kar közgazdasági osztályát kéri fel.

Dr. Venczel József prodékán, tekintettel arra, hogy a Magyar Tudományegyetem végleges elnevezésének miniszteri jóváhagyása hosszabb időre is kinyúlhat, szükségesnek tartja, hogy addig is megnevező, román-magyar szöveggel ellátott bélyegzők elkészítését. Az egyetemi tanács ilyen értelemben határoz, és a bélyegzők elkészíttetésével Dr. Papp Béla főtitkárt bízta meg. Az idő előrehaladottságára való tekintettel a tanszemélyzet besorolásával kapcsolatos munkálatok szorgalmazása után az elnöklő prorektor megköszöni a tanácsstagok megjelenését és az ülést bezárja azzal, hogy az elmaradt ügyek tárgyalására újabb tanácsulását folyó hó 15-én, csütörtökön délelőtt 10 órára tűzi ki.

Kelt mint fent

Aláírás:
György Lajos sk. prorektor,
elnök
Dr. Papp Béla főtitkár

2./c. sz. melléklet

A JOG- ÉS KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR JAVASLATA

Jogilag aggályos a vizsgadíjak átmeneti szabályozásával visszanyúlni három hónappal, vagyis július 15-ig. Az átmeneti szabályozás csak a szabályozást követő időre vonatkozhat, de nem bolygathatja meg a múltban végzett munkáért az akkor irányadó szabályzat és követett gyakorlat alapján kifizetett díjak ügyét.

Nem volna kívánatos, hogy az egyetem tanácsa ilyen módon mintegy revízió alá vegye a provizórium ideje alatt működő vezetősége idejében tett intézkedéseket s eredményeiben azt ekként módosítsa. Annál kevésbé volna ez jogilag megokolt, mert

pl. az egyetemi vezetőség által kiutalt s kifizetett tanfolyami díjak ilyen utólagos beszámítása méltánytalanul érinthetné az érdekelt előadókat, annak a jogi elvnek is rovására, hogy a létfenntartás célját szolgáló munkadíjjal szemben beszámításnak vagy visszatartásnak nincs helye.

A megoldás visszasságát növelné az a körülmény is, hogy a július 15-ig visszamenő múltban bizonyára részesültek vizsgadíjban, vagy kollokviumi díjban, vagy talán előadási díjakban olyanok is, akik a jövőben már nem vesznek részt az egyetemi munkában, viszont a jövőben talán olyanok is részesei lesznek az egyetem munkájának, akik a múltban még nem fejtettek ki tevékenységet, tehát a személyek csoportjai nem azonosak.

A tervezett megoldás csak annyiban helyeselhet, amennyiben a jövőbe tekint és a rendes járandóságok hiánytalan fizetésének elmaradását a szolidaritás elvére is figyelemmel igyekszik enyhíteni. A rendes járandóságokig való kiegészítés elve helyes, de nem volna eléggé megalapozott annak vizsgálata, hogy egyeseknek van-e más foglalkozásból származó /pl. esetleg orvosi gyakorlat folytatásából származó/ jövedelme is. Ha ez nem sérti az állások összeférhetetlenségére vagy halmozására vonatkozóan fennálló szabályokat, akkor a vizsgadíj kérdés átmeneti rendezésénél nem volna célszerű a vizsgálódást ilyen irányba is vinni. Már csak azért sem, mert szociális szempontból nem volna megnyugtató a foglalkozásból eredő jövedelemre a vizsgálódást kiterjeszteni, amikor a vagyomból /pl. ingatlanból/ eredő jövedelem figyelmen kívül marad. Összegezve az álláspontot:

a szabályozás visszanyúlás a múltba, jogilag helytelen és gazdaságilag is méltánytalan eredményekre vezethet.

a rendezés világos és nyomozást nem kívánó, határozott elvi alapokon nyugodjék.

Ilyen lehetne pl.:

a vizsgadíj 75 %-a az eddig irányadó elvek szerint a vizsgáztató professzorok, előadók, stb. részére utaltatnék ki. A fennmaradó 25 %-os vizsgadíj alapba nyerne befizetést s ebből az összes professzorok és más vizsgáztatók fejenként egyenlő összeggel részesedést kapnának. Az egyes személyek részére azonban ilyen részesedés csak annyiban utalható ki, amennyiben az illetőnek járandósága – az élvezett vizsgadíjakat is beleszámítva – az I. Ferdinánd Tudományegyetem azonos szolgálati idővel rendelkező professzorának, előadójának stb. járandóságát el nem éri.

A kérdés rendezésénél a professzorok, előadók, valamint a vizsgáztató többi elődük /pl. a jog- és közgazdaságtudományi kar közgazdaságtudományi osztályának nyelvi előadói/ jogos érdekeit egyenlően tartsa szem előtt a szabályozás.

A másolat hitelül:

Dr. Papp Béla
főtitkár

RÉSZLET DR.KREPSZ IVÁN EGYETEMI ADJUNKTUS ÉS DR. GRÜNDISCH MIHÁLY EGYETEMI ELŐADÓTANÁR JELENTÉSÉBŐL:

Amice Rector!

Alulírottak október 10-én megbíztunk, hogy a Ferdinánd Király Tudományegyetem egyes intézeti igazgatóinál, illetve megbízottainál eljárjunk a visszatartott 1940. szeptember 14-e után beszerzett javak kiadása tárgyában. Eljárásunkról az alábbiakban számolunk be.

Az élettani intézet, az ideg és elmeklinika, a gyermekgyógyászati klinika, az anatómiai és szövettani intézetek és a röntgen intézet magyar részről megbízott vezetői kérésünkre összeállították az egyetemről visszatartott tárgyak kimutatását. Ez után többször megbeszélést folytattunk Tataru professzor úrral, Kernbach dékán úrral és Petrovici rektor úrral. Ennek eredményeképpen Kernbach dékán úr körlevelet bocsájtott ki az említett román intézetek vezetőihez, amely körlevélben a román egyetemi tanács megbeszéléseire hivatkozva kérte a mellékelt kimutatások szerinti tárgyak kiadását "amennyiben ez a követelés a magyar egyetem részéről megalapozott"; az általunk e körlevélhez mellékelt kimutatások a 3-as számú mellékleten vannak.

Kernbach dékán úr körlevelének utolsó mondata okot nyújtott az intézeti vezetőknek, hogy megindokolják, milyen alapon tartják vissza a magyar egyetem tulajdonát képező javak egy részét. A körlevél kikézbítését követően eljártunk az egyes intézeti vezetőknel, hogy szóbelileg is megtárgyaljuk és megnézzük a kérdéses tárgyakat. E tárgyalások időben körülbelül 12-15 napig tartottak, mert vagy a román intézeti igazgatók nem voltak ott bejelentett látogatásunk időpontjában, vagy a magyar megbízottak nem voltak jelen.

1. A gyermekgyógyászati klinikán Popovici professzor úr kijelentette, hogy a körlevelet megválaszolta a dékán úrnak levélben, velünk nem volt hajlandó érdemben tárgyalni az egyes kikövetelt tárgyakról. Később mégis kijelentette, hogy egyrészt annyira kevés a berendezési tárgy, hogy a meglevőkből semmit sem tud nélkülözni, másrészt meg csak a felettes hatóságaitól fogad el esetleg egy cserére vonatkozó utasítást.

/kihagyás/

Tehát az első, de nem egyszeri látogatásunkra az elmeggyógyászati klinika nem volt hajlandó semmit sem kiadni.

2. Az ideg és elmeggyógyászati klinika megbízott vezetője Kernbach dékán úr kérésünkre hajlandó volt 3 fürdőkádát (11 újból), 10 díványt (a 20 kétségen kívüli magyar beszerzésből), két fotelt (6 darab, 90 %-ban generál átjavítottból) kiadni. A fehérneműkből semmit, úgyszintén ágyakat, éjjeliszekrényeket, konyhaedényeket sem. A tantermi székeket tavaszig kölcsönképpen visszatartani kívánta.

/kihagyás/

3. A sebészeti klinikán a román megbízott, Borza doktor, előadótanár úr egyáltalán nem volt hajlandó velünk tárgyalni, hivatkozva a dékáni körlevélben megadott válaszára.

4. Az anatómiai intézetnél Dr. Rusu előadói tanár úrral tárgyaltunk.

5. A nőgyógyászati és szülészeti klinikán Popovicu és Grigoriu professzor, valamint Cojar doktor urakkal folytatott megbeszéléseink voltak.

/kihagyás/.

6. A szövettani intézetnél a bútorokat és új beszerzési tárgyakat már Dr. Blindisi megbízottja, Dr. Mihalca román megbízott megbeszélése során mind kiadták. Crişan professzor úrral való magánbeszélgetésem során ő hajlandóságát fejezte ki, hogy tekintettel a magyar egyetemi anatómiai intézet mikroszkóp szükségletére – egy darab sincs – a román szövettani intézet mikroszkópjaiból 15 darabot a magyar testvérintézeteknek kölcsön formájában, vagy egyetem közötti tulajdon átrússal kiadjon.

/kihagyás/

7. A röntgen intézetnél Negru professzor úr emberiségre, kultúrára, a betegek érdekeire stb. hivatkozva nem hajlandó kiadni:

/következik a felsorolás/

További követeléseink hangoztatásakor arra hivatkoztunk, hogy az 1940-es eltávózása alkalmával működőképes intézetet hagytunk hátra és ezeket a berendezési tárgyakat most nem találta az intézetben, tehát ezek fejében tartja vissza az összes magyar beszerzésű tárgyakat. Ezzel mintegy a Bolyai egyetem részéről az eltűnt tárgyak kompenzációjára tartva igényt.

/kihagyás/

8. A belgyógyászati tudóosztály magyar megbízottja technikai akadályok miatt nem készítette el idejében a leltár szerint új beszerzésű, de ki nem adott tárgyak jegyzékét, ezért érdemben annak idején nem tárgyalhattunk, és a később elkészült jegyzékét csak ma adhattuk át Kernbach dékán úrnak, hogy azokat Daniello professzor úrral megbeszélje és követeléseinkre választ adjon.

9. A bábaképző intézet magyar egyetem tulajdonát képező tárgyait Bagdazar egészségügyi miniszter megmutatott rendeletére Stanca Dominic igazgató főorvos úr készségesen kiadta a következő tárgyak kivételével: egy Cortabeli írógép, amit csak kölcsönként és addig tart vissza, ameddig az ő 1940-ben itthagytunk, most, 1945. áprilisában az intézet könyvtárából még ki nem derített körülmények között elloptott írógépe pótlására sikerül egy írógépet beszereznie, vagy a minisztériumtól kapnia. A magyar beszerzésű kevés megmaradt fehérnemű felének kölcsönadását kívánja részünkről.

/kihagyás/

Az egyes intézeteknél részletezett eljárások során azt a benyomást nyertük, hogy román részről egyes intézeti igazgatók úgy értelmezik a kompenzációt, hogy a magyar egyetem vezetősége kártalanítással tartozik az 1940-ben leltárral vagy anélkül itthagytunk, de időközben eltűnt, elvitt, tönkrement, átalakított vagy elloptott ingóságokért, bár Kernbach dékán úr, valamint Petrovici rektor úr jelenlétünkben több ízben kifejezték, hogy ez nem jogosult, eddig köriratban alárendeltjeikkel ezt nem közzölték határozottan. Miután Csőgő rektor urat szóbelileg eddig is többször tájékoztattunk tárgyalásainkról, vele egyetértésben úgy gondoltuk az említett téves román közvéleményt megváltoztatni, hogy megkérjük Petrovici rektor urat egy általunk megfogalmazott körrendelet aláírására és kiküldésére.

Folyó hó 12-én és 13-án újólal felkerestük Petrovici rektor urat, hogy most már rektori rendelettel szerezzen érvényt a magyar egyetem részéről fentmaradt jogos követelések teljesítésének. Miután Petrovici rektor úr mai tárgyalásunk alatt a leghatározottabb jóindulattal mutatta a magyar egyetem tulajdonát képező tárgyak kiadásának elrendelésére, nem bátorkodtunk a fent említett fogalmazványt elébe terjeszteni, ugyanis az a látszata lett volna annak, mintha mi sugalmazni óhajtánánk részére egy általunk helyesnek vélt eljárást. Ezt nem is láttuk szükségesnek, Petrovici rektor úr Kernbach dékán úr bevonásával tétel szerint átnézte a még kikért dolgok jegyzékét. Ez alkalommal Kernbach dékán úr az ideg- és elmegyógyászati klinika

összes kikért tárgyait keresztülhúzta, a többi jegyzékből is kihúzott tételeket, mint fürdőkádat, gázboylert, gázsterilizátort, matracok, pokrócok, lepedők. Egyes tételeket pedig számszerűen csökkentett, noha Petrovici rektor úr véleménye az volt, hogy a magyar egyetem tulajdonát képező összes tárgyakat ki kell adni. A mellékelt jegyzékből ki nem húzott tárgyakra vonatkozólag a rektor úr azonnal rendeletet adott ki, melynek értelmében a felsorolt tárgyak kiadandók. Az egyetemi tanácstól ma kapott megbízásunk értelmében ezen listák egy-egy példányát eljuttattuk az illető intézetek magyar részről megbízottaihoz, azzal, hogy megvárva a román rektori rendelet kikézbítését törvényes formák között, átadási-átvételi jegyzőkönyvek aláírása mellett a gazdasági hivatali igazgató úr által rendelkezésünkre bocsájtandó szállítási lehetőségek igénybevételével hozzassák ki az intézetekből azokat a tárgyakat, amelyeknek kiadását román részről nem tagadják meg, az esetleg felmerülő akadályokat pedig haladéktalanul jelentsék a dékáni hivatalban.

Bár a Bolyai egyetem tanácsa továbbra is fenntartja igényét az 1940 utáni beszerzésű visszatartott, és román rektori rendelet után is esetleg még ki nem adott, sőt az abban nem szereplő, kihúzott tárgyakra is, ezeknek további kiharcolását mi már nem vállalhatjuk, azért, mert ugyanazon egyetemi hatóságnál nem lehetünk képesek további eredményeket elérni. Kernbach dékán úr utolsó megbeszélésünk alkalmával is állandóan arra hivatkozott, hogy mi újból és újból a már letárgyalt és általa már visszautasított követelésekkel lépünk elé. Tisztelettel javasoljuk, hogy a Bolyai egyetem professzoraiból alakított küldöttség járjon el Petrovici rektor úrnál, vagy esetleg Voitec közoktatási miniszter úrnál a fent maradó igények érvényesítésére.

Eljárásunkat ezzel befejezettnek tekintjük azzal, hogy a részletkérdéseket illetőleg továbbra is az egyetem rendelkezésére állunk szükséges tájékoztatásokkal.

Aláírás:

Tisztelettel:

Dr. Krepsz Iván s.k. egyetemi
adjunktus

Dr. Gründisch Mihály s.k.
egyetemi előadótanár

Kolozsvár, 1945.november 13-án

4. számú melléklet

TEOFIL VESCAN LEVELE

Mélyen tisztelt kar! Dékán úr!

Nyolc napi bukaresti tartózkodás után csak szombaton próbálkozhattam meg megbízásom teljesítésével, és először személyesen próbáltam intézkedni a dologban, de teljesen eredménytelenül, mert a lakásprobléma miatt olyan a hangulat, hogy a magyar egyetem egyetlen kívánságát sem akarják egyesek teljesíteni. Részletesebben:

1. Azt állítják, hogy rengeten régi tárgyak hiányzik, ami itt maradt, és azokat a magyar állam jogutóda, a magyar egyetem köteles kártalanítani saját felszereléséből.

2. Az egyetemi intézetek egyes véleménye szerint nem kaphatnak helyet a régi épületben, mert igen rossz a hangulat a két nép között, és főleg a diákságnál nehéz lesz az együttműködés, azonkívül így sincs állítólag hely.

3. Ami pedig engemet illet, közbenjárásomat egy kisebb nemzetárulásnak tekintik egyesek.

Ezek után jelenleg megbízatásomat visszaadom és ajánlom mint megoldást:

1. Egy közös hivatalos megbeszélés összehívását, amelyben az összes érdekelt felek részt vegyenek dékáni meghívás alapján, mondjuk november 10-15-ére.

2. Egy átirat készítését a rektori hivatalnak, intézkedés végett, hogy kérje hivatalosan a tárgyakat.

3. Nem hiszem, hogy ha most már hármasan beszélgetnénk, akkor több eredménye volna, tehát javaslom a hármas komisszió feloszlását, ami távozással úgyszólván lényegében megszűnt.

Kiváló tisztelettel:

Teofil Vescan s.k.

1945. november 5-én

A másolat hitelül Papp főtitkár

5. sz. melléklet

MEMORANDUM

Mi, a Bolyai Tudományegyetem Matematika és Természettudományi Karának hallgatói, mint a Demokratikus Magyar Diákszövetség tagjai, azon tiszteletteljes kéréssel fordulunk a T. Kari Tanácshoz, tekintsen el a felvételi vizsgák megtartásától vagy halasztassa el azokat az 1946. évi január hó végére.

Kérésünket a következőkkel támasztjuk alá:

1./ A felvételi vizsgálatok 1945. nov. 15-re hirdettek meg. A vidéken levő hallgatóknak most fel kellene jönniök azért, hogy a vizsgát letehessek és utána újból haza kell majd utazniuk.

Eltételezve attól, hogy az egyetemi előadások csak 1946. febr. 1-én kezdődnek a román egyetemmel egyidejűleg, a hallgatókra nézve az oda-visszautazása és az itt lakás nagy anyagi megterhelést jelentene a mai válságos időkben.

Tekintettel az ügy sürgősségére, kérjük a T. Kari Tanácsot, hogy az e tekintetben hozott határozatát szíveskedjék mihamarabb közölni velünk.

Kérésünket megismételve, maradtunk

teljes tisztelettel:

Kolozsvár, 1945. nov. 12.

Prágay Dezső s.k.

Guttmann Mihály s.k.

A Demokratikus Diák.Szöv. nevében

Az érdekelt kari hallgatók nevében

Mihály Magda s.k.

JEGYZŐKÖNYV
KÉSZÜLT A KOLOZSVÁRI MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM TANÁCSÁNAK
1945. NOVEMBER 28-ÁN DELELŐTT 10 ÓRAKOR TARTOTT HETEDIK
ÜLÉSÉRŐL

Jelen vannak: Dr. Csőgör Lajos rector magnificus elnöklete alatt Dr. György Lajos prorektor, Dr. Jordáky Lajos, Dr. Péterfi István, Dr. Venczel József, Dr. Bíró Vencel, Dr. Balogh Ernő, Dr. ifjabb Veress Ferenc orvostudományi kari behívott tanácsag. A jegyzőkönyvet a tanácsi jegyzőt helyettesítő Dr. Papp Béla főtktár vezette.

Elnöklő rector magnificus üdvözlí a megjelenteket, s az ülést megnyitva bejelentette Dr. Feszt György orvostudománykari és Molter Károly bölcsészet, nyelv- és történettudománykari dékánok igazolt távolmaradását. Jelenti továbbá, hogy az ülés összehívásának tulajdonképpení célja ismertetni azokat az ügyeket, amelyekkel sürgősen Bukarestbe kell utaznia, minthogy ezeknek rendezése további halasztást nem tűr. Megfeszített munkával készült el az anyag, terv szerint ugyanis ma már utazni kellett volna. Minthogy azonban az elutazás váratlanul hétfőre, december 3-ra tolódott ki, ez a körülmény alkalmat nyújt az ügyek alapos megvitatására, az egyetemi tanács véleményének és esetleges javaslatainak utólagos kikérésére.

Tudomásul szolgál.

Ezek után a rector magnificus felkéri Dr. Venczel József prodékánt a tárgysorozat ismertetésére. Dr. Venczel József prodékán felolvassa a legújabb miniszteri leirátokat, amelyek közül az egyik nem a legszerencsésebb módon ismerteti a Nemzetnevelésügyi Minisztériumnak a magyar egyetem érdekében eddig tett intézkedéseit. A másik azonban öröndetesen közli, hogy 190 darab, havi 30 000 lejes ösztöndíjat folyósított a magyar egyetemi hallgatók részére. Végül a harmadik a Szépművészeti Minisztérium felhívását tartalmazza a Király utca 14. szám alatti Bánffy Miklós-féle bérlet kiürítése tárgyában.

/kihagyás/

A magyar egyetem helyzet jelentésével kapcsolatban a rector magnificus ismerteti a marosvásárhelyi, megnyugtatónak egyáltalán nem mondható állapotokat, melyek a szervezés munkálataira elsősorban a pénzügyi nehézségek miatt hatnak bénítólag. Súlyos kérdések egész sora, mint a szanatórium kiürítése, a klinikák elhelyezése, víz és villamosáram szolgáltatás, a lakásproblémák stb. vár megoldásra. Az egyetemi tanács mindinkább fokozódó aggodalommal látja a megoldandó kérdések tömegét, annak a reményének ad azonban kifejezést, hogy a kormányférfiakkal Marosvásárhelyt folytatott, valamint a most esedékes bukaresti közvetlen tárgyalások eredményeként egyetemünk kolozsvári és marosvásárhelyi összes függő kérdései végleges és érdemleges elintézészt nyernek, annál is inkább, a további halogatás egyetemünk létét alapjában fenyegeti. A professzorok és előadótanárok kinevezése, az újabb kinevezések iránti javaslatok, a magyar állampolgárságú professzorok és előadótanárok szerzödtetése, a tanszemélyzet besorolása, az Erdélyi Múzeum Egyesülettől átveendő alkalmazottak részére szervezendő újabb altisztí állások tárgyában, valamint az ügyviteli személyzet besorolása terén egyeseket ért méltánytalan elbírálás helyesbítése céljából a minisztériumhoz benyújtandó felterjesztéseket általában az ezen ügyekkel kapcsolatban Bukarestben foganatosítandó eljárást az egyetemi tanács jóváhagyólag veszi tudomásul.

Dr. Venczel József prodékán felhívja a tanács figyelmét a Monitorul Oficial 1945. június 20-i 137. számában megjelent 1950-es számú rendeletére, amely szerint a tanács megbízatása folyó év december elsejével lejár. Minthogy ebben a kérdésben a minisztérium jövődő álláspontja mindeztideig ismeretlen, kíváncsúnak tartja, hogy szükség esetére a dékán és rektorjelölések megejtessenek. Rövid eszmecsere után a tanács felkéri a karokat, hogy tarttassanak sürgősen dékánválasztó üléseket, s azokban a szokásos hármas jelöléssel tegyenek javaslatot a rector magnificus személyére is, hogy a vonatkozó jegyzőkönyvi kivonatokat románra lefordítva Bukarestbe lehessen vinni. A visszatartott leltári tárgyak és a Magyarországra elszállított egyetemi felszerelés visszajuttatása ügyében készített minisztériumi beadványok, majd az egyetemi könyvtárral kapcsolatos megállapodás ismertetése után Dr. Péterfi István dékán a hat matematikai intézet kitelepítésével kapcsolatos jelentéseket olvassa fel. Az egyetemi tanács kénytelen újból megállapítani, hogy nemcsak a leltári tárgyak visszatartása miatt, hanem ahol csak ártani lehet, a magyar egyetemmel minden más vonatkozásban is olyan aggasztó és tarthatatlan a testvér román egyetemen uralkodó szellem és magatartás, hogy egyetemünk létéről lévén szó, annak megváltoztatása céljából, ha ez irányban a most esedékes bukaresti tárgyalások sem hoznák meg a kielégítő eredményt, a tanács feljogosítva érzi magát bármilyen mód vagy lehetőség igénybevételével a nagy nyilvánosság és a külföld tájékoztatására. A gyógyszerészhallgatók azon kérésével kapcsolatban, hogy a gyógyszerészképzés harmadik és negyedik évének folytatása szerveztessék meg az orvosi kar keretében és hogy engedélyezzessék a gyakornoki vizsgák letétele, Dr. Venczel József prodékánnak az a véleménye, hogy a kérés keresztülvitele nem fog sikerülni, esetleg azt lehetne talán elérni, hogy a hallgatók avégett kétév teljes betudásával a kémiai szak magasabb évfolyamára iratkozhasanak be. Rövid eszmecsere után a tanács mégis úgy határoz, hogy a gyógyszerészhallgatók kérésével illetékes helyen újból próbálkozni kell, mert a kérés teljesítését nemcsak a magyar hallgatók, hanem a magyar egyetem érdekei is megkívánják, nemkülönben az az elvi álláspont, hogy a gyógyszerészeknek is joguk van anyanyelvén szerezni meg képesítésüket. A személyzet téli segélyével és az egyetem 1945. szeptember – 1946. áprilisi fenntartási költségeivel kapcsolatban, valamint az egyetemi lélektani intézet kereteiben működő óvónőképző intézet nyilvánossági jogának elismertetése tárgyában a minisztériumhoz felterjesztendő kérdéseket az egyetemi tanács jóváhagyólag tudomásul veszi és teljes egészében egyetért velük. Dr. Jordáky Lajos dékán a román egyetem részéről tapasztalt és javulással egyáltalán nem kecsegtető igen sajnálatos magatartásra való tekintettel, az egyetemi előadások zavartalansága céljából feltétlenül szükségesnek tartja a magyar egyetemnek a román egyetemről jog- és közgazdaságtudományi kari, valamint bölcsészeti és minden más vonatkozásban is teljes függetlenítését. Miután felolvasta a jog- és közgazdaságtudományi kar 1945. november 21-i ülésének erre a kérdésre vonatkozó jegyzőkönyvi kivonatát /lásd a jegyzőkönyv mellékletét/ az Egyetemi Tanács teljes egészében magáévá teszi az előterjesztésben foglalt feltétlenül megoldandó javaslatokat, megállapítva, hogy a bölcsészeti kar hasonló tartalmú javaslata a november 15-i, hatodik tanácsülésen már szóba került. Felkéri tehát a rector magnificust, hogy az említett javaslatok keresztülvitele céljából illetékes helyen tegye meg a szükséges lépéseket.

/kihagyás/

Dr. Venczel József prodékán közli a tanáccsal, hogy Hegyi Géza lakatos mester kolozsvári, Fellegvári út 52. szám alatti lakos az építkezésekkel és szerelési munkálatokkal kapcsolatban felhasználható körülbelül másfél millió lej értékű különböző vasanyagot ajándékozott a magyar egyetemnek. Az egyetemi tanács örömmel veszi tudomásul a bejelentést, köszönetet mond az ajándékozónak nemes

cselekedetért, s szükségesnek tartja, hogy erről a példát mutató eljárásról megfelelő módon a nagyközönség is tudomást szerezzen. Rector magnificus a pénzügyi vonatkozásban mutatkozó nehézségekre való tekintettel, minthogy ez irányban a kormánytámogatásra a legjobb esetben is csak minimális mértékben számíthatunk, tanulnivágyó ifjúságunknak elsősorban az élelmezés és lakás tekintetében fennálló lehetetlenül súlyos szociális helyzetén való segítség céljából, feltétlenül kívánatosnak tartja és javasolja egy jól megszervezett, az egyetemi hallgatóság közreműködésével történő országos gyűjtés megindítását. Ennek az egyetemi viszonylatban legfontosabb kérdésnek megoldását kizárólag az összmagyarság bekapcsolódásától várja. Az egyetemi tanács teljes egészében magáévá teszi a rector magnificus javaslatát, amellyel kapcsolatban első tennivalóként egy egyetemi pártoló egyesület alakítását tartja szükségesnek. Dr. Jordáky Lajos dékánt bízta meg, hogy az ezzel kapcsolatban folyamatba teendő eljárás módozatainak és részleteinek megtárgyalására Dr. Buza László és Dr. Asztalos Sándor egyetemi tanárokat kérje föl.

/kihagyás/

Miután Dr. György Lajos prorektor köszönetet mond elsősorban Dr. Venczel József prodékánnak, az ottani munkatársaknak azért az óriási munkáért, amit a Bukarestben tárgyalandó ügyek lelkiismeretes előkészítése igényelt, az elnöklő rector magnificus, több tárgy nem lévén, az ülést bezárja.

Kelt mint fent

Dr. Csögör Lajos s.k. rektor
Dr. Papp Béla s.k. tanácsjegyző-
helyettes

Részlet az egyetemi tanács november 28-i jegyzőkönyvének mellékletéből.

KIVONAT

a jog- és közgazdaságtudományi kar 1945.évi, november hó 21. napján tartott második rendes ülésének jegyzőkönyvéből.

5. pont alatt elnök előterjeszti az 1945/46. tanévi tanrend tervezetét. A kar a tanrend összeállításával kapcsolatban mindenekelőtt kimondja, hogy a magyar és a román nép harmonikus együttélését és az ehhez fűződő nagy érdekeket inkább látja biztosítottak akkor, ha a magyar egyetem joghallgatói a tételes jogi tárgyakat nem az I. Ferdinánd Egyetem jog- és államtudományi karán az egyetem hallgatóival együtt hallgatják, hanem egyes tételes jogi tárgyaknak a magyar egyetemen leendő előadására az I. Ferdinánd Egyetem megfelelő profeszorai kéretnek föl.

JEGYZŐKÖNYV

a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem tanácsának 1945. december 11-én délelőtt 10 órakor tartott, nyolcadik üléséről. Jelen vannak Csögör Lajos rektor magnificus elnöklete alatt: György Lajos, Jordáky Lajos, Péterfi István, Feszt György, Balogh Ernő, Venczel József, Bíró Vencel. Jelen vannak továbbá a rector magnificus felkérése alapján tanácskozási joggal Buza László és Stern Vilmos nyilvános rendes tanárok. Igazoltan távol Molter Károly, valamint ifj. Veress Ferenc tanácsstag. A jegyzőkönyvet a tanácsjegyző helyettesként Papp Béla főtitkár vezette.

Elnöklő rector magnificus az ülést megnyitva szívélyesen üdvözlí a megjelenteket, különösképpen Buza László felkért tanácstagot, kinek nagy tapasztalata és bölcsessége, úgy is, mint jogi tanácsadónak, úgy is, mint az egyetem magyar állampolgárságú alkalmazottai képviselőjének a tanácsulések sok nehéz kérdésének megoldásában nélkülözhetetlen. Elnök ezután bejelenti, hogy a mai tanácsülés egyedüli tárgya a bukaresti úttal kapcsolatban elért eredményekről való beszámolás, s ennek megtételére Venczel József prodékánt kéri fel.

Venczel József prodékán beszámolója során előadja, hogy Bukarestben közel 35 jogi, személyzeti és gazdasági kérdés került megvitatásra, mégpedig, néhány kivételtől eltekintve, megfelelő, illetve a pillanatnyilag elérhető legjobb eredménnyel. Nevezetesen:

1. A kolozsvári Magyar Egyetem Bolyai elnevezése a 347 101 számú rendelettel jóváhagyatott. Eszerint egyetemünk neve: Universitatea Bolyai din Cluj – Kolozsvári Bolyai Tudományegyetem.

2. A 343 293-as számú rendelet a magyar egyetemet illető berendezési és felszerelési tárgyak kiszolgáltatása,

3. A 343 292-es számú rendelet pedig a hat természettudományi intézettel való együttműködés lehetőségének megteremtése tárgyában intézkedik.

4. Ha nem is egészen kielégítő módon, de mégiscsak rendeztetett az Egyetemi Könyvtár régóta vajúdó ügye is.

Venczel József prodékán bemutatja továbbá:

5. A Magyarországra elszállított berendezési és felszerelési tárgyak, anyagok stb. visszahozása tárgyában a Nemzetnevelésügyi Minisztérium 1945. december 14-én kelt, 347 108/1945. számú leiratát, melynek szövege a következő:

Románia, Nemzetnevelésügyi Minisztérium

Felsőoktatási ügyosztály

347 108/1945-ös szám

1945. december 14.

A Kolozsvári Állami Magyar Tannyelvű Tudományegyetemnek

A kolozsvári volt Magyar Tudományegyetemnek a múlt év nyarán a légitámadások elől a nyugat-magyarországi részekre szállított tan- és tudományos felszerelésével kapcsolatos, 215/1945. felterjesztésükre való hivatkozással van szerencsénk értesíteni, a minisztérium hozzájárul ahhoz, hogy a magyar állammal létesítendő kulturális egyezmény megkötéséig is a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem a kolozsvári magyar tannyelvű egyetemi oktatáshoz feltétlenül szükséges fenti javakat a magyar kormánytól kölcsönvegye.

Ștefan Voitec sk., miniszter
Constantin Savulescu sk.,
osztályfőnök

/kihagyás/

12. A tan- és ügyviteli személyzet besorolása, valamint

13. a magyar állampolgárságú tanárok szerződötetése ügyének ismertetése után az egyes kérdésekkel kapcsolatos kimerítő eszmecsere, hozzászólások és javaslatok eredményeként a tanács a Venczel József prodékán beszámolójában foglaltakat tudomásul veszi azzal, hogy:

ad 1. Egyetemünk elnevezése jóváhagyatván a szükséges nyomtatványok, mindenkéltől azonban a bélyegzők sürgősen elkészítendőek.

ad 4. A tanács szükségesnek tartja, hogy a könyvtári bizottságba küldendő egy-egy tag a karok részéről mentől rövidebb idő alatt kijelöltesék.

ad 5. A tanács felhatalmazást ad a rektornak, hogy a leíratban említett tan- és tudományos felszerelés kölcsönvétele tárgyában a magyar kormány illetékes tényezőivel haladéktalanul vegye fel a kapcsolatot.

ad 6. A tanács a gyógyszerészképzés tárgyában hozott 350 670 számú miniszteri rendeletben foglaltakat csak átmeneti megoldásnak fogadja el, és ragaszkodva a hetedik tanácsülésen hozott határozatához, újból kimondja, hogy az ügy fontosságára való tekintettel mindent el kell követni, hogy a gyógyszerészképzés harmadik és negyedik évfolyama bukaresti mintára a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem orvostudományi karán is megszerveztessék, mégpedig az 1946/47. iskolai év megkezdéséig.

Az anyagi vonatkozásban elért eredmények beszámolója során rector magnificus jelenti, hogy az eredmény, mint mindig, most is ezen a téren a leggyengébb, mert mind a vásárhelyi, mind a kolozsvári átalakításokra kiutalt 50, illetve 80 millió csak cseppek a tengerben. Az 1946. áprilisig szóló dologi kiadásokra előirányzott és ígéret szerint 1946. I., II., és III. hónapokban kifizetendő 208 millió pedig még a fűtési és világítási költségeket sem fedezi. Diákkollégiumok vagy diákmenza részére pedig egyetlen lejt sem sikerült szerezni. A fentebb vázolt súlyos anyagi nehézségekre való tekintettel rector magnificus újra felveti a november 28-i, hetedik tanácsülésen már szerepelt országos gyűjtés kérdését, amellyel kapcsolatban kifejlődött eszmecsere során Venczel József prodékán feltétlenül szükségesnek tartja egy, egyetemet pártoló egyesület sürgős megszervezését, amely mint elismert jogi személy venné tulajdonába az adományokat, a gyűjtés eredményét. Buza László tanácsagnak ezzel kapcsolatban az a véleménye, hogy egy új, és a beszervezést illetőleg amúgy is több időt kívánó szervezet helyett addig, amíg az megalakulna, és amíg annak jogi személyisége elismertetnék, egyelőre a már meglevő és erre felkért szervezetekre, magyar egyházak, pártok, Magyar Népi Szövetség stb., kellene támaszkodni, amelyek azután ideiglenesen, illetve átmenetileg és tulajdonjog nélkül kezelnék az adományokat. Jordáky Lajos dékán hozzászólása után a tanács a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem barátainak

egyesülete megalakítása céljából legelső és legsürgősebb teendőként egy értekezlet összehívásának szükségességét jelöli meg, s felkéri a tanácsstagokat, hogy az azzal kapcsolatos halaszthatatlan tennivalókra vonatkozó javaslataikat lehetőleg már a holnapi tanácsülésen tegyék meg.

/kihagyás/

Elnök az ülést bezárja, újból felhívva a tanácsstagok figyelmét a holnapi, december 18-i folytatólagos tanácsülésre.

Kelt mint fent

Dr. Csőgör Lajos s.k. rektor
Dr. Papp Béla tanácsjegyző-
helyettes

JEGYZŐKÖNYV

a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem tanácsának 1945. december 18-án délelőtt 10 órakor tartott kilencedik üléséről. Jelen vannak György Lajos prorektor elnöklete alatt Jordáky Lajos, Péterfi István, Feszt György, Venczel József, Bíró Vencel, Balogh Ernő, Buza László és ifj. Veress Ferenc tanácsstagok. Igazoltan távol Molter Károly bölcsészeti, nyelv és történettudományi kar dékán. A jegyzőkönyvet a tanácsjegyző helyetteseként Papp Béla főtitkár vezette.

György Lajos elnöklő prorektor bejelenti, hogy a rector magnificus közbejött másirányú elfoglaltsága miatt az ülésre csak később jön. Jelei továbbá, hogy ami tanácsülés tárgyat a november 28-i, hetedik tanácsülés óta beérkezett ügyek képezik.

/kihagyás/

Végül a Romániai Szociáldemokrata Párt folyó hó 10-én kelt 437-es számú átirata ügyében, vonatkozással Salamon Lászlónak, az Erdély című politikai lap szerkesztőjének a bölcsészeti kar irodalmi, illetőleg kritikai-irodalomesztétikai tanszékére előadói /conferenriar/ minőségben kért kinevezetésére, a tanács úgy dönt, hogy rector magnificus a szociáldemokrata párton keresztül hívja fel Salamon Lászlót a törvényes előírások szerinti, a tudományos és irodalmi működést igazoló, általában a kinevezés szempontjából jelentőséggel bíró körülményeket kimerítően feltáró pályázatának elbírálás és javaslatlétel céljából a bölcsészeti, nyelv és történettudományi kar dékáni hivatalához való benyújtására, hogy a tanács a pályázat beérkezése és a bölcsészeti kar javaslata után az ügyel érdemben foglalkozhassék.

/kihagyás/

Venczel József prodékán felolvassa Jordáky Lajos prodékán javaslatát, melyet a Móricz Zsigmond kollégium ügyének áttanulmányozása után terjesztett a tanács elé:

"A november hó 15-i tanácsülés határozata értelmében a Móricz Zsigmond kollégium vezetőségének egyetemünk tanácsához intézett beadványát összes mellékletével együtt áttanulmányoztam, és miután bizonyos dolgok tisztázása végett felvettem a közvetlen kapcsolatot a Móricz Zsigmond kollégium vezetőivel, tisztelettel a következő javaslatot terjesztem a tekintetes egyetemi tanács elé:

1. Javaslom, hogy a kollégium által jelenleg használt Mátyás szülőháza — épületet illesszük be az egyetemi épületek sorába, a végleges bérleti szerződést az egyetem kösse meg Kolozsvár városával, és az épület legsürgősebb javítási munkáit végeztessük el, annál is inkább, mert az épület javítási munkálataihoz csak anyagra és vezető szakemberekre van szükség, a többi munkát maguk a kollégisták végeznék el. Az épület teljes rendbehozatalára mintegy 45 millió lejre lenne szükség, ezt azonban egy három- négy éves munkaterv keretében lehetne elvégezni.

2. Javasolom továbbá, hogy a kollégium diákonthona jogilag kapcsolassék be az egyetemi diákonthonok sorába, minthogy főiskolai diákonthonokról van szó, melynek célja többek között a diákság tudományos továbbképzésének és munkájának elősegítése."

Ismerteti továbbá a város bérbeadási feltételeit, melyeket a Móricz kollégium a tanácshoz mai nap terjesztett föl.

A tanács Jordáky Lajos dékán javaslata alapján a Mátyás- király szülőházát az egyetemi épületek közé sorolja, s köszönettel veszi tudomásul Jordáky Lajos prodékán szíves ajánlkozását, mely szerint az illetékes városi hatóságokkal elintézi, hogy a bérbeadási feltételek között lehetetlenül rövidre szabott épületrenoválási idő legalább két évre módosíttassék. Az elvileg elfogadott alapszabályzat-tervezettel kapcsolatban a tanács kíváncsún tartja, hogy a karok a kollégium irányítását végző igazgatótanácsba sürgősen delegáljanak egy-egy tagot. Minthogy pedig a kollégium diákonthonával kapcsolatos tennivalók, segélyezés stb. kérdése csakis a diákvédő hivatal hatáskörébe tartozhatik, a közelgő évnyitásra való tekintettel fölötte sürgős tennivaló a diákvédő hivatal megszervezése és munkába állítása, vezetőségének megválasztása. Éppen ezért a tanács a diákvédő hivatal elnöki tisztségének vállalására igen nagy és sokirányú elfoglaltsága mellett is György Lajos prorektort kéri fel, mint egyedülit, akinek eddigi tapasztalatai és bölcs irányítása mellett a diáksegélyezés nehéz munkájának újbóli megszervezése a mostani nyomasztó gazdasági lehetőségekhez mérten is megoldást nyerhet.

/kihagyás/

A diáksegélyezés sürgősségére való tekintettel az előző tanácsülésen már megtárgyalt országos gyűjtés legrövidebb idő alatti megindítása és kolozsvári Bolyai Tudományegyetem barátai egyesületének megalakítása céljából a tanács értekezlet összehívásának szükségességét mondja ki, mégpedig haladéktalanul, illetve legkésőbb folyó hó 22-re. Ugyancsak a diáksegélyezéssel kapcsolatban a minisztérium által folyósított 190 darab, havi 30 000 lejes ösztöndíj szétosztását illetőleg a tanács úgy határoz, hogy ezen ösztöndíjakból a jog és közgazdaságtudományi kart 50 db, az orvostudományi kart 60 db, a bölcsészettudományi kart 40 db, a matematikai kart 40 db illesse, s egyben felkéri György Lajos prorektort és Venczel József prodékánt, hogy az 1946. január 31-ig benyújtandó pályázatokkal kapcsolatos felhívást szerkesszék meg és kihirdetés céljából a karokhoz tétessék át.

/kihagyás/

Venczel József prodékán a fenti panaszokkal, illetve ifj. Veress Ferenc tanácstagnak azon jelentésével kapcsolatban, mely szerint Marosvásárhelyt állandó, napi 600 000 lejes ráfizetéssel dolgoznak, Geiger Ernő igazgatóhelyettesnek a vásárhelyi intézetek katasztrófális anyagi helyzetére vonatkozó, folyó hó 15-én kelt jelentését olvassa fel. A tanács kifejezett aggodalommal vesz tudomást a jelentésekről, felkéri rector magnificust, hogy utazzék le Marosvásárhelyre, s különösen személyzeti, de anyagi vonatkozásban is kövessen el minden lehetőt a helyzet megjavítása érdekében. Minthogy Sabadeanu kórházi főorvosnak az orvostudományi karra történt kinevezését a minisztérium nem erősítette meg, illetve nem fogja megerősíteni, és így kinevezése természetesen érvénytelen, az egyetemi tanács az általa bevett szigorlatokat érvénytelennek nyilvánítja, s utasítja a kart, hogy a kinevezés érvénytelensége alapján

nevezett további ténykedéseit megfelelő módon tegye lehetetlenné, a szigorlatoztatással Dr. Miskolczy Dezső nyilvános rendes tanár elnöklete alatt Bródy Margit adjunktust bízta meg. Több tárgy nem lévén, rector magnificus megköszöni a tanácstagok megjelenését s az ülést bezárja.

Kelt mint fent

Dr. György Lajos prorektor
Dr. Csögör Lajos rektor
Dr. Papp Béla főtitkár
tanácsjegyző-helyettes

CSÖGÖR LAJOS REKTOR ÉRTESÍTÉSE VENCZEL JÓZSEF DÉKÁN HELYETTESHEZ

A Kolozsvári Bolyai Tudományegyetem rektori hivatala

Iktatási szám: 330/1945-46.

Dr. Venczel József prodékán úrnak, helyben

A kolozsvári bolyai Tudományegyetem szervezése anyagiak hiányában a legnagyobb nehézségek között folyik. Az egyetemi tanács kíváncsún tartja, hogy azok, akik az egyetem törekvéseivel egyetértenek, megalakítsák a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem barátainak egyesületét, s e szervezet útján erkölcsi és anyagi támogatást nyújtsanak a súlyos nehézségekkel küzdő egyetemnek. Az egyesület megalakításának előkészítésére az egyetemi tanács 1945. évi december hó 21-én, délelőtt 11 órakor az egyetem rektori hivatalában értekezletet tart, melyre prodékán urat a tanács nevében tisztelettel meghívom.

Kolozsvár, 1945. december hó 19-én.

Csögör Lajos
rektor

Utóírat:

Az értekezletre a tanács tagjain kívül a következőket hívtam meg: Márton Áron, római katolikus püspök, Vásárhelyi János református püspök, Józan Miklós unitáris püspök, Kurkó Gyárfás, a Magyar Népi Szövetség országos elnöke, Demeter János, a Magyar Népi Szövetség kolozsvári tagozatának elnöke, Neumann József, a Szakszervezeti Tanács elnöke, Veress Pál, a Szakszervezeti Tanács főtitkára, Korporich Ede, a Kaláka, /volt Hangya/ Szövetkezeti Központ elnöke, Lakatos István, a Gazdasági és Hitelszövetkezetek Szövetségének elnöke.

KIVONAT

A KOLOZSVÁRI BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM BÖLCSESZET-, NYELV- ÉS
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI KARÁNAK 1945. DECEMBER HÓ 27-ÉN,
CSÜTÖRTÖKÖN 10 ÓRAKOR A REKTORI FOGADÓSZOBÁBAN TARTOTT VII.
RENDES ÜLÉSÉRŐL FELVETT JEGYZŐKÖNYVBŐL.

61. sz.

A tárgysorozat 4. pontja: *Az Egyetemi Pedagógiai Szeminárium átmeneti tanulmányi szabályzatának tervezete.*

Dr. György Lajos prorektor jelenti, hogy a Kar november 24-én tartott ülésén az Egyetemi Pedagógiai Szeminárium átmeneti tanulmányi szabályzatának megállapítására kiküldött bizottság munkáját elvégezte, s jóváhagyás, valamint a Nemzetnevelésügyi Minisztériumba való továbbítás végett az alábbi javaslatot terjeszti a Kar elé:

"1. A tanárképző intézet szakvizsgázott és pedagógiai gyakorlattal rendelkező hallgatói pedagógiai vizsgára jelentkezhetnek s annak sikere esetén középiskolai tanári oklevelet nyernek.

Magyar rendszerű pedagógiai vizsgát a magyar egyetem bölcsészeti kara csak egy ízben, az 1945-46. tanév elején fog tartani, illetőleg akadályoztatásukat /katonai szolgálat, hadi fogság, deportáltság/ igazolók részére kivételesen még egyszer, 1946. június havában.

2. A tanárképző intézet szakvizsgázott hallgatói kötelesek az Egyetemi Pedagógiai Szemináriumba beiratkozni. A kötelező elméleti és gyakorlati vizsgákat az előírásoknak megfelelően részben a magyar egyetem bölcsészeti karán, részben pedig az egyetem pedagógiai szemináriumában teszik le. E kötelezettségüknek egy év alatt, tehát az 1945-46. egyetemi évben tehetnek eleget. Az ebbe a csoportba tartozó hallgatók román rendszerű licentiátusi oklevelet és egyetemi pedagógiai szemináriumi végbizonyítványt /absolutorium/ nyernek.

3. Azok a negyedik évet elvégzett hallgatók, akik az 1945/46. tanév végén szakvizsgára jogosultak, kötelesek az egyetemi pedagógiai szemináriumba beiratkozni. Ezek a hallgatók az előírt pedagógiai elméleti és gyakorlati vizsga kötelezettségüknek egy év alatt, az 1945/46. egyetemi év folyamán tehetnek eleget. Részükre ugyanolyan oklevelet és végbizonyítványt /absolutorim/ állítanak ki, mint a 2. csoportba tartozó hallgatóknak.

4. Az 1945/46. tanévre beiratkozó IV. éves hallgatók az egyetemi pedagógiai szemináriumba ugyanolyan elbírálásban részesülnek, mint a IV. évet végzett, de szakvizsgát még nem tett hallgatók.

5. Az 1945-46. tanévre beiratkozó III. éves hallgatók egyetemi pedagógiai szemináriumi tanulmányaikat és gyakorlataikat már teljesen a román rendszer szerint folytatják. Két évre kötelesek az egyetemi pedagógiai szemináriumba beiratkozni és az ott előírt követelményeknek eleget tenni.

A Kar a tervezetet egyhangúan elfogadja s a további lépések megtétele végett az Egyetemi Tanács elé terjeszti.

34/1945-46. bksz.

A kivonat hitelül

irodavezető h.

**A ROMÁNIAI MAGYAR NÉPI SZÖVETSÉG KÖZPONTI INTÉZŐ
BIZOTTSÁGÁNAK LEVELE A KOLOZSVÁRI BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM
EGYETEMI TANÁCSÁHOZ**

Iktatási szám: 4092/1945.

Tekintetes egyetemi tanács!

Büszkeséggel kísérjük a Bolyai egyetem megalapozásának munkálatait, mert az elért eredmények igazolják, hogy kiállásunk az erdélyi magyar egyetem mellett, s bizakodásunk annak jövőjében nem volt hiábavaló. Egyben azonban aggodalmunknak is kifejezést adunk, mert ha sikerül is magát az intézményt felépítenünk, a hallgatóság tanulmányainak zavartalan biztosítása egyre súlyosbodó kérdés számunkra. Az erdélyi magyarságnak minél több értelmiségi szakemberre van szüksége, hogy pótolhassa az elmúlt évtizedekben éppen az erdélyi magyar egyetem hiánya következtében kiesett évfjásokat. A háborús viszonyok folytán előállott nagyméretű lakáshiány, a minden családra ránehezedő gazdasági válság, s különösen Kolozsvárt a két egyetem párhuzamos működésével kapcsolatos torlódás ifjúságunk százainak teszi lehetetlenné tanulmányainak megkezdését vagy folytatását. Ismervén diákságunk elhelyezésének és ellátásának aggasztó körülményeit, eljöttnek érezzük az időt arra, hogy társadalmunkat mozgósítsuk a Bolyai egyetem hallgatói érdekében. Országos gyűjtésre, a magyar szívek áldozatkészségének megnyerésére van szükség annál is inkább, mert az új, demokratikus korszak lehetővé teszi, hogy munkás és földműves rétegünk fiai is nagyobb számban látogathassák az egyetemet, mint a múltban. Ennek azonban anyagi lehetőségeit is meg kell teremtenünk. A magunk részéről felajánljuk segítségünket az egyetemi tanácsnak egy olyan magyar diákszegély-mozgalom megindítására, amely ifjúságunk hivatalos nevelői köré vonja az erdélyi magyarság minden társadalmi rétegét, értelmiségünk jövőjének biztosítására.

Kolozsvár, 1945. december 28.

Magyar testvéri üdvözléttel a Magyar
Népi Szövetség elnöksége

A KOLOZSVÁRI BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM HIRDETÉSE AZ 1945-46-OS TANÉVRE VALÓ BEIRATKOZÁSOKRÓL

A Kolozsvári Bolyai Tudományegyetemen az 1945-46. tanévre a beiratkozások január 25-től február 9-ig tartanak. Az orvostanhallgatók közvetlenül a Marosvásárhelyen megnyíló orvostudományi karon iratkozhatnak be. A természettudományi karon I-II. éves hallgatók részére a Nemzetnevelésügyi minisztérium gyógyszerészeti szakot engedélyezett.

A beiratkozáshoz szükséges: születési anyakönyvi kivonat, állampolgársági bizonyítvány, érettségi /baccalaureátusi/ oklevél, felsőbb éveseknél az egyetemi leckekönyv, kedvezményért vagy ösztöndíjért folyamodóknál vagyontalansági bizonyítvány.

A beiratkozás és tandíj: 50.000lej.

A beiratkozás, tekintettel a kötelező orvosi vizsgálatra, valamint az egyetemi tanács által az I. évesek részére kötelezővé tett képességvizsgálatra, csak személyesen történhet.

A diákokthonokba felvételüket kérők hozzanak magukkal ágyneműt, szalmazsákot és étkezőfelszerelést.

Megjelent: Világosság, 1946. január 11.

A BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM FELHÍVÁSA ERDÉLY MAGYAR TÁRSADALMÁHOZ

Magyar Testvéreink!

Legfelsőbb iskolánk, a kolozsvári magyar tudományegyetem és ennek ifjúsága érdekében kérő szóval fordulunk hozzátok. Több mint egy éve annak, hogy népünk munkás és értelmiségi vezetőinek kérésére a tudományegyetem a háború veszélyeit vállalva, helyén maradt. Hűséges helytállása lehetővé tette, hogy a demokrácia szellemének megfelelően királyi rendelettel törvénnyel magyar előadási nyelvű romániai állami egyetem, a Kolozsvári Bolyai Tudományegyetem létesült, melynek orvostudományi kara a székely fővárosban, Marosvásárhelyen kapott elhelyezést. A rendelettel törvénytől a kész egyetemig azonban hosszú az út. A professzorok és az egyetem más alkalmazottai hónapok óta a legsúlyosabb nélkülözések között végzik a szervezés áldozatos munkáját és mindent elkövetnek, hogy munkájuk nyomán az új tanév pár héten belül megkezdhető legyen. Erőfeszítéseik azonban nem jártak eddig oly eredménnyel, mely az egyetem munkáját s a tanulóifjúság ellátását és segélyezését biztosítaná.

Ezért elhatároztuk, hogy országos gyűjtést indítunk a Bolyai Tudományegyetem és ifjúsága érdekében. Nehéz időkben kell rászánnunk magunkat e lépésre. Tisztában vagyunk a dolgozó tömegek súlyos gazdasági helyzetével, állami és egyéb anyagi kötelezettségeivel. De a Bolyai Tudományegyetem az egész magyarság közös kincse. Ez fog a jövőben orvosokat, tanárokat, gazdasági vezetőket és más szakembereket nevelni népünk számára, és éppen ezért kötelessége a magyarságnak, hogy segítse tudományegyetemét az első év nehézségein.

Hívunk tehát mindenkit: földművest, munkást, iparost, kereskedőt, vállalkozót, szabadfoglalkozásúakat és tisztviselőket, de hívjuk a szervezeteket és intézményeket is: a gazdaköröket, szövetkezeteket, közbirtokosságokat, szakszervezeteket, ipartestületeket, kis- és nagyüzemeket, pénzintézeteket, állami és egyházi hatóságokat, iskolákat, világi és egyházi, társadalmi és közművelődési egyesületeket, járuljanak hozzá pénz- és természetbeni adományaitokkal, szervezett gyűjtésekkel a Tudományegyetem megindításához és ifjúságunk anyagi gondozásához!

A szükséglet a jelenlegi értékben több mint egymilliárd lej pénzben és anyagban. Nagy erőpróba, de vállalnunk kell, a nagy közösségi ügyekhez illő áldozatos lélekkel. A szükséglet nagysága ne riassza vissza azt, aki csak keveset adhat, de indítsa bőkezű adakozásra a tehetőseket.

Elsősorban pénzádományokra van szükség. Egyben azonban szükség van épületanyagokra, bútór- és tűzifára, gabonára, vaságyakra, ágyneműre /vászon lepedő, pokróc, párna/, konyhai edényekre és evőeszközökre, műszerekre, szakkönyvekre és mindarra, amit közel másfélszer egyetemi ifjú nevelésének és gondozásának biztosítására szükségesnek véltek.

Ingatlanok adományozhatók a Tudományegyetem és az ifjúság céljaira /ház, telek, szántó, erdő/. Ezek állandó jellegű és különösen értékes támogatást biztosítanak.

Az egymillió lejt, vagy ilyen értékű természetbeni adományt ajándékozó személyeket, intézményeket vagy közösségeket a Kolozsvári Bolyai Tudományegyetem Baráti Egyesületének alapítótagjai sorába választjuk.

Legyünk gyorsak és szervezettek az összefogásban, a gyűjtésben és adakozásban, hogy a rendelkezésünkre álló rövid idő alatt Kolozsvárt épp úgy, mint Marosvásárhelyt megkezdhesse üdvös munkáját a magyar Tudományegyetem az igazság és erkölcs, a tudomány és nevelés, népünk szellemi és anyagi felemelkedése, a népek közötti egyetértés és az igazságban megbékélt világ szolgálatában.

Kolozsvár, 1946. januárhava.

A Kolozsvári Bolyai Tudományegyetem Tanácsa

Csögör Lajos rektor dékánja	Feszt György az Orvostudományi kar	György Lajos prorektor
Jordáky Lajos a Jog- és Közgaz- daságtudományi kar dékánja	Venczel József a Jog- és Közgazda- ságtudományi kar prodékánja	Molter Károly a Bölcsészet-, Nyelv- és Törté- nettudományi kar dékánja
Péterfi István a Matematikai és Természettudomá- nyi kar dékánja	Bíró Vencel a Bölcsészet-, Nyelv- és Történettudományi kar prodékánja	Balogh Ernő a Matematikai és Természettudományi kar prodékánja

Megjelent: Világosság, 1946. január 28.

**A KOLOZSVÁRI BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM REKTORI HIVATÁLANAK
ÉRTESÍTÉSE DR. ENTZ GÉZA MAGYAR ÁLLAMPOLGÁR EGYETEMI
ELŐADÓTANÁRHOZ**

Nr. 387/1945-46. etsz. Cluj-Kolozsvár, 1946. február 6.
Dr. ENTZ GÉZA úrnak,
egyetemi előadó-tanár,

Helyben.

Értesítem Előadó-tanár Urat, hogy a Nemzetnevelésügyi Miniszter Úr azt a szerződést, melyet az 1945. évi november hó 1-től 1946. évi november hó 1-ig terjedő időre Önnek a Kolozsvári Bolyai Tudományegyetem előadó-tanáraként való alkalmaztatása tárgyában Önnel kötött, sajátkezü aláírásával ellátva, 358.920/1945. számú leiratával tudományegyetemünknek megküldötte az Ön mint szerződő fél által a kolozsvári pénzügyigazgatóságon való illetékeztetés végett.

Az illetékeztetés megtörténte után a szerződés egy eredeti példányát a fenti rendelet értelmében megőrzés végett visszajuttattuk a Nemzetnevelésügyi Minisztériumnak, amely a szerződés átvételét 2313/1946. számú leiratában igazolta.

A leiratban jelzett 32 szerződés a következő magyar állampolgárokkal kötött:

1. Dr. Buza László	17. Dr. Balanyi György
2. Dr. Kislégi Nagy Dénes	18. Dr. Módi Mihály
3. Dr. Tury Sándor Kornél	19. Dr. Zolnai Béla
4. Dr. Rajty Tivadar	20. Dr. László Gyula
5. Dr. Sövényházy Ferenc	21. Dr. Gunda Bála
6. Dr. Bónis György	22. Dr. Szabóné dr. Kispál Magda
7. Dr. Miskolczy Dezső	23. Dr. Benedek István
8. Dr. Környey István	24. Dr. Entz Géza
9. Dr. Klimkó Dezső	25. Dr. Harkai Schiller Pál
10. Dr. Mórítz Dénes	26. Dr. Gyulai Zoltán
11. Dr. Harandhy László	27. Dr. Imre Lajos
12. Dr. Ludány György	28. Dr. Csik Lajos
13. Dr. Beöthy Konrád	29. Dr. Borbély Sámuel
14. Dr. Láng István	30. Dr. Vargha László
15. Dr. Obál Ferenc	31. Dr. Dezső Loránt
16. Dr. Benedek Marcell	32. Dr. Fényes Imre

A szerződés második eredeti példányát a vonatkozó miniszteri leiratok hiteles másolatával együtt Előadó-tanár Úrnak ezennel megküldöm. A szerződés harmadik eredeti példányát a Tudományegyetem Levéltára fogja őrizni.

A fentiek alapján tisztelettel értesítem, hogy a Nemzetnevelésügyi Miniszter Úr részéről Önnel kötött szerződés az 1945. évi november hó 1-től 1946. évi november hó 1-ig terjedő időre teljes hatályúvá lett.

Dr. Csögör Lajos
rektor

Dr. Nagy Géza
tanácsjegyző

A BOLYAI-EGYETEM HIVATÁSA

Sok nehézség és küzdelem után végre a napokban a Bolyai Tudományegyetem megnyitja kapuit. A mostani tanév a régitől eltérő, új keretek között fejlődő és sok tekintetben nehéz életet ígér. Mind Kolozsvárt, mind Marosvásárhelyt sok minden hiányzik ahhoz, hogy az egyetem korszerű felszereléssel, a tudományok mai színvonalának és követelményeinek megfelelő munkát végezhesen. Mégis úgy érezzük, hogy a demokratikus erők által kiharcolt egyetem még ilyen mostoha körülmények között is betöltheti hivatását, ha tanárai és hallgatói lelkét a mindenkori haladás szelleme hatja át.

Ne feledjük el, hogy a protestáns kor megnemértett tudósai, s később Apáczai Csere János, Bod Péter, Aranka György és a Bolyaiak szintén nehéz körülmények között alkottak nagyot és szereztek nem egyszer európai hírnevet és örök dicsőséget a magyar tudománynak. Ha az ő szellemük hatja majd át a Bolyai-egyetem tanárait és hallgatóit, akkor bizonyára rövid idő alatt mindaz meg lesz, ami ma még hiányzik a korszerű tanításhoz és a tudomány előbbreviteléhez. Ezt a munkát várja egyetemünkől a magyar társadalom, s ebben a munkában kész segítséget nyújtani számára a demokratikus állam és Európa megújuló demokráciája is.

A Bolyai Tudományegyetem mellett az erdélyi magyar tudományos élet két másik hatalmas intézménye szolgálja ezután is tudományművelésünk ügyét. Egyik az 1850-ben megalapított Erdélyi Múzeum Egyesület, a másik az alig pár éves múlta vissza tekintő Erdélyi Tudományos Intézet. Mindkettő nagy és komoly feladatot teljesített a múltban, de még nagyobb jövő előtt áll az új idők küszöbén. A demokratikus magyar művelődés-politika fő törekvése oda kell irányuljon, hogy mindhárom nagy tudományos intézményünk munkáját az egész erdélyi magyar társadalom szeretete és érdeklődése segítse céljai megvalósításában. Intézményeinknek azonban mindig szem előtt kell tartaniok a magyarság nagy tömegeinek szükségleteit, hogy munkájukat a mindenkori haladás szolgálatába állíthassák.

A most meginduló új élet kezdetén mindhárom tudományos intézményünk előtt messzemenő, a részleteken és a kis feladatokon tülemelkedő célok kell álljanak. Az Erdélyi Múzeum Egyesületnek közel százéves gazdag múltja alatt sem valósult meg alapítói álma: egy modern és a mai kor összes tudományos igényeit kielégítő muzeumi épület megteremtése. Hisszük, hogy az elkövetkező évek során ez a régi álom is valóra válhat, de csak akkor, ha az egész erdélyi magyar társadalom segítő kezét nyújt a demokrácia szellemében megújuló erdélyi tudomány művelőinek.

Az Erdélyi Tudományos Intézet eredeti célkitűzése Erdély történelmének, művelődésének és általában minden erdélyi vonatkozású problémájának a mai tudomány módszereivel való feldolgozása volt. Eddigi kiadványai között nem egy olyan van, ami a régi Erdélyi ismeretét egész új adatokkal gazdagította. A jövőben feltétlenül szükséges ennek a munkának minél rendszeresebb és tervszerűbb folytatása. A múlt kiadói politikájával szemben minél több társadalom-, művelődés- és irodalomtörténeti mű kiadását tartjuk fontosnak. A modern szempontú feldolgozások mellett az Erdélyi

Tudományos Intézetnek nagyobb súlyt kell ezentúl helyeznie a tudományos feldolgozásokhoz nélkülözhetetlen forráskiadványok megjelentetésére.

A Bolyai Tudományegyetemnek, az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek és az Erdélyi Tudományos Intézetnek egyik legközelebbi nagy feladata az 1848-as szabadságharc centenáriumának tudományos előkészítése, erdélyi vonatkozásainak feldolgozása. Mindössze két év választ el a nagy évfordulótól és eddig ezen a téren a kezdeményezésnél alig történt valamivel több. Forrásművek kiadása, népszerű- és szaktanulmányok megjelentetése, előadássorozatok és kiállítások rendezése mind hosszú előkészítést kíván, amihez egyszer neki kell fogni. Különben is, az erdélyi magyar tudomány általános feladata a román tudománnyal karöltve feldolgozni az erdélyi szabadságmozgalmak, jobbágylázadások és a közös, vagy egymásra ható művelődési mozgalmak történetét. A mai és a régi Erdély társadalmi és gazdasági problémáinak felmérése — már csak a jövő előkészítése szempontjából is — elengedhetetlen feladat.

Az erdélyi magyarság bizalommal tekint munkájukat újra továbbfolytató tudományos intézményeinek jövője felé. Ez a jövő olyan lesz, amilyenné azt a tudósi elszántság és a demokrácia népeket kibékítő, ellentéteket feloldani akaró szándéka fogja formálni. Rajtunk múlik tehát, hogy a magunk részéről szintén hozzájáruljunk ehhez a régóta várt szebb jövő kiépítéséhez.

Jancsó Elemér

Megjelent: Világosság, 1946. február 9.

Epilógus

/Kitekintés a kolozsvári magyarnyelvű egyetemi
oktatás 1945. utáni útjára/

Kötetünk a kolozsvári magyar egyetem 1945. évi történetének áttekintésére vállalkozott. A Bolyai Tudományegyetem megnyitását követő események részletes feldolgozása újabb tanulmány/ok/ feladata lesz. Az 1946. februári tanévkezdés után eltelt több mint negyven évre vonatkozó források – mai ismereteink szerint – rendkívül hiányosak, vagy egyáltalán nem hozzáférhetők. Annyi adat, tény azonban már ma is ismert, amelyből itt a legfontosabb eseményeket, irányzatokat – *egy zárszó igényével – összefoglalhatjuk.*

Az egyetem háború utáni történetében az első szakaszhatár az 1948/49-es tanév. 1948-ban országos oktatásügyi reform zajlott le, amely – miközben törvényerőre emelte az ország iskoláinak államosítását – módosította a romániai egyetemek karok szerinti szerkezetét, és erősítette a marxista ideológia pozícióit a tanintézményekben. A Bolyai Egyetemből kivált a marosvásárhelyi orvosi fakultás és önálló Orvostudományi és Gyógyszerészeti Intézet alakult. A jogilag is elkülönült marosvásárhelyi tanintézetben – éppúgy, mint az anyaintézményben – a tanítás továbbra is magyar nyelven folyt.

Jelentősebb volt a tanári kar személyi összetételében, és az oktatás tartalmában bekövetkezett változás. 1945-ben a tantestület jelentős részben a volt Magyar Tudományegyetem Kolozsváron maradó professzoraira épült, akik elsősorban nem számbeli súlyuk, hanem pedagógiai és tudományos tapasztalataik jelentettek meghatározó erőt.¹ A magyar állampolgár professzorok /az első tanévben alkalmazott 32 fő szerződését évenként újtották meg. Számuk a Magyarországra való visszatérésekkel fokozatosan csökkent, majd az 1940-es évek végére ez az oktatási forma, néhány orvosprofesszor marosvásárhelyi alkalmazásától eltekintve, csaknem teljesen leépült. A szerződéses alkalmazás az 1950-es évek elején – amikor a "proletár internacionalizmus" elvére való hivatkozás mindennapossá vált – már sem a román, sem a magyar politika hivatalos vonalába nem illett bele.

Párhuzamosan az erdélyi (1940-ig román állampolgárságú) neves tanárok (például: Balogh Ernő, Csögör Lajos, Gaál Gábor, György Lajos, Imreh István, Jakó Zsigmond, Jancsó Elemér, Jordáky Lajos, Kohn Hillel, Pászai Géza, Szabédi László, Szabó T. Attila, Tavaszy Sándor, Venczel József) eredeti köre is szűkült, illetve gyorsan cserélődött. Néhányukat már 1946-ban ideológiai támadások érték, ezek azonban 1947-től mind gyakrabban adminisztratív intézkedésekkel, felmondásokkal egészültek ki.²

Az országos politika egyre közvetlenebbül szólt bele az egyetem életébe. Vasile Luca (Luka László) az RKP titkára, 1947. májusában támadásra szólított fel az "öncélú, közös elvi alapot nélkülöző, minden törés nélküli romániai magyar egység" ellen. Luca azt hangsúlyozta, hogy a reakció elleni elvont harc nem elég, "megszemélyesítő ellenséget" kell keresni a magyar intézményekben, köztük a Bolyai Egyetemen.³ E kampány keretében távozott az egyetemről (különböző: "reakciós",

"klerikális", "nemzeti elzárkózó" címekkel ellátva) pl. György Lajos, Nagy Géza, Pásztai Géza, Tavaszy Sándor és Venczel József. Venczel Józsefet 1949-ben Márton Áron püspökkel egyidejűleg letartóztatták, majd 1951-ben összeesküvés és hazaárulási vádakkal bíróság elé állították.⁴

A tanügyi reformot és a marosvásárhelyi orvosi kar önállósulását a Bolyai Tudományegyetemen rektorcsere követte. Csögör Lajos helyébe 1949. januárjától Balogh Edgár, az MNSZ kulturális osztályának vezetője, a Világosság főszerkesztője lépett. Az "élesedő osztályharc" címén zajló klikk-küzdelmek azonban hamarosan az egyetem vezető, kommunista párttag professzorait is elértek. 1949-ben Balogh Edgárt a Bolyai Egyetem, Csögör Lajost a marosvásárhelyi Orvostudományi és Gyógyszerészeti Intézet rektoraként tartóztatták le, 1952-ben követte őket a börtönbe Demeter János rektorhelyettes is.⁵

1949. őszétől a kolozsvári magyar egyetem rektora Nagy István munkásíró, aki – az 1947-ben kinevezett Csehi Gyula tanulmányi igazgatóval együtt – 1952-ig vezette az intézményt. Az egyetemi diplomával nem rendelkező Nagy István rektorsága, és a személyi tisztogatásban tevékeny Csehi Gyula helyettesi működése a magyar egyetem történetének egyik árnyékos időszaka. A szélsőségesen átpolitizált személyi intrikák és a szellemi elsekélyesedés a legtöbb tanszék munkáján nyomot hagyott. Miközben több tanárnak, diáknak – átmenetileg vagy véglegesen – el kellett hagynia az egyetemet, a maradék egy részét folyamatosan zaklatták, perifériára szorították.⁶ Az utóbbira példa Gaál Gábor, akit 1949-ben a filozófia tanszékről a – kevésbé ideológikus – magyar irodalom tanszékra helyeztek át, majd – a marxizmus-felfogását ért számos bírálat közepette – 1950-ben felfüggesztették párttagságát.⁷ Ez az irányzat – követve a romániai belpolitika 1950-es évekbeli hullámzását – lényegében Bányai László rektori kinevezése (1952) után is folytatódott. Mint jelenség nemcsak a Bolyai Egyetemet jellemezte, hanem országos, sőt nemzetközi (kelet-európai) méretű volt. Ebben az időszakban, osztályharcos frazeológiával, más romániai, illetve magyarországi tanintézményekből – köztük a kolozsvári Victor Babeş és a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetemről is, több professzor is menesztettek.⁸

Figyelemreméltó különbségeket is tapasztalunk azonban, ha pl. a két kolozsvári egyetemet hasonlítjuk össze ebben a tekintetben. A kolozsvári magyar egyetem – szemben az I. Ferdinánd (majd Babeş) egyetemmel – nemcsak társadalmi és politikai rendszerváltozást, hanem állami szuverenitást – (impérium) változást is átélt. Egy többségi nemzet felsőiskolájából kisebbségi művelődési intézmény lett. Mind a tantestület összetétele, mind a – főként társadalom- és humántudományi – tananyag tartalma miatt mélyrehatóbb változáson ment át. Ez az ötvenes évek elején, néhány társadalomtudományi ágazatban általános dogmatikus beszűkülést jelentett, a nemzeti viszonyok terén pedig mindinkább a "magyar nacionalizmus" elleni egyoldalú harcot.

A Babeş (volt nagyszebeni I. Ferdinánd) Tudományegyetem rektorainak és egész tanári karának 1945. utáni névsor-alakulása arról tanúskodik, hogy az ideológiai küzdelem itt kevesebb személycserét követelt.⁹ Emellett, román szakírói vélemény szerint, sokévtizedes folytonosság van néhány tanszék (pl. a történettudományi) tevékenységének tartalmában, szemléletében is, ha például a két világháború közötti és az Antonescu rendszer alatti román egyetemhez hasonlítunk.¹⁰

A Babeş Tudományegyetem kezdettől több tanárral és hallgatóval, kedvezőbb elhelyezési és felszereltségi viszonyok között, valamint – az említett káderpolitika miatt – az 1950-es években általában nagyobb tudományos vonzerővel és tekintéllyel működött. Ennek ellenére, a Bolyai Egyetem kutatási és pedagógiai eredményei néhány területen megközelítették a román partnerintézményét, vagy azonosak voltak vele. Egyes tanárok, vagy tanszéki kollektívák teljesítményeit a romániai és az egyetemes magyar tudományosság egyaránt számon tartotta és tartja. Ilyenek Balogh

Ernő, Török Zoltán, Mészáros Miklós, Tulogdy János erdélyi földtani, ásványtani feltárásai; László Tihamér elméleti fizikai vizsgálata; Imre Lajos, Szabó Árpád, Soós Ilona kémiai; Gergely Jenő matematikai; Kohn Hillel, Csendes Zoltán közgazdasági, statisztikai; Gaál Gábor, Jancsó Elemér, Szabédi László irodalomtudományi; Márton Gyula, Szabó T. Attila nyelvtudományi, Zörgő Benjámin és munkaközössége pedagógiai, neveléslélektani kutatásai.¹¹

Az 1950-es évek első felében – főként fiatal aspiránsokkal – nőtt a tantestület létszáma; a tízéves jubileumát ünneplő Bolyai Egyetemen 314-en oktattak. A diákok száma is növekedett; a marosvásárhelyi kar leválasztása után 1949-50-es tanév 1184 hallgatójával szemben 1954/55-re 1618-an iratkoztak be nappali tagozatra. Nagy részük az 1945 előtti egyetemen alulreprezentált paraszt és munkás-kategóriákból került ki.¹²

A Bolyai Tudományegyetem volt – amíg létezett – a legfontosabb határontúli magyar oktatási, kutató és nevelő intézmény. A nemzetiség számára, annak soraiból, tanárokat, jogászokat, közgazdászokat és más szakértelmiséget képzett, akik később – felsőfokú szakmai és anyanyelvi képzettséggel – a magyarok vidékek társadalmi, gazdasági, kulturális életében, közigazgatásában vettek részt. A Bolyai Tudományegyetem a korszak politikai és ideológiai megszorításai közepette is fontos – mással nem helyettesíthető – képzési, tudományos és közművelődési feladatot látott el. Egyik központi eleme volt a romániai magyarság korabeli anyanyelvi és nemzeti azonosság-őrző intézményhálózatának.¹³

A kolozsvári magyar egyetemet, mint önálló intézményt, 1959-ben megszüntették. A felszámolás – a kolozsvári Babes Tudományegyetemmel való összevonás – ideológiai és szervezeti előkészítése 1958-59. telén indult meg. Ürügyül nem utolsósorban az 1956-os magyarországi forradalom, és annak erdélyi-romániai visszhangja szolgált. Az egyesítés tényét a két egyetem tanszemélyzetének 1959. július 2-án tartott együttes ülésén jelentették be hivatalosan.¹⁴

Az egyetemi oktatók, diákok és az érintett magyar közvélemény egy része számára kezdettől nyilvánvaló volt, hogy a beolvasztás milyen súlyos következményekkel jár a romániai magyar iskolaügyön túl a közösség nemzetiségi létére általában. A központi politikai döntéssel szemben lehetetlen volt nyilvánosan fellépni, ellenállni. Néhányan – Szabédi László, Csendes Zoltán és felesége egyetemi tanárok, Tóth Sándor diákvezető – kétségbeesett tiltakozásként, öngyilkosságot követtek el. Magyarországon, amikor egy értelmiségi csoport (Bodor György, Püski Sándor, Simándi Pál, Zsigmond Gyula) a kolozsvári magyar egyetem megszüntetése és a romániai magyarság helyzetének romlása elleni tiltakozásként a nemzetközi nyilvánossághoz fordult, 1962-ben Budapesten bíróság ítélte el őket.

Voltak egyetemiek, akik számára az önállóság megszűnésének következményei később váltak világossá. Takács Lajos, aki 1957-59 között volt a Bolyai Tudományegyetem rektora, és ebben a minőségben többször állást foglalt az egyesítés mellett, másfél évtized múltán erősen bírálta annak megvalósítási módját és nemzetiségpolitikai következményeit. A Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa bizórájának 1975. októberi bukaresti ülésén azt hangsúlyozta, hogy 1959-ben más egyetemi struktúra – két: román, illetve magyar tagozat – kialakításáról volt szó, amelyben a magyarnyelvű képzésnek egyenjogúságot biztosítottak volna. Takács 1977-ben memorandumot készített és juttatott el az RKP vezető testületeihez a romániai nemzetiségek helyzetéről. A memorandum, amelyből később részletek jelentek meg külföldön¹⁶, bírálta az egyetemi magyar anyanyelvi oktatás visszaszorításának folyamatát, valamint a magyar nemzetiségű oktatói létszám és diákarányszám aggasztó mértékű csökkenését 1958/59. és 1967/77. között.

A Babeş-Bolyai Tudományegyetem létrejöttkor a volt Bolyai Tudományegyetem ügyviteli és segédszemélyzetének jelentős részét az új intézmény nem vette át. Az oktatói kar viszont – kevés kivétellel – helyet kapott az összevont tanszékeken; számuk – főként létszamarányuk – a későbbi nyugdíjazások és az új felvételeknél tapasztalható nemzetiségi diszkrimináció miatt csökkent időközben jelentősen.

Az 1960-70-es években a kolozsvári egyetem olyan neves magyar nemzetiségű szakemberek dolgoztak hosszabb-rövidebb ideig, tanárként vagy külső előadóként, mint Gábos Zoltán, Bódi Sándor, Koch Ferenc, László Tihamér elméleti fizikus; Csűrös István, Péterfi István, Rácz Gábor biológus, botanikus; Molnár Jenő, Incze Andor földrajztudós; Jakó Zsigmond, Imreh István, Pataki József, Bodor András, Csetri Elek, Kovács József történész; Szabó T. Attila, Márton Gyula, Gálffy Mózes, Kelemen Béla nyelvész; Balogh Edgár, Cseki Gyula, Láng Gusztáv irodalomtörténész; Bretter György, Gáll Ernő, Kallós Miklós, Tóth Sándor filozófus; Demeter János, Bűrő Lajos, Fekete György jogász; Bakó Béla, Dancsuly András, Fodor Katalin, Kulcsár Tibor a pedagógia-neveléslélektan kutatója, előadója és mások. A kiemelkedő egyéni – néhány munkacsoport, pl. a nyelv- és irodalomtudományi tanszék esetében: kollektív – kutatói és oktatói teljesítmények azonban egyre kevésbé épülhettek be szervesen egy integráns romániai magyarnyelvű tudományosságba. Ennek önálló intézményi kereteit az 1980-as évek közepére lényegében teljesen felszámolták. A szakemberek utánpótlás forrásait szűkítette a magyar nemzetiségűek alacsony (irányzatában csökkenő) részaránya a romániai felsőoktatási intézményekben.

Az 1970-80. közötti időszakban az egyetemi hallgatók 8,08-8,32 %-a volt Romániában nem-román nemzetiségű, a magyarokra vonatkozóan 5,38-5,80 % között változtak az egyes évek értékei. Összehasonlításképpen: az 1977. évi román népszámlálás szerint a nemzeti kisebbségek arányszáma az összlakosságon belül 10,9 % volt, a magyaroké 7,9 %. A Babeş-Bolyai Egyetem tanári karában a magyarok részaránya a hivatalos (publikált) statisztikák szerint is csökkenő arányú:

*A kolozsvári egyetem tanári karának nemzetiségi összetétele
1970/71-1980/81*

	1970-71		1977-78		1980-81	
	szám	%	szám	%	szám	%
Összes tanár	819	100,00	777	100,00	772	100,00
Román nemzetiségű	564	68,86	586	75,41	601	77,84
Kisebbségi össz.	255	31,13	191	24,58	171	22,15
Magyar	194	23,68	148	19,04	139	18,00
Más nemzetiségű	61	7,44	43	5,53	32	4,14

Forrás:

1. DÁNOS Miklós: Egyetemi fokon. Beszélgetés Dr. Demeter János egyetemi tanárral, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem prorektorával. A hét (bukaresti magyar nyelvű hetilap), 1971. július 9.
2. DRONDŌE, Grigore-KOVÁCS Iosif: Educarea tinerei generații în spiritul unității și frăției. Scinteia (az RKP központi napilapja).
3. KOVÁCS József: Pregătire temeinică, absolvenți competenți la Universitatea "Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca In: Invățământul în limbile naționalităților conlocuitoare din România. Editura didactică și pedagogică, București, 1982.94.

(A táblázatban foglalt irányzatok értékeléséhez lásd még: Jelentés a romániai magyar kisebbség helyzetéről. /Szerzői munkaközösség; szerk: Joó Rudolf/ Ef-Lapok

1988/4-5.) A magyar nyelv- és irodalom tanszék (az 1960-as években a kettő még különállóan működött) oktatószemélyzetének összlétszáma az 1970. évi 26 főről 1986-ra 14 főre csökkent; az első éves magyar főszakos hallgatók száma 1980-ban 25, 1986-ban 7 volt; a magyart mellékszakként felvett elsőéves hallgatóké 1980-ban 7 fő volt; 1986-ban nem indult magyar mellékszakos képzés.¹⁹

A Babes-Bolyai Tudományegyetemen az 1980-as évek közepéig, a magyar nyelv- és irodalom tanszéken kívül is elvileg több tantárgyat lehetett /megfelelő számú, – legalább hét fő – jelentkező esetén/ magyar nyelven hallgatni, illetve belőlük magyarul vizsgázni. Az évtized végére az intézményben a magyar nyelvű képzés lényegében a – csökkenő számú – magyarszakos hallgatókra korlátozódik.

Az egyetemen ma nincs látható nyoma a múltbeli magyarnyelvűségnek. 1959 után a volt Bolyai Tudományegyetem épületeiből eltávolították a magyarnyelvű feliratokat; a rektori arcképcsarnokban csak az I. Ferdinánd és a Victor Babes egyetem rektorainak képei láthatók. Az egyetem az 1980-as évek második felében nyomtatványaiában, levelezésében már nem használja a "Babeş-Bolyai" elnevezést, magát *Universitatea din Cluj-Napoca*-ként (Kolozsvár-Napocai Tudományegyetemként jelöli.)²⁰ Az intézmény alapításának éveként 1919 szerepel a hivatalos dokumentumokban.²¹

Az 1980-as évek végére a magyar nyelv és kultúra csaknem teljesen kiszorított, periférikus helyzetbe került a kolozsvári egyetemen. Az erdélyi magyarnyelvű tudományosság évszázados hagyományai, és a magyar nemzetiség tekintélyes létszáma ellenére ebben az évtizedben, az anyanyelven való tanulás lehetőségei – minden fokon – gyorsuló ütemben romlottak Romániában. Mindez szoros összefüggésben van azzal a politikával, amely egyre nyíltabb eszközökkel törekszik a nemzeti homogenizációra; a nem román nemzetiségek erőszakos beolvasztására.

Az egyetemek alapvető funkciójuknak (felsőfokú tudományművelés-, közvetítés, értelmiségi szakember képzés) nem légüres térben, hanem meghatározott társadalmi, kulturális közegben tesznek eleget. A lakosság nemzetiségi-nyelvi megoszlása – különösen nagylétszámú etnikai közösségek esetén – a társadalom egyik legfontosabb jellemzője és metszévonalja. Figyelman kívül hagyása egyszerre sérti a *demokrácia* és a *hatékony* elvét: egyének és közösségek nyelvi-kulturális – végső soron emberi – jogai csorbitja, illetve gyakran feszültségeket, teljesítménycsökkentő s akadályozó működési zavarokat okoz az intézményen és az egész társadalmon belül. Egy, a nemzetiségi egyenjogúságot a felsőoktatásban is tiszteletben tartó iskolapolitika nemcsak az egyén és közösség kiegyensúlyozottabb fejlődését eredményezi, hanem az adott politikai gyakorlatot is legitimálja és a nemzetiség-közi (interetnikus) viszonyokat intézményesen stabilizálja.

Európában vannak országok, ahol hosszabb időszak éles konfliktusokkal teli fejlődése vezetett el a lakosság nyelvi-nemzetiségi megoszlását tükröző felsőoktatási intézményhálózat kialakulásához. Ilyen pl. *Belgium*, amelynek első flamand (holland) nyelvű állami felsőoktatási intézménye, a genti egyetem, száz évvel a belga állam létrejötté után 1930-ban jött létre. Ma az ország közigazgatásilag elkülönülő nyelvhatárain belül több önálló francia és holland nyelvű egyetem és más főiskola működik. A nyelvhatáron fekvő Brüsszel (Bruxelles-Brussel) és Leuven (Louvain) városokban egy-egy párhuzamos francia és hollandnyelvű egyetem jött létre.

Svájc és Finnország felsőoktatási rendszerének (és általában nemzetiségi politikájának) alakulását kevesebb feszültség és ütközés terhelte. A svájciak német, francia és olasz nyelven végezhetik főiskolájukat (a svájci francianyelvűek egymillió egyszázezren, a svájci olaszok kétszázezren vannak); az egyetemi szintű oktatás német és francia nyelven biztosított, a zürichi fakultáson olasznyelvű előadásokat is tartanak. Finnországban a svéd kisebbség számára (kb. 300 ezer fő) önálló svédnyelvű egyetem működik Turkuban: az 1971-ben alapított Åbo Akademi. (Az 1980-as évek végén 4000

diákkal, 210 oktatóval és 6 tudománykarral). A Helsinki Egyetem (24.000 hallgató, 2500 oktató) és a lényegesen kisebb Vaasa-i Egyetem (1500 diák, 64 oktató) a finn és svéd paritásos kétnyelvűség alapján működik.

Jugoszláviában a szerbhorváton (horvátszerben) kívüli anyanyelvi főiskolai hálózat 1945 után alakult ki, esetenként feszültségekkel, konfliktusokkal terhelt, ma sem befejezett folyamatban. A főként Kosovóban élő albánok száma egymillió háromszáz ezer. A Kosovói Egyetem Pristina központtal jött létre, tannyelve: albán-szerbhorvát. (26.000 diák, 1000 tanár, 8 kar). A szlovének száma egymillió hétszáz ezer. A jugoszláv föderáció szlovén tagköztársaságának két felsőoktatási központja van: a Ljubljani Egyetem (19.000 diák, 2200 oktató, 10 kar és a Maribori Egyetem (5100 hallgató, 230 tanár, 6 fakultás). Mindkettő – a kapcsolódó akadémiákkal és intézetekkel – szlovénnyelvű intézmény.²²

Erdély történelmi múltjából és Európa jelenéből sokféle tanulság vonható le a felsőoktatás megszervezésének nyelvi-nemzetiségi normáira vonatkozóan. Az egyik legfontosabb közülük bizonyára az, hogy az Egyetem – Kolozsváron vagy másutt – ha hű akar maradni évszázados hivatásához – nem épülhet nemzeti, nyelvi, vallási, faji egyenlőtlenségekre. Minden közösségnek joga van arra, hogy egyenjogú és autonóm módon fejleszthesse kultúráját a legfelső fokon is. A 20. század vég Európájában ebből a jogból a több mint kétmillió romániai magyarságot sem lehet hosszú ideig kizárni.

JEGYZETEK

- 1./ Beszélgetés Demeter Jánossal a Bolyai Egyetem létrejöttéről. Kézirat. 1986. Magyarságkutató Intézet. 43. o.
- 2./ Világosság 1946. március 25.; Világosság 1947. június 27. Világosság július 10. Balogh Edgár: Férfimunka (Emlékirat 1945-55) Bp. 1986. 221-22/2.
- 3./ Igazság (az RKP erdélyi napilapja) 1947. május 22.
- 4./ A Venczel József elleni vád pl. az volt, hogy "adatokat szolgáltatott ki a földreformról és Románia nemzetiségi összetételéről". A titkos per a bukaresti hadbírószágon zajlott le, az ítéletet 1951. augusztus 7-én mondták ki. Vö. Lakatos István (a Romániai Szociáldemokrata Párt magyar tagozatának volt elnöke) emlékiratai. Gépirat Magyarságkutató Intézet Archivuma 51-67. o.
- 5./ Balogh Edgár című 340-341. o.; Csőgör Lajos: Emlékezés és dokumentumok a kolozsvári Magyar Egyetem szervezéséről. Magyarságkutató Intézet Archivuma. Gépirat. 79. o.
- 6./ Vö. Gábos Zoltán visszaemlékezése Rostás Zoltán: Visszajátszás című interjúkötetében Bukarest 1984. 49-50.; Szőcs István kritikája Bárányi Ferenc: Égigérő kockakövek című könyvről. Utunk 1983. október 21.; Csőgör Lajos így emlékezik vissza az egyetem szellemi elsőkélyesedésének 1948-ban hirtelen felgyorsuló folyamatára: "A reform során... professzor lett például Bányai László felesége, aki Bukarestben lakott és csak fizetésének felvételére járt le Kolozsvárra... Elég ismert volt Kecskés József professzori kinevezése, aki 1940-ig a Bethlen Kollégium igazgatósági titkára, majd 1945 után az MNSZ tisztviselője volt. Kinevezése után megrettenve jött Kelemen Béla tanácsjegyzőhöz mondván, hogy ő semmit nem tud abból, amit tanítania kellene. Kelemen Béla, aki joviális jó humorú ember volt, azt tanácsolta, hogy amikor előadást tart a diákoknak üljön jó mélyen az előadói székekben és olvasson fel valamit a Scinteiából, mert akkor nem követhetnek el semmi ideológiai hibát. Azután pár hónap alatt megtanulja, ami éppen szükséges." Csőgör Lajos ímű. 78-79. o.
- 7./ Tóth Sándornak, a Bolyai Tudományegyetem filozófiai tanszéke volt oktatójának szóbeli közlése alapján.

- 8./ Az 1945-ig Kolozsváron oktató Várkonyi Hildebrand professzort, a neveléslélektan európai hírnő tudósát például 1949-ben a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemről nyugdíjazták hirtelen, mint volt bencés paptanárt. Szántó Károly: Várkonyi Hildebrand Dezső életútja. Magyar Nemzet 1985. december 9.
- 9./ 1945-1968 között a kolozsvári román egyetem három egymást követő rektora: Emil Petrovici, Raluca Ripan és Constantin Daicoviciu a Nagyszebenbe költözött egyetemen már nyilvános, rendes professzorként működött. Raluca Ripan (1951-56. közötti rektor) az I. Ferdinánd Egyetem dél-erdélyi tartózkodása alatt szélsőjobboldali nézeteiről és tevékenységéről volt ismert. A Bolyai Tudományegyetemnek 1945-59 között öt rektora volt: Csögör Lajos, Balogh Edgár, Nagy István, Bányai László, Takács Lajos. Egyikük sem volt az 1945 előtti Ferenc József-ről elnevezett kolozsvári magyar egyetemen kinevezett professor.
- 10./ A Stefan Pascu által szerkesztett "A kolozsvári Babeş-Bolyai Egyetem Kolozsvár 1972." című kötet a nagyszebeni (1940-44 közötti) egyetemi korszak történettudományi kutatásairól egyebek közt ezt írja: "A történeti és régészettudományi iskola tekintélyét növelték az új tanárok, mint Romul Candea, és az új nemzedékhez tartozó tudományos kutatók: Nicolae Lascu, Ioan Russu, Mihail Macrea, Francisc Pall, Mihail Dan, Stefan Pascu, Kurt Horedt és mások – derék tanárok tanítványai mind, akik ma is folytatják ragyogó tevékenységüket." Az 1944-59. között kolozsvári román egyetemről szólva a kötet megállapítja: "A történelmi fakultás két tagozattal működött: Románia történelme és egyetemes történelem, ezekhez számos kiegészítő tudomány járult: régészet, etnográfia, bizantológia, történetírás, írástörténet, művészettörténet stb. A két világháború közötti kolozsvári történeti iskola hagyományai továbbfejlesztve, a V. Babeş Egyetem történései... sikerrel foglalkoztak főként a történelmi korszakok fontosabb társadalmi, gazdasági és művelődési problémáival (a diákok kultúrája, antifeudális mozgalmak, régészet, foglalkozások, művészettörténet stb.)."
- 11./ Csorba Csaba: A romániai magyar társadalomtudományi kutatások MTA II. Oszt. Közleményei 22.1973. 242-265. o.; Für Lajos: Kisebbségi tudományművelés Erdélyben. Alföld 1983/3. 37-57. o.; A kolozsvári Bolyai Tudományegyetem (1945-1955.) Bukarest 1956.; Stefan Pascu (szerk.) mű 32-36. o.
- 12./ A kolozsvári Bolyai Tudományegyetem mű 11. o. (A hallgatói létszámalakulás 1945-59. között nehezen követhető nyomon, részben a marosvásárhelyi kar 1948. évi leválasztása, részben a nappali és levelező tagozat hallgatóinak a hivatalos statisztikákban sem következetes összevonása, illetve külön nyilvántartása miatt.)
- 13./ Vö. A kolozsvári Bolyai Tudományegyetem mű 9-13. o.; Andrásovszki Tibor: Sikerekben gazdag évtized. Előre 1955. május 29.; További sikereket a Bolyai Egyetemnek. Igazság 1955. május 31.; Beszélgetés Demeter Jánossal... im 1-4.; Csögör Lajos mű 88. o.
- 14./ Beszélgetés Demeter Jánossal mű 50-79. o.
- 15./ Uo. 89.90. o.
- 16./ Memorandum of Lajos Takács (Excerpts). In Witnesses to Cultural Genocide. First-Hand Reports on Rumania's Minority Policies Today. New York 1979. 145-161. o.
- 17./ "1958/59-ben (az egyesítés évében) a kémiai fakultáson 45 román és 36 magyar oktató volt. Az 1976-77-es akadémiai évben 63 román és 14 magyar oktató van. Az eltelt 20 év alatt 37 román és 1 magyar oktatót neveztek ki. A jogi karon 18 román és 15 magyar nemzetiségű oktatót, számuk 1976-77-re 23 : 4 arányra változott; a 9 újonnan kinevezett tanárból 1 volt magyar..." Memorandum of Lajos Takács mű 151-152. o.
- 18./ Uo. mint 11. jegyzet.
- 19./ Lázár György: Erdélyi jelentés II. 1987. Gépirat Magyarságkutató Intézet 113. o.
- 20./ Beszélgetés Demeter Jánossal mű 185. o.

- 21./ Az ENSZ tagállamok hivatalos adatközlésére épülő "The World of Learning 1981-82. 32nd Edition London 1982" szerint a kolozsvári-napocai "Universitatea Babeş-Bolyai" alapítási éve 1919; ami valójában a kolozsvári magyar Ferenc József egyetem megszüntetésének és a román I. Ferdinánd egyetem létrejöttének időpontja. imű Vol. II. 1131. o. A kolozsvári egyetemmel kapcsolatos újabb romániai publikációk már nem említik a "Babeş-Bolyai" nevet, és nem utalnak a város egyetemi életének magyar múltjára. Vö. Francisc Păcurăriu: Alma Mater Napocensis. România Literară 1985. 45. sz. 12-13. o.
- 22./ Lásd Jelentés a romániai magyar kisebbség helyzetéről. Készült a Magyar Demokrata Fórum számára. (Szerzői munkaközösség; Szerkesztette: Joó Rudolf) Ef-Lapok. 1988/4-5. 55-56. o.
- 23./ Az európai példákhoz felhasznált irodalom: The World of Learning 1981-82. imű 159-164.; 434-439; 1985-1988. o. Jean Falch: Contribution à l'étude du statut des langues en Europe. Québec 1973. 9-40.; 42-50.; 56-57.; Dix ans de régionalisation en Europe. Bilan et perspectives (1970-1980.) publié par Yves Mény/Párizs 1982. 205-290. o. Guy Héraud: L'Europe des Ethnies. Párizs 1974. 171-266. o.

**A KOLOZSVÁRI SZÉKHELYŰ MAGYAR ÉS ROMÁN EGYETEMEK
REKTORAINAK NÉVSORA AZ 1917-18-AS ES AZ 1987-1988-AS TANÉV KÖZÖTT**

Magyar Kir. Ferenc József Tudományegyetem /Alapítási év: 1872/

1917-18	Málnási Bartók György	filozófia
1918-19	Schneller István	pedagógia

I. Ferdinánd király Tudományegyetem /Alapítási év: 1919/

1919-20	Sextil Pușcariu	nyelvészeti, irodalomtudomány
1920-21	Vasile Dumitriu	jogtudomány
1921-22	Dimitrie Călugăreanu	biológia
1922-23	Iacob Iacobovici	orvostudomány
1923-24	Nicolae Bănescu	történettudomány
1924-25	Camil Negrea	jogtudomány
1925-26	Gheorgha Spacu	vegytan
1926-27	Ion Minea	orvostudomány
1927-28	Gheroghe Bogdan-Duică	irodalomtörténet
1928-29	Emil Hătieganu	jogtudomány
1929-30	Emil Racoviță	biológia
1930-31	Iuliu Hătieganu	orvostudomány
1931-32	Nicolae Drăganu	nyelv- és irodalomtudomány
1932-40	Florian Ștefănescu-Goangă	pszichológia

*Magyar Kir. Ferenc József Tudományegyetem
/1944-45-ben: Kolozsvári Magyar Tudományegyetem/*

1940-41	Málnási Bartók György	filozófia
1941-42	Szentpétery Zsigmond	ásvány- és közettan
1942-42	Kovrig Béla	társadalomtan, társadalompolitika
1943-44	Búza László	jogtudomány
1944-45	Miskolczy Dezső	orvostudomány

*I. Ferdinánd király Tudományegyetem
/1948-tól: Victor Babeș Tudományegyetem/*

1945-51	Emil Petrovici	nyelvtudomány
1951-56	Raluca Ripan	biológia
1956-59	Constantin Daicoviciu	tört.tudomány

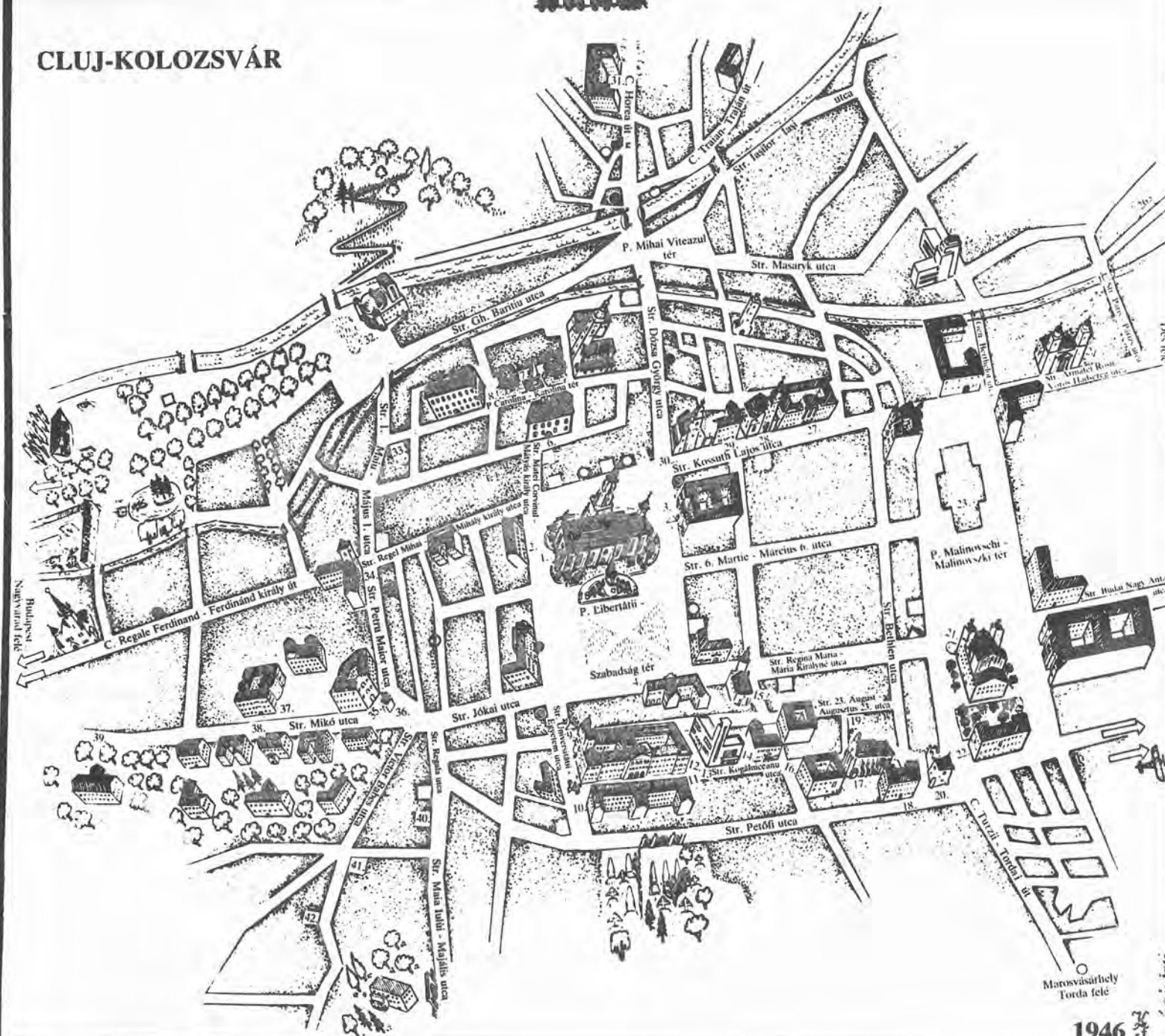
Bolyai Tudományegyetem

1945-48	Csőgör Lajos	orvostudomány
1948-49	Balogh Edgár	publicisztika, irodalomtörténet
1950-52	Nagy István	irodalom/publicisztika
1952-56	Bányai László	tört.tudomány
1956-59	Takács Lajos	jogtudomány

Babeş-Bolyai Tudományegyetem
/Az 1980-as évek közepétől gyakoribb névhasználattal: Kolozsvár-Napocai
Tudományegyetem /Universitatea din Cluj-Napoca/.

1959-68	Constantin Daicoviciu	történettudomány
1968-76	Ştefan Pascu	történettudomány
1976-85	Ion Vlad	irodalomtudomány
1985-	Aurel Negocioiu	közgazdaságtudomány

Az összeállítás Erdély Magyar Egyeteme. Kolozsvár 1941 /Szerkesztő: Bisztray Gyula, Szabó T. Attila és Tamás Lajos/; a kolozsvári magyar királyi Ferenc József Tudományegyetem 1940-44 közötti tanévekre vonatkozó tájékoztatói; Ştefan Pascu: A kolozsvári "Babe Bolyai" Egyetem. Kolozsvár 1972. című munkája, és /a legújabb időszakra vonatkozóan/ szóbeli tájékoztatás alapján készült.

1. Szent Mihály-templom
2. Mátyás király lovasszobra
3. br. Bánffy-palota
4. Városháza
5. gr. Kemény-ház
6. Mátyás király szülőháza
7. Sztáua
8. Erdélyi múzeum érem- és régiségtára
9. Piarista vagy kétútgú templom
10. Piarista rendház
11. Piaristák Miklos Kelemen-gimnáziuma
12. Egyetem központi épülete
13. Mátyás diákház
14. gr. Teleki-ház
15. Minorita-templom
16. Református kollégium régi épülete
17. Farkas-utcai református templom
18. Református kollégium
19. Református leánygimnázium
20. Bethlen-bátya
21. Nemzeti színház
22. Eötvös József Diákotthon
23. Görögkeleti Székesszínház
24. Magyar-utcai református templom
25. Állami Leányliceum és Tanítóképző intézet
26. Állami Liceum és Tanítóképző
27. Unitárius kollégium és teológia
28. Unitárius templom
29. Régi unitárius kollégium
30. Evangélikus templom
31. Marianum
32. Magyar Színház
33. Egyetem Közgazdaságtudományi Kara
34. Vármegeyháza
35. Egyetemi Könyvtár
36. Szent György-szobor
37. Új Klinikai
38. Egyetemi Klinikák és Intézetek
39. Állattani Múzeum (Régi Botanikuskert)
40. EMGE (Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület)
41. Ideg- és elmegyógyászati klinika
42. Pasteur intézet
43. Báthory Apor szeminárium
44. Gábor Áron diákotthon
45. Házsongárdi temető
46. Református templom
47. Egyetemi templom
48. Gyermekklinika
49. Múcsarnok
50. Regina Maria Leánygimnázium
51. MÁV kórház
52. Sétány
53. Botanikus kert és Növénytan Múzeum
54. Fellegvár

Szedte: Szilágyi Judit, Magyarságkutatás Programiroda
Szövegszerkesztés: Somogyi Levente

A nyomdai kivitelezés a Századvég Kft. munkája

Felclős vezető: Varga Tamás

A sorozatban megjelent:

Moldvai csángó-magyar okmánytár 1467-1706.
I.-II. kötet. Szerk.: Benda Kálmán (1989)

Vallásosság és népi kultúra a határainkon túl.
Szerk.: Fejős Zoltán – Küllős Imola

Előkészületben:

Hetven év. A romániai magyarság története 1919–1989.
Szerk.: Diószegi László – R. Süle Andrea

A beregszászi magyar iskola története.